

TÜRKİYE ERGEN PROFİLİ ARAŞTIRMASI TEPA 2013

T.C.
Aile ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

T.C AİLE ve SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
AİLE ve TOPLUM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE
ERGEN PROFİLİ ARAŞTIRMASI
TEPA 2013

KÜNYE

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Türkiye Ergen Profili Araştırması 2013

Proje Koordinatörü

Mustafa Turğut

Proje İzleme ve Değerlendirme Grubu

Mustafa Nuri Nuruan, Dursun Ayan, Neriman Kaya

Editör

Mustafa Turğut

Redaksiyon

Yasemin Esen

Akademik İçerik Danışmanlığı

SAM Araştırma Danışmanlık ve Tanıtım A.Ş.

Tasarım ve Uygulama

Serap Ergel

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık

SAM Araştırma Danışmanlık ve Tanıtım A.Ş.

Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 10

Birinci Baskı, 2014, Ankara

ISBN: 978-605-4628-56-8

Baskı ve Cilt

Uzerler Matbaacılık,

Turan Güneş Bulv. 22/8 Çankaya-Ankara

T: + 90 312 441 90 15

F: + 90 312 441 90 17

İletişim

Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177. Sokak

No:10/A Kat: 24 Çankaya/Ankara

T: +90 312 705 5513 F: + 90 312 705 5599

e-mail: arsopol@aile.gov.tr

www.aile.gov.tr

©2014 Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde veya yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt olarak çoğaltılamaz.

ÖNSÖZ

Ergenlik, bireylerin hem kendi hayatlarına dair algılarının yoğun olarak değiştiği hem de aileleri dışında toplumun diğer kurumlarıyla yoğun ilişkiler kurmaya başladıkları dönemdir. Bireylerin çocukluktan gençliğe adım attığı ve değer yargılarının ve davranışlarının okul başta olmak üzere kamusal alanın birçok aktörü tarafından şekillendirildiği bu dönemde ergenlik, toplumbilim araştırmalarının önemli bir araştırma öznesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2014 yılı itibariyle toplam nüfusumuzun yaklaşık yüzde onunu oluşturan ergen nüfusun niteliklerini, beklentilerini, karşılaştıkları sorunları, aile, akran ve okul ilişkilerini tespit etmek, onlara yönelik bir geleceği hazırlamak noktasında yapılacak çalışmalar hayli önem taşımaktadır.

Son yirmi yıldır ergen nüfustaki değişimi ve bu değişime bağlı olarak okul, istihdam ve kamusal alanlarda yaşanan sorunları saptamak amacıyla Bakanlığımız tarafından düzenli olarak Türkiye Ergen Profili araştırmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar ergen profilindeki değişimi, gençlerin ihtiyaç ve beklentilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Böylelikle, ergenlerin çeşitli alanlardaki sorunlarını çözmeye yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi ve yatırım önceliklerinin saptanması mümkün olmaktadır.

Türkiye Ergen Profili araştırmalarının ilki 1996'da Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından, ikincisi 2008'de Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve üçüncüsü de 2013'te Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ergenlerle ilgili Türkiye genelini temsil eden aile temalı bu tür araştırmaların azlığından kaynaklanan veri ve bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla 2013'te yapılan bu araştırmayı ergen ve gençlik odaklı çalışmalar yürüten tüm tarafların hizmetine sunmaktan Bakanlığım adına mutluyum. Çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Ayşenur İSLAM
Bakan

SUNUŞ

Türkiye'deki nüfusun önemli bir bölümünü ergen gençler oluşturmaktadır. Önümüzdeki yirmi yıllık süreç içerisinde Türkiye'nin geleceğini şekillendirecek olan genç nüfusun sorunlarını tespit etmek ve bunların çözümüne yönelik sosyal politikaları hayata geçirmek için düzenli olarak Türkiye Ergen Profili araştırmalarını yapmaktayız.

Sosyal bilimlerin ortaklaştığı en önemli zeminlerden birinin toplumsal değişime sebep olan unsurlarla birlikte bu değişimin muhataplarının geçirdiği dönüşümü yapısal olarak tespit etmek ve anlamak çabası olduğu söylenebilir. Gençler hem değişime sebep hem de aynı derecede muhatap olmaları yönüyle araştırılmayı hak eden bir kitledir. Toplumsal dönüşüm süreçlerinde gençlerin iş, okul, aile, medya ve akran ilişkileri ile birlikte kendilerine dair algılarının, onların değişime direnme ve uyum sağlama yeteneğini anlamadaki en önemli başlangıç noktalarından biri olduğu kanaatindeyim.

Sosyal politikaları oluştururken ve uygularken gençlerin değişime dair dinamik başat bir rol üstlenmeleri devletin araştırma ve sosyal politika kurumlarını gençler temelinde yapısal tespitler yapmaya zorlamaktadır. Bununla birlikte devletin kısıtlı imkânları ergen gençliğin karşılaştığı sorunların anlaşılması ve bunlar arasında önem ve öncelik sırasının belirlenerek sosyal politikaların hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye Ergen Profili araştırmalarının ilki 1996, ikincisi 2008 ve üçüncüsü 2013 yıllarında Genel Müdürlüğümüz tarafından gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında yapılan bu araştırma 1996 ve 2008 yıllarında yapılan araştırmaların tekrarı niteliğinde olup sonuçlarının ve bulgularının birlikte okunarak değerlendirilmesinin son 20 yıllık dönemde ergenlerde yaşanan değişimleri anlamak için faydalı olacağı kanaatindeyim. Bu bağlamda çalışmayı gerçekleştiren ve ilgili kurumların hizmetine sunulmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Çalışmanın yeni araştırma fikirlerine kapı aralaması ve sosyal politika oluşturucularına faydalı olması dileğiyle...

Ömer BOZOĞLU
Genel Müdür

TEŞEKKÜRLER

Ergenlerle ilgili Türkiye ölçeğinde temsili çalışmaların sayısı oldukça az, ancak bu konudaki bilimsel verilere ihtiyaç da bir o kadar çoktur. Bu bağlamda söz konusu ihtiyacı karşılama iddiasındaki bu çalışmaya emeği geçen herkese teşekkürü bir borç biliyoruz.

Bu önemli çalışma Aile ve sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün değerli yöneticileri, uzmanları ve personeli tarafından tasarlandı. Soru hazırlama, literatür tarama ve rapor yazımı aşamalarında yer alan tüm çalışanlara,

Zorlu saha uygulama süreçlerinin başarıyla nihayetlendirilmesini sağlayan, araştırmanın tüm hazırlık aşamalarında ve rapor yazımında SAM Araştırma Danışmanlık ve Tanıtım A.Ş. çalışanlarından Cenap Nuhrat, Fırat Kahyaoğlu, Nesrin Ertürk, Yağmur Nuhrat, Aslı Sarıoğlu, Ateş Ortaç, Ayla Ortaç ve Meral Özcan'a,

Araştırmanın bütçesini sağlayarak sosyal araştırmalara katkı veren Kalkınma Bakanlığı çalışanlarına,

Örneklem tasarımı, ağırlıklandırma ve kalibrasyon çalışmalarında değerli fikirleriyle bizleri yönlendiren özellikle Hasibe Dedeş, Şebnem Beşe Canpolat, Oğuz Cinel, Barış Uçar, Yılmaz Erşahin ve Dilek Güder ile diğer TÜİK çalışanlarına,

Ağırlıklandırma ve kalibrasyon çalışmalarını gerçekleştiren Ömer Eren'e,

Çalışmanın izleme ve değerlendirme evrelerine katılan Araştırma ve Politika Daire Başkanlığı çalışanlarından Mustafa Nuri Nuruan, Dursun Ayan, Emre Ertekin, Nurten Aslan, Neriman Kaya, Ercan Üçpınar, Serdal Altun, Yasemin Esen, Derya Avcı ve Ebru Doğan'a,

Raporun grafik tasarım ve uygulamasını yapan Serap Ergel'e ,

Değerli hocalarımız Emine Zinnur Kılıç, Oya Güngörmüş Özkardeş, Aylin İlden Koçkar, Nur Banu Kavaklı Birdal'a kıymetli vakitlerini ayırarak fikirlerini bizimle paylaştıkları için teşekkür ediyoruz.

Mustafa TURĞUT
Araştırma ve Politika Daire Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	12
EK TABLO LİSTESİ.....	21
KISALTMALAR	25

ÖZET BULGULAR 28

Hanehalkı	28
Ergenler ve Okul Hayatı.....	28
Ergenler ve Çalışma Hayatı.....	29
Aile-Arkadaş İlişkileri.....	30
Hisler, Davranışlar ve Kişilik Özellikleri	30
Ergenlik Dönemi Değişikliklerine Uyum Sağlama	31
Evde Şiddet.....	31
Okulda Şiddet	32
Sokakta Şiddet	32
Ergenin Şiddet Uygulaması	32
Riskler	33
Din Algısı.....	33
Meslek Seçimi ve Gelecek.....	33
Etkinlikler.....	33
Medya Kullanımı.....	34
Cinsellik.....	34

I. TANIMLAYICI ÇERÇEVE 38

A.Konu ve Amaç.....	38
B.Araştırma Tasarımı.....	38
1.Veri Toplama Araçları	38
2.Örneklem.....	38
3.Uygulama	39
4.Ağırlıklandırma.....	39
5.Veri Setinde Üretilen Değişkenler.....	39
6.Tanım ve Kavramlar	40
C.Literatür	40
1.Ergenlik ve Aile.....	42
2.Ergenlik, Okul ve Arkadaşlar.....	44

3.Okul Hayatı, Risk Alma ve Kuraldışı Davranış	45
4.Ergen ve Benlik	47
5.Saha Uygulamaları.....	49
6.Temel Bulguların Karşılaştırılması	51

II. AİLE ve KONUT BİLGİLERİ 58

A.Aile Tipi	58
B.Hanehalkı Özellikleri.....	58
1.Çocuklar	59
2.Ebeveyn.....	60
3.Ailenin Bulunduğu İlin Yerlisi ya da Göç Etmiş Olma Durumu	61
C.Konut Bilgisi	62
1.Konutta Oda Sayısı ve Ergene Ait Ayrı Oda	62
2.Konutun Mülkiyeti	63
3.Konutun Isınma Sistemi	63

III. DEMOGRAFİ 66

A.Cinsiyet ve Yaş	66
B.Eğitim.....	66
C.Erğenin Öğrencilik ve/ya da Çalışma Durumu	68
1.Okula Devam Etmeme Nedenleri.....	68
2.Çalışmayı Seçme Nedenleri	71

IV. EĞİTİM ve OKUL HAYATINDA ERGENLER 76

A.Başarı Algısı.....	76
B.Eğitime Devam İsteği	77
C.Eğitimle İlgili Memnuniyet.....	77
1.Eğitim Sisteminden Memnuniyet	79
2.Öğretmenlerin Tutum ve Davranışlarından Memnuniyet.....	79
D.Okulda Rehberlik Hizmeti	81
E.Okulda Ceza Alma	84
F.Öğrenci Ergenlerin Harçlığı	84

V. ÇALIŞMA HAYATINDA ERGEN	88
A.Ergenin Çalıştığı İş Türü.....	88
B.Ergenin Çalışma Koşulları.....	89
1.Ergenin Çalışma Geçmişi	89
2.Ergenin Haftalık ve Günlük Çalışma Süreleri	90
3.Sosyal Güvence	91
4.Kazanç, Harcama ve Tasarruf	92
C.Çalışma Yaşamından Memnuniyet.....	94
1.Yapılan İşten Memnuniyet	95
2.Çalışma Ortamından Memnuniyet.....	96
3.Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet.....	96
4.Patron, Usta, Yöneticinin Davranışlarından Memnuniyet	96
D.İş Yerinde Şiddet	97
1.Sözlü Şiddet.....	97
2.Fiziksel Şiddet.....	98
3.Cinsel Şiddet.....	99
4.Ekonomik Şiddet.....	99
VI. ERGENLERİN ARKADAŞ - AİLE İLİŞKİLERİ	102
A.Arkadaş İlişkileri	102
1.Samimi Arkadaşlar.....	102
2.Arkadaşlarla Konuşulan Konular	103
B.Aile Üyeleriyle İlişkiler	104
1.Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi	106
2.Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi	109
3.En Çok Zaman Geçirilen Kişi	110
4.Ailenin Ergenden Beklentileri	111
5.Anne ve Babayla İlişkiler	112
VII. HİSLER, DAVRANIŞLAR ve ERGENLİK DÖNEMİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	118
A.Genel Mutluluk.....	118
B.Benlik Saygısı	118
C.Sorunla Karşılaşıldığında Gösterilen Davranış.....	119
D.Ergenlik Döneminin Getirdiği Davranış Değişiklikleri.....	120

VIII. ERGENLİK DÖNEMİ DEĞİŞİKLİKLERİNE UYUM SAĞLAMA ve SAĞLIK	128
A.Ergenlik Dönemi Değişikliklerine Uyum Sağlama	128
B.Ergenlerin Sağlık Durumu	129
C.Vücut Kitle Endeksi	129
IX. ŞİDDET ve ERGENLERİN KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU RİSKLER	132
A.Evde Şiddet	132
1.Evde Sözlü Şiddet.....	132
2.Evde Fiziksel Şiddet.....	134
3.Evde Cinsel İstismar	135
4.Evde Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma	135
B.Okulda Şiddet	136
1.Okulda Sözlü Şiddet.....	136
2.Okulda Fiziksel Şiddet	137
3.Okulda Cinsel İstismar.....	138
4.Okulda Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma.....	138
C.Sokakta Şiddet.....	139
1.Sokakta Sözlü Şiddet	139
2.Sokakta Fiziksel Şiddet	141
3.Sokakta Cinsel İstismar	141
4.Sokakta Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma	141
D.İnternet Ortamında Hakaret, Alay, Aşağılanma, Sarkıntılığa Uğrama.....	141
E.Ergenlerin Uyguladığı Şiddet.....	142
1.Ergenlerin Uyguladığı Sözlü Şiddet	142
2.Ergenlerin Uyguladığı Fiziksel Şiddet	145
3.Ergenin Cinsel İstismarda Bulunması, Başkasını Aşağılaması.....	146
F.Ergenlerin Karşı Karşıya Bulunduğu Riskler	147
1.Evden Kaçma, Hayattan Vazgeçme	147
2.Sigara, Alkol Kullanımı.....	147
3.Ergenlere Yönelik Riskler ve Benlik Saygısı.....	149
X. DİNİ ALGI	152
XI. GELECEK ve TÜRKİYE'YLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER	156
A.Meslek Seçimi	156

B.Gelecekte Beklentiler.....	157
C.Kamu Kuruluşlarından Beklentiler.....	160

XII. ETKİNLİKLER 166

A.Etkinlikler.....	166
B.Hobiler	172
C.Bilgisayar, İnternet, Cep Telefonu Kullanımı.....	172

XIII. MEDYA TAKİP ALIŞKANLIKLARI 180

A.Televizyon	180
B.Gazete	182
C.Müzik	183

XIV. CİNSELLİK 188

XV. SONUÇ ve ÖNERİLER 196

Aile Hayatında Ergenler	196
Okul Hayatında Ergenler	197
Çalışma Hayatında Ergenler	198
Ergenlik Sorunları	199

TEPA 2013 NİTEL ÇALIŞMA RAPORU 202

I. AİLE HAYAT	202
A. Aile İçi İletişim	203
B. Anne ve Babayla İlişkiler	203
C. Kardeşlerle İlişkiler.....	210
D. Aile Bireylerini Örnek Alma	211
E. Ailenin Beklentileri ve Aileden Beklentiler.....	212
F. Kız-Erkek Arkadaş İlişkileri ve Ailenin Bakışı.....	214
G. Aile İçi Şiddet.....	216
II. OKUL HAYATI	217
A. Okulun Katkıları, İyi Yanları	217

B. Okuldan Memnuniyetsizlik.....	218
C. Okuldaki Sosyal Ortam ve Arkadaşlarla İlişkiler.....	219
D. Öğretmenlerle İlişkiler	220
E. Rehber Öğretmenlerle İlişkiler.....	224
F. Okuldaki Sosyal Olanaklar, Okulun Fiziki Yapısından Memnuniyet	225
G. Güvenlik	227
1. Okul İçi Güvenlik Sorunları	228
2. Okul Çevresi Güvenlik Sorunları	231
H. Sigara, Alkol, Uyuşturucu	232
1. Sigara	232
2. Alkol ve Uyuşturucu	234
III. SOSYAL HAYAT	235
A. Boş Zaman Etkinlikleri ve Arkadaş Çevresi	235
B. Teknoloji, İnternet ve Sosyal Medya.....	236
C. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişimler.....	240
D. Sosyal Çevre, Baskı, Taciz.....	244
IV. ÇALIŞMA HAYATI	246
A. Çalışılan İş Türleri	246
B. Kazanılan Paranın Nasıl Harcandığı	247
C. İş Yerinde Şiddet, Kötü Muamele	248
D. Çalışma Hayatı ve Okul İlişkisi.....	249
V. GELECEK TASAVVURLARI ve BEKLENTİLER	250
A. Meslek Hayalleri	250
B. Yerleşim Yeri Hayalleri.....	252
C. Türkiye Geleceği ile İlgili Beklentiler, Devletten Beklentiler.....	253
SONUÇ	255

KAYNAKÇA	263
----------------	-----

EK TABLOLAR	270
-------------------	-----

TABLO LİSTESİ

II. AİLE ve KONUT BİLGİLERİ

Tablo 1. Aile Tipi (Genel)	58
Tablo 2. Aile Tipi (SES'e Göre)	58
Tablo 3. Aile Tipi (Yerleşim Türüne Göre).....	58
Tablo 4. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	58
Tablo 5. Toplam Çocuk Sayısı	59
Tablo 6. Hanede 12-18 Yaş Grubunda Çocuk Sayısı.....	59
Tablo 7. Çocuk Sayısı (SES'e Göre)	59
Tablo 8. Toplam ve Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı (Görüşülen Ergen Dahil).....	60
Tablo 9. Hayatta Olan Ebeveynin Yaşı	60
Tablo 10. Hayatta Olan Ebeveynin Eğitim Durumu	60
Tablo 11. Hayatta Olan Ebeveynin Yaptığı İş	60
Tablo 12. Ergenin Anne ya da Babadan Kaynaklanan Sosyal Güvence Türü	61
Tablo 13. Ailenin Bulunduğu İlde Yaşama Süresi	61
Tablo 14. Göç Etmiş Ailenin Bu İlde Yaşama Süresi	61
Tablo 15. Göç Etmiş Ailenin Bu ile Geldiği Yer	61
Tablo 16. Göç Etmiş Ailenin Bu ile Gelme Nedenleri	61
Tablo 17. Göç Etme Durumu (SES'e ve Aile Tipine Göre)	62
Tablo 18. Oturulan Evin Bina Türü	62
Tablo 19. Oturulan Evin Türü (Aile Tipine Göre).....	62
Tablo 20. Evdeki Oda Sayısı (Yerleşim Türüne Göre)	62
Tablo 21. Ergene Ait Müstakil Oda (Cinsiyete Göre) (%)	62
Tablo 22. Ergene Ait Müstakil Oda (SES'e Göre) (%)	62
Tablo 23. İkamet Edilen Evin Mülkiyet Durumu (%).....	63
Tablo 24. Oturulan Evin Mülkiyeti (Aile Tipine Göre)	63
Tablo 25. Oturulan Evin Isınma Sistemi	63

III. DEMOGRAFİ

Tablo 26. Görüşülen Ergenlerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı	66
Tablo 27. Görüşülen Ergenlerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı	66
Tablo 28. Görüşülen Ergenlerin Yerleşim Türü ve Bölge Dağılımı (Yaş Grubuna Göre)	66
Tablo 29. Görüşülen Ergenlerin Eğitim Durumu (Cinsiyete Göre)	66
Tablo 30. Ergenin Devlet Okulunda/Özel Okulda Okuma Durumu	67
Tablo 31. Yatılı/Gündüzlü Okuma Durumu	67
Tablo 32. Okunan Kurumun Örgün/Yaygın Niteliği	67
Tablo 33. Ergenin Okuduğu Örgün Eğitim Kurumu (Cinsiyete Göre)	67
Tablo 34. Ergenin Okuduğu Örgün Eğitim Kurumu (SES'e Göre)	67
Tablo 35. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu	68
Tablo 36. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (Cinsiyete Göre).....	68

Tablo 37. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (Yaş Grubuna Göre).....	68
Tablo 38. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (SES'e Göre)	69
Tablo 39. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesindeki Temel Nedenler.....	69
Tablo 40. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Cinsiyete Göre)	69
Tablo 41. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (SES'e Göre)	70
Tablo 42. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Ergenin Çalışma Durumuna Göre)	71
Tablo 43. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni.....	71
Tablo 44. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (Cinsiyete Göre)	72
Tablo 45. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (SES'e Göre)	72
Tablo 46. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (Eğitim Durumuna Göre)	73

IV. EĞİTİM ve OKUL HAYATINDA ERGENLER

Tablo 47. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi	76
Tablo 48. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Cinsiyete Göre)	76
Tablo 49. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre)	76
Tablo 50. Eğitim Hayatına Devam Etme İsteği.....	77
Tablo 51. Eğitim Hayatına Devam Etme İsteği (Cinsiyet, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre)	78
Tablo 52. Ergenin Eğitimle İlgili Memnuniyet Düzeyi.....	79
Tablo 53. Okulun Sunduğu İmkân ve Koşullardan Memnuniyet Düzeyi	79
Tablo 54. Ülkenin Eğitim Sisteminden Memnuniyet (Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre)	80
Tablo 55. Öğretmenlerin Tutum ve Davranışlarından Memnuniyet (Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre)	80
Tablo 56. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı.....	81
Tablo 57. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı (Yerleşim Türüne Göre)	81
Tablo 58. Özel Bir Sorunla İlgili Rehber Öğretmenle Görüşme	81
Tablo 59. Görüşme Talebinin Kimden Geldiği.....	81
Tablo 60. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı (Bölgeye Göre)	81
Tablo 61. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu	82
Tablo 62. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Cinsiyete Göre).....	82
Tablo 63. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Yaş Grubuna Göre)	82
Tablo 64. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (SES'e Göre)	82
Tablo 65. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Aile Tipine Göre).....	83
Tablo 66. Rehber Öğretmenle Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet	83
Tablo 67. Disiplin, Okuldan Uzaklaştırma, Uyarı Cezası Alma Durumu (Cinsiyet, Yaş Grubu, Yerleşim Türü ve Eğitim Hayatına Devam Etme İsteğine Göre)	83
Tablo 68. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (Cinsiyete Göre)	84
Tablo 69. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (Yaş Grubuna Göre)	84
Tablo 70. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (SES'e Göre)	84
Tablo 71. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı	84
Tablo 72. Düzenli Harçlık Alınıp Alınmadığı (Yaş Grubuna Göre)	85
Tablo 73. Harçlık Aldığını Belirten Ergenlerin Harcamaları	85
Tablo 74. Harçlık Aldığını Belirten Ergenlerin Harcamaları (SES'e Göre).....	85

V. ÇALIŞMA HAYATINDA ERGEN

Tablo 75. Ergenin Çalıştığı İş.....	88
Tablo 76. Ergenin Çalıştığı İş (Cinsiyete Göre)	88
Tablo 77. Ergenin Çalıştığı İş (Yaş Grubuna Göre)	88
Tablo 78. Ergenin Çalıştığı İş (SES'e Göre)	89
Tablo 79. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı	89
Tablo 80. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (Yaş Grubuna Göre).....	89
Tablo 81. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı	90
Tablo 82. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı	90
Tablo 83. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Cinsiyete Göre)	90
Tablo 84. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Cinsiyete Göre).....	90
Tablo 85. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Yaş Grubuna Göre).....	90
Tablo 86. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Yaş Grubuna Göre)	91
Tablo 87. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (SES'e Göre)	91
Tablo 88. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (SES'e Göre)	91
Tablo 89. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası	91
Tablo 90. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Cinsiyete Göre)	91
Tablo 91. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Yaş Grubuna Göre)	91
Tablo 92. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (SES'e Göre)	92
Tablo 93. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Çalışılan Sektöre Göre).....	92
Tablo 94. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı.....	92
Tablo 95. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Cinsiyete Göre).....	92
Tablo 96. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Yaş Grubuna Göre)	92
Tablo 97. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (SES'e Göre).....	92
Tablo 98. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı	93
Tablo 99. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Cinsiyete Göre).....	93
Tablo 100. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Yaş Grubuna Göre)	93
Tablo 101. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (SES'e Göre)	93
Tablo 102. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı	93
Tablo 103. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Cinsiyete Göre)	93
Tablo 104. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Yaş Grubuna Göre).....	94
Tablo 105. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (SES'e Göre)	94
Tablo 106. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi.....	94
Tablo 107. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Cinsiyete Göre).....	94
Tablo 108. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (SES'e Göre).....	94
Tablo 109. Ergenin İş Ortamıyla İlişkili Konularda Memnuniyet Derecesi	95
Tablo 110. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi	95
Tablo 111. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre).....	95
Tablo 112. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre).....	95
Tablo 113. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi	96
Tablo 114. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre)	96
Tablo 115. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi.....	96
Tablo 116. Ergenin Patronun/Ustasının/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi.....	96

Tablo 117. İşyerinde Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	97
Tablo 118. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	97
Tablo 119. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre).....	97
Tablo 120. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre)	97
Tablo 121. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre).....	98
Tablo 122. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi.....	98
Tablo 123. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre)	98
Tablo 124. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre).....	98
Tablo 125. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	98
Tablo 126. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre)	99
Tablo 127. İşyerinde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi	99
Tablo 128. İşyerinde Cinsel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı	99
Tablo 129. İşyerinde Cinsel Şiddet Uygulayan Kişi.....	99
Tablo 130. İşyerinde Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	99
Tablo 131. İşyerinde Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre)	99
Tablo 132. İşyerinde Ekonomik Şiddet Uygulayan Kişi.....	99

VI. ERGENLERİN ARKADAŞ - AİLE İLİŞKİLERİ

Tablo 133. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı	102
Tablo 134. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Cinsiyete Göre).....	102
Tablo 135. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (SES'e Göre)	102
Tablo 136. Samimi Arkadaş Sayısı	103
Tablo 137. Samimi Arkadaş Sayısı (Cinsiyete Göre)	103
Tablo 138. Samimi Arkadaş Sayısı (SES'e Göre)	103
Tablo 139. Arkadaşlarla Konuşulan Konular.....	103
Tablo 140. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Cinsiyete Göre)	104
Tablo 141. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Yaş Grubuna Göre)	104
Tablo 142. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (SES'e Göre).....	105
Tablo 143. Aile Üyeleriyle İlişkiler.....	105
Tablo 144. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Cinsiyete Göre).....	105
Tablo 145. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Yaş Grubuna Göre)	105
Tablo 146. Aile Üyeleriyle İlişkiler (SES'e Göre).....	105
Tablo 147. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Benlik Saygısına Göre)	106
Tablo 148. Anneyle Olan İlişki (Annenin Eğitimine Göre)	106
Tablo 149. Babayla Olan İlişki (Babanın Eğitimine Göre).....	106
Tablo 150. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi	107
Tablo 151. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Cinsiyete Göre)	107
Tablo 152. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (SES'e Göre)	107
Tablo 153. Çatışma/Tartışma Nedenleri	107
Tablo 154. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Aile Üyelerine Göre)	108
Tablo 155. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Cinsiyete Göre).....	108
Tablo 156. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Yaş Grubuna Göre)	109
Tablo 157. Çatışma/Tartışma Nedenleri (SES'e Göre).....	109

Tablo 158. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi.....	109
Tablo 159. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Cinsiyete Göre)	109
Tablo 160. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	110
Tablo 161. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi	110
Tablo 162. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Cinsiyete Göre).....	110
Tablo 163. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Yaş Grubuna Göre)	110
Tablo 164. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (SES'e Göre).....	111
Tablo 165. Ailenin Ergenden Beklentileri.....	111
Tablo 166. Ailenin Ergenden Beklentileri (Cinsiyete Göre).....	112
Tablo 167. Ailenin Ergenden Beklentileri (SES'e Göre).....	112
Tablo 168. Anneyle İlişkiler	113
Tablo 169. Babayla İlişkiler	113
Tablo 170. Anne/Baba Karşılaştırma	113
Tablo 171. Anneyle İlişkiler (Cinsiyete Göre)	114
Tablo 172. Babayla İlişkiler (Cinsiyete Göre)	114
Tablo 173. Anneyle İlişkiler (Yaş Grubuna Göre).....	114
Tablo 174. Babayla İlişkiler (Yaş Grubuna Göre).....	114
Tablo 175. Anneyle İlişkiler (SES'e Göre)	115
Tablo 176. Babayla İlişkiler (SES'e Göre)	115

VII. HİSLER, DAVRANIŞLAR ve ERGENLİK DÖNEMİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Tablo 177. Genel Mutluluk	118
Tablo 178. Genel Mutluluk Düzeyi (Yaş Grubuna Göre)	118
Tablo 179. Genel Mutluluk Düzeyi (Benlik Saygısına Göre)	118
Tablo 180. Genel Mutluluk Düzeyi (Vücut Kitle Endeksine Göre)	118
Tablo 181. Benlik Saygısı Grupları	119
Tablo 182. Rosenberg Benlik Saygısı Önergeleri	119
Tablo 183. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi	119
Tablo 184. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Cinsiyete Göre)	120
Tablo 185. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Yaş Grubuna Göre).....	120
Tablo 186. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (SES'e Göre)	121
Tablo 187. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Benlik Saygısına Göre)	121
Tablo 188. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler	121
Tablo 189. Okuldaki/İşteki Başarı (Ergenin Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre)	122
Tablo 190. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Cinsiyete Göre)	123
Tablo 191. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Yaş Grubuna Göre).....	123
Tablo 192. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (SES'e Göre)	124
Tablo 193. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Aile Tipine Göre)	124
Tablo 194. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Benlik Saygısına Göre).....	125

VIII. ERGENLİK DÖNEMİ DEĞİŞİKLİKLERİNE UYUM SAĞLAMA VE SAĞLIK

Tablo 195. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama	128
Tablo 196. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Cinsiyete Göre)	128

Tablo 197. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Yaş Grubuna Göre).....	128
Tablo 198. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (SES'e Göre)	128
Tablo 199. Ergenin Genel Sağlık Durumu.....	129
Tablo 200. Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite, Öğrenme Güçlüğü	129
Tablo 201. Ergenin Kilosu.....	129
Tablo 202. Ergenin Boyu	129
Tablo 203. Vücut Kitle Endeksi.....	129

IX. ŞİDDET ve ERGENLERİN KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU RİSKLER

Tablo 204. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı	132
Tablo 205. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (SES'e Göre)	132
Tablo 206. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre)	132
Tablo 207. Evde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	132
Tablo 208. Evde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre)	133
Tablo 209. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi	133
Tablo 210. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre)	133
Tablo 211. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e Göre)	133
Tablo 212. Evde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	134
Tablo 213. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi	134
Tablo 214. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre)	134
Tablo 215. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	134
Tablo 216. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e Göre)	135
Tablo 217. Evde Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı	135
Tablo 218. Evde Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi.....	135
Tablo 219. Evde Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı	135
Tablo 220. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi	135
Tablo 221. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Cinsiyete Göre).....	136
Tablo 222. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	136
Tablo 223. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (SES'e Göre).....	136
Tablo 224. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı	136
Tablo 225. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre).....	137
Tablo 226. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre)	137
Tablo 227. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre).....	137
Tablo 228. Okulda Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi.....	137
Tablo 229. Okulda Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	137
Tablo 230. Okulda Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı	138
Tablo 231. Okulda Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi.....	138
Tablo 232. Okulda Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı.....	138
Tablo 233. Okulda Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi	138
Tablo 234. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı	138
Tablo 235. Okulda Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma (Vücut Kitle Endeksi Göre)	138
Tablo 236. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi	139
Tablo 237. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (SES'e Göre)	139

Tablo 238. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı	139
Tablo 239. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	140
Tablo 240. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre)	140
Tablo 241. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi	140
Tablo 242. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e Göre)	141
Tablo 243. Sokakta Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı.....	141
Tablo 244. Sokakta Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi	141
Tablo 245. Sokakta Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı	141
Tablo 246. Sokakta Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi.....	141
Tablo 247. Sokakta Ergenle Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı.....	141
Tablo 248. Sokakta Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi.....	141
Tablo 249. İnternet Ortamında Hakarete, Alaya, Aşağılamaya, Sarkıntılığa Maruz Kalma.....	141
Tablo 250. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı	142
Tablo 251. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	142
Tablo 252. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (SES'e Göre)	142
Tablo 253. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre)	142
Tablo 254. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi	143
Tablo 255. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Cinsiyete Göre)	143
Tablo 256. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (SES'e Göre)	144
Tablo 257. Kız Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (SES'e Göre)	144
Tablo 258. Erkek Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi	145
Tablo 259. Ergenin Fiziksel Şiddette Bulunma Sıklığı	145
Tablo 260. Ergenin Fiziksel Şiddette Bulunma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	145
Tablo 261. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi.....	145
Tablo 262. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Cinsiyete Göre)	146
Tablo 263. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Aile Tipine Göre)	146
Tablo 264. Ergenin Cinsel İstismarda Bulunma Sıklığı.....	146
Tablo 265. Ergenin Alay Etme, Aşağılama, Dışlama Sıklığı	146
Tablo 266. Ergenin Alay Ettiği, Aşağıladığı, Dışladığı Kişi	147
Tablo 267. Sigara Kullanımı.....	147
Tablo 268. Sigara Kullanımı (Cinsiyete Göre)	147
Tablo 269. Sigara Kullanımı (Yaş Grubuna Göre)	148
Tablo 270. Sigara Kullanımı (SES'e Göre)	148
Tablo 271. Alkol Kullanımı	148
Tablo 272. Alkol Kullanımı (Cinsiyete Göre)	148
Tablo 273. Alkol Kullanımı (Yaş Grubuna Göre).....	148
Tablo 274. Alkol Kullanımı (SES'e Göre)	149
Tablo 275. Evden Kaçmayı Düşünme (Benlik Saygısına Göre).....	149
Tablo 276. Evden Kaçma (Benlik Saygısına Göre)	149
Tablo 277. Kendine Fiziksel Olarak Zarar Vermeyi Düşünme (Benlik Saygısına Göre)	149
Tablo 278. Kendine Fiziksel Olarak Zarar Verme (Benlik Saygısına Göre).....	149
Tablo 279. Ergenin Hayatından Vazgeçmeyi Düşünüp Düşünmemesi (Benlik Saygısına Göre).....	149
Tablo 280. Ergenin Hayatından Vazgeçmeyi Eyleme Geçirmesi (Benlik Saygısına Göre)	149

X. DİNİ ALGI

Tablo 281. Dini Algı.....	152
Tablo 282. Dini Algı (Cinsiyete Göre).....	152
Tablo 283. Dini Algı (SES'e Göre).....	153

XI. GELECEK ve TÜRKİYE'YLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Tablo 284. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek.....	156
Tablo 285. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Cinsiyete Göre).....	156
Tablo 286. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (SES'e Göre).....	156
Tablo 287. İstenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi.....	157
Tablo 288. İstenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi (SES'e Göre).....	157
Tablo 289. Ünlü Kişilerden İdolünüz Var mı?.....	157
Tablo 290. İdollerin Meslek Dağılımı.....	157
Tablo 291. Ergenlerin İdolleri.....	157
Tablo 292. Gelecekte Beklentiler.....	158
Tablo 293. Gelecekte Beklentiler (Cinsiyete Göre).....	158
Tablo 294. Gelecekte Beklentiler (SES'e Göre).....	159
Tablo 295. Gelecekte Beklentiler (Benlik Saygısına Göre).....	159
Tablo 296. "Hayatımda Her Şey İyi Yönde Gidecek".....	159
Tablo 297. Ülkenin Geleceğine Bakış.....	159
Tablo 298. Ülkenin Geleceğine Bakış (Yaş Grubuna Göre).....	159
Tablo 299. Ülkenin Geleceğine Bakış (SES'e Göre).....	160
Tablo 300. Dünyanın Geleceğine Bakış.....	160
Tablo 301. Dünyanın Geleceğine Bakış (Yaş Grubuna Göre).....	160
Tablo 302. Dünyanın Geleceğine Bakış (SES'e Göre).....	161
Tablo 303. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler.....	161
Tablo 304. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Cinsiyete Göre).....	161
Tablo 305. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (SES'e Göre).....	162
Tablo 306. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Yerleşim Türüne Göre).....	163

XII. ETKİNLİKLER

Tablo 307. Etkinliklerin Yapılma Sıklığı.....	166
Tablo 308. Gazete Okuma (Cinsiyete Göre).....	166
Tablo 309. Gazete Okuma (Yaş Grubuna Göre).....	167
Tablo 310. Gazete Okuma (SES'e Göre).....	167
Tablo 311. Müzik Dinleme (Cinsiyete Göre).....	167
Tablo 312. Müzik Dinleme (Yaş Grubuna Göre).....	167
Tablo 313. Müzik Dinleme (SES'e Göre).....	167
Tablo 314. Tiyatroya Gitme (Cinsiyete Göre).....	168
Tablo 315. Tiyatroya Gitme (Yaş Grubuna Göre).....	168
Tablo 316. Tiyatroya Gitme (SES'e Göre).....	168

Tablo 317. Sinemaya Gitme (Cinsiyete Göre)	168
Tablo 318. Sinemaya Gitme (Yaş Grubuna Göre)	168
Tablo 319. Sinemaya Gitme (SES'e Göre)	169
Tablo 320. Spor Yapma (Cinsiyete Göre).....	169
Tablo 321. Spor Yapma (Yaş Grubuna Göre)	169
Tablo 322. Spor Yapma (SES'e Göre).....	169
Tablo 323. Kafe, Çay Bahçesi vb.Yerlere Gitme (Cinsiyete Göre)	170
Tablo 324. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Yaş Grubuna Göre)	170
Tablo 325. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (SES'e Göre)	170
Tablo 326. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Cinsiyete Göre)	171
Tablo 327. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Yaş Grubuna Göre).....	171
Tablo 328. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (SES'e Göre)	171
Tablo 329. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (SES'e Göre)	171
Tablo 330. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (Yerleşim Türüne Göre)	172
Tablo 331. Ergenin Başka Hobisinin Olup Olmaması (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre).....	172
Tablo 332. Evinde Bilgisayar.....	172
Tablo 333. Evinde Bilgisayar (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre).....	173
Tablo 334. Evinde İnternet Bağlantısı	173
Tablo 335. Evinde İnternet Bağlantısı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	173
Tablo 336. Evinde İnternet Bağlantısı Olanların Bağlantı Kurduğu Profil	174
Tablo 337. İnternet Sohbet Ortamında Sürekli Görüştüğü Arkadaş Grubu (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) 174	
Tablo 338. İnternette Tanıştığı ve Görüştüğü Arkadaşı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	174
Tablo 339. Günlük Ortalama İnternet Kullanma Süresi	175
Tablo 340. Günlük Ortalama İnternet Kullanma Süresi (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre).....	175
Tablo 341. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre)	176
Tablo 342. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (SES'e Göre)	176
Tablo 343. Cep Telefonu (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre).....	177
Tablo 344. Cep Telefonu "Akıllı" Olan Ergenler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	177

XIII. MEDYA TAKİP ALIŞKANLIKLARI

Tablo 345. Günde Ortalama Televizyon İzleme Süresi	180
Tablo 346. Günde Ortalama Televizyon İzleme Süresi (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre).....	180
Tablo 347. Televizyonda İzlenen Programlar (Cinsiyete Göre).....	181
Tablo 348. Televizyonda İzlenen Programlar (SES'e Göre).....	182
Tablo 349. Televizyonda İzlenen Programlar (Yerleşim Türüne Göre)	182
Tablo 350. Gazetede Okunan Bölümler.....	183
Tablo 351. Gazetede Okunan Bölümler (Cinsiyete Göre).....	183
Tablo 352. Gazetede Okunan Bölümler (SES'e Göre).....	184
Tablo 353. Dinlenen Müzik Türleri	184
Tablo 354. Dinlenen Müzik Türleri (Cinsiyete Göre)	184
Tablo 355. Dinlenen Müzik Türleri (SES'e Göre)	185

XIV. CİNSELLİK

Tablo 356. Kız-Erkek Arkadaşlıkları (Flört, Çıkma) Konusunda Düşünceler.....	188
Tablo 357. Kız-Erkek Arkadaşlığı (Flört, Çıkma) Konusunda Düşünceler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)....	188
Tablo 358. Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Düşünceler.....	189
Tablo 359. Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Düşünceler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	189
Tablo 360. Cinsellikle İlgili İlk Bilgilerin Kaynağı.....	189
Tablo 361. Cinsellikle İlgili İlk Bilgilerin Kaynağı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	190
Tablo 362. Cinsellikle İlgili Bilgileri İlk Edinme Yaşı	191
Tablo 363. Cinsellikle İlgili Bilgileri İlk Edinme Yaşı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	191
Tablo 364. Cinsellikle İlgili Sorulara Yeterli Düzeyde Cevap Bulabilme	191
Tablo 365. Cinsellikle İlgili Sorulara Yeterli Düzeyde Cevap Bulabilme (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre)	192
Tablo 366. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra.....	192
Tablo 367. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (Cinsiyete Göre)	193
Tablo 368. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (SES'e Göre)	193
Tablo 369. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (Yerleşim Türüne Göre).....	193

EK TABLO LİSTESİ

Ek Tablo 1. Sosyoekonomik Statü	270
Ek Tablo 2. Ergenlerde Benlik Saygısı (Babanın Eğitimine Göre)	270
Ek Tablo 3. Gelecek Tasavvuru ve Mutluluk	270
Ek Tablo 4. Evde Şiddet ve Başarı Algısı.....	270
Ek Tablo 5. Şiddet Uygulama ve Başarı Algısı	270
Ek Tablo 6. Aile Tipi (Bölgeye Göre).....	271
Ek Tablo 7. Çocuk Sayısı (Yerleşim Türüne Göre)	271
Ek Tablo 8. Çocuk Sayısı (Bölgeye Göre)	271
Ek Tablo 9. Çocuk Sayısı (Annenin Eğitim Durumuna Göre)	272
Ek Tablo 10. Çocuk Sayısı (Babanın Eğitim Durumuna Göre).....	272
Ek Tablo 11. Ergenin Anne ya da Babadan Kaynaklanan Sosyal Güvence Türü (Bölgeye Göre)	272
Ek Tablo 12. Göç Etme Nedenleri (Aile Tipine Göre)	273
Ek Tablo 13. Göç Etme Nedenleri (Gelinen Yere Göre)	273
Ek Tablo 14. Ergene Ait Müstakil Bir Oda (Yerleşim Türüne Göre).....	273
Ek Tablo 15. Ergene Ait Müstakil Bir Oda (Oturulan Evin Oda Sayısına Göre)	273
Ek Tablo 16. Oturulan Evin Mülkiyeti (Göç Etme Durumuna Göre)	274
Ek Tablo 17. Görüşülen Ergenlerin Yerleşim Türü ve Bölge Dağılımı (Cinsiyete Göre)	274
Ek Tablo 18. Görüşülen Ergenlerin Eğitim Durumu (Yerleşim Türüne Göre)	274
Ek Tablo 19. Ergenin Okuduğu Yaygın Eğitim Kurumu (Cinsiyete Göre)	275
Ek Tablo 20. Kız Ergenlerin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (SES'e Göre)	275
Ek Tablo 21. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Yerleşim Türüne Göre)	275
Ek Tablo 22. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Aile Tipine Göre).....	276

Ek Tablo 23. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Eğitim Durumuna Göre)	276
Ek Tablo 24. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Bölgeye Göre)	276
Ek Tablo 25. Kızların Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre)	277
Ek Tablo 26. Erkeklerin Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre)	277
Ek Tablo 27. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Bölgeye Göre)	277
Ek Tablo 28. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Benlik Saygısına Göre).....	278
Ek Tablo 29. Okuldaki Başarı Düzeyi (Vücut Kitle Endeksine Göre).....	278
Ek Tablo 30. Okulun Sunduğu İmkân ve Koşullardan Memnuniyet Düzeyi (Bölgeye Göre)	279
Ek Tablo 31. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla En Son Görüşmede Konuşulan Konu (Aile Tipine Göre)	279
Ek Tablo 32. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (Cinsiyete Göre).....	279
Ek Tablo 33. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (Yaş Grubuna Göre)	279
Ek Tablo 34. Rehber Öğretmen/Psikolojik DanışmanlaYapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (SES'e Göre)	280
Ek Tablo 35. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Cinsiyete Göre).....	280
Ek Tablo 36. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Yaş Grubuna Göre)	280
Ek Tablo 37. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Yerleşim Türüne Göre).....	281
Ek Tablo 38. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (SES'e Göre).....	281
Ek Tablo 39. Ergenin Çalıştığı İş (Yerleşim Türüne Göre).....	281
Ek Tablo 40. Ergenin Çalıştığı İş (Aile Tipine Göre)	282
Ek Tablo 41. Ergenin Çalıştığı İş (Bölgeye Göre).....	282
Ek Tablo 42. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (Cinsiyete Göre)	282
Ek Tablo 43. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (SES'e Göre)	283
Ek Tablo 44. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (Yerleşim Türüne Göre)	283
Ek Tablo 45. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (Aile Tipine Göre).....	283
Ek Tablo 46. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (Bölgeye Göre)	284
Ek Tablo 47. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Yerleşim Türüne Göre)	284
Ek Tablo 48. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Yerleşim Türüne Göre).....	284
Ek Tablo 49. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Bölgeye Göre)	284
Ek Tablo 50. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Yerleşim Türüne Göre).....	285
Ek Tablo 51. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Yerleşim Türüne Göre).....	285
Ek Tablo 52. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Bölgeye Göre).....	285
Ek Tablo 53. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Yerleşim Türüne Göre)	285
Ek Tablo 54. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Bölgeye Göre)	286
Ek Tablo 55. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Yerleşim Türüne Göre)	286
Ek Tablo 56. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Yaş Grubuna Göre).....	286
Ek Tablo 57. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Yerleşim Türüne Göre).....	286
Ek Tablo 58. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Bölgeye Göre).....	287
Ek Tablo 59. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre)	287
Ek Tablo 60. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre).....	287
Ek Tablo 61. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre)	287
Ek Tablo 62. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre).....	288
Ek Tablo 63. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre)	288
Ek Tablo 64. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre)	288
Ek Tablo 65. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre).....	288
Ek Tablo 66. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre).....	289

Ek Tablo 67. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre)	289
Ek Tablo 68. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre)	289
Ek Tablo 69. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre)	289
Ek Tablo 70. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre).....	290
Ek Tablo 71. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre)	290
Ek Tablo 72. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yerleşim Türüne Göre).....	290
Ek Tablo 73. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Çalışılan Sektöre Göre).....	290
Ek Tablo 74. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Bölgeye Göre).....	291
Ek Tablo 75. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre)	291
Ek Tablo 76. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Çalışılan Sektöre Göre).....	291
Ek Tablo 77. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	291
Ek Tablo 78. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre)	292
Ek Tablo 79. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre)	292
Ek Tablo 80. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yerleşim Türüne Göre).....	292
Ek Tablo 81. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Çalışılan Sektöre Göre).....	292
Ek Tablo 82. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Yerleşim Türüne Göre).....	293
Ek Tablo 83. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Aile Tipine Göre)	293
Ek Tablo 84. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Bölgeye Göre).....	293
Ek Tablo 85. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Aile Tipine Göre)	294
Ek Tablo 86. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Yerleşim Türüne Göre)	294
Ek Tablo 87. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Yerleşim Türüne Göre)	295
Ek Tablo 88. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Bölgeye Göre)	295
Ek Tablo 89. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	295
Ek Tablo 90. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Yerleşim Türüne Göre)	296
Ek Tablo 91. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Aile Tipine Göre).....	296
Ek Tablo 92. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Bölgeye Göre)	296
Ek Tablo 93. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Yerleşim Türüne Göre).....	297
Ek Tablo 94. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Aile Tipine Göre)	297
Ek Tablo 95. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (SES'e Göre)	297
Ek Tablo 96. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Aile Tipine Göre).....	298
Ek Tablo 97. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Yerleşim Türüne Göre).....	298
Ek Tablo 98. Ailenin Ergenden Beklentileri (Yaş Grubuna Göre).....	298
Ek Tablo 99. Kız Ergenlerin Ailelerinin Onlardan Beklentisi (SES'e Göre)	299
Ek Tablo 100. Erkek Ergenlerin Ailelerinin Onlardan Beklentisi (SES'e Göre)	299
Ek Tablo 101. Ailenin Ergenden Beklentileri (Aile Tipine Göre)	299
Ek Tablo 102. Anneyle İlişkiler (Aile Tipine Göre)	300
Ek Tablo 103. Babayla İlişkiler (Aile Tipine Göre)	300
Ek Tablo 104. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Yerleşim Türüne Göre)	300
Ek Tablo 105. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Yerleşim Yerine Göre)	300
Ek Tablo 106. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Aile Tipine Göre).....	301
Ek Tablo 107. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Vücut Kitle Endeksine Göre)	301
Ek Tablo 108. Vücut Kitle Endeksi (Cinsiyete Göre)	301
Ek Tablo 109. Vücut Kitle Endeksi (Yaş Grubuna Göre).....	301
Ek Tablo 110. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (Aile Tipine Göre)	302

Ek Tablo 111. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre)	302
Ek Tablo 112. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre)	302
Ek Tablo 113. Okulda Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	302
Ek Tablo 114. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (Cinsiyete Göre)	303
Ek Tablo 115. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (SES Gruplarına Göre)	303
Ek Tablo 116. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Cinsiyete Göre)	303
Ek Tablo 117. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	303
Ek Tablo 118. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre)	304
Ek Tablo 119. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre)	304
Ek Tablo 120. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre)	304
Ek Tablo 121. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Yaş Grubuna Göre)	304
Ek Tablo 122. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Bölgeye Göre)	305
Ek Tablo 123. Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Benlik Saygısına Göre)	305
Ek Tablo 124. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Yerleşim Türüne Göre)	305
Ek Tablo 125. Alkol Kullanımı (Yerleşim Türüne Göre)	306
Ek Tablo 126. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Yaş Grubuna Göre)	306
Ek Tablo 127. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Yerleşim Türüne Göre)	306
Ek Tablo 128. İstenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi (Yaş Grubuna Göre)	306
Ek Tablo 129. Ülkenin Geleceğine Bakış (Yerleşim Türüne Göre)	307
Ek Tablo 130. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Yaş Grubuna Göre)	307
Ek Tablo 131. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Bölgeye Göre)	307
Ek Tablo 132. Etkinlikler (Bölgeye Göre)	308
Ek Tablo 133. Gazete Okuma (Yerleşim Türüne Göre)	308
Ek Tablo 134. Müzik Dinleme (Yerleşim Türüne Göre)	308
Ek Tablo 135. Müzik Dinleme (Aile Tipine Göre)	309
Ek Tablo 136. Tiyatroya Gitme (Yerleşim Türüne Göre)	309
Ek Tablo 137. Tiyatroya Gitme (Aile Tipine Göre)	309
Ek Tablo 138. Sinemaya Gitme (Yerleşim Türüne Göre)	309
Ek Tablo 139. Sinemaya Gitme (Aile Tipine Göre)	310
Ek Tablo 140. Spor Yapma (Yerleşim Türüne Göre)	310
Ek Tablo 141. Spor Yapma (Aile Tipine Göre)	310
Ek Tablo 142. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Yerleşim Türüne Göre)	310
Ek Tablo 143. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Aile Tipine Göre)	311
Ek Tablo 144. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Yerleşim Türüne Göre)	311
Ek Tablo 145. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Aile Tipine Göre)	311
Ek Tablo 146. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (SES'e Göre)	311
Ek Tablo 147. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (Yerleşim Türüne Göre)	312
Ek Tablo 148. İnternet Sohbet Ortamında Sürekli Görüştüğü Arkadaş Grubu	312
Ek Tablo 149. İnternette Tanıştığı ve Görüştüğü Arkadaşı	312
Ek Tablo 150. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Yerleşim Türüne Göre)	312
Ek Tablo 151. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Aile Tipine Göre)	313
Ek Tablo 152. Gazetede Okunan Bölümler (Yaş Grubuna Göre)	313
Ek Tablo 153. Gazetede Okunan Bölümler (Yerleşim Türüne Göre)	313
Ek Tablo 154. Gazetede Okunan Bölümler (Aile Tipine Göre)	314

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
RSE	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
SES	Sosyoekonomik Statü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
TEPA	Türkiye Ergen Profili Araştırması
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÖZET BULGULAR

Hanehalkı

Okul Hayatı

Çalışma Hayatı

Aile, Arkadaş İlişkileri

Hisler, Davranışlar ve Kişilik Özellikleri

Şiddet

Din Algısı

Meslek Seçimi

Medya

Cinsellik

Hanehalkı

Çalışma kapsamına giren hanelerde görülen en yaygın aile tipi %87 oranıyla, çekirdek ailedir. Bunu %8 oranıyla aile büyükleri ve akrabaların da aynı hanede yaşadığı geniş aile tipi izlemektedir. Bu çalışmada “tek ebeveynli aile” (%2) terimi anne ya da babanın hayatta olmadığı aileler için, “parçalanmış aile” (%3) terimi ise anne ve babanın ayrı ya da boşanmış olduğu aileler için kullanılmıştır.

Üst SES grubunda %96 olan çekirdek aile oranı alt grupta %73'tür. Buna karşılık geleneksel geniş ailelerin oranı alt SES grubunda %17 iken, bu oran öteki gruplarda giderek azalmakta, üst grupta %1'e inmektedir. Alt grupta %6 olan tek ebeveynli aile oranı da gittikçe azalarak üst grupta %1'in altına inmiştir.

Çekirdek aileler ve parçalanmış aileler kentlerde, geniş aileler kırsal alanlarda görece yüksek oranlarda bulunmaktadır.

Görüşme yapılan hanelerin %35'i dört kişiden oluşmaktadır. Bunu %21'le beş kişilik ve %20 ile üç kişilik aileler izlemektedir. Hanelerin %23'ünde altı ve daha fazla sayıda kişi yaşamaktadır. Görüşülen hanelerdeki ortalama çocuk sayısı 3,02 olarak saptanmıştır. Toplam hanelerde ortalama ergen sayısı ise 1,54'tür.

Anneler arasında 31-40 yaşları arasında olanlar çoğunluktadır (%53). Babalar arasında ise 41-50 yaşları arasında olanlar %54 oranındadır. Babalar annelere göre daha eğitilidir.

Annelerin büyük bölümü ev kadınıdır (%85,5). Çalışan anne oranı %13'tür. Babaların %19'u vasıflı, %17,5'i vasıfsız işçidir. Çiftçi, esnaf ve memurların oranı birbirine yakındır (%11-12 dolayında).

Ergenlerin %81'i anne ya da babası aracılığıyla SGK kapsamındadır. Yeşil kartlıların oranı %11'dir. Katılımcıların %5'inin ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur.

Görüşülen ailelerin %60'ı buldukları ilin yerlisidir. Ailelerin %14'ü halen yaşadıkları ile son 10 yıl içinde göç etmiştir. Son 20 yıl içinde göç edenlerin oranı %36'dır.

Buldukları kente başka bir yerden gelen ailelerin yarısından çoğu (%56) ekonomik nedenlerle göç etmiştir. Evlilik nedeniyle göç edenlerin oranı %15,5'tir. Üçüncü sırada tayinle gelenler vardır (%12). Oturulan yerleşime başka yerden gelenlerin oranı üst SES grubunda %50'nin üzerindeyken, bu oran alt grupta %26'dır.

Görüşme yapılan hanelerin %57'si apartman dairelerinde ikamet etmektedir. Müstakil evlerde oturanlar %29'dur. %12 köy evinde oturmaktadır. Kentlerdeki konutların %88'i, kırsal alanlardaki konutların ise %82'si üç ya da dört odalıdır. Ortalama oda sayısı 3,61 olarak hesaplanmıştır. Hanelerin %54'ünde görüşme yapılan ergenin kendine ait ayrı bir odası vardır. Görüşülen ailelerin üçte ikisi ev sahibidir. Kiracıların oranı ise %30'a yakındır.

Görüşülen hanelerin yarıya yakını (%47) ısınmak için soba kullanmaktadır. Merkezi ısıtma evlerin %28'inde, kat kaloriferi ise %22'sinde kullanılmaktadır. Hanelerin %41'i çeşitli ısınma araçlarında doğal gaz kullanmaktadır; odun/kömür kullananların oranı %46'dır.

Ergenler ve Okul Hayatı

Görüşülen ergenlerin %49'u kız, %51'i erkektir. Ortalama yaş her iki cinsiyet için de 14,97'dir. Araştırmaya katılan ergenlerin %49'u lise, %34'ü ilköğretim öğrencisidir. Lise mezunlarının oranı %5, ilköğretimi bitirmiş olanların oranı da %4'tür. Katılımcıların %3'ü halen üniversite öğrencisidir.

Araştırma kapsamında görüşülen ergenlerin büyük çoğunluğu öğrencidir (%89). Öğrencilerin çok büyük bölümü (%97,5) devlet okuluna gitmiş ya da gitmektedir. Özel okula gidenlerin oranı %2,5'tir. Katılımcıların %5'i hem çalışıp hem okuyarak, çalışarak ya da çalışmasa bile iş arayarak işgücü piyasa-

sının içinde yer almaktadır.

Öğrenci olmayan ergenlerin %38'i "okumak istemediği" için eğitimi bıraktığını belirtmiştir. Sonrasında %22'şerlik paylarla "maddi sıkıntılar" ve "üniversite sınavını kazanamama" gelmektedir.

Çalışan gençlerin %40'ı okul yerine çalışmayı seçme nedeni olarak maddi durumlarının yetersiz olmasını göstermiştir. Okumayı sevmedikleri için çalışmaya başlayanların oranı da yüksektir (%34). Üçüncü sırada "çalışmayı sevenler" gelmektedir (%10,5).

Öğrenci katılımcıların çoğunluğu kendilerini derslerinde başarılı (%52) ya da çok başarılı (%11) bulmaktadır. Yalnızca %4'lük bir bölümün kendini başarısız ya da çok başarısız bulduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%97) eğitim hayatına devam etmek istemektedir.

Öğrenciler okul yönetimlerinden ve öğretmenlerin tutum ve davranışlarından genel olarak memnundurlar. En yüksek oranda memnuniyetsizlik ülkenin eğitim sistemine yöneliktir. Bu konuda hiç memnun olmayanların ve memnun olmayanların toplam oranı öğrencilerin dörtte birine yakındır (%24).

Katılımcıların %80'i okuduğu okulda rehberlik hizmeti olduğunu söylemiştir. Bu oran kentlerde %81, kırsal alanlarda %76,5'tir. Bununla birlikte, okullarında rehberlik servisi bulunan katılımcıların %71,5'i bu hizmetten faydalanmadıklarını belirtmiştir. Rehber öğretmenle son görüşülen konuların başında %60 oranla "dersler" gelmektedir. Rehberlik servisinden yararlanan öğrencilerin %77'si rehber öğretmenlerle yaptıkları son görüşmeden memnun kaldıklarını belirtmiştir.

Ergenler ve Çalışma Hayatı

Araştırmaya katılan ergenlerin %5'i çalışan, hem okuyup hem çalışan ya da iş arayan gençlerden oluşmaktadır. Çalışma hayatına atılmış ergenlerin en ağırlıklı bölümü (%34) berber, terzi, mağaza, lokanta gibi hizmet sektöründe toplanmıştır. Onları ima-

lat yapan bir işyerinde (%21), tarımda (%18) ve aile işinde (%16) çalışanlar izlemektedir.

Cinsiyete göre dağılımda erkeklerin sanayide ve aile işinde çalışma oranı kızlardan önemli ölçüde yüksektir. Buna karşılık konfeksiyon ya da tekstilde ve tarlada, bahçede çalışanlar arasında kızların ağırlığı belirgindir.

Çalışan ergenlerin %45'i 1-1,5 yıl önce çalışma yaşamına atılmıştır. Toplam grup ortalaması 1,83 yıl, medyan çalışma süresi 1,10 yıldır.

Çalışan ergenlerin %68'i haftada altı ya da yedi gün çalışmaktadır. Yüzde 73'ünün günde yedi saatten çok, %43'ünün ise günde sekiz saatten çok çalıştığı görülmektedir.

Çalışan ergenlerin büyük bölümü (%70) iş yeri tarafından sosyal sigorta kapsamına alınmamıştır. Sigortalı çalışma oranlarının erkeklere göre kızlarda biraz daha yüksek, küçük yaş grubuna göre büyüklerde önemli ölçüde yüksek ve kırsal kesime göre kentlerde üç kattan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışan ergenler arasında en sık rastlanan (%49,2) aylık kazanç 501-1000 TL aralığındadır. Ergenlerin kazançlarından kendileri görece küçük, aileleri ise görece büyük payı almaktadır. Çalışan ergenlerin yalnızca %27,5'i kazandıkları parayı çoğunlukla kendilerine harcamaktadır.

Çalışan ergenlerin %42,2'si çalışmaktan mutlu, %32,4'ü de kısmen mutlu olduklarını söylemiş, ortalama mutluluk düzeyi 5 puan üzerinden 3,36 olarak hesaplanmıştır.

Çalışanlar iş yerlerindeki insan ilişkilerinden görece memnundurlar; çalışma ortamından da şikâyetten çok memnuniyet belirtmektedirler. Ergenlerin en az yaptıkları işten memnun oldukları görülmektedir. İşyerlerinde sözlü şiddete hiç maruz kalmayanlar %75 oranındadır. Öteki tür şiddet olaylarının çok daha seyrek görüldüğü anlaşılmaktadır.

Aile, Arkadaş İlişkileri

Katılımcıların yarısından çoğunun her iki cinsten de arkadaşı vardır. Hiç arkadaşı olmayan katılımcı çok azdır. Arkadaşlarının hepsi kız olanlar %9, hepsi erkek olanlar ise %7'dir. Katılımcıların yarısından çoğunun 1-3 arasında samimi arkadaşı vardır. Üçte birinin samimi arkadaş sayısı ise 4-6 arasında değişmektedir.

Genel olarak bakıldığında gençlerin aralarında okul (belirtilme sıklığı %59) ve gene okulla ilişkili olarak lise/üniversite sınavlarıyla ilişkili konuştuğu görülmektedir (belirtilme sıklığı %17). İkinci sırada kız-erkek arkadaşlar ve giyim-kuşam gelmektedir.

Aile içinde en iyi ilişki anneyle kurulmaktadır (4,44/5). Daha sonra baba ve büyük kardeşler (abla-ağabey) gelmektedir. 12-15 yaş grubunun aile içi ilişkilerinin de 16-18 yaş grubundan görece iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Aile içinde en çok çatışılan kişi de gene annedir. Katılımcıların %11'i aile içinde en çok çatıştıkları kişi olarak annelerini belirtmiştir. Onu %10'la küçük erkek kardeş izlemektedir. Katılımcıların yarıya yakını (%49) aile içinde hiç kimseyle çatışma/tartışma yaşamadığını belirtmiştir.

SES düzeyi yükseldikçe anne ve babayla çatışma oranları da yükselmektedir. Alt grupta anneyle çatışma oranı %4,5 iken, üst grupta %16, ortanın üstünde %17,5'tir. Babayla çatışma oranları ise alt grupta %4, üst grupta %14'tür. Buna karşılık alt gruplarda büyük ve küçük kardeşlerle daha çok tartışma/çatışma yaşanmaktadır.

Başlıca iki tartışma konusu, televizyon izleme ve bilgisayarda vakit geçirme en büyük sıklıkla kardeşler arasında ortaya çıkmaktadır. Ders çalışma konusunda esas olarak anne ve babayla çatışma yaşanmaktadır. Ama ev dışı konularda gençler en sık babayla karşı karşıya gelmektedir. Dışarı çıkma, arkadaş seçimi, eve geç gelme ve parasal konularda ergenlerin en sık tartıştıkları aile üyesi babalarıdır.

Bir sorun olduğunda en çok destek alınan kişilerin başında açık farkla anne gelmektedir. Katılımcıların %62'si annelerini en çok destek aldıkları kişi olarak belirtmiştir. Anneyi %15'le baba izlemektedir.

Katılımcılar boş vakitlerini en çok okuldan ya da mahalleden arkadaşlarıyla geçirmektedir. Aile içinde ise en çok vakit geçirilen kişi annedir. Araştırmaya katılan ergenlerin %30'u boş vakitlerini en çok anneleriyle, %28'i okul arkadaşlarıyla, %17'si ise mahalle arkadaşlarıyla geçirdiğini belirtmiştir. Boş vakitlerini babalarıyla geçiren ergenlerin oranı çok düşüktür (%4).

Ailelerin çocuklarından başlıca beklentileri okula gitmeleri ve derslerini çalışmalarınıdır (belirtilme sıklığı %83). Daha sonra odalarının temiz tutulması (%17) ve günlük ev işlerine yardımcı olmak (%14) gibi beklentiler gelmektedir. Katılımcıların %7'si ailelerinin kendilerinden hiçbir beklentisi olmadığını kanaatindedir.

Ebeveynle ilişkilerin çeşitli yönleri arasında ergenler en çok anne ve babalarının kendilerine yönelik sevgisinden emindirler. Öte yandan sorunların anneyle (3,91/5) ve babayla (3,44/5) paylaşılma ortalamaları görece düşüktür. Genel olarak bakıldığında çocukların anneleriyle ilgili algıları babalarına göre daha olumludur.

Hisler, Davranışlar ve Kişilik Özellikleri

Çalışmaya katılan ergenlerin esas olarak mutlu olduğu görülmektedir. "Mutlu" ve "çok mutlu" olduğunu belirten ergenler örneklemin %80'nini oluşturmaktadır. Katılımcıların yalnızca %4'ü "mutsuz" ya da "çok mutsuz" olduğunu belirtmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'ne göre araştırmaya katılan ergenlerin %6,5'inin düşük, %81'inin normal, %12'sinin ise yüksek benlik saygısına sahip olduğu söylenebilir.

Bir sorunla karşılaştıklarında ergenlerin temel davranış biçimi söz konusu sorundan farklı biçimlerde

kaçmaktır. Katılımcıların %18,5'i bir sorunla karşılaştığında hiçbir şey yapmadığını, aldırış etmediğini belirtmiştir. Küsenlerin oranı %13'tür. Çekip gittiklerini söyleyenler ise %10'dur. Bu üç grubun toplam oranı %40'ın üzerindedir. Sorunlar karşısında saldırgan bir tutum alanlar (kızıp bağırınlar, vurup dövenler, kırıp dökenler) ise toplamda %23'tür. Öte yandan sorunu konuşarak çözmeye çalışanlar üçte birin üzerindedir (%35,5).

Katılımcıların üçte ikiye yakın bölümü (%62) ergenlikle birlikte giyim kuşama, süse daha düşkün olduklarını belirtmiştir. Üçte biri ise fiziki görünümüne ilişkin hoşnutsuzluk duymaya başlamıştır. Katılımcıların %43'ü ergenlikle birlikte karşı cinse ilgisinin arttığını belirtmiştir.

Katılımcıların üçte bire yakını (%30) ergenlikle birlikte aile içinde büyükleriyle daha çok tartışmaya başladığını, %20'si öğretmenleriyle sorunlar yaşadığını, dörtte bire yakını ise (%24) genel olarak daha geçimsiz, kavgacı bir insan olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bir bölümü ise rahatsızlığını, dışa vurmadan çok içe kapanma biçiminde yaşamaktadır (%19). Bu arada katılımcıların %24'ü aileden uzaklaşma sonucu arkadaşlarına yakınlaştığını ifade etmiştir. Okulla ilgili ilişkiler öğretmenlerle ortaya çıkan sorunların dışında, devamsızlığın artmasında (%25) ve başarının düşmesinde (%28,5) kendini göstermektedir.

Ergenlik Dönemi Değişikliklerine Uyum Sağlama
Araştırmaya katılan ergenlerin yarısından çoğu (%55) ergenlik döneminde yaşadığı değişikliklere uyum sağlamada zorlanmadığını belirtmiştir. Ergenlerin %39,5'i ise kısmen de olsa bu değişikliklere uyum sağlamada zorlanmaktadır.

Ergenlerin büyük çoğunluğunun genel sağlık durumu iyidir. Katılımcıların sadece %3'ü genel sağlık durumunu "zayıf" olarak nitelemiştir. Ankete katılan ergenlerin %96'sının sürekli ilaç almayı gerektiren bir sağlık sorunu, %98,5'inin doğuştan gelen ya da sonradan ortaya çıkan bir engeli yoktur.

Bununla birlikte katılımcıların %10'u kendilerinde dikkat eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Hiperaktif olduklarını söyleyenlerin oranı %5'tir. Özel öğrenme güçlüğü bulunanlar ise %1'in üzerindedir.

Ankete katılanların ortalama kilosu 54 kg, ortalama boyu 163 santimetredir. Katılımcıların boy ve kilo bilgileri kullanılarak her ergen için bir Vücut Kitle Endeksi değeri hesaplanmıştır. Buna göre araştırmaya katılan ergenlerin %29'u "zayıf"tır. "Normal" kategorisinde yer alan ergenler örneklemin %63'ünü oluşturmaktadır; "kilolu"lar %6, "obez" sayılabilecekler ise %1'dir.

Evde Şiddet

Ergenlerin %54'ü evlerinde şiddet içeren davranışların hiç yaşanmadığını belirtmiştir. Şiddetin sıklığına bakıldığında ise bu tür olayların sık görülmediği anlaşılmaktadır. Evde "çoğunlukla" ya da "sürekli" şiddet olaylarının yaşandığını belirtenlerin oranı %2'dir.

Katılımcıların yarısından çoğu (%57) hiçbir zaman sözlü şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Bazen ya da sık sık sözlü şiddete maruz kalanlar ise toplam %25 oranındadır. Sözlü şiddet en yüksek oranda anneden gelmektedir (belirtilme sıklığı %39). Kardeşin ve babanın belirtilme sıklığı da anneye çok yakındır (sırasıyla %37 ve %35).

Ankete katılan ergenlerin %92'si son bir yıl içinde evde fiziksel şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Evde fiziksel şiddete maruz kaldığını dile getiren ergenler, bu şiddeti uygulayan kişi olarak en çok babalarını belirtmiştir (belirtilme sıklığı %37). Babayı kardeşler izlemektedir (%33). Katılımcıların %99'u evde cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan ergenlerin %93'ü evde aşağılanma, alay edilme, dışlanma gibi davranışlara maruz kalmadığını belirtmiştir. Bu tür davranışlarla karşılaşan katılımcıların (%7) ifadelerine göre evde ergeni en çok aşağılayan kişiler kardeşleridir (%47). Anne ve baba birbirine yakın oranlarda belirtilmiştir (sırasıyla %22 ve %21)

Okulda Şiddet

Katılımcıların %72'si okulda sözlü şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Okulda ergenlere yönelik sözlü şiddet temel olarak arkadaşlardan ve ikinci olarak öğretmenlerden gelmektedir (belirtilme sıklığı sırasıyla %53,5 ve %39,5).

Ankete katılanların %91'i okulda fiziksel şiddete hiçbir zaman maruz kalmadığını belirtmiştir. Fiziksel şiddete sık sık maruz kaldığını belirtenlerin oranı %1'den az olmakla birlikte, bir biçimde fiziksel şiddetle karşılaşmış olanlar %8 gibi azımsanmayacak bir orandadır. Okulda fiziksel şiddete uğradığını belirten %8'lik kesimin şiddetin kaynağı olarak en çok dile getirdikleri kişiler arkadaşlar olmuştur (%48). İkinci sırada öğretmenler vardır (%32). Yüzde 23'lük bir kesim bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Ankete katılan ergenlerin %97,5'i okulda cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir. Cinsel istismara uğradığını belirtenler (%2), bu davranışın kaynağı olarak en çok arkadaşlarını göstermişlerdir (belirtilme sıklığı %39). Evde cinsel istismar konusunda olduğu gibi soruyu yanıtsız bırakmayı tercih edenlerin oranı yüksektir (%56).

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%88,5) okulda alay edilme, aşağılanma, dışlanma gibi bir durumla karşılaşmadığını belirtmiştir; bazen ya da sık sık karşılaştığını belirtenler örneklem %6'sını oluşturmaktadır. Alay edilme, aşağılanma ve dışlanma gibi davranışlarla karşılaştığını belirtenler örneklem %11'ini oluşturmaktadır. Bunların %69'u bu tür davranışların başlıca kaynağı olarak arkadaşlarını göstermişlerdir. İkinci sırada %17 ile öğretmenler gelmektedir.

Sokakta Şiddet

Ergenlerin %81'i sokakta sözlü şiddete maruz kalmadıklarını belirtmiştir. Sokakta ergenlere sözlü şiddeti, gene okuldaki gibi, çoğunlukla arkadaşları uygulamaktadır (%60). Tanımadığı kişiler tarafından sözlü şiddete maruz kalanların oranı da oldukça yüksektir (%29).

Katılımcıların %92'si sokakta hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Sokakta şiddete maruz kaldığını söyleyenler ise bu şiddetin kaynağı olarak en çok arkadaşlarını belirtmiştir (%49). Katılımcıların tanımadıkları kişilerden fiziksel şiddet görme sıklığı ise %34'tür.

Katılımcıların %96'sı son bir yıl içerisinde sokakta cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir. Cinsel istismara uğradıklarını belirtenlerin %57'si bu davranışın tanımadıkları kişilerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu tür davranışlarla karşılaşanların %35'i soruya cevap vermemiştir.

Ankete katılan ergenlerin %93'ü sokakta aşağılanma, alay edilme, dışlanma gibi davranışlarla karşılaşmadığını belirtmiştir. Bu tür bir davranışa maruz kalanlar bu davranışın sorumlusu olarak en çok arkadaşlarını söylemiştir (%58). İkinci sırada tanımadıkları kişiler gelmektedir (%26).

Katılımcıların %7,5'i internet ortamında hakaret, aşağılanma gibi davranışlara maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Ergenin Şiddet Uygulaması

Ergenlerin %63'ü son bir yıl içinde hiç sözlü şiddet uygulamadığını belirtmiştir. Herhangi bir biçimde sözlü şiddet uyguladığını belirtenlerin oranı %37'dir. Ergenlerin en sık sözlü şiddet uyguladığı kişiler kardeşlerdir (%42). Bunu okul ve mahalle arkadaşları izlemektedir (sırasıyla %35 ve %23). Bu arada katılımcıların %10'u annelerine, %5'i babalarına yönelik sözlü şiddet davranışında bulduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %88'inin son bir yıl içerisinde hiç fiziksel şiddet uygulamadığı görülmüştür. Bu tür davranışlarda bulunanlar en yüksek oranda kardeşlerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir (%31). Daha sonra okul arkadaşları (%30) ve mahalle arkadaşları (%28) gelmektedir. Bu arada, tanımadığı birine sözlü şiddet uygulama sıklığının görece yüksek olduğu söylenebilir (%13).

Araştırmaya katılan ergenlerin %99'u son bir yıl içerisinde herhangi birine karşı cinsel istismara yönelik bir davranışta bulunmamıştır.

Riskler

Katılımcılar arasında bugüne kadar evden kaçmayı düşünen %5'lik kesimin %36'sı bu düşünceyi uygulayıp evden kaçmıştır. Bugüne kadar ergenlerin yalnızca %4'ü kendi kendine zarar vermeyi düşünmüş, bu %4'lük kesimin %33'ü kendine zarar veren bir davranışta bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin %96'sı bugüne kadar intihar etmeyi hiç düşünmemiştir. Geriye kalan %4'ün ise %24'ü intihar girişiminde bulunmuştur.

Ergenlerin %82'si bugüne kadar hiç sigara içmediğini belirtmiştir. Sadece bir kez deneyenlerin oranı %7'dir. Her gün sigara içenler katılımcıların %5'ini oluşturmaktadır. Sigarayla ilk tanışma yaklaşık olarak 13. yaşın ortalarıdır.

Araştırmaya katılan ergenlerin %91'i bugüne kadar hiç alkollü içecek içmemiştir. Yalnızca bir kere deneyenlerin oranı %3'tür. Her gün alkol alan neredeyse yoktur (%0,1). İlk kez alkol alma yaşı ortalama 14,2'dir.

Din Algısı

Katılımcıların %46'sı bir dine inandığını, ibadetlerinin bir bölümünü yerine getirdiğini belirtmiştir. İbadetlerinin tümünü yerine getirmeye çalışanlarla, çoğunu yerine getirenlerin toplamı %26'dır.

Meslek Seçimi ve Gelecek

Katılımcılar arasında öğretmenlik ve doktorluk %17 oranıyla en çok istenen iki meslektir. Daha sonra mühendislik (%13) ve polislik (%11) gelmektedir. Ankete katılanların %87'si hayalindeki mesleğe ulaşabileceğini düşünmektedir.

Gençlerin gelecekte beklenenlerine toplu olarak bakıldığında, başlıca iki tema çevresinde biçimlendiği görülmektedir: Meslek ve aile. İlk bakışta dik-kati çeken nokta gençlerin geleceklerini büyük bir oranda meslekleriyle birlikte düşünüyor olmasıdır.

Gelecekte temel beklentileri saygın bir meslek sahibi olmaktır (belirtilme sıklığı %88). Bununla ilişkili olarak "paralı bir işe sahip olmak" seçeneği de %55 oranında belirtilmiştir. "Kaliteli bir okulda okumak" beklentisi de gene gelecekte iyi bir meslek edinmeye hazırlık düşüncesinden kaynaklanmaktadır (belirtilme sıklığı %40). İkinci grupta "evlenip bir aile kurmak" yüksek oranda belirtilen gelecek seçeneklerindedir (%72,5). Bununla bağlantılı olarak "çocuk sahibi olmak" %26,5 oranında belirtilmiştir. "Anne-babanın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak" da gene "aile" temasıyla ilişkili bir beklentidir (belirtilme sıklığı %31).

Araştırmaya katılan ergenler çoğunlukla hayatlarının iyi yönde gideceğini düşünmektedir. Geleceğe ilişkin karamsar olanların oranı ise %11,5'tir. Ülkenin geleceğinin iyi olacağını düşünenler araştırmaya katılanların %39'udur. Bunun tersini düşünenlerin oranı ise %19,5'tir.

Gelecekte dünyanın durumunun çok iyi olacağını düşünenler %29'dur; çok kötü olacağını düşünenler ise %26'dır.

Kamu kurumlarından en çok dile getirilen iki beklenti "yeni spor ve oyun alanlarının açılması" (belirtilme sıklığı %43) ve "iş imkanlarının artırılması"dır (%40). Yoksullara sosyal yardım yapılması da sıkça dile getirilmiştir (%37).

Etkinlikler

Katılımcıların %58'i hiç tiyatroya gitmemiştir. Hiç gazete okumayanların oranı yarıya yakındır (%47). Sık sık ya da her zaman internet kafeye gidenlerin oranı ise %12'dir. Katılımcıların %90'a yakını hiçbir zaman el işi yapmadıklarını belirtmiştir. %11'lik bir bölüm, başka ilgi alanı ya da hobisi olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların üçte ikine yakını evlerinde bilgisayar bulunduğunu belirtmiş, evde bilgisayar olmadığını söyleyenlerin oranı %35 olarak saptanmıştır. Bilgisayar bulunan hanelerin %82'sinde internet erişimi olduğu belirtilmiştir.

Evinde internet erişimi bulunan ergenlerin %47'si herhangi bir kısıtlama olmadan bağlantı kurduklarını belirtmişlerdir. Aile profili kullananların oranı %20, çocuk profili kullananların oranı ise %8'dir. Evinde internet bağlantısı olanların dörtte biri profil türü konusunda bilgi sahibi değildir.

Evde internet bağlantısı bulunan ergenlerin %48'inin bu ortamda sürekli görüştüğü bir arkadaş grubu olduğu anlaşılmaktadır; %23'lük bir kesim ise bu soruda internet kullanmadığını belirtmiştir.

İnternet kullanan ergenlerin %67'si günde 1-2 saatlerini internette geçirdiklerini söylemişlerdir. Günde 3-4 saat internet kullananların oranı %20 olarak saptanmış, günlük ortalama kullanım süresi 2,2 saat olarak hesaplanmıştır.

Yüzde %76,5 gibi önemli bir çoğunluğun sosyal paylaşım sitelerini kullandığı görülmüştür. İkinci sırada %51'le oyun siteleri, onun ardından da müzik/radyo (%29) ve arama siteleri (%23) gelmektedir.

Görüşülen ergenlerin %59'unun cep telefonu vardır. Ergenlerin kullandığı cep telefonlarının %51'i "akıllı" telefondur.

Medya Kullanımı

Araştırmaya katılan ergenlerin yarıdan fazlası (%55) günde ortalama 1-2 saat televizyon izlemektedir. Günde ortalama 3-4 saat televizyon izleyenler de önemli bir orandadır (%34). Yüzde 3'lük bir kesim hiç televizyon izlemediğini belirtmiştir. Toplamda ortalama televizyon izleme süresi günde 2,5 saattir.

En çok izlenen televizyon programları yerli dizilerdir (%66). Daha sonra müzik programları (%36) ve Türk filmleri (27) gelmektedir. Yarışma ve spor programları da görece sık izlenmektedir (sırasıyla

%24 ve %18). Haberlerin izlenme oranı %6'dır.

Katılımcıların %47'si gazete okumadığını belirtmiştir. Gazetelerin en çok okunan bölümleri spor haberleri ve magazin haberleridir (sırasıyla %25 ve %20). Köşe yazarlarının okunma sıklığı %14'tür.

Ergenlerin en çok "Türkçe Pop" türünde şarkıları dinlediği görülmektedir (%44). "Yabancı Pop" türünün belirtilme sıklığı %21, "Rap" türünün belirtilme sıklığı %10'dur. Her türlü müziği dinlediğini belirtenlerin oranı da hayli yüksektir (%34).

Cinsellik

Katılımcıların %32'si kız-erkek arkadaşlıklarının (flört, çıkma) uygun olmadığı görüşündedir. Yüzde 18 ise bu tür arkadaşlıkların olabileceğini ama kendi açısından uygun olmadığını belirtmiştir.

Ergenlerin %64,5'i evlilik öncesi cinsel ilişkileri uygun bulmadığını söylemiştir. Yüzde 16,5 ise böyle bir ilişkinin olabileceğini ama kendisi için uygun olmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan ergenlerin dörtte biri hiçbir yerden cinsellikle ilgili bilgi almamıştır. Bunun dışında cinsellikle ilgili başlıca bilgi kaynağının anne olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %24'ü cinsellikle ilgili bilgilerini ilk annelerinden aldıklarını belirtmiştir. İkinci sırada arkadaşlar (%19), üçüncü sırada ise okul vardır (%15). Anne ve öteki aile bireyleri birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların üçte birinin cinsellikle ilgili ilk bilgiyi aile içinden aldıkları anlaşılmaktadır. Cinsel bilgilerin ilk alındığı ortalama yaş 12'dir.

Araştırmaya katılan ergenlerin %41'i cinsellikle ilgili sorularına yeterli düzeyde cevap bulabildiğini belirtmiştir. Yeterli düzeyde bilgi bulamayanların oranı %15'tir. Ayrıca katılımcıların %15'i bu soruyu yanıtlamamıştır.

Aile cinsellikle ilgili bilgilerin verilmesi için en yararlı mecra olarak gösterilmiştir (ortalama 3,16/5). İkinci olarak yararlı görülen mecra okuldur (3,04/5).

Cinsellikle ilgili bilgilerin TV'de verilmesini yararlı görmeyenlerin toplam oranı %55'tir. Bu oran internet için %53, okul için %32, aile için %30'dur.

1. BÖLÜM

TANIMLAYICI ÇERÇEVE

Konu ve Amaç

Araştırma Tasarımı

Literatür

A. Konu ve Amaç

Bu araştırmanın konusu Türkiye’de yaşayan ergenlerin psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan incelenmesidir. İnsan hayatında ergenliğin kendi içinde bir “dönem” olarak tanımlanması toplumun sanayileşmesi, eğitim sistemi ya da yasal sistemiyle doğrudan ilgilidir. Çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik için ayrı resmi ve gayriresmi kural ve davranışların gelişmiş olduğu toplumlarda bu evrelerin biyolojik niteliklerinin yanı sıra sosyokültürel, ekonomik ve psikolojik boyutları da olacaktır. Bu araştırma, çoklukla bir “geçiş” dönemi olarak anlatılan ergenliğe ve ergen hayatına ışık tutmakta, bunu yaparken de Türk toplumunda ergenlerin yetiştiği sosyal çevreleri, bu çevrelerin değerlerini ve kabullerini aydınlatmaktadır.

Elinizdeki çalışmanın nihai hedefi, Türkiye’nin ergenlik çağındaki nüfusuyla ilgili uygulamaya dönük politikaların oluşturulması için güvenilir veri toplamak ve ergen nüfusun çok boyutlu olarak yakından tanınmasını sağlamaktır. Amaç, değişen toplumsal yapı ve çevresel koşullar içinde, Türkiye’deki ergenlerin karşılaşabileceği bedensel, sosyal, psikolojik ve ekonomik sorunları saptamaktır. Bu saptama ayrıntılı bir Türkiye ergen profili sunmaktadır. Çalışma ergenlerin aile çevrelerindeki ve diğer sosyal ortamlardaki ilişkilerini anlayarak hem bilime, hem de sosyal politikalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

B. Araştırma Tasarımı

Bu çalışma Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yetkilileri ve proje danışmanlarıyla birlikte bakanlığın 1997 ve 2008’de yürüttüğü araştırmaların bir devamı olarak tasarlanmıştır. Bu kapsamda bir literatür çalışması başlatılmış ve konuyla ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanılmıştır. Araştırma 7000 örneklemlerle bir nicel çalışmayı ve 12 odak grup toplantısından oluşan nitel çalışmayı kapsayacak biçimde tasarlanmıştır.

1. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın nicel bölümü Aile ve Sosyal Politika-

lar Bakanlığı yetkilileriyle ve proje danışmanlarıyla birlikte oluşturulan bir soru kağıdı aracılığıyla hanelerde yüz yüze görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Zamansal değişimi izleyebilmek ve karşılaştırma yapabilmek amacıyla TEPA2008 araştırmasında kullanılan soru kağıdı temel alınmıştır.

Soru kağıdı taslağı 3-6 Ağustos 2013’te İstanbul’da 100 katılımcıyla yapılan pilot çalışmada sınanmıştır. Pilot çalışma sonrasında güvenilirlik ve iç tutarlılık testleri yapılmış, soru kağıdına son biçimi verilmiştir.

TEPA 2013 çalışması için TEPA 2008 soru kağıdında üç ana değişiklik yapılmıştır. Haneye ve ailenin temel özelliklerine ilişkin bilgilerin daha kolay alınması için soru kağıdının başına “Ebeveyn Bölümü” eklenmiştir. Ergen görüşmesi 10 soruluk ebeveyn görüşmesinden sonra başlamıştır. Benlik saygısını ölçmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Son olarak, cinsellekle ilgili sorular bir araya toplanmış ve son bölümde sorulmuştur.

Nicel çalışmanın soru kağıdıyla birlikte nitel çalışma moderatör kılavuzu hazırlanmıştır. Kılavuzunu sınamak amacıyla 16 Ağustos 2013’te İstanbul’da, iki grup toplantısı düzenlenmiştir. Süresi yaklaşık iki saat olarak belirlenen toplantıların ilki 12-15 yaş aralığında sekiz katılımcı, ikincisi 16-18 yaş aralığında dokuz katılımcıyla kız-erkek karışık olarak yapılmıştır. Toplantı sonuçları değerlendirilerek kılavuza son biçimi verilmiştir.

2. Örneklem

Nicel araştırmanın örneklemi Türkiye genelinde kırsal ve kentsel alanlarda ikamet eden 12-18 yaş nüfusu temsil üzere çok aşamalı, tabakalandırılmış rassal örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur.

Örneklem (yerleşim yeri, blok ve hane) seçimi için, İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) 1. Düzey kapsamındaki 12 bölge ayrımında hanede 12-18 yaş grubunda en az bir bireyin bulunma ola-

sılığı hesaplanarak, ayrıca cevapsızlık olasılığı dikkate alınarak toplam 7.000 görüşme için uygun olacak adres sayısı belirlenmiştir. Buna göre TÜİK'ten 100'er adresli 700 bloktan oluşan bir örneklem istenmiştir. Bu kapsamda TÜİK'in her 100'lük bloktan 10 asil adres seçmesine ve kalan 90 adresin asil adres listesinde ergen bulunmaması durumunda yedek olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

Örneklem çalışmasında 20.000'den büyük nüfuslu yerleşimler kentsel, 20.000 ve altı nüfuslu yerleşimler ise kırsal alan olarak tanımlanmıştır. Nüfusu 500'ü aşmayan yerleşimler hedeflenen yaş grubunda yeterli sayıda bireye ulaşılmama olasılığı dikkate alınarak örneklem dışında bırakılmıştır.

3. Uygulama

Ağustos 2013'te çeşitli kentlerde anketör eğitimleri tamamlanmış ve nicel araştırmanın saha çalışması 1 Eylül 2013'te başlamıştır. Seksen ilde yürütülen saha çalışması 12 Aralık 2013'te tamamlanmıştır. Görüşülen kişilerin yüzde 50'si telefonla aranarak anketlerin doğruluğu denetlenmiştir. Anketlerin içerik denetiminden sonra SPSS ortamında veri girişi yapılmıştır.

Çalışma sürecinde, TÜİK'in seçtiği 701 bloktan 10'unda çeşitli nedenlerle anket yapmak mümkün olmamıştır, beşinde ise çok az sayıda görüşme yapılabilmektedir. Sonuç olarak, saha çalışmasında toplam 6747 anket gerçekleştirilmiştir.

Nitel çalışma kapsamında yedi ilde 12 odak grup toplantısı düzenlenmiştir. Toplantılar 2-12 Eylül 2013 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Toplantıların her birine en az sekiz katılımcı olmak üzere toplamda 107 kişi katılmıştır.

4. Ağırlıklandırma

Türkiye Ergen Profili Araştırması 2013 kapsamında İBBS Düzey 1'deki (12 bölge) hanelerde yaşayan ergenleri kent, kır, cinsiyet bakımından temsil için TÜİK'ten tesadüfi olarak 700 kümede (blok) seçilmiş ve bu kümelerdeki tüm hane adresleri, 60.789

adet, listelenmiştir. Bu adreslerden her bloku kapsayacak şekilde tesadüfi adresler seçilerek alan uygulaması yapılmıştır. Örneklemde ikame örneklem ilkesi uygulanarak hanelerde 12-18 yaşlarda ergen bulunmayan ya da çeşitli nedenlerle ulaşılamayan hanelerin yerine buldukları bloku temsil edecek, tesadüfi olarak belirlenmiş yedek haneler taranarak alan uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın alan uygulaması sonucunda 690 kümedeki (blok) ergen nüfus bulunan 6.747 hanede ergen ve ebeveynlerinden biriyle görüşmeler yapılmıştır. Bu 6.747 hanenin F2 kat sayısı ikame örneklemde bloku temsil edecek şekilde tekrar hesaplanmıştır. Çalışmada 10 kümeye hiç ulaşamadığından İBBS Düzey 1'deki kümelerin homojen olduğu varsayılarak F1 düzeltmeleri yapılmıştır. Düzeltilmiş F1 katsayıları ve ikame örnekleme göre hesaplanan F2 katsayılarından yararlanılarak F0 değerleri hesaplanmış, Türkiye'de ergen bulunan hane sayılarına ulaşılmıştır. Bu şekilde hane ağırlıklandırma hesaplaması tamamlanmıştır.

Birey ağırlıkları, üretilen hane ağırlıkları referans alınarak örneklem, TÜİK'in açıkladığı 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 12-18 yaş nüfusuna göre İBBS Düzey 1 bölgelerindeki kent/kır nüfusuna ve bu yaşlar arasındaki cinsiyet dağılımına göre kalibre edilmiştir. Çalışmada İstanbul'un kırsal yerleşimlerinde 12, 13, 14 ve 18 yaşında kız ve 16, 17 ve 18 yaşında erkek bulunan hanelerle görüşme yapılamadığı için birey ağırlıklaması yapılırken bu nüfusu kapsamayacak şekilde bir kalibrasyon hesaplaması yoluna gidilmiştir. Ağırlıklandırma ve kalibrasyon hesaplaması sonucunda araştırmanın ağırlıklandırması Türkiye'deki ergen nüfusunun %99.9'unu kapsamaktadır.

5. Veri Setinde Üretilen Değişkenler

Sosyoekonomik Statü (SES): Araştırma kapsamında sorgulanan ebeveyn eğitim durumu, çalışma durumu, hane gelir düzeyi, ev sahipliği ve sahip olunan araçlar değişken olarak kullanılarak sosyoekonomik statü (SES) sınıflandırması yapılmıştır.

Sosyoekonomik statü düzeyini yansıtacak bileşik göstergenin oluşturulması amacıyla belirleyiciliği sınıranan değişkenlere bir faktör (temel bileşenler) analizi uygulanmış ve analiz sonucunda her katılımcı için elde edilen birinci faktör skoru SES sınıflandırılmasında temel alınmıştır. Elde edilen faktör, toplam varyansın %65,9'unu açıklamaktadır. Değişkenlerin faktör yükleri en düşük 0,76 en yüksek 0,83 olarak bulunmuştur.

İlgili değişkenlerden herhangi birine cevap veremeyen 412 hane için sosyoekonomik statü puanı hesaplanamamış, SES değişkeni kullanılarak yapılan analizlerde bu haneler değerlendirme dışında tutulmuştur. Elde edilen puan, ortalaması 50, standart sapması 10 olan T puanlarına dönüştürülmüştür. SES gruplarının belirlenmesinde ortalama uzaklıklar dikkate alınarak kesme noktaları oluşturulmuştur. Buna göre belirlenen aralıklar EK Tablo 1'de gösterilmiştir.

Benlik Saygısı: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin ilk 10 önermesi kullanılmış ve ankete katılan ergenler bu ölçek çerçevesinde puanlandırılmıştır. Bunun sonucunda yüksek, normal ve düşük benlik saygısına sahip ergenler ayrıştırılmıştır.

Vücut Kitle Endeksi: Vücut Kitle Endeksi bir kişinin genel vücut yapısının sağlıklı olup olmadığını anlamak için kullanılan basit bir ölçektir. Vücut ağırlığının (kg) boy uzunluğunun (cm) karesine bölünmesiyle hesaplanır ve çıkan değer, çeşitli aralıklar arasında hangisine düştüğüne göre yorumlanır. Bu aralıkların tam olarak hangi değerlerden başlaması gerektiğine ilişkin dünyada akademik tartışmalar olsa da, bu araştırmada Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği aralıklar kullanılmıştır.

Bölge Değişkeni: İBBS 1'e göre, 12 bölge ayrımını gösteren bölge değişkeni oluşturulmuştur.

Birey Ağırlık ve Hane Ağırlık Değişkenleri: Bu değişkenlerin oluşturulma biçimi yukarıdaki "Ağırlıklandırma" bölümünde anlatılmıştır.

6. Tanım ve Kavramlar

Kentsel Alan: Kentsel yerleşim yerleri 20.001 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır.

Kırsal Alan: Kırsal yerleşim yerleri 20.000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri olarak tanımlanmıştır.

Çekirdek Aile: Karı-koca veya anne ve baba ve evlenmemiş çocuk(lar)dan oluşan aile tipidir.

Geniş Aile: Hanede karı-koca ya da anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan başka, akrabaların da yaşadığı aile tipidir. Çekirdek aileye bir akrabanın eklenmesi geniş aile tanımı için yeterli olacağı gibi birden çok akraba ailesinin bir arada yaşadığı haneler de bu gruba girmektedir.

Tek Ebeveynli Aile: Tek ebeveyn ve evlenmemiş çocuk(lar)dan oluşan aileler bu gruptadır. Ebeveynlerin birinin ölmesi sonucu oluşan hanelerdir.

Parçalanmış Aile: Tek ebeveyn ve evlenmemiş çocuk(lar)dan oluşan aileler bu gruptadır. Ebeveynlerin ayrı yaşaması sonucu oluşmuş hanelerdir.

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın, aynı konutta yaşayan bireylerdir.

İstatistikî Bölge Birim Sınıflaması (İBBS): Bölgelerin sosyoekonomik analizlerinin yapılması ve Avrupa Birliği (AB) ile karşılaştırılabilir veriler üretilmesi amacıyla AB bölgesel sınıflandırması olan NUTS kriterlerine göre tanımlanmıştır. Çalışmada İBBS Düzey 1 kullanılmıştır.

C. Literatür

Ergenlik, kapsadığı yaşlar toplumlara ve tarihsel yapılanmaya göre değişse de, çoğunlukla bir "ara dönem" olarak kabul edilir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş olarak düşünebileceğimiz bu dönem, bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan birbiriyle ilişkili önemli değişimler içerir. Ergenlik dönemi insanın değişen vücudunu ve cinselliğini keşfetmesini, buna

bağlı olarak benlik ve kimliğiyle ilgili tanımlamalar geliştirmesini, dolayısıyla toplumdaki yerine ilişkin varoluşçu sorular sormasını birlikte getirir. Gene bu dönem insanın aile, okul ya da iş çevrelerinde sosyal bir birey olarak gelişmesine tanıklık eder. Kendine çeşitli anlamlarda yer bulmaya çalışan ergen için bu dönem, Cloutier'nin (1994) de anlattığı gibi bir "kargaşa dönemi" olarak düşünülebilir.

Ergenliği bir araştırma konusu olarak değerlendiren ilk bilim adamı psikolog Stanley Hall'dur (1904). Darwin'in evrim kuramından oldukça etkilenen Hall, ergenliği insanlığın evrensel biyolojik gelişiminin bir parçası olarak konumlandırır ve dolayısıyla ergenlik deneyimindeki toplumsal farklardan söz etmez. Hall'a göre ergenlik 13-24 yaşlar arasındaki dönemdir ve toplumların ilkelikten uygarlığa geçişlerindeki sancılı sürece benzetilebilir. "Sturm und drang" (fırtına ve stres) etkilerinde geçen bu sürecin toplumsal ya da çevresel farklılıklarını değerlendirmemiş olması Hall'un teorisinin en çok eleştirilen yanısıdır. Buna karşın, Hall'dan sonra ergenlik konusundaki araştırmaların çoğalması zaman almıştır (Blus, 1962; Freud, 1937; Gesell' Ilg ve Ames, 1956). Çalışmalarının etkileri günümüze kadar gelen bilim adamı Jean Piaget'nin (1966) yaklaşımı bazı yönlerden Hall'a benzetilir. Piaget de, Hall gibi, insan gelişimine evrensel bir açıklama getirdi. Ama Hall'dan farklı olarak, bu gelişimi insanlık tarihinin genetik evrilmesiyle değil, insan zekâsının gelişmesinin ortak, yapısal özellikleriyle tanımladı. Cloutier'ye göre, Piaget metodolojik açıdan çokça eleştirilmiş olsa da onun çocukluk ve ergenlikteki gelişim sıralaması hâlâ geçerli kabul edilmekte ve kullanılmaktadır.

Ergenlikle ilgili araştırma ve kuramları etkili olan bir başka bilim adamı da Erik Erikson'dur (1959). Erikson, insanın psikolojik gelişmesini sekiz evrede tanımlar ve ergenliği bunların beşincisine denk gelen bir "kimlik arama" evresi olarak anlatır. "Ben kimim, nereden geliyorum, nereye gidiyorum?" gibi sorularla boğuşan ergen için bu soruları yanıtlamak ailenin yokluğu ya da toplumsal düzensizlikle birlikte daha da zorlaşacaktır. Erikson, bu kimlik arama

ve bulma sürecinde yaşıt grubunun etkilerine ve "ilk aşk"lara da dikkat çeker. Ona göre, bu tür akran ilişkileri sosyal rolleri denemek ya da insanın kendini sınaması açısından önemlidir. Erikson'un Hall'dan farklı olarak üzerinde durduğu nokta, ergenliğin her birey tarafından aynı biçimde deneyimlenmediğidir. Toplumsal ya da ailesel rolleri farklılaşan ergenlerde kimlik arayış ve bulma süreçlerinin de farklı gelişeceğini ileri süren Erikson'un bu çıkarımı elinizdeki Ergen Profili Araştırması için önemlidir.

Psikolojinin yanı sıra sosyoloji ve antropoloji disiplinleri de ergenlik konusunun değerlendirilmesine kavramsal katkılar sağlar. Bu iki disiplinin en önemli getirileri ergenlik deneyiminin toplumsal yönlerine dikkat çekmeleridir. Böylece, yalnızca biyolojik açıklamalarla değerlendirilmekten çıkan ergenlik döneminin sosyo-kültürel farklılaşmalarını tanımak ve incelemek mümkün olur. Sosyolojik yaklaşımda, ergenlik yaşantısı bir "değişen sosyal roller dönemi" olarak anlatılır ve bu süreci belirleyen pek çok etkenden söz edilir. Kültürel değerler ve normlar, sosyoekonomik durum, toplumsal sınıf ve aile yaşantısı bunların başlıcalarıdır. Örneğin, Davis'e (1944) göre, ergenlikteki başarı arzusu ya da gereksinmesi toplumsal sınıf beklentileriyle iç içe geçmiştir. Baumrind (1975) ergenlikte değişmekte olan rolleri benimseme ve belirlemeyle ilgili kaygılanmada aile desteği, anlayışı ya da anlayışsızlığına dikkat çeker. Elder (1980) ise ergen kuşakların içinde bulunduğu tarihsel ve siyasal süreç ve dönemeçlerin üzerinde durur. Savaş ya da benzeri krizlerin o kuşağın ergenlerinin gelişmesindeki belirleyiciliğine değinir.

Kültürel antropoloji de sosyolojiye benzer biçimde ergenliğin yalnızca biyolojik temellerle açıklanmasına karşı çıkar ve bunu Batı toplumları dışındaki ergenlik deneyimlerinin nasıl, nelere bağlı olarak farklılaştığını anlatarak yapar. Örneğin Margaret Mead (1928), Samoa'daki çocuk ve ergenleri anlatırken, ani kimlik ya da sorumluluk değişiklikleriyle karşılaşmadığını söyler. Egemenlik ve ailesel sorumluluk ya da yükümlülükleri çocuk yaşlardan başlayan Samoalılar için ergenliğin bir sosyal rol kargaşası ya

da kimlik bunalımı biçiminde deneyimlenmediğini saptar. Cloutier'nin de anlattığı gibi, bu tür bir inceleme, ergenliğe ilişkin genelgeçer kabulleri sorgulamak için çok faydalıdır. Sorumluluk, yükümlülük ya da egemenlik gibi kavramların ergenlik deneyimini etkilediği kanıtlandıktan sonra bu sosyal olguların farklı toplumlarda, kentsel, kırsal düzenlerde ya da değişik sosyal sınıflardan ailelerde nasıl etkiler ürettiğini görmek mümkün olacaktır.

Ergenlikle ilgili yaklaşımlara temel oluşturan bilimsel çalışmalar incelendiğinde, özellikle “çocukluk” ve “yetişkinlik”in belirgin olarak ayrıştırıldığı sanayileşmiş toplumlarda bu dönemin fiziksel, ruhsal ve sosyal boyutları olan bir geçiş evresi olarak yaşandığı anlaşılır. Başka bir deyişle, “ergenlik çağı”nın, sınırları belli bir “dönem” olarak kurgulanması ve deneyimlenmesi, aslında insan hayatının sosyal açıdan bölünmesinin bir sonucudur ve bu bölünme Türkiye için de geçerlidir. Türkiye’de ergenlik dönemine ilişkin bulgular üreten çalışmalar bunun bir kanıtıdır. Ek olarak, tarihsel ergenlik çalışmalarına bakıldığında evrensel ya da biyolojik odak ile sosyo-kültürel açıklamalar arasında bir çekişme saptanır. Elinizdeki çalışma, yıllardır süren “doğa-çevre karşıtlığı”nın (nature versus nurture) bir yansıması olarak okunabilecek bu çekişmenin iki tarafını dengelemeyi hedefler. Türkiye’deki ergenlik koşullarının, yapı ve deneyimlerinin evrensel kabul edilen ergenlik geçişleriyle örtüştüğü ve farklılaştığı noktaları saptamak, hem Türk ergenleri ve aileleri için yapıcı politikalar üretilmesini, hem de uluslararası ergenlik literatürünün kapsayıcı yanlarının fark edilmesini sağlayacaktır.

Ergenlik araştırmalarına temel oluşturan çalışmalar ve son yıllarda Türkiye’de yürütülen ergenlik araştırmaları birlikte ele alındığında, ergen deneyimini belirleyen iki önemli sosyal ortam aile ve okul olarak öne çıkar. Ergenin sosyal normlarla ve dinle ilişkisi, topluma bağlılığı, kimlik kaygısı, ruh sağlığı ya da bunalımı, risk alma ve/ya da şiddet eğilimleri, alkol ya da uyuşturucu tüketimi ve cinselliğin keşfi gibi temel konular gerek aile düzeni içinde, gerek akran ilişkilerinin ve baskı/zorbalık uygulamalarının ço-

ğunlukla geliştiği, okul ortamında incelenmiş, geçerli olduğu durumlarda çalışma yeri koşulları da incelemeye katılmıştır. Ayrıca, ergenlik deneyimini biçimlendirecek üç önemli etkenin cinsiyet, sosyoekonomik durum ve kır-kent yaşamı olacağı öngörülür.

1. Ergenlik ve Aile

Bahçivan-Saydam ve Gençöz’ün (2005) Anadolu Liseleri’nde okuyan öğrencilerle yaptığı araştırma, ergenlik dönemindeki ruhsal süreçler ve ailenin bağlantısıyla ilgili önemli bulgular sağlar. Araştırmacılar öncelikle Epstein, Bolwin ve Bishop’un (1983) bulgularına dayanarak “işlevsel” ve “işlevsel olmayan” aileleri ayırır ve bu ailelerde yetişen ergenlerin ruhsal deneyimlerine ilişkin çıkarımlar sunarlar. Onlara göre, işlevsel bir ailede yetişen çocuk ya da ergen kendisine değer verildiğini hisseder, onaylanma ve yol gösterilmeyle büyür, korunur; hem sınırlanır, hem de özgür bırakılır. İşlevsel ailelerde bireyler arası iletişim kuvvetlidir ve herhangi bir kriz, uyum içinde, konuşularak atlatılır. Ebeveyn fiziksel ve duygusal destek sağlamaya hazırdır ve bireyler tutumlarında esneklik gösterme yetisine sahiptir. Anne-baba arasındaki uyum, çocuğun bireysellik ve özerklik anlayışını artırır; özellikle annenin desteği çocukta “kendilik değeri”ni geliştirir. Buna karşılık, işlevsel olmayan ailelerde bireyler duygu ve düşüncelerini rahat dile getiremezler; sorunlarını aşmak için uyum içinde hareket edemezler. Sorunlar daha büyük çatışmalara ve yıkımlara yol açar. Bireylerin aile içi rolleri ve sınırları belirsizdir. Özellikle fiziksel şiddet ve cezalandırma uygulanan bu ailelerde ergenin şiddete eğilim gösterdiği gözlemlenir. Benzer şekilde, Ayan da (2007) Sivas’ta yaptığı çalışmada özellikle annenin davranış biçiminin, aile-içi şiddet uygulamasının, ergenin saldırganlığında etkili olduğunu bulmuştur.

Aile ve ergen ilişkisini inceleyen bu literatürün ışığında, Bahçivan-Saydam ve Gençöz ergenlerdeki davranış sorunlarını cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, aile ilişkileri, çocuk yetiştirme tutumu ve benlik saygısı düzeyi çerçevesinde incelerler. Buna göre, ailenin genel işlevlerde, özellikle de duygusal tepki verebilme işlevindeki yetersizlikler ergenler-

de içe yönelim sorunlarına neden olur; anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük ve somatik sorunlar yaratır. Birey sorunların paylaşıldığı ve birlikte üstesinden geldiği bir ortamda yetişmediği için, her sorunundan kendini sorumlu tutar; bu da kaygı, öfke ve kendini suçlamaya yol açar. Ayrıca, ailenin sorun çözmedeki yetersizliği, ergenin dışarıya yönelik saldırganlaşmasına ve yıkıcı olmasına da yol açar; dolayısıyla kendisinin yanı sıra çevresini ve toplumu da olumsuz yönde etkiler. Araştırmanın ilginç bir bulgusu, eğitim düzeyi yüksek anneli ailelerde bireyin dışı yönelimdeki davranış sorunlarını (saldırganlık, şiddet, suç eğilimi) daha sık göstermesidir. Yazarlar bunu eğitilmiş ve çalışan annenin çocuğuyla nicelik ve nitelik bakımından daha az ilgilenbilmesine bağlar. Pekel-Uludağlı ve Sayıl'ın (2009), ergenlerin ebeveyn ve akran ilişkileri ve saldırgan davranış ya da risk alma arasındaki bağlantıyı araştırdıkları çalışmanın bulgularına göre, üniversiteli ergenlerde, ergenin risk alma davranışları annenin eğitim düzeyiyle pozitif yönde, ebeveynin ergeni gözetmesi, izlemesiyle ise negatif yönde ilişkilidir. Ana-babanın arkadaş ilişkilerini yasaklaması, hem liseli hem de üniversiteli ergenlerde risk alma davranışıyla pozitif yönde, ebeveynin arkadaş ilişkilerine rehberlik etmesi ise bu davranışla negatif yönde ilişkilidir. Ek olarak, erkek ergenlerin genelde kız ergenlerden daha yüksek sıklıkta risk alma davranışı gösterdiği bulunmuştur. Uludağ ve Sayıl'ın araştırması, Bahçivan-Saydam ve Gençöz'ünkiyle birlikte okunduğunda, ailenin işlevselliğinin yanı sıra, ebeveynin akran ilişkilerini yönetmedeki rolünün de, özellikle dışı yönelimle ilişkili davranış sorunları açısından ergenlik yaşantısında önemli olduğu görülür.

Buraya kadar ergenlerin aile işlevlerinin çeşitli ruhsal ve sosyal açılardan ne kadar belirleyici olduğunu anlattık. Kalyencioğlu ve Kutlu (2010) ise araştırmalarında ergenlerin aile işlevi algılarına ve bu algının ergenin çevresiyle uyumunu nasıl etkilediğine odaklanmıştır. Aile işlevinin ergen tarafından nasıl algılandığını anlamak, kuşkusuz yukarıda anlattığımız konular bağlamında oldukça önemlidir. İstanbul'da lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmaya göre,

öğrencilerin Hacettepe Kişilik Envanteri puanı azaldıkça (yani çevreye uyum seviyeleri düştükçe), aile işlevlerini "sağsızsız" olarak algılamaları artar. Yazarlara göre sosyal uyum çalışmaları ve ergen ruh sağlığı çalışmaları aile ve ergen iletişimine yönelmeli, buradaki ilişkilerin sağlıklı, algıların tutarlı olmasına dikkat göstermelidir.

Bahçivan-Saydam ve Gençöz'e göre, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumundan söz edildiğinde, disiplin düzeyi, baskı ya da demokratik tutum gibi değerler öne çıkar. Ebeveynin sağladığı kontrol ve disiplinin paylaşımcı, arkadaş canlısı ve demokratik bir tutumla dengede olması son derece önemlidir ve bu dengedeki orantısızlığın ergenlikte davranış sorunlarına yol açtığı görülmüştür. Örneğin Musa-ağaoğlu ve Güre'nin (2005) araştırmasına göre, lise ve üniversite dönemindeki ergen kız ve erkeklerde ve ortaokul dönemindeki ergen erkeklerde davranışsal özerklik, ergenin algıladığı anne kabulü ve ilgisiyle doğru orantılıdır. Ayrıca ebeveynin demokratik olarak algılandığı ergenlerde, ana-babayı izin verici-ihmkâr ya da otoriter olarak algılayanlara göre daha fazla davranışsal özerklik gözlemlenir. SAM Araştırma Danışmanlık'ın (1998) Gençlik Araştırması'na göre, Türkiye'de yaşayan gençler aileyi yaklaşık %82 oranında "koruyan, kucak açan" bir kurum olarak görür. Buna rağmen, gençlerin yarısının sorunlarını aileleriyle paylaşmadıkları da önemli bir bulgudur. "Sınırlayıcı" olarak görenlerin yüzdesi ise çok daha düşük olmasına rağmen, hem çalışan hem de üniversiteye hazırlanan gençlerde görece yüksek (%31) olduğu saptanmıştır. On beş yıl öncesine ait bu bulgular ışığında, günümüzde ergenlerin aile kurumuyla ilgili tutumlarını belirlemek ve ergenlerin aile içi iletişimlerini incelemek aynı zamanda Türk toplumunda aile ve ergenlere ilişkin değişimi izlemek açısından da faydalı olmuştur. Son olarak, Bahçivan-Saydam ve Gençöz'e göre, aile ilişki ve işlevleriyle iç içe değerlendirilen iç ve dışı yönelimdeki davranış sorunları bireyin benlik saygısının oluşması ve gelişmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Zayıf benlik saygısı hem bu sorunların bir sonucu olarak ergeni etkiler, hem de sorunların artmasına neden olur.

Ergenin ailesiyle olan ilişkisi incelenirken dikkate alınan önemli bir konu da, bireyin bağlanması ve ailede gelişen bağlanma biçiminin ergenin öbür ilişkilerine olan etkisidir. Sümer ve Güngör'ün (1999) çalışmasını örnek gösteren Deniz (2006), ergenlik döneminde güvenli bağlanma ilişkilerinin başarılı arkadaşlık ilişkileri, yetkin sosyal beceriler ve yüksek düzeyde özsaygı sağladığını yazar. Aileye güvenli biçimde bağlı gençlerin fiziksel olarak da daha sağlıklı oldukları gözlemlenir. Güvenli bağlanma ise ailelerin çocuğun gereksinimlerini koşulsuz ve tutarlı olarak karşılmasına, yakınlık ve sevgiyi esirgememesine ve destekleyici olmasına bağlıdır. Cooper, Shave ve Collins'e (1999) göre de güvensiz bağlanma yaşayan bireyler ergenlik döneminde kişilerarası ilişkilerinde sorunlar yaşar, özsaygıları düşük olur, yalnızlık ve utanç gibi duyguları yoğun ve sıkça yaşarlar ve bu kişilerin suça eğilimi daha yüksek olur (bağlanma konusunda ayrıca bak. Morsünbül ve Tümen 2008).

Şirvanlı-Özen ve Aktan (2010), ergenin ebeveyne bağlanma biçiminin akranları arasındaki "zorbalık sistemi"nde oynadığı rolde de etkili olduğunu bulmuştur. Bu bağlamda, onların çalışması ergenin aile içindeki yaşantısı ve okul ya da diğer ortamlarda kurduğu akran ilişkileri arasındaki bağlantıyı anlamamıza yardımcı olur. Olweus'un (1994) "bir öğrencinin bir ya da birden çok öğrenci tarafından tekrar eden biçimde olumsuz davranışlara maruz kalması" olarak tanımladığı zorbalık, ergenlikteki kimlik arayışıyla birlikte bireyin okul, akran, arkadaş ve flört hayatını hayli olumsuz etkileyen, özsaygı düzeyini belirlemede geleceğe dönük izler bırakan bir sorundur. Birey zorbalık sisteminde "kurban" ya da "zorba" olarak var olabilir ve kurban olduğu durumlarda bu sistemle baş etme stratejileri geliştirir. Şirvanlı-Özen ve Aktan, İstanbul'da yürüttükleri çalışma sonucunda, erkek ergenlerde ailede güvenli bağlılık yaşama ve zorbalığa maruz kalma/zorbalık gösterme arasında anlamlı olumsuz ilişki saptamıştır (çocuk yetiştirme ve zorbalık konusunda bak. Şirvanlı-Özen, 2006).

2. Ergenlik, Okul ve Arkadaşlar

Yukarıda da belirtildiği gibi, ergenin akran, arkadaş ve flört ilişkileri aile içindeki yaşantısıyla yakından ilgilidir. Bununla birlikte, okul hayatı ve arkadaşlık ilişkilerinin ergen yaşantısını doğrudan etkilediği de saptanmıştır. Örneğin Bülbül (2009) yaptığı araştırmanın sonucunda hem lise, hem de ilköğretim öğrencilerinin boş vaktisizlikten şikâyet ettiğini, dersane, ders çalışmak ya da test çözmek gibi aktivitelerin ergenlerin hem vaktini aldığını, hem de onları huzursuz ettiğini saptamıştır. Gene aynı araştırmacı, üniversiteye girişteki sınav sistemiyle ilgili kaygı ve memnuniyetsizliğin, "ülke sistemine inançsızlık" olarak kendini gösterdiğini ortaya koyar. Ergenlik döneminde aile ve toplum kendilerini anlamaması ve sınav sistemiyle ilgili şikâyetlerin özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde yetişen ergenlerde yoğunlaştığını, ama genel olarak da geçerli olduğunu anlatır. Sonuç olarak, "sınav-merkezli eğitim" sistemini, ergenlik yaşantısının önemli bir sorunu olarak saptayan Bülbül, "performansa dayalı eğitim anlayışı"nın daha etkili olacağını savunur. Ek olarak, SAM Araştırma Danışmanlık'ın (1998) Gençlik Araştırması'na göre eğitim düzeyi arttıkça, gençlerde "ezberci eğitim"den şikâyet de artar. Dolayısıyla "sınav-merkezli" ve "ezberci" eğitim Türk ergenlerinin yıllardır sürmekte olan sorunları olarak belirlenmeli, bu sorun ayrıntılı incelenmeli ve çözüm yolları araştırılmalıdır.

Çapulcuoğlu ve Gündüz'ün (2013) bu konudaki yakın tarihli araştırması Mersin liselerinde, Maslach Tükenmişlik modeli çerçevesinde, stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkileri inceler. Tükenmişlik kavramı ilk olarak 1970'lerde meslek çalışanları için bıkkınlık, başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı durumlarını anlatmak için kullanıldı. Fakat, Çapulcuoğlu ve Gündüz'ün de anlattığı gibi bu kavramı öğrencilerin ders ve okul hayatlarıyla olan ilişkilerini özetlemek için kullanmak da mümkündür. Toplamda 1385 öğrencinin katılımıyla elde edilen araştırma bulgularına göre, tükenmişlik ve yukarıda belirtilen değişkenlerin hepsinin arasında anlamlı ilişki vardır.

Buna göre, akademik yetkinlik inancı ve tükenmişlik arasında negatif, stresle olumsuz başa çıkma ve tükenmişlik arasında pozitif ve sınav odaklı eğitim sisteminin getirdiği sınav kaygısı ile tükenmişlik arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Ek olarak, koruyucu-istekçi anne-baba tutumu ve tükenmişlik arasında pozitif, buna karşılık demokratik anne-baba tutumu ve tükenmişlik arasında negatif ilişki olduğu belirtilmiştir.

Ergenin okul ve eğitim sistemiyle ilişkisi konusunda Türkiye’de yapılmış başka çalışmalar da vardır. Örneğin, Bahalı ve arkadaşlarının (2009) okul reddi olan çocuklar üzerindeki araştırmasına göre okul ve eğitim sistemiyle ilgili sorunlar çocuk yaşlardan başlayıp, etkileri ergenlikte de izlenebilmektedir. Araştırmanın sonucunda okul reddi yakınmasıyla başvuran çocukların çoğunluğunun erkek olduğu ve genellikle tek ya da iki çocuklu ailelerden geldikleri belirlenmiştir. Ek olarak, okul reddi şikayetiyle gelen çocuklarda en sık görülen ruhsal sorun ayrılma anksiyetesi olarak tespit edilmiştir. Araştırmacılar okul reddinin bireyde kalıcı sosyal ve duygusal sorunlara yol açabileceğini, erken dönemde tanınan ise bu sorunların gelişmesini engelleyebileceğini öne sürerler. Çocuk ve ergenlerde “okul reddinin etiyo-lojisi, epidemiyolojisi, alt tipleri ve tanı ölçütlerinin belirlenmesi, klinik gidişi ve sağaltımına yönelik” çalışmaların eksikliğine dikkat çekerler (Bahalı, Tahiroğlu ve Avcı, 2009:310).

3. Okul Hayatı, Risk Alma ve Kuraldışı Davranış

Ergenlik ve aile hayatını incelediği bölümde ergenlerin suça ya da saldırganlığa yönelik davranışlarının aileyle ilgili yanlarına değinilmişti. Aras ve arkadaşlarının (2007) İzmir’de yürüttüğü çalışmaya göre, lise öğrencilerinde sık görülen kuraldışı davranışlar okulla ilgilidir. Meslek lisesinde okuyan ve sınıfta kalma deneyimi olan erkek öğrenciler ile notları düşük olan kız ve erkek öğrenciler kural dışı davranmaya en eğilimli gruplardır. Babanın eğitim düzeyi ve özellikle kız öğrencilerde annenin eğitim düzeyi yükseldikçe ergende kuraldışı davranışlar azalmaktadır. Aynı zamanda, kuraldışı davranış-

lar arkadaşlarla olan ilişkilerin sorunlu olmasıyla da ilgilidir (Aras, Günay, Özcan ve Orçın, 2007). Özellikle erkeklerde kuraldışı davranış ile risk alma eğilimi arasında anlamlı pozitif bağlantı saptanmıştır. İstanbul’da lise ikinci sınıf öğrencileriyle çalışan Kıran Esen de (2012) benzer şekilde akran baskısı ve risk alma arasında pozitif, akran baskısı ve okul başarısı arasında negatif ilişki olduğunu bulmuştur. Risk almanın akran baskısının yanı sıra cinsiyetle de ilişki içinde olduğu bir kere daha kanıtlanmıştır. Akran baskısı yüksek kız ve erkeklerde, erkeklerin risk alma davranışları daha yüksektir.

Türkiye’de ergenlerin okul ve arkadaşlık deneyimleriyle ilgili olduğu için çokça çalışılan bir konu da, bu gençlerin ruh sağlığı ya da depresyon halleridir. Örneğin, Eskin ve arkadaşlarının (2008) Aydın’da yaptığı araştırma öncelikle kız öğrencilerde depresyonun daha yaygın olduğunu anlatır. Düşük özsaygı ve not ortalaması ile yetersiz arkadaş desteği kız öğrencilerde görülen depresyonla ilintilidir. Özsaygı değişkeni dışarıda bırakıldığında ise erkek öğrencilerde görülen depresyonun gene düşük notlar ve zayıf aile/arkadaş desteğiyle ilgili olduğu görülür. Akademik başarısızlığın depresyonla ilgili olduğunu kanıtlayan bu çalışma, yukarıda anlattığımız sınav sistemine ilişkin kaygı ve memnuniyetsizlikle birlikte okunduğunda, Türkiye’de ergenlerin ruh halinin eğitim sistemi ve yaşantısıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Demir ve arkadaşları (2005) Türkiye’de gençlerin arkadaş ve akran gruplarıyla olan ilişkilerinin depresyon ve intihar davranışları üzerindeki etkisini Ankara’da lise son sınıf öğrencileri arasında yürüttükleri araştırmayla incelerler. Arkadaşlara güven, sır paylaşma ve boş zamanların birlikte geçirilmesinin depresyon belirtileri ve intihar düşüncesiyle ters orantılı, buna karşılık aile içi şiddet ya da ebeveynin anlayışsız olduğu düşüncesinin bu tür eğilimlerle doğru orantılı olduğunu belirtirler. Ayrıca, sorunlu aile ortamının ergenlerde arkadaş, akran ve flört ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini ve dolayısıyla hem depresyon hem de intihar düşüncesini artırdı-

ğını saptarlar (Demir, Baran ve Ulusoy, 2005) (Türk ergenlerinde intihar düşüncesi ve girişimi için ayrıca bak. Eskin, 2000).

Okul hayat çerçevesinde değerlendirilen ve ergenin ruh sağlığıyla ilgili veri sağlayan bir konu da ergenlerin öfkeyle olan ilişkileridir. Çivitçi (2011) Denizli’de, lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada “okul öfkesi boyutlarını” incelemiştir. Bu kapsamda öfke yaşantısı, düşmanlık, yıkıcı ifade ve olumlu başa çıkma gibi özellikleri cinsiyet ve sınıf düzeylerinde çalışmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrenciler, düşük olanlara göre okul ortamında öfkelerini daha yıkıcı biçimlerde ifade ederler ve aynı zamanda öfkeyle olumlu biçimde baş etme yetileri daha azdır. Bu durum kız öğrenciler için erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ek olarak, yalnızlık düzeyi yüksek 11. sınıf öğrencilerinin, kendilerinden küçük 9. ve 10. sınıf öğrencilerine göre öfkelerini okulda daha yıkıcı şekilde ifade ettikleri saptanmıştır. Yalnızlık, öfke ve yıkıcılığın ortak işlendiği bu araştırma ergenlerdeki cinsiyet ve yaş farklılıklarını okul hayatı ve ruh sağlığı açısından ayırttığı için önemlidir.

Ergenlikte görülen ve risk içeren düşünce ya da davranış biçimi öfke, depresyon ya da intiharla sınırlı değildir. Fiziksel sağlıkla ilgili olan ve dolayısıyla ruh sağlığını etkileyen ya da yansıtan riskli davranışlardan da söz etmek mümkündür. Örneğin ergenlerde alkol tüketimi, geçmiş araştırmaların bilgi sağladığı bir konudur. Özgür-İlhan ve arkadaşlarının (2005) çalışmasına göre, çalışan gençlerde alkol kullanımı ve klinik düzeyde ciddi alkol tüketimi yaygındır ve önemli bir sorundur. Türkiye’deki bazı ergenlerin okul hayatının yanı sıra ya da okul hayatı yerine çalışma hayatına katıldıkları bilinmektedir. Çalışma hayatının getirdiği yükün ve ergene biçtiği rollerin riskli davranışla olan ilişkisi kanıtlandığına göre, bu araştırmanın bir işlevi de ergenin okul ve/ya da çalışma hayatındaki yerini ve burada kurulan sosyal ilişkilerle riske yönelmesi arasındaki güncel etkenleri saptamaktır (Özgür-İlhan, Demirbaş ve Doğan, 2005).

Risk alma davranışlarından söz ederken bu tür eğilimlerin nedenlerinin ergenlerde nasıl şekillenebileceğini de anlatmak gerekir. Albert Ellis’in (1979) geliştirdiği kişilik kuramı ve psikoterapi yöntemine göre kişinin duygusal-psikolojik rahatsızlıklarının temelinde bir olaya dair barındırdığı mantıkdışı inançlar yatar. Bireyin karşılaştığı olaylar karşısında öfke, kaygı ve depresyon gibi tepkiler vermesi ve geri çekilme, inkar ya da erteleme gibi yöntemlere kayması zarar verici olur ve bireyi toplum içerisinde arzu edilmeyen davranışlara itebilir. Ellis’e göre bu tür davranış ve tepkiler bireylerin olaylara ya da durumlara ilişkin mantıkdışı inançlar barındırmasından kaynaklanır. Mantıkdışı inançların psikolojik rahatsızlık ürettiği en önemli dönemlerden biri de ergenliktir. Örneğin, sınıf içinde konuşmama, sosyal reddedilme, akademik başarısızlık, karşı cins tarafından beğenilmeme ya da arkadaşlar arasında popüler olmama gibi olayları ergen kafasında şekillendirip, birer felaket göstergesi olarak tanımlar ve bunlarla ilgili şiddetli kaygı beslemeye başlar. Bu kaygı da bireyin sağlıklı kararlar almasını engelleyerek onu riskli ve kuraldışı davranışlara yöneltebilir (Çivitçi, 2005).

Çivitçi’ye (2005) göre sağlıklı karar alma ergenler için başlı başına sahip olması zor bir beceridir ve bireyin “ben kimim?” sorusuna verdiği kendine güvenir cevap ve kimlik duygusunun pekişmesiyle ilintilidir. Çivitçi bu konuyu Türkiye’de çalışmak ve ergenlerin mantıkdışı inançlardan kaynaklanan psikolojik sorunlarını izlemek ve bu bağlamda çözüm üretmek için Ellis’in Akılcı-Duygusal Davranışçı Terapi (ADDT) yöntemini kullanır. Bu çerçevede Malatya’da 255 ergen öğrenciyle ilgili veri toplamıştır. Çivitçi’nin bulgularına göre Akılcı-Duygusal Eğitim Programı’nı kullanmak ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinde mantıkdışı inançların azalmasına etki etmiştir. Buna karşılık sürekli kaygı düzeyinde ya da sağlıklı karar verme yetisinde etkili değildir. Araştırmacı bu bağlamda Türkiye’deki ergenlerde kaygı düzeyini artıran faktörlerin mantıkdışı inançlardan başkalaşabileceğine dikkat çeker. Bu konudaki araştırmaların eksikliğini açıklar. Örneğin, anne-babay-

la ilişki, bireyin kendi bedeniyle olan olumlu ya da olumsuz ilişkisi, SES, yaş, depresyon düzeyi, doğum sırası, anne-babanın eğitim ve mesleğinin kaygı düzeyini etkilediği ayrıca çalışılmış konulardır. Bu bağlamda, akılcı-duygusal eğitim programı farklı yaş gruplarındaki ergenler için uygulanabileceği gibi kaygı ve karar alma konularında da ek araştırmalara ihtiyaç vardır.

Okul ortamının ergen ruh sağlığı açısından önemi açıktır. Buna göre, okullardaki psikolojik rehberlik desteğinin geliştirilmesi önem kazanır. Meydan (2013) yakın tarihli çalışmasında “Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikolojik Danışma” tekniğini tartışır ve okullarda kullanılmasına dair önerilerde bulunur. Sorunları derinlemesine irdelemeden, sorundan çok çözüme odaklanan ve ergen sorunlarının hızlı değişkenliğini temel alan bu yöntem Meydan’a göre, çocuk ve ergenlerde etkili sonuçlar verir. Bazı yetersizlikleri (kalıcı olamama sorunu, psikopatolojik sorunları göz ardı etmesi, konuşma temelli olması, vb.) olmasına rağmen, okullardaki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bu yaklaşımı değerlendirmesi önemli olacaktır (İstanbul’da orta öğretim öğrencileri arasında yapılan okullardaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisiyle ilgili görüşler araştırması için bak. Yüksel-Şahin, 2008).

4. Ergen ve Benlik

Yukarıdaki anlatımdan da anlaşılabilirliği gibi ergen yaşamını anlamak ve yorumlamak için kilit bir kavram “benlik”tir. Bu aşamaya kadar değinilen, “bireysellik,” “özerklik,” “kendilik değeri” ve “özsaygı” gibi bileşenler aslında ergenin benlik algısını, kendine duyduğu saygıyı değerlendirmek ve açıklamak için kullanılan terimlerin bazılarıdır. Bu konuda bilimsel ölçüm yapabilmek içinse psikologlar tarafından yaygın kullanılan bir araç Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’dir (Rosenberg Self-Esteem Scale, RSE). Elinizdeki araştırma benlik değerini puanlandırmak ve benlik saygısını ölçmek için bu aracı kullanmıştır. Kendine saygı ya da benlik gibi kelimelerin günlük hayatta sıkça karşımıza çıkıyor olması, bu kavramla-

ra dair tanımların da çoğalmasında anlamına gelmiştir. Bu yüzden, bilimsel ölçüm yaparken standart bir ölçek ve kavramsallaştırma kullanmak yerindedir.

Rosenberg’e göre benlik, kişinin kendisine dair düşünce ve duygularının tümüdür. Kişinin kendine saygısı (özsaygı) ise kendine dönük olumlu ya da olumsuz yönelimi ile ilgilidir. Kişinin kendine saygısının yüksek olması arzu edilen bir özelliktir ve kişinin kendini beğenmiş ya da bencil olduğu anlamına gelmez. Rosenberg özsaygıyı esas olarak yapısal bir takım durumlar çerçevesinde çalışmış ve örneğin ırk ya da etnik köken gibi özelliklerin okul ya da aile ortamında kendine saygıyı nasıl etkilediğine bakmıştır. Sosyal güçlerin ortaya çıkardığı bir bağımlı değişken olmanın yanı sıra, kendine saygı aynı zamanda bir bağımsız değişken olarak da incelenip, kişinin sosyal hayatında nasıl etkileri olduğu çalışılabilir. Kendine saygının yetişkinlerde çoğunlukla sabit fakat ergenlerde devamlı oluşmakta olduğu araştırmacılarca kabul edilmiştir. Bu anlamda, ergenin hayat deneyimleri doğrultusunda oluşmakta olan özsaygısının, ilişki içinde bulunduğu sosyal koşullarla etkileşimini anlamak planlanan araştırma için önemlidir. Veri incelenirken özsaygının nelerden etkilendiği ve neleri nasıl etkilediğine önem verilecektir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, 1965 senesinde Dr. Morris Rosenberg tarafından New York’taki 5024 lise öğrencisinden oluşan örnekleme benlik saygısını ölçmek için geliştirildi. Sonrasında araştırmacılar tarafından birçok farklı grup için de kullanıldı. Ölçek 12 alt kategoriden ve toplamda 63 sorudan oluşur. Ölçeği kullanan araştırmalar tarandığında, benlik saygısı ölçmek için genellikle ilk ya da ilk iki alt kategori soruların, yani toplamda en çok 15 önermenin kullanıldığı anlaşılır. Türkiye’de RSE’nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını Çuhadaroğlu (1986) yapmıştır. Bu çalışmaya göre geçerliliğinin $r=71$ ve güvenilirliğinin $r=75$ olduğu saptanmıştır. Uluslararası sınamalarda da ölçeğin geçerlilik, güvenilirlik ve iç tutarlılık açısından yüksek değerlere sahip olduğu anlaşılmıştır (bak. Blascovich ve Tomaka, 1993; Rosenberg, 1986).

Ölçek ilk tasarlandığında Guttman ölçeğinde değerlendirme için düşünülmüş olsa da bugün çoğunlukla Likert tipi ölçek ile kullanılır. Ölçeğin ilk alt kategorisi 10 önermeden oluşur ve benlik saygısını dörtlü Likert tipi ölçeğinde değerlendirme imkanı verir. Katılımcılardan 10 önermeyi “tamamen katılıyorum,” “katılıyorum,” “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” seçenekleri bağlamında cevaplandırmaları beklenir. Ölçek 0-6 puanları arasında değerlendirme yapar. Benlik saygısı alt ölçeğinden 0-1 puan alanların yüksek, 2-4 puan alanların orta ve 5-6 puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir. Diğer alt ölçekler ise kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki ve psikik izolasyon konularında ölçüm ve değerlendirme yapmayı sağlar.

İngilizce tasarlanmış olmasına rağmen RSE Türkçe dahil birçok dile çevrilmiştir ve geçmişte Türkiye’de ergenler üzerinde yapılan çalışmalarda kullanılmıştır. Bunlara bir örnek, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) – Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Nüfus ve Kalkınma Stratejileri Alt Programı kapsamında Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Ergen Komisyonu tarafından 2003’te gerçekleştirilmiştir (Çetin, Canal, Kılıç, Şenol, Rugancı, Öncü, Hoşgör, Işıklı ve Avcı, 2004). Nitel ve nicel yöntemlerin kullanıldığı araştırmanın nicel bileşeninde Ankara ve Adana illerinde bu illerdeki ergen nüfusu temsil edecek biçimde seçilmiş bir örnekleme giren 12-21 yaşlar arasındaki toplam 536 ergene bir anket ile Kısa Semptom Envanteri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Kendilik Kavramının Sürekliliği formları uygulanmıştır. Bu araştırmaya göre ergenler büyük ölçüde kimlik gelişiminde aynılık ve süreklilik duygusu kazanmışlardır; ailelerinden ayrışma-bireyselleşme süreci iyi bir gelişimsel çizgidedir. Kimlik krizi en yoğun olarak orta ergenlikte yaşanmaktadır. Aynı zamanda, ergenler sorunlarına çözüm ararken büyük oranda sağlıklı baş etme yollarını kullanmaktadırlar ve en önemli değerleri aile, sevgi ve dürüstlük, en az önemli bulunan ise geleneklerdir.

Uyanık Balat ve Akman (2004) Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ni farklı sosyoekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesinde kullanmıştır. Yaptıkları araştırmanın öncesinde benlik saygısının yüksek olduğu bireylerin düşük olanlardan nasıl ayrıştığını incelerler. Buna göre, benlik saygısı yüksek kişilerin daha zor etkinlikleri tercih ettiği, başarı elde etme konusunda kendilerinden emin oldukları, duygusal dalgalanmaları daha az duyarlı şekilde deneyimledikleri, depresyondan daha az etkilendikleri, geribildirimde daha açık oldukları ve kendilerinden başarılı kişilerle karşılaştıklarında olumsuz etkilenmedikleri belirlenmiştir (Yelsma ve Yelsma, 1998). Torucu’nun (1990) araştırmasına göre düşük sosyoekonomik gruptaki ergenlerde ve anne-babasının eğitimi daha yüksek ergenlerde daha yüksek benlik saygısı düzeyleri saptanır. Bu veriler ışığında yaptıkları çalışma kapsamında Uyanık Balat ve Akman, Ankara’da, toplamda 482 lise öğrencisiyle çalışır; SES ve yaş gibi özelliklerin benlik saygısı üzerindeki etkisini tartışır. Araştırma sonunda her iki cinsiyette de benlik saygısının ortalama puanın üstünde olduğunu ve cinsiyetler arası fark olmadığını anlatırlar.

Ülkemizde yapılan araştırmaların ve yukarıda anlatılanların gösterdiğine göre, benlik saygısı puanı tek başına bir şey ifade etmekten çok, etkileşim içinde olduğu diğer sosyal ve psikolojik özelliklerin anlaşılması bakımından önemlidir. Örneğin Ünal (2004) aleksitimi (içe dönük düşünce yapısı, bedensel durum ve hisleri tanıma ve ayırt etmede güçlük, fantezi dünyasında kısıtlılık), çekingenlik ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ege Üniversitesi’nde okuyan, birinci sınıftaki üniversiteli gençlerle yaptığı çalışmadan elde ettiği bulgulara göre aleksitimi depresyon ve düşük benlik saygısı ile pozitif korelasyon içindedir. Sonuç olarak, bu araştırmaya göre, üniversite gençlerinde çekingenlik, aleksitimi ve düşük benlik saygısı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çuhadaroğlu (2012) daha yeni bir araştırmada benzer sonuçlar elde etmiştir. On beş-on sekiz yaş grubundaki ergenleri psikotik, nörotik ve kontrol grubu olarak üçe ayıran çalışma, Rosenberg Ölçeği’ni kullanarak bu gruptaki ergenlerin benlik

saygısını araştırır. Her iki hasta grubunda da benlik saygısı kontrol grubuna göre daha düşüktür ve kızlarda bu düşüklük daha da belirgindir (Türkiye’de Rosenberg Ölçeği’ni kullanarak araştırma yapan bazı başka kaynaklar için bak. Doğru ve Peker, 2004; Gacar ve Yanlıç, 2012; Kımtır, 2011).

5. Saha Uygulamaları

Bu bölümde, ergenlik ve ergenlik sorunlarıyla ilgili saha uygulaması, bilgi toplama yöntemleri ve özellikle de saha uygulamasının zorlukları tartışılacaktır.

Ergenlikle ilgili kantitatif saha uygulamasının bir dizi zorlukları olduğu, bu çalışmanın öncesinde hazırlanan Türkiye Ergen Profili Araştırması (TEPA) 1997 ve 2008 raporlarından da anlaşılmaktadır. TEPA 1997 çalışmasının saha uygulamasında planlanan örnekleme büyük ölçüde uyulmuştur. Bununla birlikte bazı zorluklar, uygulama aşamasında örnekleme değişikliklere gitmeyi zorunlu kılmıştır. Bu zorluklardan ilki güvenlik sorunudur. Güvenlik gerekçesiyle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bazı il ya da köylere gitmek mümkün olmamıştır. Türkiye’nin sosyo-politik dengeleriyle ilgili olan bu sorunun yanı sıra araştırmanın içeriğine ilişkin de önemli bir sorunla karşılaşmıştır. Ergenlik araştırmalarının örnekleme sınırlı bir yaş aralığı içerir. Bu bağlamda, TEPA 1997 saha uygulamasında bazı köylerde istenilen özelliklere uygun yeterli sayıda denek bulmak mümkün olmamıştır. Bu sorunlarla örnekleme yeniden düzenlemeye gidilerek baş edilmiş, son raporda ise tüm değişiklikler açıklanmıştır. Benzer revizyonların TEPA 2008 çalışmasında da gerekli olduğunu, sunulan rapordan anlamak mümkündür. Örneğin, bu raporda da belirtilen yaş aralığında denek bulmanın güçlüğüne dikkat çekilmiş ve ikame adresleri saptama konusunun öneminden bahsedilmiştir.

Yaş aralığı sınırlı örnekleme ile saha çalışmasının zorluklarını SAM Araştırma Danışmanlık daha önce yürüttüğü “Ülkemizde Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması”nda da (2011) görmüştür. Ülkemizde, TÜİK’ten alınan örnekleme setlerinin yaş temelinde ayrışmaması, sahada denek bulmak konusunda birçok engel doğurmaktadır.

Daha önceki literatür çalışmalarından da anlaşılabilir gibi, Türkiye’de ergenlik üzerine çalışmalar en yoğun olarak psikoloji ve psikiyatri alanlarında yapılmıştır. Çalışmaların bu disiplinde yoğunlaşması, yaygın teorik ve metodolojik çerçevelerin belirlenmesinde de oldukça etkili olmuştur. Bir başka deyişle, ergenlikle ilgili sosyolojik araştırmaların, psikolojik araştırmalara göre daha az olması, sosyal araştırma yöntemleri ve pratikleriyle ilgili de bilginin kısıtlı olmasına yol açmıştır. Farklı konular içeren psikolojik çalışmalar toplumsal uyum, özsaygı, aile işlevi, okulda zorbalık gibi alanları incelerken, şiddet, intihar, riskli davranış, alkol ya da madde bağımlılığı gibi konuları da işlemiştir. Yöntem olarak, bu çalışmalar büyük çoğunlukla Türkiye genelinde temsil kaygısı gözetmemektedir. Sık olarak görülen uygulama, bir ilin ilköğretim, lise ya da üniversite öğrencileri arasından örnekleme çekme ya da bir okulun tüm öğrencilerini çalışmaya dahil etmektir. Taranan çalışmalar göstermektedir ki bu tür örneklemler bazen 50 kişiyi bulmazken, bazen 1000 kişiye yaklaşabilmiştir.

Örneğin, Eskin ve arkadaşlarının (2008) lise öğrencisi ergenlerde depresyon yaygınlığını araştırdıkları çalışma Aydın merkezdeki üç lisenin 850 öğrencisinin katılımıyla gerçekleşmiştir. “Okulların merkezi konumları ve yüksek öğrenci sayıları nedeniyle ilin sosyoekonomik çeşitliliğini”nin temsil edildiğini varsayan araştırmacılar, bilimsel bir temsildense bu grup özelinde bilgi üretmeyi tercih etmiştir. Öğrencilerle psikolojik olarak geçerliliği kanıtlanmış ölçekler içeren anket görüşmeleri yapılmıştır (Eskin, Ertekin, Harlak ve Dereboy, 2008). Benzer şekilde, Bursa, Ankara, Sivas, Denizli, Konya ve İstanbul gibi kentlerde birçok psikolog ve psikiyatr ilköğretim, lise ve üniversite öğrencileri arasında test ve anketler yaparak Türkiye’de ergenlere ilişkin bilgi edinmiştir (Ayan, 2007; Bahçıvan ve Gençöz, 2005; Çivitçi, 2011; Deniz, 2006; Morsünbül ve Tümen, 2008; Musağaoğlu ve Güre, 2005; Özen ve Aktan, 2010). Psikoloji disipliniinde var olan bir başka yöntem ise ikinci el veri kullanmaktır. Belirli bir okulda sınırlanmayı tercih etmeyen araştırmacılar, saha çalışması yapmayarak, ulaşılabilir veri tabanlarını

kullanmış, bu sayede ergenlik konusunda analizler yapmıştır (örneğin Bayraktar, 2006). Benzer şekilde, Pultar (2008) ise KONDA Araştırma ve Danışmanlık'ın 2006'da Milliyet gazetesi için yaptığı "Biz Kimiz?" araştırmasının çok geniş örneklem ve veri setinden genç nüfusu ayırarak, gençlerle ilgili analizler yapmıştır.

Yukarıda sözü edilen yöntemler uluslararası çalışmalarda da görülmektedir. Ek olarak, ülkemizde sıkça rastlanmayan boylamsal sosyal araştırmalar, yurt dışında daha yaygındır. Boylamsal araştırmalar, kesitsel araştırmalardan farklı olarak bir grup denegi önceden tespit edilmiş bir süre boyunca (ki bu süre birkaç yıla yayılacaktır) izler, aynı deneklerle ilgili birden çok aşamada bilgi toplar ve analizi bu şekilde derinleştirir. Örneğin, ergenlerde riskli davranış eğilimini aile stresi ve ergenin baş etme yöntemleri üzerinden araştıran McCubbin ve arkadaşları (1985), Amerika Birleşik Devletleri genelinde yürüttükleri araştırmada örneklemini tüm büyük sağlık merkezlerine kayıtlı aileler içinden seçmiştir. Bu şekilde, toplamda 1200 ergen çocuğu olan aileyle üç yıl boyunca bir panel çalışması yapılmıştır.

Yine benzer bir boylamsal çalışma, bu sefer ülke bazında temsili örneklem çekmeden, New York kentinin batı bölgesinde yaşayan ergenlerle yapılmıştır. Ergenlerin, altı aşamalı bir çalışma sayesinde, alkol kullanma alışkanlıkları ve bağlantılı sorunları incelenmiştir (Barnes, Hoffman, Welte, Farrell ve Dintcheff, 2006). Projenin altı seneye yayılmış olması ergenleri 13-16 yaşlarından 18-22 yaşlarına kadar izlemeye fırsat vermiştir.

Ergenlik konularına ilişkin saha çalışmaları bu yöntemler doğrultusunda ilerleyebilir. Fakat, en başta söz edildiği gibi, araştırma konusunun, hedef kitesinin ve araştırmanın yapıldığı yerin sosyo-politik/kültürel ortamının saha uygulaması üzerinde belirli etkileri olacaktır. Yazının geri kalanında, bu iki konu ele alınacaktır.

Weber ve arkadaşlarının (1994) anlatmasına göre, ergenlerle görüşme yaparken dikkat edilmesi gere-

ken bazı hususlar vardır. Yazarlar, 10-14 yaş arası sıradışı ve geçiş içeren bir dönem olarak nitelendirir. Bu aşamada kişi, düşünce, duygu ve davranışları konusunda etkili iletişim yöntemlerini keşfetmeye başlar. Erken ergenlik döneminde elde edilen bazı özgürlükler vardır fakat kişi hala ebeveynlerinin kontrolü altındadır. Bu özgürlük, kontrol dengesi bazı ergenlerin kendilerini ebeveynlerine karşı konumlandırmalarına neden olabilir (Weber, Miracle ve Skehan, 1994).

Ergenlikte oldukça geçerli olan bir durum kudretsizlik gerçeği ve hissidir. Aslında bu durum, görüşme sürecini de olumsuz etkileyebilir. Anketör ve katılımcı arasındaki güç eşitsizliği görüşmenin dengesini ve sağlığını etkiler. Özel hayata tecavüz ya da bilgilendirilmiş onay her araştırmada olduğu gibi ergenlik araştırmalarında da önemli konulardır. Ergen ve anketör arasındaki güç dengesizliği, ergeni bu konular çerçevesinde daha zayıf ve korunmasız kılar. Dolayısıyla, ergenin etik çerçevesinde çıkar ve haklarını korumaktan, kendisinin yanı sıra anketör de sorumludur. Ek olarak, Türkiye dahil, birçok ülkede 18 yaş altı bireylerle görüşme yapıldığı zaman ebeveyn ya da velinin görüşmeyi izleyebilecek uzaklıkta olması gerekmektedir. Soru kağıdının cinsellik, dayak, taciz gibi konular içerdiği durumlarda ise bu gözetim faktörü denegin cevaplarını, dolayısıyla anketin sağlığını etkileyebilir. Bu gibi kişisel ve toplumsal olarak hassas konular içeren çalışmalarda, özellikle de çalışma grubunun reşit olmadığı durumlarda, bu baskı etkisi göz ardı edilmemelidir.

Haqqani ve Khalid (2012) ise ergenlikle ilgili araştırma yapmanın zorluklarını Pakistan özelinde incelemiş ve toplumun araştırma kültürüyle ilişkisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmacılara göre, öncelikle ve araştırma konusundan bağımsız olarak, bir saha araştırmasının sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için o toplumda araştırmaya değer verilmesi, araştırmalara yönelik olumlu bir kültür geliştirilmesi gerekir. Araştırmacılar, ergenlik özelinde ise özellikle riskli davranış ya da cinsel konularda (uyuşturucu kullanımı, cinsel taciz ya da intihar) bir sosyo-kültürel hassasiyetten bahseder ve bu hassasiyetin saha

çalışması süresince gözetilmesi gerektiğini anlatır. Çünkü bu konular, hem denekleri ankete dahil etme çabasını hem de anketin tümünün uygulanabilmesini etkiler. Ergenlik konusunda Türkiye’de çalışma deneyiminin bize gösterdiği, benzer hassasiyetlerin varlığıdır. Bu anlamda, Pakistan araştırmasının çıkarımları faydalı olmuştur.

6. Temel Bulguların Karşılaştırılması

Literatür çalışmasının bu bölümünde TEPA 2013 Projesi’nin temel bulguları, ergenlik konusunda yapılan başka araştırmaların bulgularıyla karşılaştırılacaktır.

Araştırmada öncelikle görüşülecek ergenin ebeveyniyle ilgili bilgi alınmıştır. TEPA 2008 araştırmasının sonuçlarına göre, okuryazar olmayan annelerin oranı %15, ilkokul mezunu annelerin oranı ise %56’dır. Buna karşılık, babaların eğitim durumuna bakıldığında, okuryazar olmayanların %4 düzeyinde olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu babaların oranı yarıya yakındır (%49). Üniversite eğitimi almış babaların oranı ise annelerin üç katıdır.

Anne ve babanın eğitim durumları arasındaki fark TEPA 2013’te de görülmektedir. Babalar annelere göre daha eğitilidir. Okuryazar olmayan annelerin oranı %13, babaların oranı %3’tür. Lise mezunu anneler 2008’de %11’ken, 2013’te %19’dur. Üniversite mezunlarında babaların oranı annelerin iki katıdır. Anne ve babanın eğitimi, başka konuların yanı sıra çocuklarının, özellikle de kız çocuklarının eğitime nasıl yaklaştıkları açısından belirleyici olması bakımından önemlidir. Bu aşamada, eğitime devam etmeyen ergenlerin hangi nedenleri öne sürdüğü ve bu konudaki bulguların geçmiş değerlerle karşılaştırılması anlamlı olacaktır.

Eğitim hayatına devam etmeyişi, “Gelenek ve görenek gibi nedenlerden dolayı ailem göndermediği için” nedeniyle açıklayan ergenler hem 2008’de, hem de 2013’te alt SES grubunda yoğunlaşmaktadır. 2008 çalışmasında ortanın altı ve alt SES gruplarında bu oran toplam %19,5’i bulmaktadır. Aynı oran 2013’te %10’dur. Gelenek ve görenek gibi neden-

lerden dolayı ailelerin çocukları okula göndermeme durumu SES düzeyiyle ters orantılıdır. TEPA 2008 verilerine göre kızlar arasında bu nedenden ötürü eğitimi yarıda bırakma oranı %18’dir; 2013’te bu oran %8’dir.

Adıgüzel’in (2013) araştırmasına göre, insanların eşit haklara sahip olması için öncelikle hakkaniyet konusunda farkındalığının olması gerekmektedir. Bu noktada bireyin haklarının farkına varması ve bu hakları kullanabilmesi için eğitim olanaklarından yararlanması gerekir. Bu araştırmada da, kız çocuklarında gelenek ve görenekler nedeniyle okula devam edemeyenlerin oranı yüksek olarak bulunmuştur. Kız çocukları ve gençlerin okula gitmeleri sosyal eşitliğin sağlanması ve daha iyi yetişmiş nesillerin oluşturulması ile ülkenin kalkınmasına da anlamlı katkıda bulunabilir. Ancak mevcut araştırmada da ortaya koyulduğu gibi okula gönderilmeyen kızların oranı özellikle alt SES gruplarında ve anne-babanın eğitim düzeyinin düşük olduğu gruplarda fazladır.

UNICEF (2010) Türkiye’de kız çocukları eğitiminin önündeki engelleri şöyle sıralamaktadır:

- Okul ve derslik yetersizliği;
- Okulların genellikle yerleşim yerlerinden uzak olması ve birçok ailenin özellikle kız çocuklarının bu kadar yol gitmesini istememeleri;
- Ailelerin, çocuklarını, fiziksel koşulları elverişsiz, örneğin tuvaletsiz, su şebekesi olmayan okullara göndermek istememeleri;
- Birçok ailenin ekonomik güçlük içinde olması;
- Ailelerin yetişkin erkekleri ve erkek çocukları kadınlara ve kızlara göre önde tutan geleneksel önyargıları;
- Çocukları evde çalıştırarak aile gelirine ek katkı sağlama eğilimi;
- Birçok ailenin kızlarının bir an önce evlenmesini eğitimden daha önemli sayması;
- Kırsal bölgelerde kadın rol modellerinin nadiren görülmesi ya da hiç olmaması;
- Orta öğrenim imkânlarının sınırlı olmasının ilköğretime yönelik ilgiyi azaltması.

Yukarıdaki maddelerin çoğunda görüldüğü gibi, çocukların okula gitmesinin önündeki en büyük nedenlerden biri aile tutumudur. “Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri” konulu çalışmada kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri olarak babalarının okula göndermemeleri, maddi imkansızlıklar, kız çocukların evde üstlendikleri sorumluluklar, kız çocuklarının okula gitmesi için destek görmemesi, kız çocuklarının büyüdüğü ve evlenme yaşının yaklaştığı düşüncesi olarak bildirilmiştir (Gürol ve Dilli, 2007).

Eğitimi yarıda bırakma ve okula devamsızlık nedenlerinde okulu, öğretmenleri ve dersleri sevmeme başta gelen nedenler olarak ortaya çıkmıştır. Hem TEPA 2008, hem de TEPA 2013 verilerine göre, gençlerin okumak konusundaki isteksizlikleri eğitim hayatını bırakmalarındaki en önemli nedendir. Başka bir neden ise, ailenin büyüyen çocuğu bir para kazanma aracı olarak görmesi, ve çocuğun para kazanmak için eğitim hayatına devam etmemesidir.

Tunç (2009), “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri” adlı çalışmasında velilerin eğitimin bireysel getirilerinin farkında olmalarına karşın eğitimin tüm yönlerine ilişkin (toplumsal ve kültürel) bilinç ve algıdan yoksun olduğunu belirterek kız çocuklarının okula gidememelerini ailelerde eğitim bilinci bulunmaması, ailelerin kendi inançlarına uygun eğitim imkanına sahip olmaması, çocuk okutma konusunda maddi imkansızlıkların olması, geleneksel aile ve toplum yapısının kızların okumasına engel olması olarak belirlemiştir.

Merter (2007) de “Kızların Okullaşması Açısından Bazı Avrupa Birliği Topluluğu Üyesi Ülkeler ve Asya Ülkelerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, Avrupa Birliği Ülkeleri ve Asya Ülkeleri içerisinde ülkelerin gelişmişlik ve zenginlik düzeyi arttıkça kızların orta ve yüksek öğretimde okullaşma oranları ile kızların eğitimde geçirdikleri sürelerin de arttığını ortaya koymuştur.

Gençlerin eğitim sisteminde kalmaları ve/veya çalışma hayatına dahil olmaları genel bir beklentidir.

Bu noktada, nitelikli işgücüne sahip gençlerin çalışma hayatına dahil olmasıyla ekonominin büyümesi, yoksulluğun azalması ve gençlerin ekonomik olarak bağımsız bireylere dönüşmeleri arasında ilişki kurulmaktadır (Çelik ve Beşpınar, 2011). Yeterince eğitilmiş ve/veya nitelikli olmayan işgücünün ise işsizliği, yoksulluğu, sosyal güvencesizliği ve dolayısıyla sosyal dışlanmayı artırdığı bildirilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO, 2010) verilerine göre, çalışan gençler işgücü piyasasında düşük ücretlerle çalışmakta ve böylelikle “çalışan yoksul” kategorisi içinde yer almaktadır. Bu çalışmalar, genç istihdamının giderek geçici, düzensiz, kayıtsız, yarı-zamanlı gibi işlere doğru kaydığını da göstermektedir (Çelik ve Beşpınar, 2011).

TEPA 2008 araştırmasında çalışan ergenlerin %19’unun haftada yedi gün, %58’inin haftada altı gün çalıştığı belirtilmiştir. Bu gençlerin %39’unun günde 11 saat ya da daha uzun süre çalıştığı ayrıca kaydedilmiştir. Ek olarak, çalışmakta olan gençlerin %73’ünün herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. TEPA 2013 verilerine göre haftada yedi gün çalışanların oranı %24,5’tir. Yüzde 44’lük bir bölüm ise haftada altı gün çalıştığını belirtmiştir. Çalışan ergenlerin %73’ü günde yedi saatten çok, %43’ü ise günde sekiz saatten çok çalışmaktadır. Günde 11 saat ya da daha fazla çalışanların oranı %20’dir. Sigortasız çalışanlar da %70 gibi yüksek bir düzeydedir.

Gençlerin çalışma hayatına katılımlarının pek çok nedeni olabilir ancak Çelik ve Beşpınar’a (2011) göre, temelde “çalışmak zorunda kalma” etkeni yer almaktadır ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Benzer şekilde Çetin ve arkadaşlarının (2004) kalitatif çalışmasında da “ailenin ekonomik gücünün olmaması” ve “çocuğun kazancına gereksinim duyulması” etkenleri öne çıkmıştır.

Çetin ve arkadaşlarının (2004) Ergen ve Ruhsal Sorunları raporunun niteliksel çalışma bölümünde, Türkiye’de çalışan ergenlerin sosyal ve ruhsal gelişimlerine ilişkin bilgi verilmiştir. Buna göre yoğun iş temposu yüzünden, çalışan ergenlerin sosyal hayatı

gelişmemekte, aile içi iletişimleri sınırlı kalmaktadır. Rapora göre “Çalışma koşullarının ağır olması, be-densel ve ruhsal gelişimlerini olumsuz olarak etkilemektedir” (Çetin, vd., 2004:41). Ek olarak, çalışan ergenlerin hem çalışma hayatında hem de aile içinde çocuk ihmalini olağan karşıladıkları saptamıştır. Gene bu çalışmaya göre, ergenin çalışması özgüvenini ve aile içindeki özgürlüğünü artırabilir. Ancak kuşkusuz elverişsiz çalışma koşullarının değişmesi gerekmektedir.

Öğrenci ergenlerde okul başarısı öne çıkan bir araştırma konusu olmuştur. Dursun’a (2004) göre, ailenin ekonomik yönden rahat oluşu, öğrencilerin kendine güven ve özsaygılarını olumlu biçimde etkilemektedir. Bu da, refah düzeyi yüksek ailelerde yetişen öğrencilerin benlik saygılarına ve akademik başarılarına yansımaktadır. Akademik başarı ise ergenlerin hayatlarını birçok yönden etkilemektedir. Bazı araştırmacılara göre düşük akademik başarı sahibi ergenler daha çok antisosyal davranış sergilemektedir (Donald, 1986; Erdoğan, 2006; Ma, Shek, Ping ve Lam, 2000).

Keskin ve Sezgin’in (2009) araştırmasında, ailelerin ekonomik düzeyinin ergenlerin ders başarısında etkili olmadığı bulunmuştur. Ne var ki, TEPA 2008 ve TEPA 2013 çalışması verileri bu konudaki literatürü destekler biçimdedir. TEPA 2008 sonuçlarına göre, derslerinde başarılı ya da çok başarılı olduğunu düşünenlerin toplam oranı üst SES grubunda %73’ken, bu oran alt SES grubunda %58’e gerilemektedir. TEPA 2013 çalışmasına göre de kendini başarılı bulma SES’le doğru orantılıdır. Üst ve ortanın üstü SES gruplarında kendini başarılı ya da çok başarılı bulanların oranı sırasıyla %82 ve %76’iken, bu oranlar ortanın altı ve alt SES gruplarında sırasıyla %59 ve %57’dir.

Yukarıda da söz edildiği gibi, ergenliğin bir “fırtına ve stres” dönemi olarak tanımlandığı görülmüştür. Bunun bir parçası olarak da ergenin bu dönemde, ailesiyle çatışmasının “doğal” olmasından söz edilir. Yani, aileyle ergenlikte yaşanan çatışmaların olağan ve yaygın olduğu söylenir. Buna karşılık, TEPA 2008

verilerine göre, ergenlerin %90’ı anneleriyle ilişkilerini “iyi” ya da “çok iyi” olarak tanımlamaktadır. Bu oran 2013’te de değişmemiştir. Kılıç’a (1994) göre ailenin destekleyici ve yakın olduğu durumlarda genç daha uyumlu olmaktadır ve söz konusu çatışmaları yoğun biçimde yaşamamaktadır. Bir başka deyişle ergenlik, doğası itibarıyla çatışmalara yol açan bir dönem olmak zorunda değildir (Özbay, Şahin, Hınçal, Güngör, Kılıç, Aktaş, Aybaş ve Göka, 1991). Bu çatışmaları tetikleyen ailenin özellikleri, anne-babanın tutum ve davranışlarıdır. Benzer şekilde, Gül ve Güneş de (2009) ergenliğin kaçınılmaz olarak bir “fırtına ve stres” dönemi olmadığını savunmuştur. Bununla birlikte, hem 2008’de, hem 2013’te en çok çatışılan kişinin de anne olduğu saptanmıştır. Bu ve aile bireyleriyle aralarında geçen başka çatışmaların varlığına rağmen ergenler aileleriyle olan ilişkilerini “iyi” ya da “çok iyi” olarak tanımlayabilmişlerdir. Bir başka deyişle, aile içindeki günlük çatışmalar aslında patolojik değildir ve ergenin aile ilişkisi algısını zedelememektedir.

TEPA 2008 çalışmasında ergenlerin %44’ü herhangi bir sorun olduğunda bunu annesiyle paylaştığını, ondan destek aldığını belirtmiştir. Bu oran baba için %9’dur. TEPA 2013’te bu oranlar sırasıyla %62 ve %15’tir. Bu veriler, Kılıç ve arkadaşlarının (1994) ergenlikte sosyal destek çevrelerini araştırdığı çalışmalarında da desteklenmiştir. Bu araştırmaya göre, cinsiyetler arasında fark olmadan ve hem çalışan hem öğrenci, ergenlerde anne desteği baba desteğinden daha yüksektir. Ek olarak, babaların özellikle kızlarıyla hayli mesafeli olduğu belirlenmiştir. Steinberg’e göre baba-kız ilişkisi, tüm ebeveyn-çocuk ilişkileri arasında en sorunlu, en uzak olanıdır. Bu uzaklık, ergenlikte yeniden ortaya çıkan ödipal dürtülerle baş etmenin bir yolu olarak açıklanmıştır (Younnis ve Ketterlinus, 1987).

Daha önce de anlatıldığı gibi, bu araştırmada, ergenlerin benlik saygısını ölçmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Özkan’a (1994) göre, benlik saygısı, “...kişinin kendini gururlu, değerli, gayretli, etkin ve başarılı hissetmesidir (Özkan, 1994:4). Benlik saygısının gelişmesi için önemli et-

kenler arasında kişinin kendi yetenek ve becerilerini ortaya koyabilmesi, toplum içinde uyumlu, kabul edilir ve sevilir olması ve kendi fiziksel özelliklerini benimsemesi sayılabilir. Benlik saygısının etki ettiği sosyal konular ise okul, iş başarısı ve stresle baş etmekten arkadaşlık ilişkilerine ve kişinin “canlılık” “eğlenebilirlik derecesi” ne kadar uzanmaktadır. Ayrıca yaş, cinsiyet ve SES gibi demografik özelliklerin de benlik saygısıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Özkan, kuramsal olarak genç ergenlerin geç ergenlere göre daha düşük benlik saygıları olacağını anlatmıştır. Bunun da daha “zayıf kendilik imgesine” bağlı olduğunu açıklamıştır. Ancak, kendi araştırması sonucunda benlik saygısı ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. TEPA 2013 çalışması verilerine göre de benlik saygısı 12-15 ve 16-18 yaş grupları için farklılık göstermemektedir.

Özkan, benlik saygısının babanın eğitime bağlı olduğunu öne sürmüştür. Araştırmasının bulgularına göre, babanın eğitimi arttıkça yüksek benlik saygısına sahip olanların yüzdesi de artmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi Torucu da (1990) anne-baba eğitimi ve benlik saygısı arasında doğru orantı tespit etmiştir. TEPA 2013 çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, babası okuryazar olmayanların %4’ü yüksek benlik saygısına sahipken, bu oran babası ortaokul mezunu olan ergenler için %13’e, babası üniversite mezunu olanlar için ise %14,5’e yükselmektedir (EK Tablo 2).

Ergenlikle ilgili önemli bir araştırma konusu da gelecek beklentisi olmuştur. Eryılmaz (2011) Ankara’da, ergenlerde gelecek beklentisi ve “öznel iyi oluş” arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Eryılmaz’a göre insanların hayatta ulaşmak istedikleri en büyük hedeflerden biri mutluluktur. Psikolojide de mutluluk “öznel iyi oluş” kavramıyla incelenmektedir. Öznel iyi oluş insanın kendini değerlendirmesinden yola çıkılarak gelişen bir kavramdır. Kişi olumlu duyguları sıkça, olumsuz duyguları az deneyimliyorsa ve yaşamından yüksek doyum alıyorsa, bu onun öznel iyi

oluşunun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Öznel iyi oluşla bağlantılı olarak yaşam doyumu ya da mutluluk kavramları, insanın zamanla olan ilişkisiyle de ilgilidir. Eryılmaz’a göre zaman “insanların, yaşamlarını anlamlandırmak ve kontrol etmek için [kullandıkları] bir araç[tır]”. Zamanla ilgili çalışmalar “gelecek zaman” üzerinde yoğunlaşmaktadır ve kişinin geleceğe yönelik olumlu ya da olumsuz tutumu o günkü öznel iyi oluşuyla bağlantılıdır. Eryılmaz’ın çalışmasına kadar bu ilişki yetişkinler özelinde araştırılmıştır. Eryılmaz ise çalışmasında, ergenlerde öznel iyi oluş ve gelecek beklentisi arasında ilişki kurmayı amaçlamıştır. Araştırmasının sonucunda da ergenlerin olumlu gelecek beklentisi ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur; öznel iyi oluş arttıkça geleceğe yönelik olumlu beklentiye sahip olma düzeyi de artmaktadır (Eryılmaz, 2011:209).

Bu saptama TEPA 2013 çalışmasının bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırmaya göre, kendilerini “çok mutsuz” ya da “mutsuz” olarak tanımlayan ergenlerin gelecekte hayatlarının iyi yönde gelişeceğine ilişkin beklentileri 5 üzerinden 3 puan düzeyindedir. Yani bu gruptaki ergenler “gelecek hakkında düşündüğümde, hayatımdaki her şeyin iyi yönde gelişeceğini hissediyorum” önermesine “ne katılıyorum, ne katılmıyorum” seçeneğiyle cevap vermiştir. Buna karşılık, kendini “mutlu” ya da “çok mutlu” olarak tanımlayan ergenlerin gelecek beklentisi ortalamaları 5 puan üzerinden 4’e yaklaşmaktadır. Yani bu gruplar önermeye “katılıyorum” cevabını daha sık vermiştir (EK Tablo 3)

Yukarıda da söz edildiği gibi, ders başarısı ve kuraldışı davranış gösterme arasında doğru orantı vardır, Aras ve arkadaşlarının (2007) bulguları bunu desteklemektedir. Kuraldışı davranış, risk alma ve şiddet eğilimleri ise koşut gitmektedir. Ek olarak, gene yukarıda anlatıldığı gibi, kuraldışı davranışlar arkadaşlarla ilişkilerin sorunlu olmasına da bağlıdır. Bu anlamda, TEPA 2013 çalışmasında, okul başarısı ve ergenlerin içinde buldukları şiddet ortamı arasındaki bağlantı incelenmiştir. Buna göre, evle-

rinde şiddet olaylarının hiç yaşanmadığını söyleyen ergenlerin %3'ü kendilerini derslerinde “başarısız” ya da “çok başarısız” bulmaktadır. Bu oran evlerinde sürekli şiddet olaylarının yaşandığını söyleyenlerde %29'dur (EK Tablo 4). Benzer şekilde, hiçbir zaman çevresindekilere şiddet uygulamadığını söyleyen ergenlerin %3'ü derslerinde “başarısız” ya da “çok başarısız” olduklarını söylerken, bu oran başkalarına sık sık şiddet uygulayanlarda %13'tür (EK Tablo 5).

Yukarıda anlatıldığı gibi yetersiz arkadaş desteği ergenlikte ruhsal sorunlara yol açabilmektedir. Risk alma davranışlarının da arkadaşsızlıkla bağlantısı vardır. Ayrıca, Çivitçi'nin (2011) Denizli'de yaptığı araştırmanın bulgularına göre yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrenciler, düşük olanlara göre öfkelerini daha yıkıcı biçimlerde ifade eder ve aynı zamanda

öfkeyle olumlu biçimde baş etme yetileri daha azdır. TEPA 2013 çalışmasında bu bulgular desteklenmektedir. Sayılar çok düşük olmakla birlikte, bir sorunu olduğunda bununla nasıl baş ettiği sorulan ergenlerden “etrafı kırıp dökerim” yanıtının en sık “hiç arkadaşım yok” diyenler tarafından belirtilmiş olması konuyla ilgili bir ipucu vermektedir.

Ergen profiline ilişkin, temsili örneklem kullanan ve sosyolojik temelli araştırma bulmak hayli güç olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, bu konudaki çalışmalar çoğunlukla psikoloji disiplini çerçevesinde ve temsili olmayan örneklerle yapılmıştır. Bu anlamda, karşılaştırılabilir bulgu da azdır. Bu bölümde, psikolojik çalışmaların temelini oluşturduğu, literatürde geçen bazı kabul ve çıkarımların TEPA 2013 çalışmasıyla olan uyumu tartışılmıştır.

2. BÖLÜM

AİLE ve KONUT BİLGİLERİ

Aile Tipi

Hanehalkı Özellikleri

Konut Bilgisi

A. Aile Tipi

Çalışma kapsamında görüşülen hanelerde rastlanan en yaygın aile tipi %87 oranıyla, çekirdek ailedir. Bunu %8’le aile büyükleri ve akrabaların da çekirdek aileyle aynı hanede yaşadığı geniş aile tipi izlemektedir. Bu araştırmada “tek ebeveynli aile” (%2) terimi anne ya da babanın hayatta olmadığı aileler için, “parçalanmış aile” (%3) terimi ise anne ve babanın ayrı ya da boşanmış olduğu aileler için kullanılmıştır.

Tablo 1. Aile Tipi (Genel) (%)

Aile Tipi	Oran (%)
Anne, baba ve çocuklar (Çekirdek aile)	87,1
Anne, baba, çocuklar ve aile büyükleri/akrabalar (Geleneksel geniş aile)	7,6
Anne veya baba hayatta değil (Tek ebeveynli aile)	2,4
Anne ve baba ayrı (Parçalanmış aile)	2,8
Diğer	0,1
Toplam	100,0

SES düzeyine göre bakıldığında, çekirdek aile tipinin üst SES grubunda en yüksek oranda bulunduğu, bu oranın SES düzeyiyle birlikte gittikçe düştüğü görülmektedir. Üst SES grubunda %96 olan çekirdek ailele oranı alt grupta %73’tür. Buna karşılık geleneksel geniş ailelerde tam aksi bir eğri ortaya çıkmıştır. Bu tip ailelerin oranı alt SES grubunda %17 iken, bu oran öteki gruplarda giderek azalmakta, üst grupta %1’e inmektedir. Tek ebeveynli ailelerde de benzer bir yönseme vardır. Alt grupta %6 olan tek ebeveynli aile oranı gittikçe azalarak üst grupta %1’in altına inmiştir.

Tablo 2. Aile Tipi (SES’e Göre) (%)

Aile Tipi	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Çekirdek aile	95,9	93,1	91,5	87,0	73,3	87,4
Geleneksel geniş aile	0,9	3,4	4,0	8,3	17,2	7,5
Tek ebeveynli aile	0,6	0,7	1,2	2,6	6,2	2,4
Parçalanmış aile	2,7	2,8	3,4	2,1	3,1	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:273,676$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Aile tiplerine yerleşim türü açısından bakıldığında, çekirdek ailelerin ve parçalanmış ailelerin kentlerde, geniş ailelerin kırsal alanlarda görece yüksek oran

larda olduğu görülmektedir. Bölgelere göre bakıldığında ise, çekirdek aileler daha çok batıda, geniş aileler doğu bölgelerinde görece yüksek oranlardadır. Tek ebeveynli ailelerin ise özellikle Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu’da görece yüksek oranlarda olduğu (%4; genel kitle %2) görülmektedir (EK Tablo 6).

Tablo 3. Aile Tipi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

Aile Tipi	Kent	Kır	Toplam
Çekirdek aile	88,2	84,6	87,4
Geleneksel geniş aile	5,9	11,7	7,5
Tek ebeveynli aile	2,3	2,6	2,4
Parçalanmış aile	3,5	1,1	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:100,412$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

B. Hanehalkı Özellikleri

Görüşme yapılan hanelerin %35’i dört kişiden oluşmaktadır. Bunu %21’le beş kişilik ve %20 ile üç kişilik aileler izlemektedir. Ergen bulunan hanelerin %23’ünde altı ve daha fazla sayıda kişi yaşamaktadır. Araştırma kapsamındaki hanelerin ortalama büyüklüğü 4,81 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu değer Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğünden (TÜİK 2012: 3,7 kişi) önemli ölçüde yüksek olması hedef kitle tanımıyla ilişkilidir. Görülecek hanelerde en az bir ergenin bulunma koşulunun aranmasına bağlı olarak örnekleme hane başına ortalama ergen sayısının (1,54) Türkiye ortalamasının (0,46) üç katını aşması ortalama hanehalkı büyüklüğünü etkilemektedir.

Tablo 4. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı (%)

2 Kişi	0,7
3 Kişi	19,7
4 Kişi	35,4
5 Kişi	21,0
6 Kişi	10,5
7 Kişi	4,9
8 Kişi	2,7
9 Kişi	2,2
10 ve üzeri	2,9
Toplam	100,0
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	4,81

1. Çocuklar

Araştırma kapsamına giren hanelerin %16,5'i tek çocukludur. Görüşme yapılan ergenlerin %34'ünün bir kardeşi, %23'ünün iki kardeşi vardır. Görüşülen hanelerdeki ortalama çocuk sayısı 3,02 olarak saptanmıştır. Bu hanelerin %60'ında 12-18 yaş arasında yalnızca bir çocuk bulunmaktadır. Toplam hanelerde ortalama ergen sayısı ise 1,54'tür.

Tablo 5. Toplam Çocuk Sayısı (%)

Tek çocuk	16,5
2 Çocuk	34,2
3 Çocuk	23,4
4 Çocuk	10,7
5 Çocuk	5,0
6 Çocuk	3,3
7 Çocuk	2,5
8 Çocuk	1,6
9 Çocuk	1,2
10+ Çocuk	1,6
Toplam	100,0
Ortalama çocuk sayısı	3,02

Tablo 6. Hanede 12-18 Yaş Grubunda Çocuk Sayısı (%)

1 Çocuk	60,4
2 Çocuk	28,7
3 Çocuk	8,1
4 Çocuk	2,1
5+ Çocuk	0,7
Toplam	100,0
Ortalama ergen sayısı	1,54

Tablo 7. Çocuk Sayısı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Tek çocuk	54,1	38,7	19,6	9,8	4,0	16,7
2 Çocuk	36,3	42,5	45,3	34,1	8,0	34,6
3 Çocuk	6,6	14,9	23,4	29,4	16,6	23,5
4 Çocuk	2,6	3,0	8,2	13,3	15,5	10,7
5 Çocuk	0,3	0,8	2,1	5,4	13,0	4,8
6 Çocuk	0,0	0,0	0,9	3,2	10,6	3,1
7 Çocuk	0,0	0,0	0,4	1,3	12,9	2,4
8 Çocuk	0,0	0,0	0,1	1,1	7,4	1,5
9 Çocuk	0,0	0,0	0,0	1,5	3,9	1,2
10+ Çocuk	0,0	0,0	0,0	0,8	7,8	1,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,59	1,85	2,33	3,05	5,34	2,97

$\chi^2:2520,69$ serbestlik derecesi:36 $p=0,000$

SES düzeyi ve çocuk sayısı ters orantılıdır. Üst SES grubundaki ailelerin %90'ı tek ya da iki çocukluken, bu oran ortanın altı SES grubunda %44'e, alt SES grubunda ise %12'ye gerilemektedir. Buna karşılık, beş ya da daha fazla çocuk sahibi olan ailelerin oranı alt SES grubunda %56'yken, bu oran üst ve ortanın üstü SES grupları için %1'in altındadır.

Hanelerdeki çocuk sayısına yerleşim türü açısından bakıldığında, tek ve iki çocuklu hanelerin kentlerde daha yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. Üç çocuklu haneler her iki kesimdeki hanelerde eşit orandadır (%23). Dört ve daha çok sayıda çocuklu haneler ise kırsal alanlarda kentlere göre yüksek oranlardadır. Ortalama çocuk sayısı kentlerde 2,71, kırsal yerleşimlerde 3,76'dır (EK Tablo 7). Tek çocuklu haneler özellikle İstanbul ve Batı Marmara'da yüksek oranlardadır (sırasıyla %35 ve %39; genel kitle %16,5). İki çocuklu hanelerin oranı batı bölgelerinde ve Akdeniz'de doğu bölgelerine göre yüksektir. Dört ve daha çok sayıda çocuk bulunan haneler ise doğu bölgelerinde görece yüksek oranlardadır (EK Tablo 8).

Hanelerdeki çocuk sayısına anne ve babanın eğitim düzeyi açısından bakıldığında ise her iki ebeveyn için de benzer bir örüntüyle karşılaşılmaktadır. Ortalama çocuk sayısı okuryazar olmayan annelerden üniversite mezunu olanlara doğru belirgin bir biçimde azalmaktadır (5,63'ten 1,52'ye). Aynı durum babalar için de geçerlidir. Okuryazar olmayan babalarda ortalama çocuk sayısı 6,13 iken, bu değer üniversite mezunu olanlarda 2,1'dir. (EK Tablo 9-10).

Katılımcıların %16,5'inin tek çocuk olmasına karşılık araştırma tarihinde yalnızca bir çocuğun yaşadığı hanelerin oranı %21 kadardır. Bu durum söz konusu hanelerde bazı kardeşlerin evden ayrılmış ve görüşülen ergenin evin tek çocuğu olarak kalmış olması anlamına gelmektedir.

Tablo 8. Toplam ve Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı (Görüşülen Ergen Dahil) (%)

	Toplam Çocuk	Hanede yaşayan
Tek çocuk	16,5	20,6
2 Çocuk	34,2	36,8
3 Çocuk	23,4	22,5
4 Çocuk	10,7	9,5
5 Çocuk	5,0	4,1
6 Çocuk	3,3	2,6
7 Çocuk	2,5	2,0
8 Çocuk	1,6	1,0
9 Çocuk	1,2	0,6
10 ve üzeri	1,6	0,4
Toplam	100,0	100,0
Ortalama	3,02	2,67

2. Ebeveyn

Katılımcıların anneleri ağırlıklı 31-40 yaşları arasında, babaları ise 41-50 yaşları arasındadır. Anneler arasında 31-40 yaşları arasında olanlar çoğunluktadır (%53). Babalar arasında ise 41-50 yaşları arasında olanlar %54 oranındadır. Kırk yaşını geçmiş babalar %29, 50 yaşını geçmiş anneler ise %5,5 oranındadır.

Tablo 9. Hayatta Olan Ebeveynin Yaşı (%)

	Anne	Baba
30 yaşından küçük	2,6	0,3
31-40	53,2	28,8
41-50	38,1	54,1
51+	5,5	15,4
Cevap yok	0,5	1,4
Toplam	100,0	100,0

Tablo 10. Hayatta Olan Ebeveynin Eğitim Durumu (%)

	Anne	Baba
Okuryazar değil	12,8	2,9
Okuryazar, okula gitmemiş	3,2	2,0
İlkokul mezunu	48,8	41,1
Ortaokul mezunu	9,5	13,5
Lise mezunu	18,7	25,7
İki yıllık ön lisans mezunu	1,0	2,4
Üniversite mezunu	5,5	10,6
Yüksek lisans/ doktora mezunu	0,1	0,7
Cevap yok	0,3	1,1
Toplam	100,0	100,0

Babalar annelere göre daha eğitilmiştir. En büyük fark okuryazar olmayanlarda görülmektedir. Babaların %3'ü okuryazar değilken bu oran annelerde %13'tür. Annelerin yarıya yakını (%49), babaların ise %41'i ilkokul mezunudur. Babaların dörtte biri, annelerin %20'ye yakını lise mezunudur. Üniversite mezunu babalar annelerin iki katıdır (sırasıyla %11 ve %5,5).

Annelerin büyük bölümü ev kadınıdır (%85,5). Çalışan anne oranı %13'tür. Babalarda ise %12 oranında çalışmayan vardır. Çalışmayan babaların üçte ikisi emekli, dörtte biri işsizdir. Babaların %17,5'i vasıflı, %19'u vasıfsız işçidir. Çiftçi, esnaf ve memurların oranı birbirine yakındır (%11-12 dolayında).

Tablo 11. Hayatta Olan Ebeveynin Yaptığı İş (%)

	Anne	Baba
Ev hanımı	85,5	0,0
Çiftçilik/hayvancılık	0,3	10,6
Emekli halen çalışıyor	0,0	1,5
Emekli çalışmıyor	1,1	8,1
Esnaf /Tüccar	1,0	11,7
Memur	4,2	11,8
Orta/büyük ölçekli işletmecisi/işveren	0,1	1,8
Profesyonel serbest meslek	1,0	2,0
Serbest geçici parça başı çalışan	0,2	9,0
Vasıflı işçi	2,6	17,5
Vasıfsız işçi	2,9	19,1
Yönetici	0,2	1,0
Mevsimlik işçi	0,1	0,6
İrat sahibi	0,1	0,9
İşsiz	0,1	2,7
Öğretmen	0,3	0,5
Köy korucusu	0,0	0,1
Cevap yok	0,3	1,2
Toplam	100,0	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen hanelerin ortalama aylık geliri 1651 TL'dir. Bu hanelerdeki ergenlerin %81'inin anne ya da babası aracılığıyla SGK kapsamında olduğu görülmektedir. Yeşil kartlıların oranı %11'dir. Katılımcıların %5'inin ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Ergenlerin anne ya da babadan kaynaklanan sosyal güvencelerine bölgeler açısından bakıldığında dikkati çeken başlıca bulgu SSK'luların daha çok batı bölgelerinde bulunması-

Tablo 12. Ergenin Anne ya da Babadan Kaynaklanan Sosyal Güvence Türü (%)

Sosyal güvencem yok	5,0
SSK	51,6
Emekli Sandığı	11,9
Bağ-Kur	17,3
Özel sigorta	0,6
Yeşil kart	10,9
Bilmiyorum	2,5
Yurtdışından sigorta	0,0
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0

dır. Yeşil kartı bulunanlar ise doğu bölgelerinde öteki bölgelere göre çok yüksek orandadır (EK Tablo 11).

3. Ailenin Bulunduğu İlin Yerlisi ya da Göç Etmiş Olma Durumu

Görüşülen ailelerin %60'ı buldukları ilin yerlisidir. Toplam ailelerin %14'ü halen yaşadıkları ile son 10 yıl içinde gelmiştir. Son 20 yıl içinde gelenlerin oranı ise %36'dır. Başka yerden göç etmiş olan %40'lık kesime kendi içinde bakıldığında ise, bu ailelerin %90'a yakınının buldukları yere son 20 yıl içinde geldikleri anlaşılmaktadır. Son 10 yılda gelenlerin oranı ise %35'tir.

Tablo 13. Ailenin Bulunduğu İilde Yaşama Süresi (%)

0-1 yıl	2,2
2-5 yıl	5,3
6-10 yıl	6,8
11-15 yıl	8,7
16-20 yıl	12,7
21-25 yıl	2,9
26-30 yıl	1,5
30+ yıl	0,3
Aile olarak hep bu ilde yaşadık	59,6
Cevap yok	0,1
Toplam	100,0

Tablo 14. Göç Etmiş Ailenin Bu İilde Yaşama Süresi (%)

0-1 yıl	5,5
2-5 yıl	13,2
6-10 yıl	16,7
11-15 yıl	21,6
16-20 yıl	31,3
21-25 yıl	7,1
26-30 yıl	3,7
30+ yıl	0,7
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0

Göç etmiş ailelerin yarıya yakını (%49) buldukları yere il merkezlerinden gelmiştir. İlçe merkezlerinden gelenlerin oranı %27, bucak ve köylerden gelenlerin oranı ise %24'tür. Buldukları kente başka bir yerden gelen ailelerin yarısından çoğu (%56) ekonomik nedenlerle göç etmiştir. Evlilik nedeniyle halen yaşadıkları kente gelen ailelerin oranı %15,5'tir. Üçüncü sırada tayinle gelenler vardır (%12).

Tablo 15. Göç Etmiş Ailenin Bu ile Geldiği Yer (%)

İl merkezi	48,6
İlçe merkezi	27,0
Bucak/köy	23,9
Cevap yok	0,6
Toplam	100,0
n:2667	

Tablo 16. Göç Etmiş Ailenin Bu ile Gelme Nedenleri (%)

Ekonomik nedenler	56,3
Evlilik	15,5
Tayin	12,4
Eğitim	6,2
Zorunlu göç	6,2
Diğer	2,8
Cevap yok	0,5
Toplam	100,0
n:2667	

Göç etme nedenlerine aile tiplerine göre bakıldığında, iki nokta dikkati çekmektedir. Tayin nedeniyle yer değiştirenler çekirdek aileler öteki ailelere göre hayli yüksek orandadır (%13,5). Aynı ölçüde olmasa da zorunlu göç edenler parçalanmış ailelerde ötekilere göre daha çoktur (%11) (EK Tablo 12).

Tayin nedeniyle göç edenler buldukları kente daha çok il ve ilçe merkezlerinden gelmiştir. Evlilik ve eğitim nedenleriyle gelenlerin ya da zorunlu göç edenlerin çıkış noktaları daha çok bucak ve köylerdir (EK Tablo 13).

Göç olgusuna sosyoekonomik statü (SES) açısından bakıldığında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Üst SES gruplarının daha hareketli olduğu, özellikle alt grubun önemli ölçüde yerleşik özellik taşıdığı anlaşılmaktadır. Oturulan yerleşime başka yerden

gelenlerin oranı üst SES grubunda %50'nin üzerindeyken, bu oran alt grupta %26'dır. Buldukları kente başka yerden gelenler özellikle geleneksel geniş ailelerde öteki aile tiplerinden görece düşük orandadır (%36; genel kitle %40).

Tablo 17. Göç Etme Durumu (SES'e ve Aile Tipine Göre) (%)

Aile ikamet ettiği şehre başka bir yerden gelmiş mi?	Göç etmiş	Göç etmemiş	Toplam
SES			
Üst	51,5	48,5	100,0
Ortanın üstü	49,6	50,4	100,0
Orta	44,3	55,7	100,0
Ortanın altı	40,3	59,7	100,0
Alt	26,2	73,8	100,0
$\chi^2:104,029$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$			
AİLE TİPİ			
Çekirdek aile	40,8	59,2	100,0
Geleneksel geniş aile	35,8	64,2	100,0
Tek ebeveynli aile	38,8	61,2	100,0
Parçalanmış aile	41,2	58,8	100,0
$\chi^2:11,263$ serbestlik derecesi:4 $p=0,024$			
Toplam	40,4	59,6	100,0

C. Konut Bilgisi

Görüşme yapılan hanelerin %57'si apartman dairelerinde ikamet etmektedir. Daha çok müstakil evlerde oturan geleneksel geniş aileler dışında, tüm aile tipleri arasında en yaygın görülen konut tipi de apartman dairesidir. Parçalanmış ailelerde apartmanda oturma oranının %70'e kadar çıkması bu tür ailelerin ağırlıkla kentlerde görülmesiyle açıklanabilir.

Tablo 18. Oturulan Evin Bina Türü (%)

Apartman dairesi	56,9
Müstakil ev	29,3
Gecekondu	1,3
Köy evi	12,3
Diğer	0,3
Toplam	100,0

Tablo 19. Oturulan Evin Türü (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Apartman dairesi	58,7	34,5	47,6	70,4	56,9
Müstakil ev	27,9	45,7	36,2	21,5	29,3
Gecekondu	1,2	2,2	0,9	1,7	1,3
Köy evi	11,9	17,6	15,3	6,0	12,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
$\chi^2:140,54$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$					

1. Konutta Oda Sayısı ve Ergene Ait Ayrı Oda

İkamet edilen konutlar genellikle üç ya da dört odalıdır. Kentlerdeki konutların %88'i, kırsal alanlardaki konutların ise %82'si üç ya da dört odalıdır. Görüşme yapılan evlerin en az bir en fazla sekiz odalı olduğu saptanmış, ortalama oda sayısı 3,61 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 20. Evdeki Oda Sayısı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
1 Oda	0,2	0,5	0,3
2 Oda	4,5	6,4	5,1
3 Oda	37,2	39,1	37,8
4 Oda	50,7	42,9	48,4
5 Oda	5,6	7,8	6,2
6 Oda ve üzeri	1,3	3,0	1,8
Cevap yok	0,5	0,3	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,62	3,61	3,61
$\chi^2:46,026$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$			

Hanelerin %54'ünde görüşme yapılan ergenin kendine ait ayrı bir odası vardır. Bu oran kız ve erkeklerde birbirine çok yakındır. Yerleşim türü açısından bakıldığında ise, müstakil oda oranının kentlerde (%59) kırsal alanlara göre (%43) daha yüksek olduğu görülmektedir (EK Tablo 14).

Tablo 21. Ergene Ait Müstakil Oda (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Evet, var	54,3	54,6	54,4
Hayır, yok	45,6	45,0	45,3
Cevap yok	0,0	0,4	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
$\chi^2:0,917$ serbestlik derecesi:1 $p=0,338$			

SES düzeyi yükseldikçe kendine ait bir odası bulunan ergen oranı da artmaktadır. Üst SES grubundaki ergenlerin %90'ının kendisine ait bir odası vardır. Bu oran alt SES grubunda %13,5'e gerilemektedir.

Tablo 22. Ergene Ait Müstakil Oda (SES'e Göre) (%)

	Evet, var	Hayır, yok	Cevap yok	Toplam
Üst	89,8	10,2	0,0	100,0
Ortanın üstü	82,6	17,2	0,2	100,0
Orta	69,2	30,6	0,2	100,0
Ortanın altı	49,6	50,2	0,3	100,0
Alt	13,5	86,4	0,1	100,0
Toplam	55,3	44,5	0,2	100,0
$\chi^2:1158,06$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$				

Ergenin oturduğu hanede kendine ait müstakil bir odası olması evin üç ya da daha çok odalı olduğu durumlarda daha sık görülmektedir. İki odalı evlerde ergenlerin sadece %18'inin kendi odası varken, bu oran üç odalı evlerde %46'ya, dört odalı evlerde %62'ye çıkmaktadır (EK Tablo 15).

Ergenlerin müstakil bir odası olmasıyla kendilerine ilişkin başarı algısı (bak. Bölüm III) arasında genel olarak farklılaşma yoktur. Yalnızca üst SES grubunda müstakil odası olanların başarı algı ortalaması 4,02/5 iken, bu değer ayrı bir odası olmayanlarda 3,87/5'tir.

2. Konutun Mülkiyeti

Görüşülen ailelerin üçte ikisi ev sahibidir. Kiracıların oranı ise %30'a yakındır. Ev sahibi olanlar geleneksel geniş ailelerde görece yüksek orandadır (%73; genel kitle değeri %67). Kiracı oranı ise parçalanmış ailelerde ötekilere göre anlamlı bir biçimde yüksektir (%44; genel kitle değeri %28). Ayrıca, bekleneceği gibi, buldukları yerleşimin yerlisi olanlarda ev sahibi olanların oranı göç etmiş olanlara göre hayli yüksektir (sırasıyla %72,5 ve %59). Buna bağlı olarak kirada oturanlar göç etmiş olanlar arasında yerlilere göre yüksek orandadır (sırasıyla %36 ve %23) (EK Tablo 16).

Tablo 23. İkamet Edilen Evin Mülkiyet Durumu (%)

Kendimize ait	66,9
Kira	28,1
Bir yakınımıza ait	3,8
Lojman	0,9
Diğer	0,1
Cevap yok	0,1
Toplam	100,0

Tablo 24. Oturulan Evin Mülkiyeti (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Kendimize ait	67,0	72,9	66,4	49,4	66,9
Kira	28,8	16,3	23,6	44,1	28,1
Bir yakınımıza ait	3,0	10,1	8,8	6,0	3,8
Lojman	1,0	0,7	1,1	0,5	0,9
Diğer	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Cevap yok	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:118,70$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

3. Konutun Isınma Sistemi

İkamet edilen mekanların başlıca ısınma aracı sobadır. Görüşülen hanelerin yarıya yakını (%47) ısınmak için soba kullanmaktadır. Merkezi ısıtma evlerin %28'inde, kat kaloriferi ise %22'sinde kullanılmaktadır. Hanelerin %41'i çeşitli ısınma araçlarında doğal gaz kullanmaktadır. Odun/kömür kullananların oranı ise %46'dır.

Tablo 25. Oturulan Evin Isınma Sistemi (%)

Merkezi ısıtma	Doğalgaz	17,9
	Fuel oil/gaz	0,6
	Odun/kömür	9,3
	Diğer	0,4
Kat kaloriferi	Kombi/doğalgaz	19,5
	Fuel oil/gaz	0,6
	Diğer	1,8
Soba	Doğalgaz	3,2
	Odun/kömür	36,8
	Tezek	4,8
	Elektrik	2,1
Klima	Katalitik	0,3
		2,4
Jeotermal		0,03
Cevap yok		0,2
Toplam		100,0

3. BÖLÜM

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Cinsiyet ve Yaş

Eğitim

*Ergenin Öğrencilik ve/ya da
Çalışma Durumu*

A. Cinsiyet ve Yaş

Görüşülen ergenlerin %49'u kız, geri kalan %51'i erkektir. Ortalama yaş her iki cinsiyet için de 14,97 olarak hesaplanmış, kız ve erkek katılımcıların yaşa ve yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 26 ve 27'de gösterilmiştir.

Tablo 26. Görüşülen Ergenlerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı (%)

	Kız	Erkek	Toplam
12 yaş	14,5	14,4	14,5
13 yaş	14,7	14,7	14,7
14 yaş	14,6	14,5	14,6
15 yaş	14,4	14,4	14,4
16 yaş	13,9	13,8	13,9
17 yaş	13,8	13,8	13,8
18 yaş	14,2	14,3	14,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama yaş	14,97	14,97	14,97

$\chi^2:13,888$ serbestlik derecesi:6 $p=0,031$

Tablo 27. Görüşülen Ergenlerin Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (%)

	Kız	Erkek	Toplam
12-15 yaş grubu	58,1	58,2	58,1
16-18 yaş grubu	41,9	41,8	41,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:0,619$ serbestlik derecesi:1 $p=0,431$

Tablo 28. Görüşülen Ergenlerin Yerleşim Türü ve Bölge Dağılımı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Kent	58,0	42,0	100,0
Kır	58,6	41,4	100,0
$\chi^2:10,019$ serbestlik derecesi:1 $p=0,002$			
İstanbul	57,9	42,1	100,0
Batı Marmara	56,6	43,4	100,0
Ege	57,4	42,6	100,0
Doğu Marmara	57,3	42,7	100,0
Batı Anadolu	58,7	41,3	100,0
Akdeniz	57,8	42,2	100,0
Orta Anadolu	58,0	42,0	100,0
Batı Karadeniz	56,9	43,1	100,0
Doğu Karadeniz	56,7	43,3	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	58,8	41,2	100,0
Ortadoğu Anadolu	59,0	41,0	100,0
Güneydoğu Anadolu	59,8	40,2	100,0
$\chi^2:154,698$ serbestlik derecesi:11 $p=0,000$			
Toplam	58,1	41,9	100,0

Yaş gruplarının kentlere ve kırsal alanlara dağılımı birbirine yakın oranlardadır. Kentlerde ve kırsal alanlarda görüşülen 12-15 yaş grubu ergenler örneklemin sırasıyla %58'ini ve %59'unu, 16-18 yaş grubu ergenler ise sırasıyla %42'sini ve %41'ini oluşturmaktadır. Bölgelere göre bakıldığında 12-15 yaş grubu %57-%60, 16-18 yaş grubu %40-%43 oranlarındadır. Ayrıca kız ve erkeklerin yerleşim türü ve bölgeye göre dağılımı EK Tablo 17'de gösterilmiştir.

B. Eğitim

Araştırmaya katılan ergenlerin %49'u lise, %34'ü ilköğretim öğrencisidir. Lise mezunlarının oranı %5, ilköğretimi bitirmiş olanların oranı da %4'tür. Katılımcıların %3'ü halen üniversite öğrencisidir. Okuma-yazma bilmeyen %0,2'lik ve hiç okula gitmemiş ama okuma yazma bilen %0,1'lik grubun bütünü kızlardan oluşmaktadır. Eğitimi ilköğretim aşamasında terk edenler kızlarda, lisede terk edenler ise erkeklerde daha çoktur. İlköğretime devam edenler kırsal kesimde ve kentlerde yakın oranlardadır. Liseye gidenler ise kentlerde daha yüksek orandadır (sırasıyla %51 ve %43) (EK Tablo 18).

Tablo 29. Görüşülen Ergenlerin Eğitim Durumu (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Okuryazar değil	0,3	0,0	0,2
Okuryazar	0,1	0,0	0,1
İlköğretim terk	2,2	1,0	1,6
İlköğretim devam	33,5	34,7	34,1
İlköğretim mezunu	4,7	2,8	3,7
Lise terk	1,5	3,1	2,4
Lise devam	48,8	48,4	48,6
Lise mezunu	4,5	4,9	4,7
Açık öğretim terk	0,0	0,05	0,02
Açık öğretim devam	1,2	1,9	1,5
Üniversite devam	3,2	3,0	3,1
Mesleki eğitim merkezi	0,01	0,03	0,02
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:58,750$ serbestlik derecesi:11 $p=0,000$

Görüşülen ergenlere devlet okulunda mı, yoksa özel okulda mı okudukları sorulmuş, görüşme tarihinde öğrenci olmayanların son okudukları okula göre cevap vermeleri istenmiştir. Gerek bu soruda, gerek okul türüne ilişkin izleyen sorularda hiç okula gitmemiş %0,3'lük grup dışarıda tutulmuştur.

Öğrencilerin çok büyük bölümü (%97,5) devlet okuluna gitmiş ya da gitmektedir. Özel okula gidenlerin oranı %2,5'tir. Devlet okuluna gidenlerin %4'e yakını, özel okula gidenlerin ise %5'i yatılı okumaktadır. Yaygın eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin oranı ise %2'ye yakındır.

Tablo 30. Ergenin Devlet Okulunda/Özel Okulda Okuma Durumu (%)

Devlet okulu	97,5
Özel okul	2,5
Toplam	100,0

Tablo 31. Yatılı/Gündüzlü Okuma Durumu (%)

	Devlet Okulu	Özel Okul	Toplam
Yatılı	3,6	5,2	3,6
Gündüzlü	96,4	94,8	96,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

Tablo 32. Okunan Kurumun Örgün/Yaygın Niteliği (%)

Örgün eğitim kurumu	98,3
Yaygın eğitim kurumu	1,7
Toplam	100,0

Tablo 34. Ergenin Okuduğu Örgün Eğitim Kurumu (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
İlköğretim Okulu	42,4	35,0	33,9	38,3	58,8	39,7
Genel Lise	16,2	22,7	25,2	23,4	17,3	22,7
Anadolu Lisesi	22,7	20,2	14,9	11,8	7,4	13,4
Meslek Lisesi	3,1	7,7	13,6	15,9	8,2	12,8
İmam Hatip Lisesi	0,2	1,3	2,9	5,1	6,2	4,0
Üniversite	5,2	6,9	4,6	2,1	1,2	3,3
Anadolu Öğretmen Lisesi	2,5	2,5	1,2	1,5	0,1	1,4
Teknik Lise	0,7	1,0	1,7	1,3	0,9	1,3
Fen Lisesi	5,1	1,6	1,0	0,4	0,0	0,9
Sosyal Bilimler Lisesi	1,3	0,8	0,4	0,1	0,0	0,3
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	0,7	0,4	0,5	0,1	0,0	0,2
Spor Lisesi	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1
Askeri Okul	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:484,886$ serbestlik derecesi:48 $p=0,000$

Tablo 33. Ergenin Okuduğu Örgün Eğitim Kurumu (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
İlköğretim Okulu	40,7	39,2	40,0
Genel Lise	23,6	21,7	22,6
Anadolu Lisesi	13,9	12,8	13,3
Meslek Lisesi	10,2	14,9	12,6
İmam Hatip Lisesi	4,4	3,5	4,0
Üniversite	3,3	3,2	3,2
Anadolu Öğretmen Lisesi	1,5	1,2	1,3
Teknik Lise	0,8	1,7	1,3
Fen Lisesi	1,1	1,0	1,0
Sosyal Bilimler Lisesi	0,3	0,4	0,4
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	0,3	0,1	0,2
Spor Lisesi	0,0	0,2	0,1
Askeri Okul	0,0	0,04	0,02
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:61,093$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

İlköğretim okulu ve genel liselere giden öğrencilerin toplam oranı %63'tür. Anadolu ve meslek liselerine gidenler birbirine yakın orandadır (%13 dolayında). Cinsiyete göre bakıldığında, meslek liselerine ve teknik liselere gidenler, erkekler arasında kızlara göre daha yüksek orandadır. Kızlar arasında ise imam hatip okullarına gidenler görece daha yüksek orandadır.

Anadolu liselerine gidenler üst SES grubundan alt gruba doğru belirli bir eğriyle azalmaktadır. Bu tür liselere devam edenler üst SES grubunda %23, ortanın üstü SES grubunda %20 iken, giderek azalmakta ve alt grupta %7'ye düşmektedir. Meslek liselerine ve teknik liselere gidenler ise ortanın altı ve orta SES gruplarında görece yüksek oranlardadır (sırasıyla %17 ve %15). Alt gruplar imam hatip liselerine de öteki gruplardan daha yüksek oranlarda devam etmektedir. Fen liselerine ve üniversiteye gidenler ise üst gruplarda daha çoktur.

Yaygın eğitim kurumları söz konusu olduğunda açık öğretim liselerinde kızların ve erkeklerin birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir (%77-78 dolayında). Mesleki ve teknik açık öğretim kurumları ile halk eğitim merkezlerine erkekler, mesleki eğitim merkezine ise kızlar daha yüksek oranda devam etmektedir (EK Tablo 19).

C. Ergenin Öğrencilik ve/ya da Çalışma Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen ergenlerin büyük çoğunluğu öğrencidir (%89). Kızlar ve erkekler için bu oran birbirine çok yakındır. Yüzde 5'lik bir bölüm ise hem çalışıp hem okuyarak, çalışarak ya da çalışmasa bile iş arayarak işgücü piyasasının içinde yer almaktadır. Bu oran erkeklerde %7,5'ken, kızlarda çok daha düşüktür (%2). Buna koşut bir biçimde, ne çalışıp ne de okuyan kızların oranı (%8) erkeklere göre daha yüksektir (%4).

Yaşça küçük ergenlerde öğrencilerin oranı büyüklere göre hayli yüksektir. Katılımcılar arasında öğrenci olanların oranı 12-15 yaş grubunda %96 iken, bu oran 16-18 yaş grubunda %79'dur. Buna karşılık, bir şekilde çalışma hayatının içinde olan

Tablo 35. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (%)

Öğrenciyim	88,9
Hem okuyorum, hem çalışıyorum	1,2
Çalışıyorum	2,3
Çalışmıyorum, iş arıyorum	1,4
Çalışmıyorum, iş aramıyorum	6,2
Toplam	100,0

Tablo 36. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Öğrenciyim	89,5	88,3	88,9
Hem okuyorum, hem çalışıyorum	0,5	1,9	1,2
Çalışıyorum	1,1	3,5	2,3
Çalışmıyorum, iş arıyorum	0,7	2,1	1,4
Çalışmıyorum, iş aramıyorum	8,2	4,2	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

x²:142,01 serbestlik derecesi:4 p=0,000

Tablo 37. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Öğrenciyim	96,2	78,7	88,9
Hem okuyorum, hem çalışıyorum	0,5	2,2	1,2
Çalışıyorum	0,6	4,7	2,3
Çalışmıyorum, iş arıyorum	0,5	2,7	1,4
Çalışmıyorum, iş aramıyorum	2,2	11,7	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

x²:473,969 serbestlik derecesi:4 p=0,000

yaşça büyük ergenlerin oranı 16-18 yaş grubunda %10'a yakındır. Çalışmayan ve iş de aramayan katılımcılar da bu grupta görece yüksek orandadır (%12).

Katılımcıların okulla ilişkisi SES düzeyiyle doğru orantılıdır. Üst ve ortanın üstü SES gruplarında ergenlerin sırasıyla %98 ve %96'sı öğrenciyken, bu oran ortanın altı SES grubunda %88'e, alt grupta %75'e gerilemektedir. Öte yandan işgücü piyasasına katılan ergen oranı üst SES grubunda %1'in altındayken alt SES grubunda %9'a çıkmaktadır. Çalışmayan ve iş aramayan ergenlerin de alt SES gruplarında öteki gruplara göre hayli yüksek oranlarda bulunduğu görülmektedir. Bu profildeki ergenler ortanın altı SES grubundaki ergenlerin %6'sını, alt SES grubundaki ergenlerin ise %16'sını oluşturmaktadır.

1. Okula Devam Etmeme Nedenleri

Öğrenci olmayan ergenlerin (%11) okula devam etmeme nedenleri üç başlık altında yoğunlaşmaktadır. Bunların %38'i "okumak istemediği" için eğitimi bıraktığını belirtmiştir. Sonrasında %22'serlik paylarla

Tablo 38. Ergenin Öğrenci ya da Çalışan Olma Durumu (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Öğrenciyim	98,3	96,0	95,1	87,8	74,7	89,4
Hem okuyorum, hem çalışıyorum	0,6	1,1	1,0	1,5	1,6	1,3
Çalışıyorum	0,0	0,9	1,5	2,8	3,7	2,3
Çalışmıyorum, iş arıyorum	0,0	0,2	0,5	1,8	3,7	1,4
Çalışmıyorum, iş aramıyorum	1,2	1,8	1,9	6,1	16,2	5,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:304,71$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

maddi sıkıntılar ve üniversite sınavını kazanamama gelmektedir. Eğitimi “okumak istemediği için” bırananlar kızlar ve erkekler arasında hemen de aynı orandadır ve bu oran genel kitle değeriyle örtüşmektedir. Maddi sıkıntılılar nedeniyle okuyamayanlar ise kızlar arasında görece yüksek orandadır (kızlarda %24, erkeklerde %21). Bu sonuca göre, erkek çocuklar söz konusu olduğunda ailelerin bir miktar daha fedakarlıkta bulunduğu söylenebilir. Cinsiyet bakımından asıl önemli farklar “üniversite sınavı kazanamama” ve “gelenek ve görenekler nedeniyle ailenin genci okula göndermemesi” nedenlerinde görülmektedir. Kızlar arasında üniversite sınavlarını kazanamadığı için okula gitmediğini söyleyenlerin oranı %14’ken, bu değer erkeklerde %30’a çıkmaktadır. Kızların %8’inin eğitime devam edememesinin nedeni gelenek ve görenek gibi nedenlerden ötürü ailesinin izin vermemesidir; bu oran alt SES

Tablo 39. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesindeki Temel Nedenler (%)

Okumak istemediğim için	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	4,5
Sağlık sorunlarımız olduğu için	3,7
Derslerim kötü olduğu için	1,7
Annem/babam hasta	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	1,0
Diğer	1,7
Cevap yok	3,6
Toplam	100,0

n: 547

grubunda %11’e çıkmaktadır (EK Tablo 20). Gencin kendi sağlık sorunlarının ya da ebeveynlerinin hasta olmasının da kızların öğrencilik hayatını erkeklerinkinden daha çok ve olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Son olarak, hiçbir erkek okula gitme nedeni olarak bulunduğu yerde okul olmasını dile getirmemiştir. Ancak kızların %2’si bu nedeni göstermiştir. Bu da erkek çocukların okula gitmek için daha uzun mesafeler kat edebildikleri, kızların ise “buldukları yer” tanımının kavramsal olarak daha sınırlı olduğu anlamına gelebilir.

Eğitim hayatına devam etmeme nedenlerine SES düzeyi açısından bakıldığında, üst SES gruplarında başlıca nedenin “üniversite sınavlarını kazanamama”, alt SES gruplarında ise yoksulluk ve okuma

Tablo 40. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Okumak istemediğim için	38,1	37,5	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	14,3	30,3	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	24,0	20,7	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	8,3	0,8	4,5
Sağlık sorunlarımız olduğu için	6,3	1,2	3,7
Derslerim kötü olduğu için	0,6	2,8	1,7
Annem/babam hasta	2,5	0,4	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	2,1	0,0	1,0
Diğer	0,7	2,6	1,7
Cevap yok	3,2	3,9	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:52,90$ serbestlik derecesi:13 $p=0,000$

n: 547

isteksizliği olduğu görülmektedir. Gençleri okumaktan alıkoyan en önemli neden olan okumaya karşı isteksizlik en yaygın olarak orta ve ortanın altı SES gruplarında görülmüştür. Ayrıca bu neden kentlerde, kırsal kesime göre daha sık belirtilmiştir (sırasıyla %41,5 ve %34) (EK Tablo 21). Maddi sıkıntı nedeniyle okula gitmemenin en çok görüldüğü grup ise alt SES düzeyidir (%42,5). Bu neden de kırsal bölgelerde kentlere göre sık belirtilmiştir (sırasıyla %24 ve %21). Gelenek ve görenek gibi nedenlerden ötürü ailenin genci okula göndermemesi durumu da gene en yüksek oranda alt SES grubunda görülmektedir. Bu nedenle okula gönderilmeyenlerin esas olarak kızlar olduğu göz önünde tutulduğunda, bu olumsuzluğun temel olarak toplumun sosyoekonomik bakımından alt katmanlarına mensup kız çocuklarını etkilediği anlaşılmaktadır. Üst SES gruplarında eğitimini yarıda bırakanların sayısı çok azdır (üst ve ortanın üstü grupların toplamı 17 kişi). Bunların da eğitimlerini yarıda bırakmalarının başlıca nedeni “üniversite sınavını kazanamamış olmak”tır.

Okumak istemediği için eğitimini yarıda bırakanlar parçalanmış ailelerde, maddi durumu yetersiz olduğu için bırakanların ise tek ebeveynli ailelerde yüksek oranlarda olması dikkat çekicidir (EK Tablo 22).

Eğitim hayatına devam etmeme nedenlerine katılımcıların eğitim durumuyla birlikte bakıldığında, dikkati çeken ilk nokta maddi durumlarının yetersizliği nedeniyle okulu bırakanların özellikle ilköğretimi terk edenlerde ve ilköğretim mezunları arasında yüksek oranlarda olmasıdır. Hiç okula gitmeyip yalnızca okuryazar olanların dörtte üçe yakınının da gelenek görenek nedeniyle eğitim görmedikleri anlaşılmaktadır (EK Tablo 23).

Bölgelere göre bakıldığında, maddi durumları nedeniyle eğitimi bırakanların Kuzeydoğu Anadolu’da çok yüksek oranda olması dikkat çekmektedir. Bulunduğu yerde okul olmaması nedeniyle okula gidemeyenlerin de temel olarak bu bölgede bulunması ayrıca not edilmelidir. Bir başka dikkat çeken nokta gelenek, görenek nedeniyle eğitime devam edemeyen katılımcıların en yüksek oranlarda bulunduğu iki bölgeden birinin İstanbul oluşudur (%11). Sağlık sorunları nedeniyle eğitimine devam edemeyenlerin Doğu Karadeniz’de ötekilere göre çok yüksek oranda olması da ayrıca dikkat çekmektedir (%18; genel kitle %4) (EK Tablo 24).

Eğitime devam etmeme nedenlerine ergenin çalışma durumuna göre bakıldığında, halen çalışan katılımcılar için ilk sıradaki nedenin okumak istememe

Tablo 41. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (SES’e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Okumak istemediğim için	21,7	9,1	46,5	43,5	29,3	37,9
Üniversite sınavını kazanamadığım için	55,7	64,8	33,1	29,9	10,6	24,9
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	0,0	6,1	1,6	13,6	42,5	21,7
Gelenek ve görenek gibi nedenlerle ailem göndermediği için	0,0	0,0	1,2	3,3	7,0	4,2
Sağlık sorunlarım olduğu için	0,0	0,0	4,0	2,8	3,0	2,9
Derslerim kötü olduğu için	0,0	0,0	4,4	0,2	3,1	1,7
Annem/babam hasta	0,0	0,0	2,0	0,3	1,7	1,0
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,7
Diğer	0,0	8,6	1,0	2,2	0,3	1,6
Cevap yok	22,5	11,5	6,2	4,1	0,6	3,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:164,24$ serbestlik derecesi:48 $p=0,000$

n: 490

Tablo 42. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Ergenin Çalışma Durumuna Göre) (%)

	Çalışıyorum	Çalışmıyorum, iş arıyorum	Çalışmıyorum, iş aramıyorum	Toplam
Okumak istemediğim için	47,4	48,7	31,7	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	10,1	11,0	29,6	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	32,5	28,8	17,0	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	0,3	2,7	6,5	4,5
Sağlık sorunlarım olduğu için	0,2	1,1	5,6	3,7
Derslerim kötü olduğu için	0,9	3,0	1,7	1,7
Annem/Babam hasta	0,7	0,0	2,0	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,0	0,0	1,6	1,0
Diğer	1,1	1,7	1,9	1,7
Cevap yok	6,8	3,1	2,5	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:64,749$ serbestlik derecesi:26 $p=0,000$

n:547

(%47), ikinci sıradaki nedenin maddi durum yetersizliği (%32,5) olduğu görülmektedir. Çalışmayan ve iş de aramayanların ise %30'unun üniversite sınavlarını kazanamadıkları için eğitime ara verdikleri anlaşılmaktadır.

2. Çalışmayı Seçme Nedenleri

Okuldan ayrılıp çalışmayı seçen gençlerin bu kararlarındaki başlıca etken maddi durumlarının yetersiz oluşudur. Çalışan gençlerin %40'ı okul yerine çalışmayı seçme nedeni olarak bu gerekçeyi göstermiştir. Okumayı sevmedikleri için çalışmaya başlayanların oranı da yüksektir (%34). Üçüncü sırada “çalışmayı sevenler” gelmektedir (%10,5). Okumak yerine çalışmayı seçme nedenleriyle yukarıda değinilen “eğitime devam etmeme” nedenleri karşı-

laştırıldığında, birinci ve ikinci sırada gösterilen nedenlerin yer değiştirdiği görülmektedir. Genel olarak eğitime devam etmemenin başlıca nedeni okumayı sevmeme olarak belirtilmişken, çalışan gençlerin eğitimlerine devam etmemelerinin başlıca nedeni maddi ihtiyaçtır. Genelde üniversite sınavlarını kazanamadığı için okumayan gençlerin oranı yüksek olmasına rağmen (%22), bu nedenden ötürü çalışmaya geçen gençlerin oranı görece düşüktür (%5). Bunun temel nedeni söz konusu nedenle eğitime devam etmeyenlerin yukarıda söylendiği gibi, ağırlıklı üst SES gruplarından olmaları, dolayısıyla çalışmak için maddi bir zorlama hissetmemeleridir. Bu gençlerin çoğunluğu çalışmak yerine, tekrar üniversite sınavlarına girmek için hazırlanmaktadır.

Tablo 43. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (%)

Maddi durumumuz iyi olmadığı için	39,9
Okumayı sevmediğim için	34,4
Çalışmayı sevdiğim için	10,5
Üniversite sınavını kazanamadığım için	4,6
Gelenek, görenek vb. nedenler ile ailem okula göndermediği için	4,0
Maddi birikim yapmak için	3,1
Sınıfta kaldım, okuldan alındım	1,0
Anne-baba ayrı olduğu için	0,5
Cevap yok	2,0
Toplam	100,0

n:217

Okumak yerine çalışmayı seçme nedeni olarak ilk iki sırada belirtilen “maddi sıkıntılar” ve “okumayı sevmeme” nedenleri açısından kızlar ve erkeklerin farklılaştığı görülmektedir. Kızlar arasında “maddi sıkıntı” nedeni %45 oranında ifade edilmiştir. Bu oran hem erkeklere göre, hem de kızların belirttiği öteki nedenlere göre daha yüksektir. Bu arada “maddi birikim yapma” nedeni kızlar tarafından hiç belirtilmemiştir. Kızlar arasında “okumayı sevmeyenler” erkeklere göre hayli düşük orandadır (sırasıyla %20,5 ve %38,5). Buna karşılık üniversite sınavlarını kazanamadığından ötürü çalışma hayatına girdiğini belirtenler kızlar erkeklere göre daha yüksek orandadır. Son olarak, gelenek ve görenek gibi nedenlerden dolayı ailesinin okula göndermediğini ve bu nedenle

çalıştığını belirtenler kızlar arasında %11 iken, bu oran erkekler için %2’dir.

Maddi durumları iyi olmadığı için çalışmayı seçen ergenlerin oranı, beklenebileceği gibi, alt SES grubunda ötekilere göre çok yüksek orandadır (%70; genel kitle %40). Okumayı sevmeyenler ise en yüksek oranda ortanın üstü ve ortanın altı SES gruplarında bulunmaktadır (%42; genel kitle %34). Gelenek ve görenek nedeniyle okumayı bırakıp çalışmaya başlayanların öteki gruplara göre ortanın altı SES grubunda (%5,5), maddi birikim yapmak için çalışmayı seçenlerin ise orta grupta (%9) yüksek oranda olması ayrıca dikkat çekmektedir.

Tablo 44. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	45,3	38,2	39,9
Okumayı sevmediğim için	20,5	38,5	34,4
Çalışmayı sevdiğim için	10,5	10,5	10,5
Üniversite sınavını kazanamadığı için	7,0	3,9	4,6
Gelenek, görenek vb. nedenlerle ailem okula göndermediği için	10,7	2,0	4,0
Maddi birikim yapmak için	0,0	4,0	3,1
Sınıfta kaldım, okuldan alındım	1,9	0,7	1,0
Anne-baba ayrı olduğu için	0,0	0,7	0,5
Cevap yok	4,0	1,4	2,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:13,57$ serbestlik derecesi:7 $p=0,059$

n: 217

Tablo 45. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	0,0	23,7	17,5	32,7	70,1	39,9
Okumayı sevmediğim için	0,0	41,7	33,2	41,9	21,8	34,4
Çalışmayı sevdiğim için	0,0	0,0	31,4	8,0	5,7	10,5
Üniversite sınavını kazanamadığı için	0,0	18,1	0,0	7,9	0,0	4,6
Gelenek, görenek vb. nedenlerle ailem okula göndermediği için	0,0	0,0	0,0	5,5	0,7	4,0
Maddi birikim yapmak için	0,0	0,0	9,3	1,9	0,0	3,1
Sınıfta kaldım, okuldan alındım	0,0	0,0	3,8	0,0	0,0	1,0
Anne-baba ayrı olduğu için	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,5
Cevap yok	0,0	16,5	4,8	0,9	1,8	2,0
Toplam	0,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:56,518$ serbestlik derecesi:21 $p=0,000$

n: 207

Maddi yetersizliğin etkisinin en çok ilköğretim döneminde hissedildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle çalışmayı seçenler ilköğretimi terk edenler arasında %70'e yaklaşmaktadır. Bu oran lise terkler arasında %28'dir. Lise terklerin ise çalışmayı seçmelerinde

başlıca neden okumayı sevmemeleridir (%52; genel kitle %34). Gelenek görenek nedeniyle okula gönderilmeyip çalışmaya başlayanların lise terkler arasında görece yüksek oranda olması (%7) ayrıca dikkat çekmektedir.

Tablo 46. Ergenin Okumayı Değil Çalışmayı Seçme Nedeni (Eğitim Durumuna Göre) (%)

	İlköğretim terk	İlköğretim mezunu	Lise terk	Lise mezunu	Toplam
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	68,7	37,5	27,5	50,1	39,9
Okumayı sevmediğim için	26,1	32,2	51,7	7,2	34,4
Çalışmayı sevdiğim için	3,8	15,4	7,0	15,2	10,5
Üniversite sınavını kazanamadığı için	0,0	0,0	0,0	22,9	4,6
Gelenek, görenek vb. nedenler ile ailem okula göndermediği için	1,4	4,1	6,8	0,0	4,0
Maddi birikim yapmak için	0,0	2,4	4,5	3,2	3,1
Sınıfta kaldım, okuldan alındım	0,0	0,0	2,5	0,0	1,0
Anne-baba ayrı olduğu için	0,0	2,0	0,0	0,0	0,5
Cevap yok	0,0	6,4	0,0	1,4	2,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:73,342$ serbestlik derecesi:28 $p=0,000$

n: 217

4. BÖLÜM

EĞİTİM ve OKUL HAYATINDA ERGENLER

- Başarı Algısı*
- Eğitime Devam İsteği*
- Eğitimle İlgili Memnuniyet*
- Okulda Rehberlik Hizmeti*
- Okulda Ceza Alma*
- Öğrenci Ergenlerin Harçlığı*

A. Başarı Algısı

Öğrenci katılımcıların çoğunluğu kendilerini derslerinde başarılı (%52) ya da çok başarılı (%11) bulmaktadır. Kendilerini kısmen başarılı bulanlar dışarıda bırakıldığında, yalnızca %4'lük bir bölümün kendini başarısız ya da çok başarısız bulduğu anlaşılmaktadır. Kendilerine yönelik başarı algısı kızlarda erkeklere göre daha yaygındır. Erkekler ise bu konuda daha temkinli davranmakta ve kızlara göre daha yüksek oranda kendilerini “kısmen başarılı” olarak nitelemektedirler.

Kendini derslerde başarılı bulmanın SES'le doğru orantılı olduğu belirlenmiştir. Üst ve ortanın üstü SES gruplarında kendini başarılı ya da çok başarılı bulanların oranı sırasıyla %82 ve %76'yken, bu oran ortanın altı SES grubu için %59'a, alt SES grubunda ise %57'ye gerilemektedir. Cinsiyet dağılımında olduğu gibi, kendini “kısmen başarılı bulanlar” SES'e göre de anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Kendini başarılı bulanların aksine kısmen başarılı bulanlar SES düzeyi düştükçe artmaktadır. Üst SES grubunda kendini kısmen başarılı bulma oranı %15,5 düzeyindeyken, bu oran alt SES grubunda %37'ye yükselmektedir.

Tablo 47. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (%)

Hiç başarılı değilim	0,8
Başarılı değilim	3,3
Kısmen başarılıyım	31,6
Başarılıyım	51,8
Çok başarılıyım	11,2
Cevap yok	1,3
Toplam	100,0
Ortalama	3,70
n: 6200	

Tablo 48. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç başarılı değilim	0,7	0,9	0,8
Başarılı değilim	2,7	3,9	3,3
Kısmen başarılıyım	26,6	36,4	31,6
Başarılıyım	55,4	48,3	51,8
Çok başarılıyım	13,3	9,1	11,2
Cevap yok	1,3	1,3	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,79	3,61	3,70

$\chi^2:98,66$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

n: 6200

Tablo 49. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç başarılı değilim	0,7	0,2	0,7	0,7	2,1	0,8
Başarılı değilim	1,5	2,5	3,0	4,0	3,8	3,4
Kısmen başarılıyım	15,5	20,6	29,9	35,6	36,7	31,5
Başarılıyım	60,6	61,0	52,8	49,4	45,9	51,8
Çok başarılıyım	21,1	14,7	11,9	9,2	10,8	11,4
Cevap yok	0,6	1,0	1,6	1,1	0,7	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,01	3,88	3,73	3,63	3,60	3,70

$\chi^2:174,15$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

n: 5845

Kızların ve erkeklerin başarı algısına SES düzeyiyle birlikte bakıldığında en büyük farkın alt SES grubundaki kızlarla erkekler arasında olduğu görülmektedir. Bu gruptaki kızların başarı algısı beşli ölçek üzerinden ortalama 3,75 iken, bu değer aynı gruptaki erkeklerde 3,45'e gerilemektedir (EK Tablo 25-26).

Bölgeler düzeyinde ise ilk bakışta dikkati çeken nokta Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde kendini çok başarılı bulanların öteki bölgelere göre farklı bir biçimde yüksek oluşudur (%39; genel kitle değeri %11). Bu bölgede katılımcıların dörtte üçü kendini başarılı ya da çok başarılı bulmaktadır. Batı Marmara'daki ve Batı Anadolu'daki katılımcılar da öteki bölgelere göre kendilerini görece başarılı bulmaktadır. Kendilerine yönelik başarı algısı en düşük olan katılımcılar ise Doğu Karadeniz'de ve Güneydoğu Anadolu'dadır (EK Tablo 27).

Benlik saygısıyla başarı algısı arasında doğrudan bir bağlantı olduğu görülmektedir. Kendilerini başarılı ve çok başarılı olarak görenlerin oranı yüksek benlik saygısı olan ergenlerin arasında %77'dir. Bu oran normallerde %62, benlik saygısı düşük olanlarda ise %45'tir (EK Tablo 28). Başarı algısına katılımcıların vücut kitle endeksi açısından bakıldığında ise, özel-

B. Eğitime Devam İsteği

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%97) eğitim hayatına devam etmek istemektedir. Eğitime devam etme isteği üst SES gruplarında alt gruplara göre biraz daha güçlüdür. Üst SES grubunda eğitime devam etmek istemeyenlerin oranı %1'ken, bu oran alt SES grubunda %4'e yükselmektedir.

Bölüm III.C'de araştırma kapsamına giren ergenlerin SES gruplarına göre halen öğrenci olma oranları verilmişti (üst SES grubunda %98, alt grupta %75). Öğrenime devam isteği oranlarıyla karşılaştırıldığında, alt SES gruplarındaki öğrenimi yarıda bırakma durumunun gençlerin öznel tutumlarından daha çok nesnel koşullardan kaynaklandığı görülmektedir. Nitekim SES gruplarına göre bakıldığında eğitime devam etmek isteyenler üst SES grubunda %98 iken, alt grupta bu oran yalnızca 2 puan düşüktür. Alt gruplarda başlıca eğitimi sürdürmeme nedeninin maddi koşulların yetersizliği oluşu da bu saptamayı desteklemektedir.

Eğitime devam etme isteği en yüksek oranda olan iki bölge Ege ve Kuzeydoğu Anadolu'dur. Bu bölgelerde katılımcıların %99'u eğitimlerine devam etmeye istekli olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 50. Eğitim Hayatına Devam Etme İsteği (%)

Evet	96,6
Hayır	2,2
Cevap yok	1,3
Toplam	100,0
n: 6200	

likle obez olarak nitelenebilecek gençlerde farklılık görülmektedir. Her ne kadar kendilerini çok başarılı olarak görenler bu kesimde ortalamanın üstünde de, başarısız görenler genel kitle değerlerinin çok üstünde, başarılı görenler ise çok altındadır (EK Tablo 29).

C. Eğitimle İlgili Memnuniyet

Katılımcıların eğitim konusundaki memnuniyeti, birkaç konu başlığı altında araştırılmıştır. Bu konular, ülkedeki eğitim sistemi, derslerin içeriği, okul yönetimi, öğretmenlerin tutum ve davranışları ve öğretmenlerin ders işleme şeklidir. Her

Tablo 51. Eğitim Hayatına Devam Etme İsteği (Cinsiyet, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre) (%)

	Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET				
Kız	96,9	1,9	1,2	100,0
Erkek	96,3	2,4	1,3	100,0
<i>3,690 serbestlik derecesi:2 p=0,158</i>				
SES				
Üst	97,9	1,4	0,7	100,0
Ortanın üstü	97,1	1,4	1,4	100,0
Orta	95,9	2,8	1,4	100,0
Ortanın altı	96,9	1,7	1,4	100,0
Alt	95,8	3,6	0,5	100,0
<i>x²:16,829 serbestlik derecesi:8 p=0,032</i>				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	97,0	2,1	1,0	100,0
Kır	95,5	2,3	2,1	100,0
<i>x²:0,983 serbestlik derecesi:2 p=0,612</i>				
BÖLGE				
İstanbul	95,5	3,1	1,4	100,0
Batı Marmara	96,2	1,8	2,0	100,0
Ege	98,7	1,3	0,0	100,0
Doğu Marmara	97,7	0,3	2,0	100,0
Batı Anadolu	95,7	3,4	1,0	100,0
Akdeniz	97,7	1,9	0,5	100,0
Orta Anadolu	94,0	5,0	1,0	100,0
Batı Karadeniz	95,2	2,4	2,4	100,0
Doğu Karadeniz	93,8	0,9	5,3	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	99,2	0,3	0,5	100,0
Ortadoğu Anadolu	96,8	1,8	1,3	100,0
Güneydoğu Anadolu	97,6	1,6	0,8	100,0
<i>x²=31,506 serbestlik derecesi:11 p=0,001</i>				
Toplam	96,6	2,2	1,3	100,0

kategoride en sık belirtilen seçenek “memnunum” olmuştur ve bunu “kısmen memnunum” seçeneği izlemektedir. Katılımcıların özellikle öğretmenlerinden hoşnut oldukları anlaşılmaktadır. “Memnunum” ve “çok memnunum” seçenekleri birlikte alındığında, hem öğretmen tutum ve davranışlarından, hem de öğretmenlerin ders işleme biçiminden memnuniyetin %68 oranında belirtildiği görülmektedir. En yüksek oranda memnuniyetsizlik ülkenin eğitim sistemine yöneliktir. Bu konuda hiç memnun olmayanların ve memnun olmayanların toplam oranı katılımcıların dörtte birine yakındır (%24).

Katılımcılara okullarının sunduğu imkanlardan memnun olup olmadıkları da sorulmuştur. Sözü edilen bütün imkanlar için öğrencilerin değerlendirmesi “kısmen memnunum” ile “memnunum” aralığındadır. Katılımcıların en çok okullarının dış görünüşünden ve bahçesinden memnun oldukları görülmektedir. Öğrencilerin üçte ikisi bu konudaki memnuniyetini ifade etmiştir. Öte yandan lavabo ve tuvaletlerden memnun olmayanların oranı %30’u aşmaktadır (%31). Laboratuvarlar, eğitim araçları ve sosyal imkanlar konusunda memnuniyetsizlik belirtenler de %20 dolayındadır.

Okulların sunduğu imkanlardan en az memnun olanların İstanbul ve Batı Marmara'daki gençler olması dikkat çekicidir. Yalnızca tuvalet ve lavabolar söz konusu olduğunda Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha yoğun bir memnuniyetsizlik görülmektedir (EK Tablo 30).

1. Eğitim Sisteminden Memnuniyet

Ülkenin eğitim sistemi konusunda memnuniyet yaşla ters orantılıdır. Yaşça küçük olan öğrenci grubu büyüklere göre eğitim sisteminden daha memnundur. Öte yandan eğitim sisteminden memnuniyetsizliğin SES düzeyi yükseldikçe arttığı gözlenmiştir. Alt ses grubunda ülkenin eğitim sisteminden memnun olanların oranı %64 iken, bu oran üst SES grubunda %36'ya gerilemektedir. Benzer biçimde eğitim sisteminden memnun olmayanlar alt SES grubunda %17, üst SES grubunda ise %32'dir.

Eğitim sisteminden memnuniyet düzeyi yerleşim

türüne göre de farklılaşmaktadır. Kırsal alanlarda oturan öğrenciler kentsel alanlarda oturanlara göre eğitim sisteminden daha çok memnundur (sırasıyla %62 ve %48). Aynı biçimde, kırsal alanlarda oturanlar arasında eğitim sisteminden memnun olanların oranı %17 iken, bu oran kentsel alanlarda %26'ya yükselmektedir.

Bölgelere göre bakıldığında, ülkedeki eğitim sisteminden en yüksek oranda memnun olan katılımcıların Kuzeydoğu Anadolu'da ve Doğu Karadeniz'de bulunduğu görülmektedir (memnuniyet oranları sırasıyla %72 ve %67). Eğitim sisteminden en az memnun olanlar ise İstanbul ve Batı Marmara'dadır (memnuniyet oranları sırasıyla %41,5 ve %40).

2. Öğretmenlerin Tutum ve Davranışlarından Memnuniyet

Yaş, SES ve yerleşim türü eksenlerinde bakıldığında, öğretmenlerin tutum ve davranışlarına ilişkin memnuniyetin de eğitim sisteminden memnuniyete

Tablo 52. Ergenin Eğitimle İlgili Memnuniyet Düzeyi (%)

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Kısmen memnun	Memnun	Çok memnun	Ortalama Puan
Ülkemiz eğitim sisteminden	9,6	14,1	24,7	44,6	6,9	3,25
Derslerinizin içeriğinden	4,5	9,6	28,5	47,2	10,2	3,49
Okulunuzun yönetim kadrosundan	4,6	8,9	24,4	49,8	12,4	3,56
Öğretmenlerinizin size karşı tutum ve davranışlarından	3,0	6,5	22,9	51,9	15,7	3,71
Öğretmenlerinizin ders işleme şekline	3,3	7,0	21,9	54,0	13,7	3,68

Bu soruya yanıt vermeyenler ve açık öğretim kurumlarında öğrenim görenler tabloya alınmamıştır.

n: 6200

Tablo 53. Okulun Sunduğu İmkân ve Koşullardan Memnuniyet Düzeyi (%)

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Kısmen memnun	Memnun	Çok memnun	Ortalama Puan
Okulunuzun dış görünümü ve binasından	4,5	9,4	19,5	52,2	14,4	3,63
Okulunuzun bahçesinden	4,4	9,3	22,0	49,8	14,6	3,61
Okulunuzun laboratuvarlarından	7,3	12,8	25,4	41,9	12,5	3,40
Okulunuzda derslere ait eğitim araçlarının-malzemelerinin yeterliliğinden	6,7	12,1	27,6	43,6	10,1	3,38
Sınıfınızdaki öğrenci sayısından	5,8	10,4	24,0	48,1	11,7	3,49
Okulunuzun sağladığı sportif ve sosyal imkânlardan	6,7	13,2	24,9	44,0	11,2	3,40
Okulunuzdaki lavabo ve tuvaletlerden	16,1	15,3	22,3	38,2	8,1	3,07

Bu soruya yanıt vermeyenler ve açık öğretim kurumlarında öğrenim görenler tabloya alınmamıştır.

n: 6200

Tablo 54. Ülkenin Eğitim Sisteminden Memnuniyet (Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre) (%)

	Memnun değil	Kısmen memnun	Memnun	Toplam
YAŞ GRUPLARI				
12-15 yaş	18,1	23,2	58,7	100,0
16-18 yaş	33,2	27,2	39,5	100,0
<i>$\chi^2:285,73$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>				
SES				
Üst	32,1	31,9	36,0	100,0
Ortanın üstü	30,4	22,8	46,8	100,0
Orta	26,7	26,9	46,3	100,0
Ortanın altı	21,1	23,9	55,0	100,0
Alt	17,0	18,6	64,4	100,0
<i>$\chi^2:124,92$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$</i>				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	26,4	25,8	47,7	100,0
Kir	16,8	21,6	61,6	100,0
<i>$\chi^2:73,827$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>				
BÖLGE				
İstanbul	32,7	25,8	41,5	100,0
Batı Marmara	31,1	29,1	39,8	100,0
Ege	25,2	15,0	59,9	100,0
Doğu Marmara	13,0	30,2	56,8	100,0
Batı Anadolu	22,0	24,6	53,4	100,0
Akdeniz	27,4	29,0	43,6	100,0
Orta Anadolu	27,1	29,8	43,1	100,0
Batı Karadeniz	27,3	19,8	52,9	100,0
Doğu Karadeniz	15,0	18,0	67,0	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	12,5	15,3	72,2	100,0
Ortadoğu Anadolu	19,3	27,7	53,0	100,0
Güneydoğu Anadolu	21,7	23,2	55,1	100,0
<i>$\chi^2:254,117$ serbestlik derecesi:22 $p=0,000$</i>				
Toplam	23,8	24,7	51,5	100,0

benzer kırılmalar gösterdiği saptanmıştır. 12-15 yaş grubundaki katılımcılar, öğretmenlerinden büyüklere göre daha memnundur. Ayrıca, öğretmenlerin tutum ve davranışlarından alt SES grupları, üst SES gruplarına ve kırdaki yaşayanlar kentte yaşayanlara göre daha memnundur.

Üst SES gruplarındaki katılımcıların daha geniş imkânli okullara gidebileceklerini varsaydığımızda, yukarıdaki tablonun beklenenin aksini gösterdiği söylenebilir. Ancak, SES düzeyiyle birlikte beklentilerin ve standartların da arttığı göz önünde bulundurulursa, bu grubun memnuniyetsizliğine anlam

Tablo 55. Öğretmenlerin Tutum ve Davranışlarından Memnuniyet (Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Bölgeye Göre) (%)

	Memnun değil	Kısmen memnun	Memnun	Toplam
YAŞ GRUBU				
12-15 yaş	7,1	21,8	71,2	100,0
16-18 yaş	13,7	24,9	61,4	100,0
<i>$\chi^2:128,84$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>				
SES				
Üst	13,0	24,6	62,4	100,0
Ortanın üstü	10,0	25,9	64,1	100,0
Orta	10,9	25,0	64,1	100,0
Ortanın altı	7,4	22,0	70,6	100,0
Alt	10,6	17,6	71,7	100,0
<i>$\chi^2:56,57$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$</i>				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	10,4	23,7	65,9	100,0
Kir	7,0	20,8	72,2	100,0
<i>$\chi^2:32,79$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>				
BÖLGE				
İstanbul	15,3	29,6	55,1	100,0
Batı Marmara	18,2	36,1	45,7	100,0
Ege	11,5	15,6	72,9	100,0
Doğu Marmara	3,1	28,0	68,9	100,0
Batı Anadolu	9,0	25,9	65,1	100,0
Akdeniz	6,7	18,4	74,9	100,0
Orta Anadolu	7,7	29,3	63,0	100,0
Batı Karadeniz	8,9	17,5	73,7	100,0
Doğu Karadeniz	4,0	7,1	88,9	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	2,8	7,8	89,4	100,0
Ortadoğu Anadolu	6,5	17,7	75,8	100,0
Güneydoğu Anadolu	11,2	20,4	68,4	100,0
<i>$\chi^2:371,81$ serbestlik derecesi:22 $p=0,000$</i>				
Toplam	9,5	22,9	67,6	100,0

vermek mümkündür. Ayrıca, üst SES grubundaki ergenlerin okul ortam ve imkânlarını alıştııkları ev ortamıyla kıyasladıkları ve görece daha konforlu ev yaşantılarının okul hayatlarıyla uyuşmadığı düşünülebilir. Bu da okuldan memnuniyetsizliğin artmasına neden olacaktır.

Bu konuda da en yüksek oranda memnuniyet belirtenler Kuzeydoğu Anadolu'da ve Doğu Karadeniz'dedir (memnuniyet oranları %89). En düşük oranda memnuniyet belirtenler de gene İstanbul ve Batı Marmara'dadır (memnuniyet oranları sırasıyla %55 ve %46).

D. Okulda Rehberlik Hizmeti

Katılımcıların %80'i okuduğu okulda rehberlik hizmeti olduğunu söylemiştir. Bu oran kentlerde daha yüksektir (%81) ama kırsal alanlardaki oran da kentlere göre çok düşük değildir (%76,5). Bununla birlikte, okullarında rehberlik servisi bulunan katılımcıların %71,5'i bu hizmetten faydalanmadıklarını belirtmiştir. Öğrencinin rehber öğretmene danıştığı durumların %59'unda ise görüşme talebi öğrencinin kendisinden gelmiştir. Yüzde 35'lik bir bölüm ise talebin rehber öğretmenden geldiğini belirtmiştir.

Tablo 56. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı (%)

Evet, var	80,0
Hayır, yok	19,8
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0
n: 6200	

Tablo 57. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Evet, var	81,4	76,5	80,0
Hayır, yok	18,4	23,4	19,8
Cevap yok	0,2	0,1	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=14,809$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$

n: 6200

Okulların çoğunda rehberlik hizmeti bulunmasına rağmen, rehber öğretmenle görüşmelerin az sayıda olması belirli bir yetersizliğe işaret etmektedir. Rehber öğretmenlerle görüşülen konulara bakıldığında bu yetersizliği anlamlandırmak mümkün olabilir.

Tablo 58. Özel Bir Sorunla İlgili Rehber Öğretmenle Görüşme (%)

Hayır	71,5
Evet	28,4
Cevap yok	0,02
Toplam	100,0
n: 4967	

Tablo 59. Görüşme Talebinin Kimden Geldiği (%)

Benden	58,4
Ailemden	6,1
Öğretmenden geldi	35,0
Cevap yok	0,6
Toplam	100,0
n:1530	

Rehber öğretmenle son görüşülen konuların başında %60 oranla “dersler” gelmektedir. Öğrencilerin dersleri konusunda destek alabileceği bir yapı (örneğin mentorluk sistemi) mevcut olmadığı için rehber öğretmenlerin asli görevleri olan psikolojik danışmanlık işlevini tam anlamıyla yerine getiremedikleri söylenebilir.

Bölgelere göre bakıldığında, okullarında rehberlik hizmeti olmadığını belirten katılımcıların özellikle İstanbul ve Batı Marmara'da öteki bölgelere göre yüksek oranda olması dikkat çekmektedir.

Yukarıda söz edildiği gibi, rehber öğretmenlerle en çok görüşülen konu “dersler”dir (%60). Lise ve üniversite sınavları da eklendiğinde bu oran %68'e çıkmaktadır. Rehber öğretmenlerle dersler konusunu er-

Tablo 60. Öğrenci Ergenin Eğitim Aldığı Okulda Rehberlik Hizmetinin Varlığı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Evet, var	67,4	72,0	88,6	82,1	78,3	88,9	77,2	73,2	84,9	86,7	84,5	86,6	80,0
Hayır, yok	32,5	28,0	11,4	17,8	21,5	10,6	22,8	26,8	15,1	13,3	15,5	12,8	19,8
Cevap yok	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,2
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

$\chi^2=250,309$ serbestlik derecesi:11 $p=0,000$

n: 6200

kekler kızlara oranla görece daha çok konuşmaktadır (sırasıyla %62 ve %58). Sınavlar ise kızlar tarafından daha çok gündeme getirilmektedir. Sınav konusu 16-18 yaş grubunun daha fazla gündeminde olsa da, derslerin hem 12-15, hem de 16-18 yaş gruplarında en fazla görüşülen konu olduğu saptanmıştır. Bunu arkadaşlarla ilgili konular (%13; kız-erkek arkadaşlığıyla birlikte %17) ve ailevi sorunlar (%7,5) izlemektedir. Sınav konusunun aksine, 12-15 yaş grubu arkadaşlıklar konusunda daha sık rehberlik hizmeti almaktadır. Genel olarak dikkati çeken başka bir noktada “psikoloji, sağlık, özgüven”, “disiplin cezaları” ve “sigara, alkol” gibi önemli konularda rehberlik hizmeti alanların çok düşük oranlarda olmasıdır.

Tablo 61. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (%)

Konu	Oran (%)
Dersler	60,2
Arkadaşlar	13,0
Ailevi sorunlar	7,5
Lise ve üniversite giriş sınavları	7,4
Kız/erkek arkadaş	3,6
Öğretmenler/yöneticiler	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	1,4
Disiplin cezası	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,7
Devamsızlık	0,6
Diğer	1,7
Cevap yok	1,3
Toplam	100,0

n:1530

Tablo 62. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Cinsiyete Göre) (%)

Konu	Kız (%)	Erkek (%)	Toplam (%)
Dersler	58,0	62,4	60,2
Arkadaşlar	14,5	11,5	13,0
Ailevi sorunlar	8,8	6,1	7,5
Lise ve üniversite giriş sınavları	8,7	6,1	7,4
Kız/erkek arkadaş	4,0	3,2	3,6
Öğretmenler/yöneticiler	1,2	2,5	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	1,5	1,4	1,4
Disiplin cezası	0,3	1,1	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,3	1,1	0,7
Devamsızlık	0,3	0,9	0,6
Diğer	0,7	2,7	1,7
Cevap yok	1,7	1,0	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:39,188$ serbestlik derecesi:23 $p=0,019$

n: 1530

Tablo 63. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Yaş Grubuna Göre) (%)

Konu	12-15 (%)	16-18 (%)	Toplam (%)
Dersler	60,8	59,3	60,2
Arkadaşlar	15,5	9,1	13,0
Ailevi sorunlar	7,7	7,2	7,5
Lise ve üniversite giriş sınavları	5,0	11,2	7,4
Kız/erkek arkadaş	3,4	3,9	3,6
Öğretmenler/yöneticiler	1,5	2,3	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	1,5	1,3	1,4
Disiplin cezası	0,5	1,0	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,2	1,5	0,7
Devamsızlık	0,6	0,6	0,6
Diğer	1,9	1,4	1,7
Cevap yok	1,4	1,2	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:74,088$ serbestlik derecesi:23 $p=0,000$

n:1530

Tablo 64. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (SES'e Göre) (%)

Konu	Üst (%)	Ortanın üstü (%)	Orta (%)	Ortanın altı (%)	Alt (%)	Toplam (%)
Dersler	56,7	48,0	60,9	59,9	65,5	59,7
Arkadaşlar	17,0	21,6	11,6	12,9	10,5	13,2
Ailevi sorunlar	1,4	7,9	7,3	8,7	6,8	7,6
Lise ve üniversite giriş sınavları	14,1	11,2	7,5	6,8	6,9	7,7
Kız/erkek arkadaş	6,6	5,1	3,2	2,5	4,8	3,4
Öğretmenler/yöneticiler	1,1	3,0	3,0	1,2	0,7	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	0,0	0,0	1,1	2,3	1,2	1,5
Disiplin cezası	1,1	1,8	0,6	0,7	0,0	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,0	0,6	0,8	0,7	0,4	0,6
Devamsızlık	0,0	0,7	0,4	1,0	0,0	0,6
Diğer	2,1	0,0	1,3	2,0	1,7	1,6
Cevap yok	0,0	0,0	2,3	1,3	1,4	1,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:87,708$ serbestlik derecesi:88 $p=0,489$

n: 1538

Rehber öğretmenle konuşulan konulara SES gruplarına göre bakıldığında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Derslere ilişkin olarak rehber öğretmenlerle konuşanlar özellikle alt SES grubunda yüksek orandadır (%65,5; genel kitle %60). Üst SES grubundakiler ise arkadaşlar ve sınavlar konusunu öteki gruplara göre yüksek oranda konuşmaktadır. Sayılar çok az olsa da disiplin cezalarının da en çok üst SES gruplarınca konuşulması, alt grupta ise hiç konuşulmaması dikkat çekicidir. Özellikle üst SES grubun-

daki ergenlerin öteki gruplara göre çok seyrek gündeme getirdiği bir konu ise ailevi sorunlardır (%1; genel kitle %8).

Rehber öğretmenle konuşulan konulara aile tipleri açısından bakıldığında, tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde yaşayan gençlerin ailevi sorunları akranla-

rına göre çok yüksek oranlarda gündeme getirmeleri dikkat çekmektedir (%22; genel kitle %7,5) (EK Tablo 31).

Rehberlik servisinden yararlanan öğrencilere, rehber öğretmenlerle yaptıkları son görüşmeden memnun kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Buna göre, memnun

Tablo 65. Rehber Öğretmenle En Son Görüşülen Konu (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Dersler	61,8	55,3	43,5	49,7	60,2
Arkadaşlar	13,3	12,4	16,1	5,7	13,0
Ailevi sorunlar	6,1	8,8	21,8	21,9	7,5
Lise ve üniversite giriş sınavları	7,6	4,5	10,4	7,7	7,4
Kız/erkek arkadaş	3,4	6,7	0,0	4,1	3,6
Öğretmenler/yöneticiler	1,8	2,2	0,0	3,1	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	1,3	3,1	2,1	0,0	1,4
Disiplin cezası	0,8	0,0	0,0	0,0	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,6	0,9	0,0	1,9	0,7
Devamsızlık	0,7	0,2	0,0	0,0	0,6
Diğer	1,6	1,9	3,8	2,6	1,7
Cevap yok	1,0	4,0	2,3	3,2	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:106,023$ serbestlik derecesi:69 $p=0,003$

n:1530

Tablo 66. Rehber Öğretmenle Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet (%)

Hiç memnun kalmadım	2,3
Memnun kalmadım	6,5
Kısmen memnun kaldım	12,7
Memnun kaldım	57,6
Çok memnun kaldım	19,7
Cevap yok	1,2
Toplam	100,0
Ortalama	3,87

n:1530

ya da çok memnun kaldıklarını belirten öğrencilerin oranı %77'dir. Kızlar erkeklere göre rehberlik hizmetinden daha memnundur (EK Tablo 32). Yaş gruplarına göre bakıldığında, 12-15 yaş grubundaki öğrencilerin %81,5'i memnun ya da çok memnun kaldıklarını belirtirken, bu oran 16-18 yaş grubunda %71'e inmektedir (EK Tablo 33). Öte yandan alt SES gruplarındaki gençlerin üst gruplardan görece daha çok memnun oldukları anlaşılmaktadır (EK Tablo 34).

Tablo 67. Disiplin, Okuldan Uzaklaştırma, Uyarı Cezası Alma Durumu (Cinsiyet, Yaş Grubu, Yerleşim Türü ve Eğitim Hayatına Devam Etme İsteğine Göre) (%)

	Hayır	Evet	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET				
Kız	97,3	2,4	0,3	100,0
Erkek	94,0	5,9	0,1	100,0
$\chi^2:44,896$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$				
YAŞ GRUPLARI				
12-15 yaş	96,5	3,4	0,1	100,0
16-18 yaş	94,1	5,6	0,3	100,0
$\chi^2:24,508$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	95,0	4,8	0,3	100,0
Kir	97,2	2,8	0,0	100,0
$\chi^2:4,820$ serbestlik derecesi:1 $p=0,028$				
EĞİTİM HAYATINA DEVAM ETME İSTEĞİ				
Evet	95,9	4,0	0,1	100,0
Hayır	84,7	15,3	0,0	100,0
Cevap yok	93,9	2,5	3,6	100,0
$\chi^2:39,530$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$				
Toplam	95,6	4,2	0,2	100,0

E. Okulda Ceza Alma

Öğrencilerin çok büyük bölümü (%96) herhangi bir disiplin cezası almamıştır. Ceza aldığını belirtme oranı erkeklerde, 16-18 yaş grubunda ve kentlerde görece daha yüksektir. Disiplin cezalarına eğitime devam isteğiyle birlikte bakıldığında dikkate değer bir farklılaşma görülmektedir. Eğitim hayatına devam etmek istemediğini belirtenlerde ceza alma oranı %15'ken, bu oran eğitim hayatına devam etmek isteyenler için %4'tür.

Öğrencilerin en sık belirttiği ceza türü "uyarı cezası"dır (%84). Uyarı cezası alma oranının kız ve erkekler için çok benzer olduğu saptanmıştır. Bunu %11,5'le "okuldan uzaklaştırma cezası" izlemektedir. Erkeklerin kızlara göre daha sık uzaklaştırma cezası aldıkları görülmektedir (sırasıyla %12,5 ve %9). Yaş gruplarına göre incelendiğinde ise, daha küçük yaştaki öğrencilerin uyarı cezasını, daha büyük öğrencilerin ise uzaklaştırma cezasını daha sık aldıkları görülmektedir.

Tablo 68. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Uyarı cezası	84,5	84,2	84,3
Okuldan uzaklaştırma	8,9	12,5	11,5
Diğer	1,4	1,7	1,6
Cevap yok	5,2	1,6	2,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=0,827$ serbestlik derecesi:2 $p=0,661$

n:260

Tablo 69. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Uyarı cezası	86,2	82,4	84,3
Okuldan uzaklaştırma	6,8	16,2	11,5
Diğer	2,4	0,8	1,6
Cevap yok	4,7	0,6	2,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=6,597$ serbestlik derecesi:2 $p=0,037$

n:260

Cezalara SES grupları açısından bakıldığında uyarı cezası alanların en düşük oranda alt SES grubunda olduğu görülmektedir (%59; genel kitle %84,5).

Tablo 70. Okul Hayatı Boyunca Alınan Cezalar (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Uyarı cezası	84,9	85,4	90,8	81,6	59,2	84,5
Okuldan uzaklaştırma	15,1	3,6	8,4	12,3	40,8	11,8
Diğer	0,0	0,0	0,0	3,2	0,0	1,4
Cevap yok	0,0	11,0	0,9	2,9	0,0	2,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=10,154$ serbestlik derecesi:8 $p=0,254$

n:241

Buna karşılık alt grupta okuldan uzaklaştırma cezası alanlar öteki gruplara göre çok yüksek orandadır (%41; genel kitle %12).

F. Öğrenci Ergenlerin Harçlığı

Öğrenci katılımcıların %8'i hiç harçlık almadığını belirtmiştir. Haftada 30 TL'nin altında harçlık alanların oranı %67,5'tir. Haftalık ortalama harçlık miktarı 26,5 TL'dir. Kızlar ve erkekler arasında çok büyük farklar görülmemekle birlikte erkeklerin biraz daha yüksek harçlıklar aldığı anlaşılmaktadır. Haftalık harçlık miktarının yaş büyüdükçe arttığı gözlenmiştir. Hiç harçlık almayanların oranı kentlerde %6 iken, bu oran kırsal kesimde %13'e çıkmaktadır. Benzer şekilde kentlerde kırsal bölgelere göre harçlıkların daha yüksek olduğu görülmüştür. Örneğin, haftalık 30 TL'nin üzerinde harçlık alanların oranı kentlerde %28'ken, bu oran kırsal alanlarda %14'tür. Öte yandan, bekleneceği gibi, alınan harçlık miktarları SES düzeyiyle birlikte yükselmektedir (EK Tablo 35-38).

Tablo 71. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (%)

Harçlık almıyorum	7,9
5 TL ve altı	16,1
6 - 10 TL	17,2
11 - 20 TL	19,6
21 - 30 TL	14,6
31 - 40 TL	6,4
41 - 50 TL	9,2
51 TL ve üstü	8,2
Belli değil	0,4
Cevap yok	0,4
Toplam	100,0
Ortalama	26,54 TL
n: 6200	

Tablo 72. Düzenli Harçlık Alınıp Alınmadığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Düzenli harçlık alıyorum	75,6	78,4	76,7
Arada sırada harçlık alıyorum	23,7	20,7	22,6
Cevap yok	0,7	0,9	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:7,479$ serbestlik derecesi:1 $p=0,006$

n: 5686

Harçlık alan katılımcıların %77'si düzenli şekilde harçlık aldıklarını ifade etmiştir. Bu konuda yaş gruplarına göre çok büyük farklar olmasa da, yaş büyüdükçe harçlık almanın daha düzenli olduğu anlaşılmaktadır. Harçlık alma, kentlerde (%80) kırsal kesime göre (%66) daha düzenlidir ve SES düzeyiyle doğru orantılıdır. Yüksek SES gruplarında düzenli harçlık alma daha yaygındır. Örneğin, üst SES grubunda düzenli harçlık alanların oranı %92,5'ken, alt SES grubuna bakıldığında, katılımcıların yarısından fazlasının (%51) arada sırada harçlık aldığı görülmüştür.

Tablo 73. Harçlık Aldığını Belirten Ergenlerin Harcamaları (%)

Yemek, içmek için	87,6
Okul ihtiyaçları için	46,9
Ulaşım giderleri için	24,3
Hobilerim için	11,5
Eğlence için (sinema, vb)	10,4
Kitap, dergi almak için	6,5
İnternet kafe için	3,8
Oyun CD satın almak için	1,9
Müzik CD satın almak için	0,8
Sigara için	0,1
Giyecek	0,1
Biriktiriyorum	0,0
Film CD almak	0,0
Oyuncak satın almak için	0,0
Cevap yok	0,2
Toplam	194,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 5686

Gençlerin haftalık harçlıklarını en çok yiyecek ve içecek için harcadığı (%88), bunu okul ihtiyaçları (%47) ve ulaşım giderlerinin (%24) izlediği görülmüştür. Harçlığın asıl amacına yönelik olarak eğlence, kitap, dergi, hobiler vb için harcanma sıklığı hayli düşüktür. Bu konuya ergenlerin dahil oldukları SES grupları açısından bakmak açıklayıcı olacaktır. Harçlığın yemek için harcanma oranı bütün gruplarda %85'in üzerindedir. Okul ihtiyaçları ve ulaşım giderleri için harcanma oranları ise üst gruplarda öteki gruplara göre daha yüksek, alt grupta ise en düşük düzeydedir. Ama asıl farklılık yukarıda sözü edilen hobi, eğlence vb için harcanma sıklığında görülmektedir. Harçlığın hobiler için harcanma oranı üst grupta %26, alt grupta %2'dir. Bu oranlar eğlence için sırasıyla %28 ve %2, kitap, dergi almak için %13,5 ve %7'dir.

Tablo 74. Harçlık Aldığını Belirten Ergenlerin Harcamaları (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Yemek, içmek için	82,4	87,3	87,7	89,5	85,5	87,9
Okul ihtiyaçları için	53,7	55,6	48,3	43,5	39,1	46,4
Ulaşım giderleri için	29,1	30,4	29,3	21,0	14,4	24,3
Hobilerim için	25,6	21,7	12,7	8,9	2,2	11,7
Eğlence için (sinema, vb)	28,4	21,3	13,2	5,6	2,3	10,6
Kitap, dergi almak için	13,5	8,6	6,7	4,6	7,1	6,4
İnternet kafe için	6,1	3,2	5,4	3,0	2,0	3,8
Oyun CD satın almak için	3,2	2,8	2,7	1,2	0,5	1,9
Müzik CD satın almak için	4,2	1,9	0,6	0,4	0,5	0,8
Diğer	0,0	0,5	0,1	0,3	0,0	0,2
Cevap yok	0,0	0,2	0,3	0,2	0,0	0,2
Toplam	246,1	233,5	207,1	178,2	153,7	194,4

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 5377

5. BÖLÜM

ÇALIŞMA HAYATINDA
ERGEN

Ergenin Çalıştığı İş Türü

Ergenin Çalışma Koşulları

Çalışma Yaşamından Memnuniyet

İş Yerinde Şiddet

Araştırmaya katılan ergenlerin küçük bir bölümü (%5) çalışan, hem okuyup hem çalışan ya da iş arayan gençlerden oluşmaktadır. Çalışan, hem okuyup hem çalışan ve iş arayan ergenlerin toplam oranı tek ebeveynli ailelerde (%11) genel kitle oranının iki katını aşmakta, parçalanmış ailelerde de %10'a varmaktadır. Aile tipi ile ergenin çalışmaya yönelmesi arasındaki bu ilişki daha ayrıntılı olarak incelenmeye değer görülmektedir.

A. Ergenin Çalıştığı İş Türü

Çalışma hayatına atılmış ergenlerin ağırlıklı bölümü (%34) berber, terzi, mağaza, lokanta gibi hizmet sektöründe toplanmıştır. Onları imalat yapan bir işyerinde (%21), tarımda (%18) ve aile işinde (%16) çalışanlar izlemektedir.

Tablo 75. Ergenin Çalıştığı İş (%)

Aileye ait iş (Aile işçisi)	15,6
İmalat yapan işyeri (Sanayide işçi)	20,8
Berber, terzi, satış vb işyeri (Hizmet sektörü)	34,0
Tarlada, bahçede vb (Tarım işçisi)	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	5,8
İnşaat işçisi	2,7
Staj	1,1
Diğer	1,9
Cevap yok	0,4
Toplam	100,0

Tablo 76-78'de ve EK Tablo 39-40'ta gösterildiği gibi, ergenlerin çalıştığı iş cinsiyete, yaş grubuna, SES düzeyine, yerleşim türüne ve aile tipine göre farklılaşmaktadır.

Cinsiyete göre dağılımda erkeklerin sanayide ve aile işinde çalışma oranı kızlardan önemli ölçüde yüksektir. Buna karşılık konfeksiyon ya da tekstilde ve tarlada, bahçede çalışanlar arasında kızların ağırlığı belirgindir. Yaş grubuna göre dağılımda en dikkat çekici farklılaşma tarım işçiliğinin ileri yaşlardaki ergenler arasında daha yaygın olmasıdır. SES düzeyine göre incelendiğinde aile işinde çalışmanın, beklenebileceği gibi, SES düzeyiyle birlikte düzenli olarak düştüğü, tarım işçiliğinin ise SES düzeyiyle ters orantılı olarak arttığı görülmektedir. Gene beklenebileceği gibi, hizmet ve sanayi sektörleri kent

ağırlıklı, buna karşılık tarım kır ağırlıklı çalışma alanlarıdır (EK Tablo 39). Tarım işçiliğinin geleneksel geniş ailelerdeki görece yaygınlığı da bu aile tipinin kırsal kesimdeki ağırlığıyla ilişkilendirilebilir (EK Tablo 40).

Tablo 76. Ergenin Çalıştığı İş (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Aileye ait iş (Aile işçisi)	7,1	17,9	15,6
İmalat yapan işyeri (Sanayide işçi)	5,3	25,1	20,8
Berber, terzi, satış vb işyeri (Hizmet sektörü)	32,6	34,4	34
Tarlada, bahçede vb (Tarım işçisi)	26,9	15,2	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	17,5	2,6	5,8
İnşaat işçisi	0,0	3,5	2,7
Staj	2,2	0,8	1,1
Diğer	6,7	0,6	1,9
Cevap yok	1,7	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:36,265$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Tablo 77. Ergenin Çalıştığı İş (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Aileye ait iş (Aile işçisi)	20,3	14,5	15,6
İmalat yapan işyeri (Sanayide işçi)	28,8	19,1	20,8
Berber, terzi, satış vb işyeri (Hizmet sektörü)	40,1	32,7	34,0
Tarlada, bahçede vb (Tarım işçisi)	6,8	20,0	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	4,0	6,2	5,8
İnşaat işçisi	0,0	3,3	2,7
Staj	0,0	1,3	1,1
Diğer	0,0	2,3	1,9
Cevap yok	0,0	0,4	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:3,638$ serbestlik derecesi:7 $p=0,725$

Aile işinde çalışan ergenler çekirdek ya da geleneksel geniş aile üyeleridir ve Orta Anadolu ile İstanbul'da yoğunlaşmaktadır; Doğu Karadeniz ve Ortadoğu Anadolu'da da oranları yüksek olmakla birlikte sayılarının bu iki bölgede düşük olduğu belirtilmelidir. Hizmet sektöründe çalışmanın en ağırlıklı olduğu üç bölge sırasıyla Batı Marmara (%77), Ege (%54) ve İstanbul'dur (%45). Buna karşılık tarım işçiliği Doğu Marmara (%42) ve Karadeniz (Batı %43, Doğu %41) bölgelerinde örneklem genelinin (%18) iki katını aşmaktadır (EK Tablo 41).

Tablo 78. Ergenin Çalıştığı İş (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Aileye ait iş (Aile işçisi)	100,0	36,4	15,2	14,6	6,0	14,8
İmalat yapan işyeri (Sanayide işçi)	0,0	0,0	25,0	20,9	25,4	21,4
Berber, terzi, satış vb işyeri (Hizmet sektörü)	0,0	46,4	38,8	39,7	15,1	34,6
Tarlada, bahçede vb (Tarım işçisi)	0,0	0,0	2,1	17,1	40,2	17,9
Konfeksiyon veya tekstil	0,0	9,6	5,1	5,0	6,4	5,5
İnşaat işçisi	0,0	0,0	2,5	1,5	4,9	2,3
Staj	0,0	0,0	3,4	0,9	0,0	1,2
Diğer	0,0	7,6	6,0	0,1	2,1	2
Cevap yok	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:56,370$ serbestlik derecesi:28 $p=0,000$

B. Ergenin Çalışma Koşulları

Çalışma yaşamına katılmış olan ergenlere ne zamandan beri, haftada kaç gün ve günde kaç saat çalıştıkları sorulmuştur.

1. Ergenin Çalışma Geçmişi

Çalışan ergenlerin %45 gibi önemli bir bölümü 1-1,5 yıl önce çalışma yaşamına atılmıştır. Toplam grup ortalamasının 1,83 yıl olarak hesaplandığı bu dağılımda ortalama eğilimin daha iyi bir göstergesi olabilecek medya çalışma süresi 1,1 yıldır.

Tablo 79. Ergenin Ne Zamandır Çalıştığı (%)

1 aydan kısa	6,7
1-6 ay	21,9
7-12 ay	2,8
13-24 ay	23,5
25-36 ay	21,9
3 yıldan uzun	22,3
Cevap yok	0,8
Toplam	100,0
Ortalama	1,83

Tablo 80. Ergenin Ne zamandır Çalıştığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
1 aydan kısa	0,0	8,2	6,7
1-6 ay	30,2	20,1	21,9
7-12 ay	5,8	2,2	2,8
13-24 ay	28,7	22,4	23,5
25-36 ay	25,7	21,1	21,9
3 yıldan uzun	9,6	25,0	22,3
Cevap yok	0,0	1,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,31	1,94	1,83

$\chi^2:6,155$ serbestlik derecesi:6 $p=0,406$

Ergenin çalışma geçmişi cinsiyete göre farklılaşmamaktadır (EK Tablo 42), ama doğal olarak yaş gruplarına göre anlamlı fark göstermektedir. Erken ergenlik dönemindeki katılımcılar ortalama 1,31 yıldan, daha ileri yaşlardakiler ise ortalama 1,94 yıldan beri çalışmaktadır. Ortalama çalışma geçmişi en uzun olan ergenler ortanın üstü ve ortanın altı SES gruplarındaki ailelerdendir (EK Tablo 43).

Yerleşim türüne göre dağılımda kırsal alanlardaki ergenlerin ortalama çalışma geçmişinin kentsel alanlardakilerden önemli ölçüde daha uzun olduğu dikkati çekmektedir. Üç yıldan uzun süredir çalışan ergenlerin oranı kentlerde %18 düzeyindeyken kırsal alanlarda bu oran %30'a çıkmaktadır (EK Tablo 44).

Ergenin çalışma geçmişinin uzunluğu aile tipine göre de farklılaşmaktadır. Geleneksel geniş ve tek ebeveynli ailelerin çocukları en uzun süredir çalışan ergenlerdir. Ama bu iki tip ailenin örneklem içindeki toplam payı %10'da kalmakta, genel ortalamayı çekirdek ailelerin ağırlığı (%87) belirlemektedir (EK Tablo 45).

Bölgelere göre dağılım incelendiğinde ergenin ortalama çalışma süresinin Doğu Marmara'da üç yıla vardığı, Güneydoğu Anadolu'da da iki yıl gibi süreyle genel ortalamayı aştığı görülmektedir. Buna karşılık ortalama çalışma geçmişi Batı Karadeniz, Ortadoğu Anadolu ve Batı Anadolu'da bir yılı ancak aşmaktadır (EK Tablo 46).

2. Ergenin Haftalık ve Günlük Çalışma Süreleri

Araştırma bulguları ergenlerin ortalama çalışma sürelerinin haftada beş günü ve günde sekiz saati aştığını göstermektedir. Ergenlerin %68'i haftada altı ya da yedi gün çalışmaktadır. Oysa yasa çocuk ve genç işçilerin hafta tatili izinlerinin kesintisiz kırk saatten az olamayacağını belirtmektedir.

Tablo 81. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (%)

1	0,9
2	7,8
3	5,3
4	4,0
5	13,0
6	43,8
7	24,5
Cevap yok	0,7
Toplam	100,0
Ortalama	5,52

Yasa 15 yaşını doldurmamış çocukların günde en çok yedi saat, 15 yaşını doldurmuş gençlerin ise günde en çok sekiz saat çalıştırılabileceği hükmünü getirmekte, ayrıca temel eğitimlerini tamamlamış ve okula gitmiyor olmaları gibi başka koşullar da aramaktadır. Buna karşılık araştırma bulguları çalışan ergenlerin %73'ünün günde yedi saatten çok, %43'ünün ise günde sekiz saatten çok çalıştığına işaret etmektedir.

Tablo 82. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (%)

1-4 saat	5,1
5-7 saat	18,3
8 saat	29,4
9-10 saat	22,8
11-14 saat	20,4
Cevap yok	4,0
Toplam	100,0
Ortalama	8,57

Çalışılan ortalama gün ve saat sayılarında cinsiyete göre farklılaşma azdır, ama belirli dilimlerde anlamlı farklar görülmektedir. Örneğin haftada beş gün ve günde sekiz saat çalışma oranları kızlarda görece yüksektir. Çalışan kızlar arasında haftada beş gün işe gidenler %19, günde sekiz saat çalışanlar %40'tır. Bu oranlar çalışan erkekler arasında sırasıyla %11 ve %26,5'tir.

Tablo 83. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
1	0,0	1,2	0,9
2	8,7	7,5	7,8
3	4,6	5,4	5,3
4	0,0	5,1	4,0
5	18,9	11,4	13,0
6	43,9	43,8	43,8
7	23,8	24,7	24,5
Cevap yok	0,0	0,9	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	5,56	5,50	5,52

$\chi^2:5,355$ serbestlik derecesi:18 $p=0,499$

Tablo 84. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
1-4 saat	7,4	4,4	5,1
5-7 saat	10,8	20,4	18,3
8 saat	40,0	26,5	29,4
9-10 saat	15,2	24,9	22,8
11-14 saat	22,1	20,0	20,4
Cevap yok	4,6	3,8	4,0
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	8,59	8,57	8,57

$\chi^2:2,028$ serbestlik derecesi: 4 $p=0,731$

Yaş grubuna göre dağılımda 12-15 yaşlarındaki ergenlerin bir haftada çalıştığı günlerin ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Buna karşılık söz konusu grup 16-18 yaşındakilere göre bir günde daha uzun saatler çalışmaktadır. Çocuk işçi tanımına giren 12-15 yaş grubunun üçte ikisinin günlük çalışma süresi yasal sınırın (7 saat) üzerindedir; 16-18 yaş grubundakilerin de %41'i günde yasal sınır olan sekiz saatten fazla çalışmaktadır.

Tablo 85. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
1	0,0	1,2	0,9
2	12,9	6,7	7,8
3	6,0	5,1	5,3
4	2,4	4,3	4,0
5	11,7	13,3	13,0
6	46,9	43,1	43,8
7	16,0	26,4	24,5
Cevap yok	4,0	0,0	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	5,27	5,57	5,52

$\chi^2:3,209$ serbestlik derecesi:18 $p=0,782$

Tablo 86. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
1-4 saat	4,9	5,1	5,1
5-7 saat	19,7	18,0	18,3
8 saat	14,3	32,6	29,4
9-10 saat	25,1	22,3	22,8
11-14 saat	27,1	19,0	20,4
Cevap yok	9,0	2,9	4,0
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	9,10	8,47	8,57

$\chi^2:3,575$ serbestlik derecesi: 4 $p=0,467$

Benzer biçimde bir farklılaşma yerleşim türüne göre dağılımda da dikkati çekmektedir. Kentlerde yaşayan ergenler haftada ortalama 5,38 gün ve günde ortalama 8,72 saat çalışmakta, kırsal kesimde ise bir haftada çalışılan gün sayısı ortalama 5,76'ya çıkarırken, bir günde ortalama çalışma süresi 8,33 saate gerilemektedir. Kırsal kesimde haftada yedi gün çalışma oranı (%47) kentlere (%12) göre çok yüksek, günde 10 saatten uzun çalışma oranı ise görece düşüktür (EK Tablo 47-48).

Bir haftada ortalama çalışma uzunluğu SES düzeyi düştükçe düzenli biçimde artmakta, üst SES grubunda ortalama 2,38 günken alt SES grubunda ortalama 5,79 güne çıkmaktadır. Aynı düzenlilikte olmasa bile benzer bir durum bir günde çalışılan saatlerin ortalama uzunluğu açısından da söz konusudur; buradaki istisna, en uzun ortalama çalışma saatinin SES düzeyi ortanın altında olan ergenlerde görülmesidir.

Tablo 87. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,1
2	62,3	3,7	11,0	6,9	6,9	8,0
3	37,7	19,3	4,9	5,1	0,0	5,0
4	0,0	4,8	0,0	4,0	8,9	4,2
5	0,0	20,9	20,5	8,3	15,1	12,6
6	0,0	37,0	58,6	46,7	29,4	44,6
7	0,0	0,0	5,1	28,8	39,8	24,7
Cevap yok	0,0	14,3	0,0	0,0	0,0	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,38	4,79	5,26	5,69	5,79	5,56

$\chi^2:47,335$ serbestlik derecesi: 18 $p=0,003$

Tablo 88. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
1-4 saat	37,7	13,5	7,2	2,7	5,9	5,1
5-7 saat	0,0	19,1	17,1	18,6	23,3	19,1
8 saat	0,0	29,9	39,6	32,8	18,0	30,7
9-10 saat	62,3	12,4	19,0	17,8	36,8	22,0
11-14 saat	0,0	25,1	1,5	1,6	2,4	2,9
Cevap yok	0,0	25,1	1,5	1,6	2,4	2,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	6,99	6,79	8,22	8,85	8,36	8,53

$\chi^2: 25,969$ serbestlik derecesi: 16 $p=0,054$

Bölgelere göre dağılım ortalama çalışma gününün İstanbul, Marmara ve Batı Anadolu bölgelerinde genel kitle ortalamasından önemli ölçüde kısa, buna karşılık Karadeniz'de, Ortadoğu Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'da ve Akdeniz bölgesinde dikkate değer biçimde uzun olduğunu göstermektedir (EK Tablo 49).

3. Sosyal Güvence

Çalışan ergenlerin büyük bölümü (%70) iş yeri tarafından sosyal sigorta kapsamına alınmamıştır. Sigortalı çalışma oranlarının erkeklere göre kızlarda biraz daha yüksek, küçük yaş grubuna göre büyüklerde önemli ölçüde yüksek ve kırsal kesime göre kentlerde üç kattan daha yüksek olduğu görülmektedir (EK Tablo 50).

Tablo 89. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (%)

Evet, var	29,6
Hayır, yok	70,4
Toplam	100,0

Tablo 90. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Evet, var	34,4	28,3	29,6
Hayır, yok	65,6	71,7	70,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:0,369$ serbestlik derecesi: 18 $p=0,544$

Tablo 91. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Evet, var	10,7	33,7	29,6
Hayır, yok	89,3	66,3	70,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:9,100$ serbestlik derecesi: 18 $p=0,003$

SES grubuna göre dağılımda çalışan ergenin sigortalılık oranı ortanın üstü düzeyinden başlayarak alt düzeye kadar düzenli olarak gerilemektedir.

Tablo 92. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Evet, var	0,0	66,6	56,1	23,5	14,7	29,6
Hayır, yok	100,0	33,4	43,9	76,5	85,3	70,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:21,532$ serbestlik derecesi:18 $p=0,000$

Bu araştırmanın bulgularına göre ergenlere en geniş istihdamı hizmet sektörü (%34) sağlamakta, onu imalat sanayi (%21) izlemektedir (Tablo 75). Bu iki sektörde ergenin sigortalılık oranı sırasıyla %33 ve %45'tir. En yüksek sigortalılık oranı ise görece az istihdam sağlayan tekstil sektöründedir (%48).

Tablo 93. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Çalışılan Sektöre Göre) (%)

	Hizmet	Sanayi	Tarım işçisi	Aile işi	Konfeksiyon/ tekstil	Toplam
Evet, var	33,1	44,9	0,8	19,1	48,0	29,6
Hayır, yok	66,9	55,1	99,2	80,9	52,0	70,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:16,690$ serbestlik derecesi:18 $p=0,01$

4. Kazanç, Harcama ve Tasarruf

Çalışan ergenlerin hepsi kız olan çok küçük bir bölümü para almamaktadır. Para almayan genç kızlar 16-18 yaş grubunda ve ortanın altı SES düzeyindedir. Çalışan ergenler arasında en sık rastlanan (%49) aylık kazanç 501-1000 TL aralığındadır; bu oran kızlarda %58'e, 16-18 yaş grubunda %55'e, kentlerde ve orta SES düzeyinde %54'e yükselmektedir.

Tablo 94. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (%)

Para almıyor	0,8
50-200 TL	6,7
201-300 TL	8,3
301-400 TL	6,6
401-500 TL	13,8
501-1000 TL	49,2
1000-2000 TL	5,7
Cevap yok	8,9
Toplam	100,0
Ortalama TL	649,4

Ortalama aylık kazanç karşılaştırmaları erkeklerin kızlara göre, 16-18 yaş grubunun 12-15 yaş grubuna göre ve ilginç bir biçimde kırsal ergenlerin kentsel ergenlere göre daha yüksek kazançla çalıştıklarına işaret etmektedir (EK Tablo 51). SES düzeyine göre incelendiğinde ise gene istisna oluşturan üst SES grubunun dışında ortalama aylık kazanç ile SES düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 95. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Para almıyor	3,5	0,0	0,8
50-200 TL	3,7	7,5	6,7
201-300 TL	4,2	9,5	8,3
301-400 TL	8,4	6,1	6,6
401-500 TL	12,3	14,3	13,8
501-1000 TL	58,0	46,8	49,2
1000-2000 TL	1,7	6,8	5,7
Cevap yok	8,3	9,0	8,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama TL	634,0	653,7	649,4

$\chi^2:11,838$ serbestlik derecesi:18 $p=0,066$

Tablo 96. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Para almıyor	0,0	0,9	0,8
50-200 TL	21,5	3,5	6,7
201-300 TL	14,2	7,1	8,3
301-400 TL	13,9	5,0	6,6
401-500 TL	8,3	15,0	13,8
501-1000 TL	22,1	55,0	49,2
1000-2000 TL	15,8	3,5	5,7
Cevap yok	4,1	9,9	8,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama TL	557,4	670,3	649,4

$\chi^2:26,325$ serbestlik derecesi:18 $p=0,000$

Tablo 97. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Para almıyor	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,8
50-200 TL	62,3	14,3	0,0	6,1	8,1	6,2
201-300 TL	0,0	0,0	10,9	7,6	12,8	8,8
301-400 TL	0,0	3,5	5,9	9,4	2,6	7,0
401-500 TL	0,0	12,8	14,3	10,8	17,9	12,9
501-1000 TL	0,0	49,0	53,6	50,9	49,0	50,5
1000-2000 TL	37,7	16,5	6,3	4,4	1,0	5,0
Cevap yok	0,0	3,7	8,9	9,3	8,7	8,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama TL	689,6	829,4	683,2	641,0	581,7	647,8

$\chi^2:27,158$ serbestlik derecesi:18 $p=0,297$

Bölgelere göre dağılım incelendiğinde ortalama ergen kazancının Batı Karadeniz, Batı Anadolu, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Ege bölgelerinde genel ortalamadan önemli ölçüde düşük kaldığı görülmektedir. En yüksek ortalama ise Doğu Marmara bölgesinde hesaplanmıştır (EK Tablo 52).

Ergenlerin kazançlarından kendileri görece küçük, aileleri ise görece büyük payı almaktadır. Çalışan ergenlerin yalnızca %27,5'i kazandıkları parayı çoğunlukla kendilerine harcamaktadır.

Tablo 98. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (%)

Çoğunlukla kendim için	27,5
Kendim ve ailem için eşit olarak	38,5
Çoğunlukla ailem için	32,0
Cevap yok	1,9
Toplam	100,0

Kazancını çoğunlukla kendine harcama eğilimi kızlara göre erkekler arasında ve kırsal kesime göre kentlerde daha yaygındır (EK Tablo 53).

Tablo 99. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Çoğunlukla kendim için	23,5	28,6	27,5
Kendim ve ailem için eşit olarak	49,3	35,6	38,5
Çoğunlukla ailem için	20,6	35,2	32,0
Cevap yok	6,7	0,6	1,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:2,778$ serbestlik derecesi:18 $p=0,249$

Tablo 100. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Çoğunlukla kendim için	29,7	27,0	27,5
Kendim ve ailem için eşit olarak	20,6	42,4	38,5
Çoğunlukla ailem için	49,7	28,3	32,0
Cevap yok	0,0	2,3	1,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:4,377$ serbestlik derecesi:18 $p=0,112$

Ergenler arasında çalışma oranı SES düzeyinin düşmesine koşut olarak düzenli bir biçimde artmaktadır. Bu durumda orta ve daha alt SES düzeyindeki çalışan ergenlerde kazancını çoğunlukla ailesine harcama davranışının da çok daha sık görülmesi

beklenebilecek bir olgu olarak değerlendirilebilir. Alt SES grubundaki ailelerin ergenin kazancına belirgin bir ihtiyaç duyduğunu anlaşılmaktadır.

Tablo 101. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Çoğunlukla kendim için	37,7	90,7	34,7	22,2	18,7	27,6
Kendim ve ailem için eşit olarak	62,3	9,3	36,8	46,9	30,7	39,8
Çoğunlukla ailem için	0,0	0,0	24,8	28,4	50,6	30,5
Cevap yok	0,0	0,0	3,7	2,5	0,0	2,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:22,633$ serbestlik derecesi:18 $p=0,004$

Kazancını harcama biçiminde bölgesel açıdan önemli farklılaşmalar görülmektedir. Batı Anadolu, Batı Marmara, Ege ve İstanbul'da yaşayan ergenler kazandıklarını daha çok kendilerine harcama eğilimindeyken, Doğu'da ve Karadeniz'de yaşayan ergenler arasında çoğunlukla ailesine harcama davranışı yüksek oranlara çıkmaktadır (EK Tablo 54).

Çalışan ergenlerin üçte biri para biriktirdiklerini söylemiştir. Tasarruf eğilimi erkeklere göre kızlar, ileri yaşlardakileri göre küçükler ve kırsal kesime göre kentli ergenler arasında daha belirgindir (EK Tablo 55). SES düzeyine göre incelendiğinde ise ortanın altı ve özellikle alt SES gruplarındaki çalışan ergenlerin pek para biriktirmedikleri ya da biriktiremedikleri görülmektedir.

Tablo 102. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (%)

Evet	33,3
Hayır	64,5
Cevap yok	2,2
Toplam	100,0

Tablo 103. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Evet	37,6	32,1	33,3
Hayır	55,7	66,9	64,5
Cevap yok	6,7	0,9	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:1,297$ serbestlik derecesi:18 $p=0,255$

Tablo 104. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Evet	48,0	30,2	33,3
Hayır	52,0	67,2	64,5
Cevap yok	0,0	2,6	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:1,209$ serbestlik derecesi:18 $p=0,0272$

Tablo 105. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Evet	62,3	50,0	55,1	32,1	15,1	34,3
Hayır	37,7	50,0	41,2	65,0	84,9	63,4
Cevap yok	0,0	0,0	3,7	2,9	0,0	2,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:12,253$ serbestlik derecesi:18 $p=0,016$

C. Çalışma Yaşamından Memnuniyet

Yukarıda (Bölüm III. Tablo 39) belirtildiği gibi, öğrenci olmayan ergenler genellikle okumak istemedikleri (%38), üniversite sınavını kazanamadıkları (%22) ya da maddi durumları iyi olmadığı (%22) için çalışmaya yönelmişlerdir. Bir devam sorusuyla neden okumayı değil, çalışmayı seçtikleri irdelendiğinde de ilk iki sırada maddi olanaksızlık (%40) ve okumayı sevmemek (%34) belirtilmiş, çalışmayı sevmek %10,5'te kalmıştır (Bölüm III, Tablo 43).

Bu bölümde ergenlerin çalışmaktan genel mutluluk ve çalışma yaşamına ilişkin çeşitli konulardaki memnuniyet düzeyleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Sorgulanan hiçbir konuda ortalamaların 3 puanın ("Kısmen mutluym") altına düşmemesi yukarıdaki veriler ışığında şaşırtıcı değildir. Öte yandan bu ortalamaların hiçbirinin 4 puanı aşmadığı dikkate alınırsa ergenlerin çalışmaktan "çok memnun" (5 puan) olmadıkları anlaşılmaktadır.

Çalışan ergenlerin %42,2'si çalışmaktan mutlu, %32,4'ü de kısmen mutlu olduklarını söylemiş, ortalama mutluluk düzeyi 5 puan üzerinden 3,36 olarak hesaplanmıştır. Çalışma gününün ve haftasının uzunluğu, ayrıca sosyal güvenceden yoksun çalışmanın yaygınlığı dikkate alındığında çalışan ergenin bu ölçüde mutluluk belirtmesi dikkat çekicidir.

Erkekler kızlara göre daha mutlu görünmektedir. Yaş grubuna göre dağılımda ise önemli bir farklılaşma yoktur (EK Tablo 56).

Tablo 106. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (%)

Hiç mutlu değil	7,0
Mutlu değil	9,4
Kısmen mutlu	32,4
Mutlu	42,2
Çok mutlu	8,8
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0
Ortalama	3,36

Tablo 107. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç mutlu değil	17,8	4,1	7,0
Mutlu değil	3,0	11,2	9,4
Kısmen mutlu	27,0	33,8	32,4
Mutlu	38,6	43,1	42,2
Çok mutlu	13,6	7,5	8,8
Cevap yok	0,0	0,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,27	3,39	3,36

$\chi^2:7,237$ serbestlik derecesi:18 $p=0,124$

Ergenlerin çalışmaktan duydukları mutluluk ailelerinin SES düzeyiyle doğru orantılı olarak üst SES grubundan alt SES grubuna doğru düzenli bir biçimde azalmaktadır. Maddi olanaksızlık nedeniyle çalışmanın genel kitlede %22 iken alt SES grubunda %42,5'e varması, yoksul gençlerin çalışmak zorunda kaldığı ve zorunluluk ile mutluluk arasında belirli bir ilişki olabileceğini akla getirmektedir.

Tablo 108. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç mutlu değil	0,0	7,0	3,9	8,0	9,7	7,4
Mutlu değil	0,0	0,0	7,5	9,2	10,4	8,6
Kısmen mutlu	0,0	30,3	34,0	30,3	37,8	32,3
Mutlu	100,0	35,7	44,5	44,8	34,5	42,6
Çok mutlu	0,0	26,9	10,1	7,3	7,5	8,8
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,00	3,76	3,49	3,34	3,20	3,37

$\chi^2:9,647$ serbestlik derecesi:18 $p=0,884$

Yerleşim türüne göre dağılım kentli gençlerin gö-
reli mutluluğuna işaret etmektedir. Kırsal kesimde
gençlerin %41'inin tarım işçisi olduğu düşünülürse,
uzun çalışma haftası ve sosyal güvence yokluğu gibi
etkenlerin genel mutluluk düzeyini olumsuz etkile-
diği söylenebilir (EK Tablo 57).

Bu araştırma nedenlerine ilişkin veri sağlamamakla
birlikte, çalışmaktan mutluluk düzeyinin bölgesel
dağılımı hayli ilginçtir. Batı Karadeniz ve Doğu
Marmara bölgesindeki çalışan ergenlerin mutlu-
luğu en alt düzeydedir. Mutlu olmayanların oranı
İstanbul'da da görece yüksektir. Buna karşılık Orta
Anadolu ve Doğu Karadeniz'deki ergenlerin çalış-
maktan hayli mutlu oldukları görülmektedir (EK
Tablo 58).

Çalışmaktan mutluluk derecesine ilişkin sorunun
ardından ergenlerin iş ortamıyla ilişkili dört ayrı
konuda memnuniyet derecelerini belirtmeleri isten-
miştir. Bu dört konu ergenin yaptığı iş, çalıştığı
ortam, arkadaşlarından gördüğü davranışlar ve iş
yerinde patron, usta, yönetici gibi üstelerinden gör-
düğü davranışlardır. Gene beşli ölçek üzerinden de-
ğerlendirilen bu soruların bulguları izleyen tabloda
özetlenmekte, daha sonra ayrı alt başlıklar altında
ayrıntılıdırılmaktadır. Özetlenecek olursa, ergen-
lerin en az yaptıkları işten memnun oldukları görül-
mektedir. İş yerlerindeki insan ilişkilerinden görece
memnundurlar; çalışma ortamından da şikâyetten
çok memnuniyet belirtmektedirler.

Tablo 109. Ergenin İş Ortamıyla İlişkili Konularda Memnuniyet Derecesi (%)

	Yaptığı işten	Çalışma ortamından	İş arkadaşlarının davranışlarından	Üstlerinin davranışlarından
Hiç memnun değil	8,1	7,0	3,4	4,7
Memnun değil	5,5	4,6	3,0	6,8
Kısmen memnun	27,4	22,6	16,4	21,2
Memnun	45,7	45,6	57,5	41,6
Çok memnun	13,0	19,1	17,1	24,1
Cevap yok	0,2	1,2	2,5	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,50	3,66	3,84	3,75

1. Yapılan İşten Memnuniyet

Çalışan ergenlerin %46'sı yaptıkları işten memnun,
%13'ü de çok memnun olduklarını belirtmişlerdir.
Memnuniyet düzeyi cinsiyete, SES'e ve yerleşim tür-
üne göre farklılaşmakta, yaş grubuna göre dağılımda
ise önemli bir fark görülmemektedir (EK Tablo 59).

Tablo 110. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (%)

Hiç memnun değil	8,1
Memnun değil	5,5
Kısmen memnun	27,4
Memnun	45,7
Çok memnun	13,0
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0
Ortalama	3,50

Tablo 111. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç memnun değil	18,5	5,3	8,1
Memnun değil	1,6	6,5	5,5
Kısmen memnun	20,3	29,4	27,4
Memnun	47,4	45,2	45,7
Çok memnun	12,1	13,3	13,0
Cevap yok	0,0	0,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,33	3,55	3,50

$\chi^2:3,751$ serbestlik derecesi:18 $p=0,441$

Çalışmaktan duyulan mutluluk gibi yapılan işten
memnuniyet de yükselen SES düzeyine koşut ola-
rak düzenli bir biçimde artmaktadır. Alt SES gru-
bundaki çalışanların %40'ünün tarım işçisi olduğu
hatırlanırsa bu iş türünün görece memnuniyetsizlikle
ilişkisi olabilir.

Tablo 112. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç memnun değil	0,0	0,0	0,0	9,7	13,8	8,1
Memnun değil	0,0	7,0	5,7	4,8	8,4	5,8
Kısmen memnun	0,0	20,9	31,7	26,7	29,8	27,8
Memnun	100,0	59,5	52,1	41,4	38,8	44,4
Çok memnun	0,0	12,6	10,4	17,0	9,2	13,8
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,00	3,78	3,67	3,51	3,21	3,50

$\chi^2:21,136$ serbestlik derecesi:18 $p=0,173$

Aynı durumun kırsal yerleşmelerde yapılan işin kentlerde yapılan iş kadar memnuniyet vermeme-sinde de geçerli olduğu düşünülebilir (EK Tablo 60).

2. Çalışma Ortamından Memnuniyet

Görüşülen ergenlerin çalışma ortamından memnuniyet düzeyi cinsiyete, yaş grubuna ve yerleşim türüne göre önemli ölçüde farklılaşmamaktadır (EK Tablo 61-63). SES düzeyine göre dağılımda ise anlamlı farklılıklar görülmektedir. Çalışma ortamından en az memnun olanlar alt SES grubundaki ailelerin çocuklarıdır. Bu grupta memnun olmayanlar ile hiç memnun olmayanların toplam oranı (%25) genel kitle oranınının (%12) iki katını aşmaktadır.

Tablo 113. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (%)

Hiç memnun değil	7,0
Memnun değil	4,6
Kısmen memnun	22,6
Memnun	45,6
Çok memnun	19,1
Cevap yok	1,2
Toplam	100,0
Ortalama	3,66

Tablo 114. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç memnun değil	0,0	7,6	5,7	6,0	12,9	7,4
Memnun değil	0,0	0,0	3,7	3,2	12,0	4,9
Kısmen memnun	0,0	7,0	28,3	19,0	29,5	22,2
Memnun	100,0	68,0	38,0	45,8	41,9	45,1
Çok memnun	0,0	17,4	24,3	25,5	3,7	20,2
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,00	3,87	3,71	3,82	3,11	3,66

$\chi^2=26,678$ serbestlik derecesi:18 $p=0,063$

3. Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet

Ergenler çalışma arkadaşlarından gördükleri davranışlardan genelde şikâyetçi değildir. Bununla birlikte erkeklere göre kızların ve küçüklere göre ileri yaştakilerin ortalama memnuniyet düzeyi daha yük-

sektir. Yerleşim türüne göre farklılaşma azdır (EK Tablo 64-66).

Tablo 115. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (%)

Hiç memnun değil	3,4
Memnun değil	3,0
Kısmen memnun	16,4
Memnun	57,5
Çok memnun	17,1
Cevap yok	2,5
Toplam	100,0
Ortalama	3,84

SES gruplarına göre dağılımda bu kez düzenli bir eğilim görülmemektedir. Ortalama memnuniyet düzeyi en yüksek (4,13 puan) olanlar ortanın üstü SES grubundaki gençler, en düşük (3,58 puan) olanlar ise orta SES grubundakilerdir (EK Tablo 67).

4. Patron, Usta, Yöneticinin Davranışlarından Memnuniyet

Ergenlerin, iş arkadaşlarından olduğu kadar değilse bile patron, usta ya da yöneticilerinden gördükleri davranışlardan da görece memnun oldukları anlaşılmaktadır. İş arkadaşları gibi üstlerinden de ortalama memnuniyet düzeyi erkeklere göre kızlar ve küçüklere göre ileri yaştaki ergenler arasında daha yüksektir (EK Tablo 68-69). Üstlerinin davranışlarından memnuniyet açısından yerleşim türüne göre de farklılaşma görülmekte, kentli gençler kırsal kesimdeki akranlarından daha düşük memnuniyet belirtmektedirler (EK Tablo 70). SES grubuna göre dağılımda ise üst SES grubundakilerin en memnun, orta SES grubundakilerin en az memnun oldukları anlaşılmaktadır (EK Tablo 71).

Tablo 116. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (%)

Hiç memnun değil	4,7
Memnun değil	6,8
Kısmen memnun	21,2
Memnun	41,6
Çok memnun	24,1
Cevap yok	1,6
Toplam	100,0
Ortalama	3,75

D. İş Yerinde Şiddet

Çalışan ergenlere iş yerinde azarlanma, hakaret gibi sözel şiddete, dayak ya da zor kullanma gibi fiziksel şiddete, sözlü sarkıntılık ya da fiziksel taciz gibi cinsel şiddete ve emek istismarı ya da parasına ey koyulması gibi ekonomik şiddete hedef olup olmadıkları sorulmuş, cevaplar dörtlü ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Herhangi türden şiddete hedef olduğunu belirten katılımcıların bu davranışı kimden gördüklerini de belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 117'de çalışan ergenlerin iş yerinde bu dört tür şiddete hedef olma sıklıkları özetlenmektedir. Kötü söz işitme, azarlanma ya da hakaret gibi sözlü aşağılanma deneyiminin görece sıklığına karşılık öbür üç türün çok düşük oranlarda belirtildiği görülmektedir. Öte yandan şiddetin seyrekliği, var olduğu olgusunu değiştirmemektedir.

Tablo 117. İşyerinde Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

	Sözlü	Fiziksel	Cinsel	Ekonomik
Hayır, hiçbir zaman	75,0	95,4	96,8	91,2
Çok nadir	16,2	1,6	0,9	3,2
Bazen	6,0	1,3	1,4	3,1
Sık sık	1,3	0,8	0,0	1,1
Cevap yok	1,5	0,9	1,0	1,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,32	1,07	1,04	1,13

1. Sözlü Şiddet

Çalışanların %6'sı bazen, %1'i de sık sık çalıştıkları yerde hakarete uğradıklarını, azarlandıklarını ya da kötü söz işittiklerini söylemişlerdir. Bunlara ek olarak %16'sının nadir de olsa böyle bir deneyimi olmuştur. Alt grup dağılımları erkeklerin kızlara, kentlerde çalışanların kırsal kesimdekilere, inşaat, imalat ve aile işinde çalışanların da öbür sektörlerde çalışanlara göre daha sık bu tür sözlere hedef olduğuna işaret etmektedir (EK Tablo 72-73).

Tablo 118. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	75,0
Çok nadir	16,2
Bazen	6,0
Sık sık	1,3
Cevap yok	1,5
Toplam	100,0
Ortalama	1,32

Tablo 119. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	85,7	72,1	75,0
Çok nadir	4,5	19,4	16,2
Bazen	0,0	6,6	6,0
Sık sık	3,8	1,6	1,3
Cevap yok	6,1	0,3	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,13	1,38	1,32

$\chi^2:6,911$ serbestlik derecesi:18 $p=0,075$

Yaş grubuna göre dağılımda görece az farklılaşma gözlenmekle birlikte küçük yaşta çalışan ergenlerin daha çok hakaret gördüğü ya da azarlandığına ilişkin ipuçları vardır.

Tablo 120. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	72,8	75,5	75,0
Çok nadir	17,9	15,9	16,2
Bazen	5,4	6,1	6,0
Sık sık	3,9	0,7	1,3
Cevap yok	0,0	1,9	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,40	1,31	1,32

$\chi^2:0,272$ serbestlik derecesi:18 $p=0,965$

İşyerinde azarlanma, hakaret ve aşağılanma gibi sözlü şiddete hedef olma ortalamalarının İstanbul'da ve Ege bölgesindeki yüksekliği dikkati çekmektedir (EK Tablo 74).

Az sayıda çalışanın bulunduğu, onların da aynı zamanda okumakta olduğu üst SES grubu dışarıda tutulursa SES grubuna göre önemli bir farklılaşma görülmemektedir. Buna karşılık ergenin çalıştığı iş türü ile sözlü şiddete hedef olma sıklığı arasında bir ilişki gözlenmektedir; az sayıda ergenin çalıştığı inşaat işleri dışarıda tutulursa özellikle aile işinde çalışanların bu tür davranışa hedef olması dikkat çekicidir. Bir başka önemli farklılaşma benlik saygısına göre dağılımda ortaya çıkmakta, ergenin benlik saygısı yükseldikçe hakaret, azarlanma ya da aşağılanmaya hedef olma sıklığı düzenli biçimde azalmaktadır (EK Tablo 75).

Tablo 121. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	62,3	72,4	74,2	73,8	76,1	74,2
Çok nadir	0,0	27,6	18,5	17,0	14,5	17,2
Bazen	37,7	0,0	4,9	7,2	5,8	6,3
Sık sık	0,0	0,0	2,4	0,3	3,6	1,3
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,75	1,28	1,35	1,33	1,37	1,34

$\chi^2:8,655$ serbestlik derecesi:18 $p=0,732$

Çalıştığı yerde kötü söz işittiğini söyleyen ergenlerin bu tür sözleri kimden işittiği çok cevaplı bir devam sorusuyla irdelenmiş, bu tür davranışın başlıca sorumlusu olarak iş yeri sahibi (%42) ve usta ya da kalfa (%34) belirtilmiştir.

Tablo 122. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (%)

İş yeri sahibi	42,1
Şef/müdür	10,2
Usta/kalfa	34,2
Çalışma arkadaşlarım	3,2
Cevap yok	25,7
Toplam	115,3

Birden çok cevap alınmıştır.

Çalışan ergenin iş yerinde kimden azar ya da kötü söz işittiği bir ölçüde cinsiyete, ama daha çok yerleşim türüne ve çalışılan sektöre göre farklılaşmaktadır. Bu tür sözleri usta ya da kalfadan işittiğini söyleyenlerin oranı kentlerde %45'e, imalat sanayisinde çalışanlar arasında da %52'ye çıkmaktadır. Buna karşılık kırsal alanlarda (ve dolayısıyla tarım sektöründe) ise bu tür sözlerin ağırlıklı olarak doğrudan işverenden işitildiği belirtilmiştir (EK Tablo 76).

Tablo 123. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
İş yeri sahibi	43,9	41,9	42,1
Şef/müdür	0,0	11,3	10,2
Usta/kalfa	43,6	33,1	34,2
Çalışma arkadaşlarım	0,0	3,5	3,2
Cevap yok	12,5	27,2	25,7
Toplam	100,0	117,0	115,3

Birden çok cevap alınmıştır.

2. Fiziksel Şiddet

Yukarıdaki özet tablonun (Tablo 117) yansıttığı gibi, dayak ve zor kullanma gibi fiziksel şiddete herhangi bir sıklıkta hedef olduklarını söyleyenlerin oranı %4 düzeyindedir. Bu kadar düşük bir oranın alt gruplara göre dağılımı yanıltıcı olabileceğinden ilgili tabloların yorumlanması anlamlı görünmemektedir. Bununla birlikte dağılımlar ek tablolarda sunulmuştur (EK Tablo 77-81). Kaldı ki, iş yerinde fiziksel şiddete uğradığını söyleyenlerin üçte ikisi bu davranışı kimden gördüğünü açıklamak istememiştir. Bununla birlikte benlik saygısı ile fiziksel şiddet görme arasındaki ters orantılı ilişki dikkat çekicidir.

Tablo 124. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
İş yeri sahibi	34,1	63,4	42,1
Şef/müdür	12,7	3,2	10,2
Usta/kalfa	44,6	6,0	34,2
Çalışma arkadaşlarım	4,0	1,0	3,2
Cevap yok	25,1	27,3	25,7
Toplam	120,6	101,0	115,3

Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 125. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	95,4
Çok nadir	1,6
Bazen	1,3
Sık sık	0,8
Cevap yok	0,9
Toplam	100,0
Ortalama	1,07

Tablo 126. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Genel
Hayır, hiçbir zaman	82,8	97,3	99,1	96,1
Çok nadir	9,8	0,9	0,0	1,7
Bazen	7,4	0,7	0,9	1,4
Sık sık	0,0	1,0	0,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2: 15,697$ serbestlik derecesi: 6 $p=0,015$

Tablo 127. İşyerinde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Usta/kalfa	16,8
Çalışma arkadaşlarım	18,5
Cevap yok	66,5
Toplam	101,8

Birden çok cevap alınmıştır.

3. Cinsel Şiddet

İş yerinde çok nadir ya da bazen sarkıntılık ya da cinsel tacize hedef olduğunu söyleyenlerin oranı %2'dir. Bunların %89'u kimden taciz gördükleri sorusunu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 128. İşyerinde Cinsel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	96,8
Çok nadir	0,9
Bazen	1,4
Cevap yok	1,0
Toplam	100,0
Ortalama	1,04

Tablo 129. İşyerinde Cinsel Şiddet Uygulayan Kişi (%)

İş yeri sahibi	2,9
Usta/kalfa	7,8
Cevap yok	89,3
Toplam	100,0

4. Ekonomik Şiddet

Çalışan ergenlerin toplam %6'sı nadiren ya da bazen, %1'i de sık sık iş yerinde ekonomik istismara uğradığını söylemiş, ama bunların yarısından çoğu bu davranışın sorumlusunu açıklamak istememiştir.

Tablo 130. İşyerinde Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	91,2
Çok nadir	3,2
Bazen	3,1
Sık sık	1,1
Cevap yok	1,4
Toplam	100,0
Ortalama	1,13

Tablo 131. İşyerinde Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Genel
1 Hayır, hiçbir zaman	67,2	95,6	99,1	93,1
2 Çok nadir	12,3	1,8	0,0	2,7
3 Bazen	20,5	1,1	0,9	3,0
4 Sık sık	0,0	1,5	0,0	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2: 30,037$ serbestlik derecesi 6 $p=0,000$

Tablo 132. İşyerinde Ekonomik Şiddet Uygulayan Kişi (%)

İş yeri sahibi	13,4
Şef/müdür	3,9
Usta/kalfa	29,4
Çalışma arkadaşlarım	3,9
Cevap yok	53,3
Toplam	103,9

Birden çok cevap alınmıştır.

Tıpkı sözlü ve fiziksel şiddete hedef olma örneklerinde olduğu gibi, yüksek ekonomik istismar düşük benlik saygısına denk gelmektedir.

İşyerinde ekonomik şiddete maruz kaldıklarını belirten ergenler, bu şiddetin kaynağı olarak en çok ustalarını/kalfalarını göstermiştir (% 29). Çalışma arkadaşlarının belirtilme sıklığı %4'tür. Bu soruya cevap vermek istemeyenlerin oranı hayli yüksektir (%53)

6. BÖLÜM

ERGENLERİN ARKADAŞ,
AİLE İLİŞKİLERİ

Arkadaş İlişkileri

Aile Üyeleriyle İlişkiler

A. Arkadaş İlişkileri

Katılımcıların yarısından çoğunun her iki cinsten de arkadaşı vardır. Hiç arkadaşı olmayan katılımcı çok azdır. Arkadaşlarının hepsi kız olanlar %9, hepsi erkek olanlar ise %7'dir. Kızların yarısının, erkeklerin ise %61'inin her iki cinsten de arkadaşı vardır. Bütün arkadaşları kız olan erkeklerin ve bütün arkadaşları erkek olan kızların oranı %1'in altındadır.

Tablo 133. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (%)

Hiç arkadaşım yok	1,5
Arkadaşlarım çoğunlukla kız	14,6
Arkadaşlarım çoğunlukla erkek	11,8
Arkadaşlarımın hepsi kız	9,2
Arkadaşlarımın hepsi erkek	7,3
Her iki cinsten de arkadaşlarım var	55,6
Cevap yok	0,1
Toplam	100,0

Tablo 134. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç arkadaşım yok	2,0	1,0	1,5%
Arkadaşlarım çoğunlukla kız	27,7	2,1	14,6
Arkadaşlarım çoğunlukla erkek	1,8	21,3	11,8
Arkadaşlarımın hepsi kız	18,3	0,5	9,2
Arkadaşlarımın hepsi erkek	0,6	13,7	7,3
Her iki cinsten de arkadaşlarım var	49,5	61,3	55,6
Cevap yok	0,1	0,1	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:2227,042$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Her iki cinsten de arkadaşı olanlar SES'e göre önemli biçimde farklılaşmaktadır. Üst SES grubunda her iki cinsten arkadaşı olanların oranı %70'in üzerindeyken, bu oran SES düzeyi düştükçe azalmakta ve alt grupta %29'a gelmektedir. Arkadaşlarının hepsi kız ya da erkek olanlarda ise tersine bir eğri görülmektedir. Arkadaşlarının hepsi kız olanlar alt grupta %20 iken, bu oran SES düzeyi yükseldikçe düşmekte ve üst grupta %5'e inmektedir. Benzer biçimde arkadaşlarının hepsi erkek olanlar alt grupta %15, üst grupta %2'dir.

Kırsal alanlarda yaşayanların SES düzeyinin görece düşük oluşu nedeniyle kent-kır ayrımında da SES'e göre dağılıma benzer sonuçlar görülmüştür. Her iki cinsten arkadaşı olanlar kentlerde %60,5 iken, bu

oran kırsal alanlarda %44'tür. Arkadaşlarının hepsi kız ya da erkek olanlar da kırsal alanlarda daha yüksek orandadır (EK Tablo 82).

Tablo 135. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç arkadaşım yok	1,1	0,6	1,1	1,2	3,3	1,4
Arkadaşlarım çoğunlukla kız	9,9	14,3	16,6	13,5	17,2	14,7
Arkadaşlarım çoğunlukla erkek	10,1	10,9	10,8	11,8	15,5	11,8
Arkadaşlarımın hepsi kız	5,1	1,8	3,7	11,4	19,6	9,2
Arkadaşlarımın hepsi erkek	1,6	3,9	4,2	8,2	15,0	7,3
Her iki cinsten de arkadaşlarım var	72,2	68,3	63,4	53,8	29,1	55,4
Cevap yok	0,0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:381,292$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Aile tipine göre bakıldığında, ilk dikkati çeken noktada her iki cinsten de arkadaşı olanların geleneksel geniş ailelere mensup katılımcılar arasında görece düşük oranda olmasıdır (%44; genel kitle değeri %56). Hiç arkadaşı olmayanların ve her iki cinsten de arkadaşı olanların en yüksek oranda parçalanmış ailelerde yaşayan gençler arasında olması da dikkat çekmektedir (EK Tablo 83).

Hiç arkadaşı olmayanlar Kuzeydoğu Anadolu'da ve İstanbul'da görece yüksek orandadır. Arkadaşlarının çoğu kız ve çoğu erkek olanlar da gene Kuzeydoğu Anadolu'da yaşayan ergenler arasında en yüksek oranlardadır. Arkadaşlarının hepsi kız olanlar Güneydoğu Anadolu'da yüksek orandadır (%19; genel kitle %9). Batı Anadolu'da arkadaşlarının hepsi erkek olanlar en yüksek orandadır (%17). Bu bölgede arkadaşlarının hepsi kız olanlar da çoktur (%17). Her iki cinsten de arkadaşı olanlar ise en yüksek oranda Batı Marmara'da (%81), en düşük oranda Kuzeydoğu Anadolu'dadır (%22) (EK Tablo 84).

1. Samimi Arkadaşlar

Yukarıda da görüldüğü gibi katılımcıların arkadaş ilişkilerinde sorun yoktur. Arkadaşlık ilişkileri yaygındır. Katılımcıların yarısından çoğunun 1-3 arasında

samimi arkadaşı vardır. Üçte birinin samimi arkadaş sayısı ise 4-6 arasında değişmektedir.

Tablo 136. Samimi Arkadaş Sayısı (%)

1-3 Arkadaş	52,2
4-6 Arkadaş	33,7
7+ Arkadaş	10,1
Hiç samimi arkadaşım yok	1,7
Cevap yok	2,3
Toplam	100,0
Ortalama	4,01
n: 6642	

Kızların samimi arkadaş edinme konusunda daha seçici olduğu anlaşılmaktadır. En çok üç samimi arkadaş olanlar kızlar arasında %60 iken, bu oran erkeklerde %45'tir. Öte yandan, 7'den çok samimi arkadaş olduğunu belirten erkek katılımcıların oranı %14, kız katılımcıların oranı ise %6'dır. Erkeklerdeki samimi arkadaş çokluğu ayrıca, kızlara göre toplumsal ilişkiler kurmada görece serbest olmalarına, dolayısıyla çevrelerinin daha geniş olmasına bağlanabilir.

Samimi arkadaş sayısının alt SES gruplarında daha çok olduğu görülmektedir. Üst SES grubundaki

Tablo 137. Samimi Arkadaş Sayısı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
1-3 Arkadaş	60,0	44,7	52,2
4-6 Arkadaş	29,6	37,7	33,7
7+ Arkadaş	6,2	13,9	10,1
Hiç samimi arkadaşım yok	2,1	1,2	1,7
Cevap yok	2,1	2,5	2,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:188,533$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$

n: 6642

Tablo 138. Samimi Arkadaş Sayısı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
1-3 Arkadaş	60,4	60,1	53,9	49,4	47,5	52,0
4-6 Arkadaş	27,5	29,0	32,0	35,7	39,8	34,2
7+ Arkadaş	5,0	7,4	10,1	11,8	7,4	10,0
Hiç samimi arkadaşım yok	1,1	0,6	1,2	1,5	3,4	1,6
Cevap yok	6,0	2,8	2,7	1,5	1,9	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:54,397$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$

n: 6241

ergenlerin %60'ının 1-3 arasında samimi arkadaşı varken, bu oran alt SES grubunda %47,5'e düşmektedir. Öte yandan 4-6 arasında samimi arkadaşı olanlar üst SES grubunda %27,5, alt SES grubunda ise %40'tır.

2. Arkadaşlarla Konuşulan Konular

Katılımcıların arkadaşlarıyla konuştukları başlıca konular okul ve sınavlar, kız/erkek arkadaşlar, giyim-kuşam, spor ve özellikle futboldur. Yüksek oranda belirtilen "güncel konular"ın içeriğine ilişkin fazla bir bilgimiz yoktur. Genel olarak bakıldığında gençlerin temel konusunun okul (belirtilme sıklığı %59) ve gene okulla ilişkili olarak lise/üniversite sınavları olduğu görülmektedir (belirtilme sıklığı %17). Daha sonra kız-erkek arkadaşlar ve giyim-kuşam gelmektedir.

Tablo 139. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (%)

Okul	58,9
Güncel konular	31,1
Kız/erkek arkadaş	29,0
Giyim - kuşam	25,8
Futbol	24,1
Spor	20,3
Müzik	18,2
Gelecek	18,1
Ailevi konular	17,6
Lise/Üniversite sınavları	17,3
TV dizileri	15,1
Çalışma hayatı	8,3
Maddi konular	7,0
Ünlüler	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet vb.)	6,4
Cinsel konular	5,2
Diğer	0,7
Cevap Yok	0,5
Toplam	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 6642

Ne var ki, cinsiyete göre bakıldığında arkadaşlarla konuşulan konuların anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmektedir. Spor ve özellikle futbol büyük ölçüde erkek konusudur. Erkekler ayrıca bilişim konularını ve cinsel konuları kızlara göre daha sık konuşmaktadır. Öte yandan başta giyim-kuşam ol-

Tablo 140. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Okul	64,7	53,4	58,9
Güncel konular	31,2	31,0	31,1
Kız/erkek arkadaş	29,6	28,4	29,0
Giyim – kuşam	36,6	15,6	25,8
Futbol	3,7	43,3	24,1
Spor	5,9	33,9	20,3
Müzik	22,2	14,4	18,2
Gelecek	20,0	16,3	18,1
Ailevi konular	21,5	14,0	17,6
Lise/Üniversite sınavları	20,1	14,6	17,3
TV dizileri	19,8	10,8	15,1
Çalışma hayatı	7,3	9,3	8,3
Maddi konular	6,2	7,6	7,0
Ünlüler	9,7	4,2	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet vb.)	3,9	8,8	6,4
Cinsel konular	3,1	7,1	5,2
Diğer	0,4	1,0	0,7
Cevap Yok	0,6	0,5	0,5
Toplam	306,4	314,5	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 6642

mak üzere birçok konuyla kızlar erkeklere göre daha çok ilgilidir. Okul ve sınavlar, ailevi konular, müzik, TV dizileri kızları erkeklere göre daha çok meşgul etmektedir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, 12-15 yaş grubunun okul konusunu büyüklere göre çok daha sık konuştuğu görülmektedir (belirtilme sıklığı sırasıyla %65 ve %50; genel kitle %59). Küçüklerin TV ile de büyüklere göre biraz daha çok ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan doğal olarak lise/üniversite sınavları 16-18 yaş grubunu daha çok ilgilendirmektedir. Bu grup ayrıca kız/erkek arkadaş, gelecek, çalışma hayatı gibi konuları küçüklere göre daha sık konuşmaktadır.

Arkadaşlarla konuşulan konuların belirtilme sıklığı birçok konuda SES'le doğru orantılıdır. SES yükseldikçe birçok konunun konuşulma sıklığı da yükselmektedir. Bazı konularda alt gruplarla üst gruplar arasında ciddi farklılıklar söz konusudur. Örneğin kız/erkek arkadaşlarla ilgili konuşmaya ilişkin belir-

Tablo 141. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Okul	65,4	49,8	58,9
Güncel konular	27,5	36,2	31,1
Kız/erkek arkadaş	23,9	36,1	29,0
Giyim – kuşam	24,3	27,9	25,8
Futbol	24,3	23,8	24,1
Spor	20,6	19,9	20,3
Müzik	17,9	18,7	18,2
Gelecek	16,0	21,2	18,1
Ailevi konular	16,2	19,7	17,6
Lise/Üniversite sınavları	13,2	22,9	17,3
TV dizileri	16,2	13,6	15,1
Çalışma hayatı	6,1	11,5	8,3
Maddi konular	6,1	8,1	7,0
Ünlüler	7,3	6,3	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet vb.)	6,3	6,6	6,4
Cinsel konular	3,6	7,4	5,2
Diğer	0,6	0,9	0,7
Cevap Yok	0,5	0,6	0,5
Toplam	296,0	331,2	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 6642

tilme sıklığı üst grupta %43 iken, bu oran alt grupta %12'dir. Lise/üniversite sınavlarında oranlar üst grupta %27, alt grupta %7,5'tir. Yalnızca okul, ailevi konular ve maddi konularda önceki kadar keskin olmamakla birlikte eğri tersine dönmekte, okul iki alt grupta, maddi konular ve aile konuları ise alt grupta öteki gruplara göre daha çok konuşulmaktadır. Aile tipine göre bakıldığında dikkati çeken bir nokta parçalanmış ailelerde yaşayan gençler arasında gelecekle ilgili konuşma oranının görece yüksek oluşudur (%25; genel kitle %18) (EK Tablo 85).

Yerleşim türüne göre bakıldığında ise, birçok konunun kentlerde kırsal alanlardaki katılımcılara göre daha çok konuşulduğu anlaşılmaktadır. En büyük farklar kız-erkek arkadaşlar, güncel konular, bilişim dünyası ve cinsel konularda görülmektedir (EK Tablo 86).

B. Aile Üyeleriyle İlişkiler

Katılımcılardan aile üyeleriyle ilişkilerini "1: Çok kötü ... 5: Çok iyi" olmak üzere beşli bir ölçek üze-

Tablo 142. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Okul	54,3	55,4	57,3	61,9	59,6	58,9
Güncel konular	40,3	35,1	33,3	29,6	24,9	31,1
Kız/erkek arkadaş	42,9	44,4	35,6	25,6	11,7	29,0
Giyim – kuşam	33,1	29,2	26,2	26,1	20,7	25,8
Futbol	21,8	24,7	26,0	24,8	19,7	24,1
Spor	21,1	23,8	21,2	20,5	16,4	20,3
Müzik	28,0	24,7	19,2	16,8	13,3	18,2
Gelecek	23,3	21,3	18,6	18,4	15,1	18,1
Ailevi konular	18,8	18,3	18,4	15,8	20,9	17,6
Lise/Üniversite sınavları	27,2	22,7	20,7	16,1	7,5	17,3
TV dizileri	21,0	15,8	14,7	16,0	11,3	15,1
Çalışma hayatı	9,5	8,8	9,0	8,2	6,1	8,3
Maddi konular	7,6	7,1	7,4	6,1	9,5	7,0
Ünlüler	11,9	11,6	7,1	6,0	4,1	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet vb)	11,8	12,9	7,7	5,4	0,8	6,4
Cinsel konular	10,6	7,3	7,3	3,9	1,9	5,2
Diğer	0,5	0,8	0,7	0,8	0,3	0,7
Cevap Yok	0,3	0,3	0,5	0,5	0,4	0,5
Toplam	383,9	364,1	331,2	302,5	244,4	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 6241

rinden değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar bütün aile üyeleriyle ilişkilerini 4 puanın (iyi) üzerinde değerlendirmişlerdir. Aile içinde en iyi ilişki anneyle kurulmaktadır (4,44/5). Daha sonra baba ve büyük kardeşler (abla-ağabey) gelmektedir. Erkeklerin ağabey ve erkek kardeşle ilişkilerinin kızlara göre çok az daha iyi olduğu görülmektedir. 12-15 yaş grubunun aile içi ilişkilerinin de 16-18 yaş grubundan görece iyi olduğu anlaşılmaktadır. SES'e göre bakıldığında,

Tablo 143. Aile Üyeleriyle İlişkiler (%)

	Çok kötü	Kötü	Normal	İyi	Çok iyi	Cevap yok	Toplam	Ortalama
Anne	0,3	0,9	8,4	35,4	54,9	0,1	100,0	4,44
Baba	0,7	1,9	11,9	37,4	47,9	0,1	100,0	4,30
Abla	0,8	2,0	13,3	39,4	43,5	1,2	100,0	4,24
Ağabey	0,9	3,2	15,5	38,4	40,0	2,1	100,0	4,16
Kız kardeş	1,0	2,8	14,6	45,0	34,6	2,0	100,0	4,12
Erkek kardeş	1,1	3,3	15,6	43,0	34,5	2,6	100,0	4,09

Tablo 144. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Cinsiyete Göre) (Ortalama)

	Kız	Erkek	Toplam
Anne	4,44	4,44	4,44
Baba	4,29	4,31	4,30
Abla	4,29	4,20	4,24
Ağabey	4,05	4,27	4,16
Kız kardeş	4,13	4,10	4,12
Erkek kardeş	4,03	4,17	4,09

Tablo 145. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Yaş Grubuna Göre) (Ortalama)

	12-15	16-18	Toplam
Anne	4,50	4,35	4,44
Baba	4,40	4,17	4,30
Abla	4,26	4,22	4,24
Ağabey	4,22	4,07	4,16
Kız kardeş	4,17	4,04	4,12
Erkek kardeş	4,13	4,04	4,09

Tablo 146. Aile Üyeleriyle İlişkiler (SES'e Göre) (Ortalama)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Anne	4,40	4,42	4,34	4,47	4,50	4,43
Baba	4,33	4,33	4,20	4,32	4,35	4,29
Abla	4,25	4,16	4,13	4,22	4,35	4,23
Ağabey	3,97	3,89	4,10	4,08	4,33	4,14
Kız kardeş	4,04	4,16	3,99	4,12	4,15	4,10
Erkek kardeş	4,03	3,91	4,02	4,07	4,16	4,07

genel olarak ve özellikle ağabeyle ilişkilerin alt gruplara inildikçe görece iyileştiği görülmektedir. Benzer biçimde kırsal alanlarda katılımcıların aile ilişkileri kentlere göre daha iyidir (EK Tablo 87).

Bölgelere göre bakıldığında, dikkati çeken temel bulgu İstanbul'da yaşayan ergenlerin aile ilişkilerinin öteki bölgelere göre en geri düzeyde oluşudur. İstanbul'daki gençler aile üyeleriyle ilişkilerini genelde iyi olarak nitelemişlerdir. Ne var ki, öteki bölgelerle karşılaştırıldığında, bu gençlerin bütün aile üyeleriyle ilişkileri daha kötüdür. Aile üyeleriyle görece en iyi geçinenlerin ise Doğu Karadenizli ergenler olduğu söylenebilir (EK Tablo 88).

Beşinci Bölüm'de görüleceği gibi, ergenlerin "benlik saygısı" Rosenberg Ölçeği'ne göre değerlendirilmiştir. Toplanan veriler sonucu yapılan analizde gençler benlik saygısına göre üç grupta toplanmıştır. Aile üyeleriyle ilişkilere bu açıdan bakıldığında dikkate değer bir sonuçla karşılaşmaktadır. Benlik saygısıyla aile ilişkileri arasında tam bir koşutluk vardır. Aile bireyleriyle ilişkileri görece en kötü olanlar benlik saygısı düşük olarak belirlenen gençlerdir. İlişki düzeyi benlik saygısı normal olanlarda iyileşmekte, yüksek olanlarda ise görece en üst düzeye çıkmaktadır.

Tablo 147. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Anne	Baba	Abla	Ağabey	Kız Kardeş	Erkek Kardeş
Düşük	4,03	3,83	3,92	3,77	3,80	3,91
Normal	4,43	4,30	4,24	4,17	4,12	4,08
Yüksek	4,69	4,55	4,40	4,38	4,33	4,30
Genel	4,44	4,30	4,24	4,16	4,12	4,09

Ergenin annesiyle ilişkisiyle annenin eğitim düzeyi arasında belirgin bir koşutluk yoktur. En iyi ilişkide olunan anneler yüksek lisans/doktora yapmış olanlardır ama okuryazar olmayan annelerle ilişki üniversite mezunu annelerle ilişkiden daha iyidir. Babalarla ilişkiye babaların eğitim düzeyine göre bakıldığında daha da ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. En iyi ilişki okuryazar olmayan babalarla çocukları arasındadır. Çocuklarıyla görece en kötü ilişkileri olanlar ise yüksek lisans/doktora yapmış babalardır.

Tablo 148. Anneye Olan İlişki (Annenin Eğitimine Göre) (Ortalama)

Okuryazar değil	4,43
Okuryazar, okula gitmemiş	4,32
İlkokul mezunu	4,48
Ortaokul mezunu	4,38
Lise mezunu	4,40
İki yıllık önlisans mezunu	4,48
Üniversite mezunu	4,39
Yüksek lisans/ doktora mezunu	4,67
Genel	4,44

Tablo 149. Babayla Olan İlişki (Babanın Eğitimine Göre) (Ortalama)

Okuryazar değil	4,44
Okuryazar, okula gitmemiş	4,37
İlkokul mezunu	4,33
Ortaokul mezunu	4,30
Lise mezunu	4,21
İki yıllık önlisans mezunu	4,31
Üniversite mezunu	4,38
Yüksek lisans/ doktora mezunu	4,14
Genel	4,30

1. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi

Aile içinde en iyi ilişkiler anneye kurulmaktadır, ama en çok çatışılan kişi de gene annedir. Katılımcıların %11'i aile içinde en çok çatıştıkları kişi olarak annelerini belirtmiştir. Onu %10'la küçük erkek kardeş izlemektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, aile içinde görece en kötü ilişki kurulan kişinin küçük erkek kardeş olduğu göz önüne alındığında, bu beklenen bir sonuçtur. Katılımcıların yarıya yakını (%49) aile içinde hiç kimseyle çatışma/tartışma yaşamadığını belirtmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında kızların daha çok anneleriyle, erkeklerin ise babalarıyla çatışma içinde oldukları görülmüştür. Öte yandan yaş ilerledikçe anne ve babayla çatışma sıklığının da arttığı gözlenmektedir (EK Tablo 89).

SES düzeyi yükseldikçe anne ve babayla çatışma oranları da yükselmektedir. Alt grupta anneye çatışma oranı %4,5 iken, üst grupta %16, ortanın üstünde %17,5'tir. Babayla çatışma oranları ise alt grupta %4, üst grupta %14'tür. Buna karşılık alt gruplarda büyük ve küçük kardeşlerle daha çok tartışma/çatışma yaşanmaktadır. Bunun başlıca nedeni olarak SES düzeyi düştükçe kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenen (ders çalıştırma vb) katılımcı sayısının artması gösterilebilir.

Yerleşim türüne göre bakıldığında ise, anne babayla çatışmaların kentlerde kırsal alanlara göre daha sık yaşandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca kırsal alanlarda aile içinde hiç çatışma/tartışma yaşamayan katılımcıların oranı kentlere göre farklı bir biçimde yük-

sektir (sırasıyla %58 ve %45,5) (EK Tablo 90). Öte yandan çekirdek ailelerle geleneksel geniş aileler arasında belirgin bir farklılık birincisinde anne-baba ile, ikincisinde ise kardeşlerle çatışmalara görece daha sık rastlanmasıdır (EK Tablo 91).

Tablo 150. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (%)

Annem	10,6
Babam	6,7
Ağabeyim	7,7
Ablam	6,8
Küçük kız kardeşim	8,2
Küçük erkek kardeşim	10,3
Diğer	0,6
Hiç kimseyle çatışmam/tartışmam	49,2
Toplam	100,0

Tablo 151. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	12,4	8,8	10,6
Babam	4,4	8,8	6,7
Ağabeyim	7,5	7,9	7,7
Ablam	6,9	6,6	6,8
Küçük kız kardeşim	9,3	7,1	8,2
Küçük erkek kardeşim	10,6	10,1	10,3
Diğer	0,7	0,5	0,6
Hiç kimseyle çatışmam/tartışmam	48,2	50,1	49,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:65,403$ serbestlik derecesi:5 $p=0,000$

Tablo 152. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	15,6	17,5	13,2	8,9	4,5	10,7
Babam	13,7	8,3	8,0	5,6	4,2	6,7
Ağabeyim	1,7	3,4	7,6	9,5	8,4	7,9
Ablam	4,4	4,1	8,0	7,5	5,3	6,9
Küçük kız kardeşim	4,4	8,2	7,8	8,5	9,9	8,3
Küçük erkek kardeşim	3,0	5,9	8,3	12,3	14,3	10,4
Diğer	0,0	0,2	0,5	0,6	1,1	0,6
Hiç kimseyle çatışmam/tartışmam	57,3	52,4	46,5	47,0	52,2	48,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:232,272$ serbestlik derecesi:20 $p=0,000$

Annemle çatışma oranı en yüksek Akdeniz Bölgesi'nde (%18), daha sonra İstanbul'dadır (%16). Babayla çatışma oranı ise en yüksek İstanbul'dadır (%12). Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu ise küçük kız ve erkek kardeşlerle en sık çatışılan bölgelerdir. Aile üyelerinden hiç kimseyle çatışma içinde olmayan ergenler ise Kuzeydoğu Anadolu'da yüksek orandadır (%72; genel kitle %49) (EK Tablo 92).

Aile içindeki çatışma/tartışma nedenleri, tartışılan kişilerle birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Başlıca iki tartışma konusu, televizyon izleme ve bilgisayarda vakit geçirme en büyük sıklıkla kardeşler arasında ortaya çıkmaktadır. Bilgisayarda vakit geçirmeye annenin de sıkça müdahale ettiği anlaşılmaktadır. Kardeşlerle (özellikle abla ve ağabeylerle) ortaya çıkan bir başka tartışma konusu giyim-kuşamdır. Buna ek olarak annenin yanı sıra ablayla ev işlerine yardım konusunda çatışma çıkmaktadır. Ders çalışma konusunda esas olarak anne ve babayla çatışma yaşanmaktadır. Buraya kadar sözü edilen ev içi tartışma konularında, ders çalışma dışında, babanın hissedilir bir ağırlığı yoktur. Ama ev dışı konularda gençler en sık babayla karşı karşıya gelmektedir. Dışarı çıkma, arkadaş seçimi, eve geç gelme ve parasal konularda ergenlerin en sık tartıştıkları aile üyesi babalarıdır.

Tablo 153. Çatışma/Tartışma Nedenleri (%)

Televizyon izleme	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	24,9
Ders çalışma	23,5
Ev işlerine yardım etme	16,8
Giyim - kuşam	14,2
Dışarı çıkma	13,7
Arkadaş seçimi	10,1
Parasal konular	9,0
Eve geç gelme	7,4
Telefonla konuşma	5,9
Diğer	7,4
Cevap yok	0,4
Toplam	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 3524

Tablo 154. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Aile Üyelerine Göre) (%)

	Anne	Baba	Ağabey	Abla	Küçük kardeşler	Toplam
Televizyon izleme	20,8	16,2	33,3	34,9	47,5	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	24,9	19,8	26,9	23,1	26,9	24,9
Ders çalışma	35,6	33,2	13,9	20,8	18,2	23,5
Ev işlerine yardım etme	22,9	8,5	11,2	23,0	15,8	16,8
Giyim - kuşam	13,2	11,5	18,4	22,3	10,9	14,2
Dışarı çıkma	19,3	29,9	15,1	8,2	6,0	13,7
Arkadaş seçimi	14,7	18,0	12,5	10,2	3,5	10,1
Parasal konular	8,0	25,0	8,9	5,5	5,0	9,0
Eve geç gelme	9,5	21,2	7,3	5,1	2,0	7,4
Telefonla konuşma	8,2	8,7	5,6	7,8	2,7	5,9
Diğer	3,3	6,2	6,1	5,7	11,4	7,4
Cevap yok	0,7	0,0	0,0	0,8	0,5	0,4
Toplam	181,0	198,2	159,2	167,4	150,3	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.
n: 3524

Ev işlerine yardım etme ve giyim-kuşam kızlar için erkeklere göre daha sık yaşanan çatışma konularıdır. Erkeklerin aile üyeleriyle kızlara göre daha çok tartıştığı belli başlı konular ise bilgisayarda vakit geçirme, parasal konular ve eve geç gelmedir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, özellikle televizyon ve bilgisayar konusunda küçükler büyüklere göre daha sık çatışma yaşamaktadır. Yaş ilerledikçe ev dışına ilişkin sorunlar çatışma nedeni olarak daha çok ağırlık kazanmaktadır.

SES'e göre bakıldığında, TV izleme, ev işlerine yardım ve telefonla konuşma alt gruplarda daha çok tartışma konusu olmaktadır. TV izleme üst grupta %20 oranında tartışma konusu olurken, bu oran alt grupta %42'ye çıkmaktadır. Bir çatışma nedeni olarak ev işlerine yardım alt grupta %26 oranında belirtilmiş, üst grupta ise bu oran %10'a düşmüştür. Telefonla konuşmada da oranlar alt grupta %13, üst grupta %5'tir. Üst gruplarda daha sık belirtilen tartışma konuları ise bilgisayarda vakit geçirme, ders

çalışma, dışarı çıkma, arkadaş seçimi ve eve geç gelmedir. Özellikle bilgisayarda vakit geçirme üst grupta %37,5 oranında belirtilmişken, alt grupta bu oran %5'e düşmektedir. Bu farkın daha çok alt gruplarda bilgisayar sahipliği oranının düşük olmasından kaynaklandığını söylemek yanıltıcı olmaz.

Tartışma konuları açısından kırsal alanlarla kentler arasındaki en büyük fark (muhtemelen gene bilgisayar sahipliğine koşut olarak) bilgisayarda vakit geçirmeyle ilgilidir. Bir çatışma nedeni olarak bu konu kentlerde kırsal alanlara göre bir kat fazla belirtilmiştir (sırasıyla %28 ve %14). Bunun dışında kentlerde kırsal alanlara göre belirli bir farkla daha çok vurgulanan çatışma konuları dışarı çıkma ve arkadaş seçimidir. Kırsal alanların çocuklar için görece daha güvenli olduğu düşünülürse, bu sonuçlar doğal karşılanabilir. Öte yandan TV izleme kırsal alanlarda bir çatışma nedeni olarak kentlere göre biraz daha sık belirtilmiştir (sırasıyla %39,5 ve %32) (EK Tablo 93).

Aile tiplerine göre bakıldığında, özellikle ev dışı konularda tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin akranlarına göre daha sık çatışma yaşadıkları görülmektedir. Bu gençlerin aile üyeleriyle öteki ergenlere göre daha sık tartıştıkları konuların başında parasal konular, arkadaş seçimi, eve geç gelme ve dışarı çıkma gelmektedir (EK Tablo 94).

Tablo 155. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Televizyon izleme	33,1	34,8	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	19,0	30,7	24,9
Ders çalışma	22,6	24,4	23,5
Ev işlerine yardım etme	25,6	8,1	16,8
Giyim - kuşam	19,2	9,2	14,2
Dışarı çıkma	12,4	14,9	13,7
Arkadaş seçimi	10,4	9,7	10,1
Parasal konular	6,8	11,2	9,0
Eve geç gelme	4,7	10,1	7,4
Telefonla konuşma	7,6	7,3	7,4
Diğer	7,8	4,0	5,9
Cevap yok	0,5	0,4	0,4
Toplam	169,7	164,9	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.
n: 3524

Tablo 156. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Televizyon izleme	40,8	24,9	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	27,6	21,3	24,9
Ders çalışma	24,7	21,9	23,5
Ev işlerine yardım etme	15,5	18,5	16,8
Giyim – kuşam	11,8	17,3	14,2
Dışarı çıkma	12,2	15,7	13,7
Arkadaş seçimi	8,2	12,5	10,1
Parasal konular	7,3	11,2	9,0
Eve geç gelme	5,3	10,2	7,4
Telefonla konuşma	7,9	6,8	7,4
Diğer	4,9	7,3	5,9
Cevap yok	0,5	0,4	0,4
Toplam	166,8	167,9	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 3524

Tablo 157. Çatışma/Tartışma Nedenleri (SES'e göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Televizyon izleme	20,1	26,9	31,9	36,2	42,1	34,2
Bilgisayarda vakit geçirme	37,5	34,4	35,1	21,0	5,0	24,9
Ders çalışma	27,1	34,5	26,0	21,3	17,9	23,6
Ev işlerine yardım etme	9,7	17,3	14,8	16,1	25,6	16,7
Giyim – kuşam	16,2	11,5	15,7	13,5	15,6	14,3
Dışarı çıkma	20,6	17,4	13,2	13,0	12,4	13,7
Arkadaş seçimi	12,0	11,1	13,7	8,9	5,3	10,2
Parasal konular	9,4	6,7	10,0	8,7	10,2	9,1
Eve geç gelme	13,0	9,0	7,8	6,7	6,7	7,5
Telefonla konuşma	4,7	6,4	5,1	8,1	13,0	5,9
Diğer	10,1	8,6	6,9	5,1	3,6	7,6
Cevap yok	0,0	0,5	0,4	0,5	0,1	0,4
Toplam	180,5	184,2	180,8	158,9	157,5	168,1

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 3348

2. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi

Yukarıda görüldüğü gibi, aile içinde en iyi ilişki aneyle kurulmaktadır. Bunun yanı sıra ailede en çok çatışılan kişi de annedir. Ek olarak bir sorun olduğunda en çok destek alınan kişilerin başında açık farkla anne gelmektedir. Katılımcıların %62'si annelerini en çok destek aldıkları kişi olarak belirtmiştir. Anneyi %15'le baba izlemektedir.

Kız çocuklar erkeklere göre annelerinden daha çok destek aldıklarını düşünmektedir (sırasıyla %70 ve

Tablo 158. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (%)

Annem	61,9
Babam	14,6
Arkadaşım	7,0
Ablam	6,0
Ağabeyim	3,8
Kız/erkek arkadaşım	1,0
Diğer	3,0
Hiç kimse	2,3
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0

%54). Erkekler ise kızlara göre babalarından daha çok destek aldıkları kanısındadır (sırasıyla %21 ve %8). Benzer biçimde abla desteği kızlarda, ağabey desteği erkeklerde görece daha yüksek oranlarda belirtilmiştir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, belli başlı fark aneden alınan destekte görülmektedir. Yaşça küçük

Tablo 159. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	70,4	53,8	61,9
Babam	8,3	20,7	14,6
Arkadaşım	5,3	8,7	7,0
Ablam	8,8	3,4	6,0
Ağabeyim	1,8	5,8	3,8
Kız/erkek arkadaşım	0,8	1,2	1,0
Diğer	2,8	3,2	3,0
Hiç kimse	1,5	3,0	2,3
Cevap yok	0,2	0,2	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:435,038$ serbestlik derecesi:24 $p=0,000$

olan ergenler büyüklere göre annelerinden daha çok destek aldıklarını düşünmektedir (sırasıyla %65,5 ve %57). Bir sorun olduğunda en çok babalarından destek aldıklarını belirtenler de, arada çok fark olmasa da, 12-15 yaş grubunda daha yüksek orandadır (sırasıyla %15,5 ve %13,5). Daha önce anlatıldığı gibi, yaşça küçük ergenlerin anne-babalarıyla büyüklerden görece daha iyi geçindiği ve daha az çatıştığı düşünülürse, destek almaya ilişkin bu sonuçların da söz konusu bulgularla koşutluk içinde olduğu görülür.

Tablo 160. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Annem	65,5	56,8	61,9
Babam	15,5	13,5	14,6
Arkadaşım	5,1	9,7	7,0
Ablam	5,8	6,4	6,0
Ağabeyim	2,5	5,8	3,8
Kız/erkek arkadaşım	0,9	1,1	1,0
Diğer	2,8	3,3	3,0
Hiç kimse	1,6	3,2	2,3
Cevap yok	0,3	0,2	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:196,103$ serbestlik derecesi:24 $p=0,000$

SES'e göre bakıldığında, bir sorun olduğunda en çok anne ve babadan destek aldığını düşünenler üst SES gruplarında görece daha yüksek oranlardadır. Bunun aksine, abla ve ağabeyden destek alanlar ise alt SES gruplarında daha çoktur (EK Tablo 95). Yerleşim türü açısından, destek alınan kişiye ilişkin oranlar arasında önemli farklar yoktur.

Sorun olduğunda en çok destek alınan kişilere aile tipine göre bakıldığında, dikkati çeken başlıca nokta geleneksel geniş ailelerde annenin öteki ailelere göre en düşük oranda (%53; genel kitle %62), babanın ise en yüksek oranda (%20; genel kitle %15) belirtilmiş olmasıdır (EK Tablo 96).

3. En Çok Zaman Geçirilen Kişi

Katılımcılar boş vakitlerini en çok okuldan ya da mahalleden arkadaşlarıyla geçirmektedir. Aile içinde ise en çok vakit geçirilen kişi annedir. Araştırmaya katılan ergenlerin %30'u boş vakitlerini en çok anneleriyle, %28'i okul arkadaşlarıyla, %17'si ise mahalle arkadaşlarıyla geçirdiğini belirtmiştir. Boş vakitlerini babalarıyla geçiren ergenlerin oranı çok düşüktür (%4). Kızlar erkeklere göre anneleriyle daha çok zaman geçirmektedir (sırasıyla %39 ve %21). Erkekler ise okul ve mahalle arkadaşlarıyla kızlara göre daha çok birlikte olmaktadır. Erkekler ayrıca babalarıyla görece daha çok zaman geçirmektedir.

Tablo 161. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (%)

Annem	30,0
Okul arkadaşım/arkadaşlarım	28,1
Mahalleden arkadaşım/arkadaşlarım	16,8
Kız/erkek arkadaşım	5,7
Ablam	4,5
Babam	3,8
Küçük kız kardeşim	3,3
Küçük erkek kardeşim	2,4
Ağabeyim	2,0
Diğer	3,2
Cevap yok	0,3
Toplam	100,0

Tablo 162. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	39,3	21,1	30,0
Okul arkadaşım/arkadaşlarım	24,6	31,4	28,1
Mahalleden arkadaşım/arkadaşlarım	10,0	23,3	16,8
Kız/erkek arkadaşım	5,4	6,0	5,7
Ablam	6,9	2,1	4,5
Babam	2,3	5,3	3,8
Küçük kız kardeşim	5,1	1,5	3,3
Küçük erkek kardeşim	1,9	2,9	2,4
Ağabeyim	0,9	2,9	2,0
Diğer	3,2	3,3	3,2
Cevap yok	0,3	0,2	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:652,057$ serbestlik derecesi:27 $p=0,000$

Tablo 163. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Annem	32,6	26,4	30,0
Okul arkadaşım/arkadaşlarım	26,4	30,4	28,1
Mahalleden arkadaşım/arkadaşlarım	16,7	17,0	16,8
Kız/erkek arkadaşım	4,6	7,3	5,7
Ablam	4,4	4,5	4,5
Babam	4,1	3,5	3,8
Küçük kız kardeşim	3,6	2,8	3,3
Küçük erkek kardeşim	3,1	1,5	2,4
Ağabeyim	1,8	2,2	2,0
Diğer	2,5	4,3	3,2
Cevap yok	0,3	0,2	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:142,254$ serbestlik derecesi:27 $p=0,000$

Yaş gruplarına göre bakıldığında temel fark 12-15 yaş grubundakilerin anneleriyle büyüklere göre daha çok zaman geçirmesinde görülmektedir (sırasıyla %33 ve %26).

Anneleriyle en çok zaman geçirenler üst ve alt SES gruplarında ötekilere göre yüksek orandadır. Boş vakitlerini en çok babalarıyla geçirenler SES gruplarıyla doğru orantılı olarak üst gruptan alt gruba doğru giderek azalmaktadır. Babalarıyla en çok zaman geçirenler üst grupta %9 iken, bu oran alt grupta %1,5'e gerilemektedir. Bu olgu kişisel olmaktan çok yapısal bir soruna işaret etmektedir. SES düzeyi düştükçe geçim kaygıları daha yoğun hissedilmekte, babalar çocuklarıyla birlikte olmak için yeterli zaman bulamamaktadırlar. Arkadaşlarla ilişkilerde ilginç bir durum görülmektedir. Üst SES gruplarındaki katılımcılar okul arkadaşlarıyla alt gruplara göre daha çok zaman geçirmekte, alt gruplar ise mahalle arkadaşlarıyla üst gruplara göre daha sık birlikte olmaktadır. Bu örüntü kır-kent ayrımında da görülmektedir. Kentliler daha çok okul arkadaşlarıyla, kırsal kesimdekiler ise mahalle arkadaşlarıyla vakit geçirmektedir (EK Tablo 97).

Tablo 164. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	34,2	30,6	27,4	27,9	37,2	29,6
Okul arkadaşım/ arkadaşlarım	33,1	33,2	33,1	27,8	15,6	28,4
Mahalleden arkadaşım/ arkadaşlarım	6,9	12,0	15,1	18,5	24,3	17,2
Kız/erkek arkadaşım	7,6	7,4	5,8	5,7	2,5	5,6
Ablam	2,0	3,2	4,4	4,7	6,0	4,5
Babam	9,3	6,7	4,2	2,8	1,5	3,7
Küçük kız kardeşim	2,1	2,6	2,6	3,7	3,8	3,2
Küçük erkek kardeşim	2,2	1,9	2,2	2,7	2,9	2,5
Ağabeyim	1,0	1,1	2,1	2,0	2,9	2,0
Diğer	1,6	1,3	2,7	3,9	3,4	3,1
Cevap yok	0,0	0,0	0,5	0,2	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:343,013$ serbestlik derecesi:104 $p=0,000$

4. Ailenin Ergenden Beklentileri

Ailelerin çocuklarından başlıca beklentileri okula gitmeleri ve derslerini çalışmalarınıdır (belirtilme sıklığı %83). Daha sonra odalarının temiz tutulması (%17) ve günlük ev işlerine yardımcı olmak (%14) gibi beklentiler gelmektedir. Katılımcıların %7'si ailelerinin kendilerinden hiçbir beklentisi olmadığı kanaatinde. Odanın temiz tutulması dışarıda tutulursa, genel olarak ev işlerine yardım ve kardeşlerle ilgilenmeye ilişkin beklentilerin toplam belirtme sıklığı %36'dır. Ailenin çocuktan çalışıp para kazanması beklentisi ise %5 oranında belirtilmiştir.

Tablo 165. Ailenin Ergenden Beklentileri (%)

Ders çalışmak/okuluma gitmek	82,8
Kendi odamı temiz tutmak	16,9
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	13,9
Benden hiçbir beklentileri yok	7,0
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	6,7
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	5,4
Çalışıp para kazanmak	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	4,8
Diğer	0,4
Cevap yok	0,2
Toplam	147,8

Birden çok cevap alınmıştır.

Cinsiyete göre bakıldığında, en büyük fark günlük ev işlerine, yemek yapmaya yardımcı olma gibi beklentilerde görülmektedir. Söz konusu beklentileri kızlar toplam olarak %31 oranında belirtmişken, bu oran erkeklerde %6,5'tir. Benzer biçimde küçük kardeşlerle ilgilenme ve alışverişe yardımcı olma beklentileri de kızlarda erkeklerden görece yüksektir. Buna karşılık, çalışıp para kazanmaları erkeklerden kızlara göre çok daha yüksek oranda beklenmektedir (belirtilme sıklığı erkekler %8, kızlarda %2). Öte yandan yaşça küçük olan ergenlerden derslerine çalışmalarına büyüklere göre daha çok beklenmektedir (belirtilme sıklığı sırasıyla %89 ve %74). Çalışıp para kazanma beklentisi ise 16-18 yaş grubundaki ergenlerden görece yüksek oranda beklenmektedir (küçüklerde belirtme sıklığı %2, büyüklerde %9) (EK Tablo 98).

Tablo 166. Ailenin Ergenden Beklentileri (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Ders çalışmak/okuluma gitmek	81,5	84,0	82,8
Kendi odamı temiz tutmak	19,8	14,1	16,9
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	22,8	5,4	13,9
Benden hiçbir beklentileri yok	6,6	7,4	7,0
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	8,2	5,2	6,7
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	6,8	4,0	5,4
Çalışıp para kazanmak	1,9	7,7	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	8,8	1,1	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	4,8	4,8	4,8
Diğer	0,2	0,4	0,3
Cevap yok	0,3	0,1	0,2
Toplam	161,8	134,3	147,7

Birden çok cevap alınmıştır.

Ailelerin ergenlerden beklentileri SES düzeyine göre anlamlı bir biçimde ayrılmaktadır. Özellikle ders çalışma ve odasını temiz tutma gibi beklentiler üst SES gruplarında en yüksek oranlarda belirtilmiştir. Ev işleriyle ilgili beklentiler ve kardeşlere ders çalıştırmak ise alt SES grubunda üst gruplara göre daha çok dile getirilmiştir. Özellikle ev işleriyle ilgili beklentiler alt SES gruplarında da ağırlıkla kız çocuklara yöneliktir. Örneğin ev işlerine yardım alt SES grubundaki erkek ergenler arasında %4 oranında belirtilmişken, bu oran kızlarda %36,5'tir (EK Tablo 99-100).

Ailelerin ergenden beklentilerine aile tipine göre bakıldığında dikkati çeken başlıca nokta özellikle tek ebeveynli ailelerde çocukların sorumluluklarının öteki ailelere göre daha ağır oluşudur. Ev işleriyle ilgili beklentiler ve çalışıp eve para getirmesi beklentisi bu tip ailelerdeki ergenler tarafından görece yüksek oranlarda belirtilmiştir (EK Tablo 101).

Tablo 167. Ailenin Ergenden Beklentileri (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Ders çalışmak/okuluma gitmek	90,5	91,0	84,9	83,5	71,5	83,3
Kendi odamı temiz tutmak	33,6	28,9	22,9	12,9	3,7	17,0
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	10,0	8,1	12,1	13,6	21,1	13,5
Benden hiçbir beklentileri yok	5,6	6,0	6,3	7,4	7,7	6,9
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	7,2	7,1	6,9	6,0	7,4	6,6
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	4,8	4,2	5,2	5,1	7,5	5,3
Çalışıp para kazanmak	4,0	6,2	5,6	4,4	4,4	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	1,2	2,4	3,9	5,1	9,3	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	2,7	2,3	4,7	4,6	8,2	4,8
Diğer	0,3	0,0	0,3	30,0	0,5	0,3
Cevap yok	0,3	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2
Toplam	160,3	156,2	153,1	172,6	141,5	147,7

Birden çok cevap alınmıştır.

5. Anne ve Babayla İlişkiler

Katılımcılara bir dizi önerme sunulmuş ve hayatta olan ebeveynleriyle ilişkilerini düşünerek belirtilen durumlarla hangi sıklıkta karşılaştıklarını değerlendirilmeleri istenmiştir. Her bir önerme için verilen puanlar ve hesaplanan ortalamalar anneler için Tablo 168'de, babalar için Tablo 169'da yer almaktadır.

Ebeveynle ilişkilerin çeşitli yönleri arasında ergenlerin en çok katıldıkları önerme anne ve babalarının kendilerine yönelik sevgisidir. Katılımcıların %90'ı annelerinin onları sevdiğini sık sık ya da her zaman hissettiklerini belirtmiştir. Bu oran babalar için biraz daha düşüktür (%84). Bununla ilişkili olarak ergenlerin anne-babalarının onlara güvendiğine ve onları oldukları gibi kabul ettiklerine ilişkin algıları da yüksek oranlarda olumludur. Ebeveynin kendilerine yönelik eleştirel bir yaklaşımda olduğu algısının (hatasız, kusursuz olmaları beklentisi) ise görece düşük oranlarda olması yukarıdaki bulgularla koşutluk içindedir. Katılımcıların hem anneleriyle, hem babalarıyla ilgili en düşük oranlarda katıldıkları önerme ise sorunlarını paylaşma konusundadır. Hemen her sorunun anneye paylaşılma ortalaması 3,91/5, babayla paylaşılma ortalaması ise 3,44/5'tir.

Genel olarak bakıldığında çocukların anneleriyle ilgili algılarının babalarına göre daha olumlu olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Annelerin çocuklara yönelik sevgi güven vb ortalamaları babalardan yüksektir. Ayrıca annelerin daha kontrol-

Tablo 168. Anneyle İlişkiler (%)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Cevap yok	Toplam	Ortalama
Annemin beni sevdiğini hissederim	0,2	1,1	8,3	30,4	59,7	0,3	100,0	4,49
Annem hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	1,2	3,6	17,1	37,4	40,4	0,3	100,0	4,12
Annem her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,5	8,0	22,7	31,5	34,0	0,4	100,0	3,85
Annem sorunlarımla ilgilenir	0,6	3,3	14,4	39,0	42,0	0,6	100,0	4,19
Hemen her sorunumu annemle paylaşıyorum	2,7	8,7	20,1	31,3	36,7	0,5	100,0	3,91
Annem beni olduğum gibi görür, kabul eder	0,9	3,5	14,1	37,8	43,3	0,4	100,0	4,20
Annemin bana güvendiğini hissederim	0,6	2,0	11,8	34,4	50,9	0,4	100,0	4,33

Tablo 169. Babayla İlişkiler (%)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	Cevap yok	Toplam	Ortalama
Babamın beni sevdiğini hissederim	0,9	2,6	12,8	30,4	53,2	0,2	100,0	4,33
Babam hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	2,6	6,7	21,8	35,5	33,1	0,3	100,0	3,90
Babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	4,2	8,3	24,8	31,5	30,8	0,4	100,0	3,77
Babam sorunlarımla ilgilenir	2,6	8,6	22,0	35,0	31,3	0,4	100,0	3,84
Hemen her sorunumu babamla paylaşıyorum	7,9	16,4	24,0	26,0	25,2	0,5	100,0	3,44
Babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	1,9	5,2	17,6	37,3	37,5	0,5	100,0	4,04
Babamın bana güvendiğini hissederim	1,4	2,9	16,7	34,5	44,1	0,4	100,0	4,18

cü oluşu, çocukların her sorunuyla ilgilenmesiyle koşutluk içindedir. Babaların ise birçok konuda çocuklarına karşı görece ilgisiz algılandığı anlaşılmaktadır. Belki de bunun bir sonucu olarak en düşük ortalama sorunların babayla paylaşılmasında görülmektedir.

Anneyle olan ilişkilerde kızlarla erkekler arasında büyük farklar yoktur. Annelerin kızlarına yönelik görece daha kontrolcu olduğu, kızların sorunlarını anneleriyle daha yüksek oranlarda paylaştığı anlaşılmaktadır (sırasıyla ortalama 4,02 ve 3,80). Babalar ise erkek çocuklarla görece daha yakından ilgilidir. Kızların sorunlarını babalarıyla paylaşma ortalaması hayli düşüktür (3,28/5).

Ergenlerin yaş aldıkça annelerinden görece bağımsızlaştığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların algılarına göre anneler yaşça küçük ergenlerle büyüklere göre daha yakından ilgilenmektedir. Bununla koşut olarak yaşça küçük olanlar sorunlarını anneleriyle daha yüksek oranlarda paylaşmaktadır (ortalamalar küçüklerde 4,00; büyüklerde 3,78). Babalara ilişkin algılara bakıldığında ise çocukların büyüdükçe babalarından uzaklaştığına ilişkin ipuçlarını görmek mümkündür. Babalar bir yandan küçükler için büyüklerle daha az kontrolcu ve eleştirel davranmakta, öte yandan sorunlarıyla da daha az ilgilenmektedir. Ergenler büyüdükçe sorunlarını babalarıyla paylaşma ortalamaları da gerilemektedir (ortalamalar küçüklerde 3,55; büyüklerde 3,29).

Tablo 170. Anne/Baba Karşılaştırma (Ortalama)

	Anne	Baba
Annemin/babamın beni sevdiğini hissederim	4,49	4,33
Annem/babam hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	4,12	3,90
Annem/babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,85	3,77
Annem sorunlarımla ilgilenir	4,19	3,84
Hemen her sorunumu annemle/babamla paylaşıyorum	3,91	3,44
Annem/babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,20	4,04
Annemin/babamın bana güvendiğini hissederim	4,33	4,18

Tablo 171. Anneyle İlişkiler (Cinsiyete Göre) (Ortalama)

	Kız	Erkek	Toplam
Annemin beni sevdiğini hissederim	4,49	4,48	4,49
Annem hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	4,17	4,08	4,12
Annem her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,87	3,83	3,85
Annem sorunlarımla ilgilenir	4,24	4,14	4,19
Hemen her sorunumu annemle paylaşıyorum	4,02	3,80	3,91
Annem beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,20	4,19	4,20
Annemin bana güvendiğini hissederim	4,33	4,34	4,33

Tablo 172. Babayla İlişkiler (Cinsiyete Göre) (Ortalama)

	Kız	Erkek	Toplam
Babamın beni sevdiğini hissederim	4,32	4,33	4,33
Babam hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	3,84	3,96	3,90
Babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,71	3,83	3,77
Babam sorunlarımla ilgilenir	3,78	3,90	3,84
Hemen her sorunumu babamla paylaşıyorum	3,28	3,60	3,44
Babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,03	4,04	4,04
Babamın bana güvendiğini hissederim	4,18	4,17	4,18

Tablo 173. Anneyle İlişkiler (Yaş Grubuna Göre) (Ortalama)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Annemin beni sevdiğini hissederim	4,51	4,45	4,49
Annem hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	4,18	4,04	4,12
Annem her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,92	3,75	3,85
Annem sorunlarımla ilgilenir	4,25	4,11	4,19
Hemen her sorunumu annemle paylaşıyorum	4,00	3,78	3,91
Annem beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,23	4,15	4,20
Annemin bana güvendiğini hissederim	4,38	4,27	4,33

Tablo 174. Babayla İlişkiler (Yaş Grubuna Göre) (Ortalama)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Babamın beni sevdiğini hissederim	4,40	4,22	4,33
Babam hareketlerimi, yapip ettiklerimi kontrol eder	3,96	3,82	3,90
Babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,81	3,72	3,77
Babam sorunlarımla ilgilenir	3,93	3,72	3,84
Hemen her sorunumu babamla paylaşıyorum	3,55	3,29	3,44
Babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,11	3,94	4,04
Babamın bana güvendiğini hissederim	4,25	4,08	4,18

Tablo 175. Anneyle İlişkiler (SES'e Göre) (Ortalama)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annemin beni sevdiğini hissederim	4,50	4,52	4,48	4,50	4,39	4,48
Annem hareketlerimi, yapıp ettiklerimi kontrol eder	4,09	4,11	4,11	4,13	4,09	4,12
Annem her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,78	3,71	3,80	3,89	3,84	3,84
Annem sorunlarımla ilgilenir	4,32	4,23	4,16	4,20	4,10	4,18
Hemen her sorunumu annemle paylaşıyorum	4,03	3,89	3,90	3,92	3,80	3,90
Annem beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,11	4,08	4,16	4,23	4,19	4,18
Annemin bana güvendiğini hissederim	4,38	4,30	4,29	4,34	4,35	4,33

Tablo 176. Babayla İlişkiler (SES'e Göre) (Ortalama)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Babamın beni sevdiğini hissederim	4,38	4,38	4,32	4,33	4,21	4,32
Babam hareketlerimi, yapıp ettiklerimi kontrol eder	4,01	3,95	3,87	3,92	3,75	3,89
Babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,76	3,72	3,67	3,83	3,69	3,75
Babam sorunlarımla ilgilenir	3,97	4,00	3,79	3,83	3,72	3,83
Hemen her sorunumu babamla paylaşıyorum	3,67	3,62	3,47	3,43	3,14	3,44
Babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,07	4,04	3,96	4,07	3,98	4,02
Babamın bana güvendiğini hissederim	4,31	4,21	4,10	4,18	4,17	4,17

SES gruplarına göre bakıldığında anneye ilişkin algılarda büyük farklılıklar görülmektedir. Üst SES gruplarında annelerin sevgisine ilişkin algı, ayrıca annelerin sorunlarla ilgilenmesi ve sorun paylaşmaya yönelik ortalamalar öteki gruplardan görece daha yüksektir. Babalarda ise durum farklıdır. Hemen her konuda babalara ilişkin algı üst SES grubundan aşağı doğru inildikçe zayıflamaktadır. En büyük fark ise sorunların paylaşılmasında görülmektedir. Üst SES grubunda hemen her sorunun babayla paylaşılma ortalaması 3,67 iken, bu değer alt grupta 3,14'e gerilemektedir.

Anne ve babayla ilişkilere aile tipi açısından bakıldığında en belirgin fark parçalanmış ailelerde yaşayan ergenlerin algılarında görülmektedir. Bu katılımcıların annelerine yönelik algı ortalamaları hemen her konuda öteki aile tiplerine göre yüksektir. Öte yandan babalarına ilişkin algı ortalamaları ise tam aksine hemen her konuda öteki ailelerden düşüktür. Bu tür ailelerde çocukların daha çok anneleriyle birlikte yaşıyor olmaları bir neden olarak düşünülebilir. Bunun dışında, çekirdek ailelerde yaşayan ergenlerin babalarıyla görece daha yakın ilişkide olduğu anlaşılmaktadır (EK Tablo 102-103)

7. BÖLÜM

HİSLER, DAVRANIŞLAR ve ERGENLİK DÖNEMİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Genel Mutluluk

Benlik Saygısı

*Sorunla Karşılaştığında
Gösterilen Davranış*

*Ergenlik Döneminin Getirdiği
Davranış Değişiklikleri*

A. Genel Mutluluk

Çalışmaya katılan ergenlerin esas olarak mutlu olduğu görülmektedir. “Mutlu” ve “çok mutlu” olduğunu belirten ergenler örneklemin %80’nini oluşturmaktadır. Katılımcıların yalnızca %4’ü “mutsuz” ya da “çok mutsuz” olduğunu belirtmiştir.

Tablo 177. Genel Mutluluk Düzeyi (%)

Çok mutsuz	0,9
Mutsuz	3,4
Ne mutlu, ne mutsuz	14,6
Mutlu	57,5
Çok mutlu	22,8
Cevap yok	0,8
Toplam	100,0
Ortalama	3,99

Cinsiyete göre bakıldığında anlamlı bir fark görülmezken, yaş gruplarında daha küçük yaşta ergenlerin biraz daha mutlu oldukları söylenebilir. 12-15 yaş grubundaki ergenlerin %85’i “mutlu” ya da “çok mutlu” olduğunu belirtirken bu oran 16-18 yaş grubunda %74’e gerilemektedir.

Tablo 178. Genel Mutluluk Düzeyi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Çok mutsuz	0,7	1,1	0,9
Mutsuz	2,5	4,7	3,4
Ne mutlu, ne mutsuz	11,6	18,8	14,6
Mutlu	58,5	56,2	57,5
Çok mutlu	26,2	18,1	22,8
Cevap yok	0,5	1,2	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,08	3,86	3,99

$\chi^2:5,48$ serbestlik derecesi:4 $p=0,242$

Mutluluk düzeyi açısından SES, yerleşim türü ve aile tipine göre anlamlı farklar görülmemektedir. Öte yandan yüksek benlik saygısı (bak. Aşağıda, Bölüm B) olan gençlerin ötekilere göre kendilerini daha mutlu hissettikleri anlaşılmaktadır. Mutlu ya da çok mutlu olduğunu belirtenlerin toplam oranı, düşük benlik saygısı olanlarda %52 iken, bu oran benlik saygısı normal düzeyde olanlarda %81’e, yüksek benlik saygısı olanlarda ise %91’e çıkmaktadır. Benlik saygısı düşük düzeyde olanlar arasında kendini mutsuz ya da çok mutsuz hissedenlerin oranı görece yüksektir (%17; genel kitle %4). Vücut Kitle Endeksi’ne göre bakıldığında ise, kendini mutlu

hisseden ergenlerin “zayıf”tan “obez”e doğru düzenli bir biçimde azaldığı görülmektedir. Her ne kadar çok mutlu olduğunu ifade edenler “obez” olarak nitelenebilecek olanlar arasında en yüksek oranda ise de “mutlu” ve “çok mutlu” seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde yukarıdaki sonuç değişmemektedir.

Tablo 179. Genel Mutluluk Düzeyi (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Çok mutsuz	3,7	0,7	0,3	0,9
Mutsuz	13,2	3,0	0,5	3,3
Ne mutlu, ne mutsuz	30,6	14,5	7,7	14,7
Mutlu	37,0	61,3	47,5	58,0
Çok mutlu	14,8	19,9	43,7	22,5
Cevap yok	0,6	0,60	0,4	0,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:493,289$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$

Tablo 180. Genel Mutluluk Düzeyi (Vücut Kitle Endeksine Göre) (%)

	Zayıf	Normal	Kilolu	Obez	Toplam
Çok mutsuz	1,0	1,0	1,2	0,0	1,0
Mutsuz	3,4	3,4	4,0	2,8	3,4
Ne mutlu, ne mutsuz	11,9	15,7	17,2	24,9	14,8
Mutlu	58,1	58,1	58,0	39,4	57,9
Çok mutlu	25,1	21,2	18,4	32,9	22,2
Cevap yok	0,6	0,7	1,3	0,0	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:5,480$ serbestlik derecesi:4 $p=0,242$

B. Benlik Saygısı

Bu çalışmada 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilen ve 1986’da Türkiye’de geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmış olan (Çuhadaroğlu, 1986), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self-Esteem Scale, RSE) kullanılmıştır. Literatür bölümünde de anlatıldığı gibi, ölçeğin 10 maddeden oluşan ilk alt kategorisi kullanılmıştır. Bu 10 önerme dördü Likert tipi ölçekte değerlendirilmiştir. Analiz aşamasında, katılımcıların cevapları doğrultusunda “benlik saygısı puanları” hesaplanmıştır.

Bu hesaplama şu şekildedir: Önermelerden 1,2,4,6 ve 7 numaralı olanlarda “kesinlikle katılıyorum” cevabı 3 puan, “katılıyorum” cevabı 2 puan, “katılmıyorum” cevabı 1 puan, “kesinlikle katılmıyorum” cevabı ise 0 puan almıştır. Önermelerden 3,5,8,9 ve 10 numaralı olanlarda ise “kesinlikle katılıyorum” cevabı

0 puan, “katılıyorum” cevabı 1 puan, “katılmıyorum” cevabı 2 puan, “kesinlikle katılmıyorum” cevabı da 3 puan almıştır. Bu hesaplamalara göre alınabilecek en yüksek puan 30’dur. Değerlendirmeye göre, benlik saygısı puanı 15 ve 25 arasında olanlar normal düzeyde benlik saygısına, 15’in altındakiler düşük düzeyde benlik saygısına, 25’in üstündekiler ise yüksek düzeyde benlik saygısına sahiptir. Bu hesaplama sırasında önermelerden herhangi birine cevap veremeyen 508 ergen analize dahil edilmemiştir.

Literatür bölümünde de anlatıldığı gibi, yüksek benlik saygısına sahip olmak, insanın kendini “gururlu, değerli, gayretli, etkin ve başarılı” hissetmesidir (Özkan, 1994:4). Benlik saygısı, kişinin özsaygısının, kendine güveninin ve kendine verdiği değerlerin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Yukarıda açıklanan hesaplama doğrultusunda yapılan değerlendirmeye göre araştırmaya katılan ergenlerin %6,5’inin düşük, %81’inin normal, %12’sinin ise yüksek benlik saygısına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 181. Benlik Saygısı Grupları (%)

Düşük	6,5
Normal	81,3
Yüksek	12,2
Toplam	100,0

Tablo 182’de katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’nde yer alan önermelere verdiği cevapların dört üzerinden ortalamaları yer almaktadır. (1: Kesinlikle katılıyorum; 2: Katılıyorum; 3: Katılmam; 4: Kesinlikle katılmam)

Tablo 182. Rosenberg Benlik Saygısı Önermeleri (Ortalama)

Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	1,64
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.	1,71
Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.	3,06
Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.	1,83
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.	2,91
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.	1,80
Genel olarak kendimden memnunum	1,73
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim	2,27
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.	3,06
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.	3,10

C. Sorunla Karşılaşıldığında Gösterilen Davranış

Bir sorunla karşılaştıklarında ergenlerin temel davranış biçimi sorundan farklı biçimlerde kaçmaktır. Katılımcıların %18,5’i bir sorunla karşılaştığında hiçbir şey yapmadığını, aldırış etmediğini belirtmiştir. Küsenlerin oranı %13’tür. Çekip gittiklerini söyleyenler ise %10’dur. Bu üç grubun toplam oranı %40’ın üzerindedir. Sorunlar karşısında saldırgan bir tutum alanlar (kızıp bağırınlar, vurup dövenler, kırıp dökenler) ise toplamda %23’tür. Öte yandan sorunu konuşarak çözmeye çalışanlar da üçte birin üzerindedir (%35,5).

Tablo 183. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (%)

Konuşup sorunu çözmeye çalışırım	35,5
Aldırış etmem/hiçbir şey yapmam	18,5
Kızıp bağırım	18,1
Küserim	12,7
Çeker giderim	9,6
Vurur döverim	3,5
Etrafı kırıp dökerim	1,5
Ağlarım	0,03
Cevap yok	0,4
Toplam	100,0

Sorunlar karşısında gösterilen davranış biçimlerine cinsiyete göre bakıldığında, çeşitli davranış biçimlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Kızlar erkeklere göre sorunları konuşarak çözmeye daha çok eğilimlidir (sırasıyla %38 ve %33). Kızların kendi içine kapanma, küsmeye oranı da erkeklere göre daha yüksektir (sırasıyla %16 ve %10). Erkekler ise sözlü ve fiziksel şiddete kızlara göre daha çok başvurmaktadır (sırasıyla %26 ve %20).

Yaş gruplarına göre bakıldığında küçüklerin daha çok küstüğü, büyüklerin ise belirli bir oranda daha saldırgan olduğu görülmektedir. Bir sorunla karşılaştıklarında 16-18 yaş grubunda küsenlerin oranı %9 iken, bu oran 12-15 yaş grubunda %15'tir. Öte yandan kızıp bağırmanın, vurup dövenlerin ve kırıp dökenlerin 12-15 yaş grubunda toplam oranı %22, 16-18 yaş grubunda %25'tir.

Tablo 184. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Konuşup sorunu çözmeye çalışırım	37,8	33,3	35,5
Aldırış etmem/hiçbir şey yapmam	16,9	20,1	18,5
Kızıp bağırım	17,0	19,1	18,1
Küserim	15,9	9,8	12,7
Çeker giderim	8,7	10,6	9,6
Vurur döverim	1,9	5,1	3,5
Etrafı kırıp dökerim	1,4	1,6	1,5
Ağlarım	0,1	0,0	0,03
Cevap yok	0,4	0,5	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:139,473$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Tablo 185. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Konuşup sorunu çözmeye çalışırım	35,5	35,6	35,5
Aldırış etmem/hiçbir şey yapmam	17,4	20,1	18,5
Kızıp bağırım	17,3	19,1	18,1
Küserim	15,2	9,3	12,7
Çeker giderim	9,8	9,4	9,6
Vurur döverim	3,4	3,6	3,5
Etrafı kırıp dökerim	0,9	2,4	1,5
Ağlarım	0,0	0,0	0,03
Cevap yok	0,4	0,5	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:68,739$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Sosyoekonomik statü gruplarına göre bakıldığında birbirini destekleyen iki bulgu öne çıkmaktadır. SES gruplarında aşağı doğru gidildikçe sorunları konuşarak çözme oranı düşmektedir. Üst SES grubunda bu oran %43'ken, alt SES grubunda %32'ye gerilemektedir. Öte yandan kızıp bağırma, vurup dövme, kırıp dökme gibi şiddet içeren davranışlar en üst SES grubunda en alt düzeydedir.

Bir sorunla karşılaşıldığında düşük düzeyde benlik

saygısı olanların daha çok, sorunu görmezden gelmeye ve sorundan uzaklaşmaya eğilimli olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek benlik saygısı olanlar ise daha yüksek oranda sorunu konuşarak çözmeye yatkındır.

D. Ergenlik Döneminin Getirdiği Davranış Değişiklikleri

Katılımcılara ergenlik döneminin getirdiği bazı davranış değişikliklerine ilişkin bir dizi soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtlara göre ergenlik dönemiyle gelen değişiklikler başlıca iki grupta toplanabilmektedir:

Birinci grupta karşı cinsle ve dış görünüşle ilgili kaygılar vardır. Katılımcıların üçte ikisine yakın bölümü (%62) ergenlikle birlikte giyim kuşama, süse daha düşkün olduklarını belirtmiştir. Üçte biri ise fiziki görünümüne ilişkin hoşnutsuzluk duymaya başlamıştır. Özellikle ergenlik döneminde dış görünüşe ilişkin kaygılarda karşı cinsle beğenilme güdüsünün önemli bir payı olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında katılımcıların %43'ünün karşı cinsle ilgisinin

arttığını belirtmesi açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

İkinci grupta insan ilişkilerinde ortaya çıkan olumsuz yönelimler vardır. Bu dönemde aile ve okul çevresiyle ilgili sorunlar yaşanmakta, arkadaşlara yakınlıklaşma görülmektedir. Katılımcıların üçte birine yakını (%30) aile içinde büyükleriyle daha çok tartışmaya başladığını, %20'si öğretmenleriyle sorunlar yaşadığını, dörtte birine yakını ise (%24) genel olarak daha

Tablo 186. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Konuşup sorunu çözmeye çalışırım	42,6	37,2	36,2	35,8	32,4	35,9
Kızıp bağırım	10,9	15,7	18,9	19,3	16,9	18,1
Aldırış etmem/hiçbir şey yapmam	17,3	20,3	16,3	17,0	23,7	18,0
Küserim	12,7	12,3	11,5	13,2	14,6	12,8
Çeker giderim	13,3	9,9	10,7	8,8	8,4	9,6
Vurur döverim	1,7	2,2	3,8	3,9	3,3	3,5
Etrafı kırıp dökerim	0,6	0,8	2,2	1,7	0,8	1,6
Ağlarım	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,03
Cevap yok	0,9	1,5	0,3	0,3	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:101,676$ serbestlik derecesi:28 $p=0,000$

geçimsiz, kavgacı bir insan olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bir bölümü ise rahatsızlığını, dışa vurmaktan çok içe kapanma biçiminde yaşamaktadır (%19). Bu arada katılımcıların %24'ü aileden uzaklaşma sonucu arkadaşlarına yakınlaştığını ifade etmiştir.

Okulla ilgili değişiklikler öğretmenlerle ortaya çıkan sorunların dışında, devamsızlığın artmasında (%25) ve başarının düşmesinde (%28,5) kendini göstermektedir.

Ergenlerin %62'si "giyim kuşama, süse daha düşkün" olduğunu belirtmiştir. Cinsiyete, SES'e, yerleşim türüne ve aile tipine göre bu bakımlardan ergenler arasında anlamlı bir fark yokken, yaş gruplarına göre fark vardır. 16-18 yaş grubundaki ergenler 12-15 yaş grubundaki ergenlere göre süse daha çok düşkündür (sırasıyla %68 ve %58).

"Karşı cinsle ilgim arttı" önermesine katılanların oranı %43'tür. Cinsiyete göre bakıldığında erkekler bu önermeye kızlara göre daha fazla katılmıştır (sırasıyla %52 ve %34). Yaş gruplarında da benzer bir fark var. 16-18 yaş grubundakilerin karşı cinsle ilgisi 12-15 yaş grubundakilere göre daha fazladır

Tablo 187. Sorunla Karşılaşıldığında Çoğunlukla Gösterilen Davranış Biçimi (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Aldırış etmem/hiçbir şey yapmam	22,1	19,0	14,0	18,6
Konuşup sorunu çözmeye çalışırım	24,7	35,4	41,6	35,5
Çeker giderim	12,1	9,6	8,0	9,5
Küserim	13,7	12,7	12,1	12,7
Kızıp bağırım	18,3	18,3	18,4	18,3
Vurur döverim	4,8	3,3	3,9	3,5
Etrafı kırıp dökerim	3,9	1,4	1,9	1,6
Ağlarım	0,0	0,0	0,1	0,0
Cevap yok	0,4	0,3	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=35,228$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Tablo 188. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (%)

	Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	62,4	36,8	0,8	100,0
Karşı cinsle ilgim arttı	43,2	55,8	1,0	100,0
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	33,2	65,6	1,2	100,0
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	30,3	68,7	1,0	100,0
Okuldaki/ işteki başarımlarım düştü	28,5	70,8	0,7	100,0
Okula/ işe devamsızlığım arttı	24,9	74,4	0,7	100,0
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	23,9	75,2	0,9	100,0
Ailemden koştum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	23,6	75,4	1,0	100,0
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	20,1	78,8	1,1	100,0
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	19,4	79,7	1,0	100,0

(sırasıyla %53 ve %36). Aynı ölçüde olmasa da, ergenlikle birlikte karşı cinse ilgisinin arttığını belirtenler kentlerde de kırsal alanlarda yaşayanlara göre daha çoktur (sırasıyla %45 ve %39) (EK Tablo 104). Ankete katılanların %33'ü “fiziki görünümünü beğenmemeye” başlamıştır. Bu konuda ergenler arasında cinsiyet, yaş grubu, SES, yerleşim türü ve aile tipine göre çok önemli farklılaşmalar yoktur. Gene de fiziki görünümünü beğenmemeye başlayanların oranları kızlar arasında, 16-18 yaş grubunda, ortanı üstü ve ortanın altı SES gruplarında genel kitle değerlerinin üstündedir.

“Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım” önermesine katılanların oranı %30'dur. Yaş gruplarına göre bakıldığında 16-18 yaş grubundaki ergenlerin, 12-15 yaş grubundakilere göre aile büyükleriyle daha fazla tartıştığı görülmektedir (sırasıyla %37 ve %26). Bu önermeye katılma oranı üst, ortanın üstü ve orta SES gruplarında %33-36 dolayındayken, ortanın altı grubunda %29, alt grupta %24'tür. Kentte yaşayanlar da kırsal alanlardakilere göre aile büyükleriyle daha çok tartışmaya başlamıştır (sırasıyla %34 ve %22). Aile tiplerine göre bakıldığında büyüklerle tartışmaya başlayanların oranının geleneksel geniş ailelerde genel kitle değerinin altında olduğu görülmektedir (%26).

Ergenlerin %28,5'i “okuldaki/ işteki başarım düştü” önermesine katılmıştır. Bu önermeye katılma oranları cinsiyet, yaş grupları ve SES'e göre farklılaşmaktadır. Erkeklerin %33'ü okuldaki/işteki başarısının düştüğünü söylerken, bu oran kızlarda %24'tür. Benzer şekilde 16-18 yaş grubundakiler 12-15 yaş grubundakilere göre bu önermeye daha fazla katılmıştır (sırasıyla %34 ve %24). SES grubu düştükçe okuldaki/işteki başarısının düştüğünü söyleyenlerin oranı artmaktadır. Okuldaki/işteki başarısı düşenler üst SES grubunda %22,5 iken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %31'e çıkmaktadır. Ergenlikle birlikte okulda ya da işte başarısızlık yaşayanlar özellikle tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde daha yüksek oraldadır (%34 dolayında). Öte yandan katılımcının öğrenci ya da çalışan olması durumuna

da bağlı olarak ergenlikle birlikte başarı düzeyinde iniş çıkışlar olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin dörtte üçe yakını (%73) ergenlikle birlikte okuldaki başarılarının düşmediğini belirtmiştir. Oysa bu oran hem okuyup hem çalışanlarda ve çalışmayıp iş arayanlarda %50'nin altına inmektedir (sırasıyla %45 ve %46). Bu arada ergenlikle birlikte işteki başarılarının düştüğünü ifade eden gençlerin oranı da %40'ın üzerindedir (%43).

Katılımcıların dörtte birinin “okula/işe devamsızlığı” ergenlik döneminde artmıştır. Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin kızlara göre devamsızlığının daha fazla arttığı görülmektedir (sırasıyla %29,5 ve %20). Yaş gruplarında da belirgin bir fark vardır. 16-18 yaş grubunda işe/okula devamsızlığı artanlar 12-15 yaş grubundakilerin iki katından çoktur (sırasıyla %35,5 ve %17). Devamsızlık konusunda da tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde yaşayanlar görece yüksek orandadır.

Tablo 189. Okuldaki/işteki Başarı (Ergenin Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre) (%)

	Okuldaki/işteki başarım düştü	Okuldaki/işteki başarım düşmedi	Toplam
Öğrenciyim	27,1	72,9	100,0
Hem okuyorum, hem çalışıyorum	54,8	45,2	100,0
Çalışıyorum	43,3	56,7	100,0
Çalışmıyorum, iş arıyorum	53,7	46,3	100,0
Çalışmıyorum, iş aramıyorum	36,1	63,9	100,0
Toplam	28,7	71,3	100,0

$\chi^2:79,899$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Gençlerin %24'ü ergenlikle birlikte “daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum” ifadesine katılmaktadır. Kızların %21'i ergenlikle birlikte daha geçimsiz olduklarını belirtmiştir; erkeklerde ise bu oran %27'dir. Benzer biçimde, yaşça büyük ergenlerin 12-15 yaş grubundakilere göre daha geçimsiz oldukları görülmektedir (sırasıyla %29 ve %20). Kentte yaşayan ergenler de kırsal alanlardakilere göre daha geçimsizdir (sırasıyla %26 ve %20). Aile tiplerine göre bakıldığında ise tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin ötekilerden ayrıştığı görülmektedir (%29,5)

“Ailemden koptum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım” önermesine katılanların oranı %24’tür. Bu önermede en belirgin farklılaşma yaş gruplarında olmuştur. Yaşça büyük ergenler, küçüklere göre bu önermeye daha fazla katılmaktadır (sırasıyla %30 ve %19). Büyük bir farklılaşma olmasa da, erkeklerin kızlara göre ailelerinden daha fazla uzaklaştığı söylenebilir (sırasıyla %26 ve %21). SES gruplarına göre bakıldığında ise, SES düzeyi yükseldikçe ergenlikle birlikte ailesinden kopup arkadaşlarıyla yakınlaşmaların oranında artış olduğu görülmektedir. Bu önermeye katılanların oranı alt SES grubunda %18 iken, gittikçe yükselerek üst SES grubunda %31’e çıkmaktadır. Aileden koptuğunu ve arkadaşlarıyla yakınlaştığını belirtenlerin oranı özellikle tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde yaşayanlarda görece yüksektir (sırasıyla %28 ve %30).

Katılımcıların %20’si “öğretmenleriyle daha fazla tartıştığını” belirtmiştir. Erkekler öğretmenleriyle kızlara göre daha fazla tartışmaktadır (sırasıyla %23 ve %17). Benzer biçimde yaşça büyük ergenler yaşça küçük ergenlere göre öğretmenleriyle daha fazla tartışmaktadır (sırasıyla %26 ve %16). SES gruplarına göre bakılınca “aile büyükleriyle tartışma” önermesine benzer bir eğilim olduğu görülmektedir. Buna göre SES düştükçe öğretmenleriyle daha fazla tartışmaların oranı azalmaktadır. Üst SES grubunda bu oran %25’ken, alt SES grubunda %12’ye kadar gerilemektedir. Kentte yaşayan ergenlerin %22’si bu önermeye katılırken, kırdaki bu oran %15’tir. Aile tiplerine göre bakıldığında, öğretmenleriyle görece barışık olanların geleneksel geniş ailelerde yaşayan ergenler olduğu görülmektedir (%15).

Tablo 190. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	62,8	61,9	62,4
Karşı cinse ilgim arttı	34,2	51,8	43,2
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	35,8	30,7	33,2
Ailemden koptum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	20,7	26,3	23,6
Okuldaki/ işteki başarımlarım düştü	23,7	33,1	28,5
Okula/ işe devamsızlığım arttı	20,1	29,5	24,9
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	20,9	26,7	23,9
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	28,9	31,8	30,3
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	16,8	23,2	20,1
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	20,5	18,3	19,4

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

Tablo 191. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	58,1	68,3	62,4
Karşı cinse ilgim arttı	36,0	53,2	43,2
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	31,3	35,8	33,2
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	25,8	36,6	30,3
Okuldaki/ işteki başarımlarım düştü	24,3	34,4	28,5
Okula/ işe devamsızlığım arttı	17,2	35,5	24,9
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	20,3	28,9	23,9
Ailemden koptum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	19,0	29,9	23,6
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	15,8	25,9	20,1
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	17,8	21,5	19,4

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

Tablo 192. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	65,7	65,3	59,9	65,2	59,8	63,0
Karşı cinse ilgilim arttı	48,7	57,9	45,3	44,8	27,0	44,0
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	30,9	35,2	32,9	36,0	26,8	33,6
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	32,8	35,9	34,6	28,8	24,2	30,6
Okuldaki/ işteki başarımlarım düştü	22,5	25,6	29,5	29,4	30,6	28,9
Okula/ işe devamsızlığım arttı	24,4	27,1	26,8	24,0	24,6	25,2
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	27,1	26,7	24,3	24,1	21,7	24,2
Ailemden koştum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	31,3	26,0	25,0	23,7	17,9	23,9
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	24,9	25,2	23,6	19,3	11,8	20,3
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	21,4	19,9	19,6	19,4	18,4	19,5

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

Tablo 193. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	62,3	60,9	67,7	61,9	62,4
Karşı cinse ilgilim arttı	43,5	39,3	37,5	48,9	43,2
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	33,1	33,5	36,9	31,3	33,2
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	30,3	26,4	35,9	36,3	30,3
Okuldaki/ işteki başarımlarım düştü	27,9	31,7	34,4	34,7	28,5
Okula/ işe devamsızlığım arttı	24,6	25,4	28,2	28,7	24,9
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	23,8	21,9	29,5	25,3	23,9
Ailemden koştum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	23,4	21,0	28,1	30,3	23,6
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	20,4	15,4	20,6	21,2	20,1
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	19,1	19,1	25,9	24,2	19,4

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

"İçime kapandım/çevremle iletişim kuramadım" önermesine katılan ergenlerin oranı %19'dur. Arada büyük farklar olmamakla birlikte kızların erkeklere göre, büyüklerin küçüklere göre, üst SES grubundakilerin alt gruplara göre daha çok içe kapandığı söylenebilir. Aile tiplerine göre bakıldığında ise, tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerin çocuklarında görece daha yüksek oranda içe kapanma görülmektedir (sırasıyla %26 ve %24).

Ergenlik döneminde gelen değişikliklere uyum sağlama katılımcıların benlik saygısı düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Yüksek düzeyde benlik saygısı olan gençlerin bu değişikliklerle daha kolay baş edebildiği anlaşılmaktadır. Benlik saygısı normal düzeyde olanlar için ergenlik dönemi görece daha sorunlu geçmekte, en çok

zorluk yaşayanlar ise düşük benlik saygısına sahip gençler olmaktadır.

Bu önermelerin tümüne bakıldığında dört farklı grup için şöyle bir resim ortaya çıkmaktadır:

Ergenlik döneminde erkeklerin kızlara göre okulda daha başarısız, devamsızlığı daha fazla olan, öğretmenleriyle daha fazla tartışan, daha geçimsiz olan ve karşı cinse ilgileri daha fazla artan gençler olduğu söylenebilir.

Büyük yaşta ergenlerin, küçük yaşta ergenlere göre süse daha düşkün oldukları, karşı cinse daha fazla ilgi duydukları, aileleriyle daha fazla tartıştıkları, arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirdikleri, okuldaysa daha başarısız oldukları, devamsızlıklarının fazla olduğu ve öğretmenleriyle daha fazla tartıştıkları söylenebilir.

SES düştükçe ergenler aileleriyle ve öğretmenleriyle daha az tartışma yaşamakta, buna karşılık okuldaki/işteki başarı düzeyleri düşmektedir.

Özellikle tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde yaşayan gençler ergenlik dönemini görece daha sorunlu yaşamaktadır.

Tablo 194. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Okuldaki/işteki başarıım düştü	45,1	29,1	18,2	28,8
Okula/işe devamsızlığım arttı	40,0	25,0	19,0	25,2
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	45,4	23,2	17,8	24,0
İçime kapandım/çevremle iletişim kuramadım	38,1	19,2	12,0	19,5
Ailemden koptum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	40,1	23,7	16,2	23,8
Karşı cinse ilgim arttı	46,6	42,9	44,6	43,4
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	52,8	62,7	71,1	63,1
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	53,4	29,3	28,8	30,8
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	36,3	19,9	14,0	20,3
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	44,6	33,2	32,7	33,8

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

8. BÖLÜM

ERGENLİK DÖNEMİ DEĞİŞİKLİKLERİNE UYUM SAĞLAMA VE SAĞLIK

Ergenlik Dönemi Değişikliklerine Uyum Sağlama

Ergenlerin Sağlık Durumu

Vücut Kitle Endeksi

A. Ergenlik Dönemi Değişikliklerine Uyum Sağlama

Araştırmaya katılan ergenlerin yarısından çoğu (%55) ergenlik döneminde yaşadığı değişikliklere uyum sağlamada zorlanmadığını belirtmiştir. Ergenlerin %39,5'i ise kısmen de olsa bu değişikliklere uyum sağlamada zorlanmaktadır.

Tablo 195. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (%)

Evet, yaşadım	16,3
Kısmen	23,2
Hayır, sorun yaşamadım	54,7
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	3,9
Cevap yok	1,8
Toplam	100,0

Cinsiyete göre bakıldığında kızların uyum sağlamada daha çok zorlandıkları görülmektedir. Ergenlik döneminde yaşanan değişikliklere uyum sağlamada zorluk yaşayanlar ya da kısmen zorlananlar bir arada alındığında kızların %43'ünün uyum sağlamada zorlandığı, erkeklerde ise bu oranın %36 olduğu görülmektedir.

Yaşça büyük ergenler, yaşça küçük ergenlere göre ergenlik döneminde yaşanan değişikliklere uyum sağlamada daha fazla zorlanmaktadır (sırasıyla %43 ve %37). Daha küçük yaştakilerin bir bölümünün henüz bu değişikliklerin tam anlamıyla ayrımında olmamaları bu farkı açıklayan bir neden olarak kabul edilebilir.

Sosyoekonomik statüye göre incelendiğinde belirli bir eğilimden söz edilebilir. SES düştükçe bu değişimlere uyum sağlamada zorlanmadıklarını belirten ergenlerin oranı yükselmektedir. Alt SES grubunda sorun yaşamadığını belirtenlerin oranı %61 iken, bu oran gittikçe azalarak üst SES grubunda %46'ya inmektedir. SES düzeyi yükseldikçe ergenlik dönemi değişikliklerine uyumda zorlanma üst gruptaki ergenlerin bu dönemdeki beklenti, standart ve farkındalıklarının artmasıyla açıklanabilir. Yüksek SES düzeyinin birlikte getirdiği imkanlar, ergenlerin bazı

süreçleri birer "sorun" olarak algılama farkındalığını geliştirmektedir. Yüksek SES'le koşut hayat tarzının ise ergenin hayat kalitesine ilişkin beklentilerini artırdığı, bunun da ergenlik dönemindeki deneyimlerini sorunlu görmesini ve bu süreçlerle baş etmesini zorlaştırdığı söylenebilir.

Tablo 196. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Evet, yaşadım	16,9	15,8	16,3
Kısmen	26,0	20,6	23,2
Hayır, sorun yaşamadım	52,1	57,2	54,7
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	3,2	4,6	3,9
Cevap yok	1,8	1,8	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0

$$x^2=38,999 \text{ serbestlik derecesi:3 } p=0,000$$

Tablo 197. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Evet, yaşadım	14,3	19,1	16,3
Kısmen	22,8	23,8	23,2
Hayır, sorun yaşamadım	55,9	53,2	54,7
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	4,7	2,9	3,9
Cevap yok	2,4	1,0	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0

$$x^2=68,262 \text{ serbestlik derecesi:3 } p=0,000$$

Tablo 198. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Evet, yaşadım	19,0	16,5	17,2	16,1	15,5	16,5
Kısmen	29,5	31,1	25,5	21,5	17,6	23,4
Hayır, sorun yaşamadım	46,3	48,4	52,5	57,1	61,1	55,0
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	4,0	3,1	3,4	3,6	4,3	3,6
Cevap yok	1,2	0,8	1,5	1,8	1,6	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$x^2=59,055 \text{ serbestlik derecesi:12 } p=0,000$$

Ergenlik döneminde yaşanan değişikliklere uyum sağlama bakımından kır-kent ayrımına göre büyük farklar yoktur (EK Tablo 105). Aile tipi açısından bakıldığında ise, tek ebeveynli ailelerde yaşayan gençlerin uyum sağlamada biraz daha zorlandığı anlaşılmaktadır (EK Tablo 106). Öte yandan vücut kitle endeksi hesaplamalarına göre (bak. Bölüm

VII-C) obez olarak nitelenebilecek gençlerin ergenlik dönemiyle gelen değişikliklere uyum sağlamada akranlarına göre daha çok zorlandıkları anlaşılmaktadır (EK Tablo 107).

B. Ergenlerin Sağlık Durumu

Ergenlerin büyük çoğunluğunun genel sağlık durumu iyidir. Genel sağlık durumunu “iyi”, “çok iyi” ve “mükemmel” olarak niteleyen ergenlerin oranı %86’dır. Katılımcıların sadece %3’ü genel sağlık durumunu “zayıf” olarak nitelemiştir. Cinsiyet, yaş grupları, SES, yerleşim türü ve aile tipine göre anlamlı farklılaşma bulunmamıştır.

Tablo 199. Ergenin Genel Sağlık Durumu (%)

Zayıf	2,9
Fena değil	10,6
İyi	51,0
Çok iyi	28,0
Mükemmel	7,3
Cevap yok	0,2
Toplam	100,0

Ankete katılan ergenlerin %96’sının sürekli ilaç almayı gerektiren bir sağlık sorunu, %98,5’inin doğuştan gelen ya da sonradan ortaya çıkan bir engeli yoktur. Bununla birlikte katılımcıların %10’u kendilerinde dikkat eksikliği olduğunu ifade etmiştir. Hiperaktif olduklarını söyleyenlerin oranı %5’tir. Özel öğrenme güçlüğü bulunanlar ise %1’in üzerindedir.

Tablo 200. Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite, Öğrenme Güçlüğü (%)

Dikkat eksikliği	10,3
Hiperaktivite	5,1
Özel öğrenme güçlüğü	1,4
Dikkat eksikliği, hiperaktivite, öğrenme güçlüğü yok	85,0
Toplam	101,8

Birden çok cevap alınmıştır.

C. Vücut Kitle Endeksi

Ankete katılanların ortalama kilosu 54 kg, ortalama boyu 163 santimetredir. Katılımcıların boy ve kilo bilgileri kullanılarak her ergen için bir Vücut Kitle Endeksi değeri hesaplanmıştır. Daha sonra

Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlediği skor aralıklarına göre her ergenin dahil olduğu grup belirlenmiştir. Bu gruplar “zayıf”, “normal”, “kilolu” ve “obez”dir. Boyunu ve/ya da kilosunu bilmeyen katılımcılar bu hesaplamanın dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılan ergenlerin %29’u “zayıf”tır. “Normal” kategorisinde yer alan ergenler örneklemin %63’ünü oluşturmaktadır; “kilolu”lar %6, “obez” sayılabilecekler ise %1’dir.

Vücut Kitle Endeksi’ne göre kızlarda “zayıf”lar, erkeklerde ise “normal”ler ve “kilolu”lar görece yüksek oranlardadır. Yaşça küçük ergenler arasında da “zayıf”lar yüksek orandadır. Daha ileri yaşlarda ise “normal” oranı farklı bir biçimde artmaktadır (EK Tablo 108-109).

Tablo 201. Ergenin Kilosu (%)

40 kg ve altı	11,1
41 - 50 kg	27,7
51 - 60 kg	25,5
61 - 70 kg	14,9
71 - 80 kg	3,9
81 kg ve üstü	1,8
Cevap yok	15,2
Toplam	100,0
Ortalama	54,0

Tablo 202. Ergenin Boyu (%)

150 cm ve altı	12,3
151 - 160 cm	24,7
161 - 170 cm	28,6
171 - 180 cm	14,2
181 cm ve üstü	2,8
Cevap yok	17,4
Toplam	100,0
Ortalama	162,7

Tablo 203. Vücut Kitle Endeksi (%)

Zayıf	29,5
Normal	63,3
Kilolu	6,2
Obez	1,0
Toplam	100,0

9. BÖLÜM

ŞİDDET VE ERGENLERİN KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU RİSKLER

Evde Şiddet

Okulda Şiddet

Sokakta Şiddet

*İnternet Ortamında Hakaret, Alay,
Aşağılanma, Sarkıntılığa Uğrama*

Ergenlerin Uyguladığı Şiddet

Ergenlerin Karşı Karşıya Bulunduğu Riskler

Araştırmaya katılan ergenlere son bir yıl içerisinde evde, okulda ve sokakta çeşitli şiddet türlerine (sözlü, fiziksel, cinsel) maruz kalıp kalmadıkları, kaldırlarsa bu davranışların sıklığı ve kim tarafından bu şiddete maruz bırakıldıkları sorulmuştur.

A. Evde Şiddet

Araştırmaya katılan ergenlere evlerinde hane bireyleri arasında kavga, dayak, sözlü hakaret gibi şiddet içerikli olayların ne sıklıkta yaşandığı sorulmuştur. Ergenlerin %54'ü bu tür olayların evlerinde hiç yaşanmadığını belirtmiştir. Bu oran hanelerin yarıya yakınında bu tür olayların yaşandığını göstermektedir. Şiddetin sıklığına bakıldığında ise bu tür olayların sık görülmediği anlaşılmaktadır. Evde “çoğunlukla” ya da “sürekli” şiddet olaylarının yaşandığını belirtenlerin oranı %2'dir.

Tablo 204. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (%)

Hiç yaşanmaz	54,2
Nadiren	28,9
Ara sıra	14,5
Çoğunlukla	1,7
Sürekli	0,2
Cevap yok	0,5
Toplam	100,0

Sosyoekonomik statüye göre bakıldığında SES grubu düştükçe evlerde daha çok şiddet olayı yaşandığı görülmektedir. Üst SES grubunda bu tür olayların hiç yaşanmadığını belirtenlerin oranı %63,5 iken, bu oran gittikçe düşerek alt SES grubunda %47'ye inmektedir. Nadiren ve ara sıra şiddet yaşanan aileler ise üst SES grubunda toplam %34 iken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %51'e varmaktadır.

Bu tür şiddet içerikli olayların çoğunlukla ve sürekli yaşanma oranı tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerde görece yüksektir (sırasıyla %6 ve %4) (EK Tablo 110). Öte yandan evde şiddet içerikli olayların yaşanma sıklığıyla ergenlerin benlik saygıları arasında doğrudan bir bağlantı var gibi görünmektedir. Başka bir deyişle, çocukların benlik saygılarını etkileyen

faktörlerden birinin evlerindeki düzen/düzensizlik olduğu söylenebilir. Tablo 206'da görüldüğü gibi düşük benlik saygısı olan gençlerin evlerinde şiddet içerikli olaylar daha sık yaşanmaktadır.

Tablo 205. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç yaşanmaz	63,5	57,6	56,2	51,5	47,2	53,4
Nadiren	24,5	30,4	28,9	31,1	26,1	29,4
Ara sıra	9,8	9,6	12,0	15,2	24,7	14,8
Çoğunlukla	0,9	1,6	2,2	1,5	1,8	1,7
Sürekli	0,1	0,4	0,0	0,3	0,2	0,2
Cevap yok	1,2	0,3	0,7	0,4	0,1	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=125,656 \text{ serbestlik derecesi:}12 \text{ } p=0,000$$

Tablo 206. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hiç yaşanmaz	45,4	53,7	59,9	53,9
Nadiren	22,3	29,7	28,8	29,1
Ara sıra	25,1	14,5	9,9	14,7
Çoğunlukla	6,7	1,4	0,7	1,7
Sürekli	0,5	0,2	0,0	0,2
Cevap yok	0,0	0,5	0,6	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2=49,092 \text{ serbestlik derecesi:}6 \text{ } p=0,000$$

1. Evde Sözlü Şiddet

Sözlü şiddet bağırma, azarlama, hakaret, kötü söz söylemek, küfür gibi davranışları kapsamaktadır.

Katılımcıların yarısından çoğu (%57) hiçbir zaman sözlü şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Bazen ya da sık sık sözlü şiddete maruz kalanlar ise toplam %25 oranındadır.

Tablo 207. Evde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	56,6
Çok nadir	18,0
Bazen	20,3
Sık sık	4,9
Cevap vermek istemiyorum	0,3
Toplam	100,0

SES düzeyi düştükçe bu tür olayların yaşanma sıklığının arttığı görülmektedir. Üst SES grubunda son bir yıl içinde sözlü şiddet içeren bir olayın hiç yaşanmadığını söyleyenlerin oranı %66 iken, bu oran alt SES grubunda %52'ye düşmektedir. Benzer şekilde üst SES grubunda bu tip olayların sık sık yaşandığını dile getirenlerin oranı %2, alt ses grubunda ise %10'dur.

Tablo 208. Evde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	66,1	61,1	57,3	52,9	51,9	55,4
Çok nadir	20,6	20,7	19,2	19,7	10,7	18,5
Bazen	10,9	15,4	19,3	22,0	27,6	20,8
Sık sık	2,1	2,5	3,7	5,3	9,6	5,0
Cevap yok	0,3	0,3	0,5	0,1	0,3	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=125,656$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Sözlü şiddet en yüksek oranda anneden gelmektedir (belirtme sıklığı %39). Kardeşin ve babanın belirtme sıklığı da anneye çok yakındır (sırasıyla %37 ve %35).

Tablo 209. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Annem	38,6
Babam	35,4
Kardeşim	36,7
Diğer	1,4
Cevap yok	9,2
Toplam	121,3

Birden çok cevap alınmıştır.
n:2941

Kızlar daha çok annelerinden erkekler ise babalarından azar işitmektedir. Kızların sözlü şiddetin kaynağı olarak annelerini gösterme oranı %44, babalarını gösterme oranı %28'dir. Öte yandan erkeklerin %33'ü annelerini, %42'si babalarını belirtmiştir. Kardeşlerin belirtme sıklığında ise kızlar ve erkekler arasında büyük bir fark yoktur.

Tablo 210. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	44,4	33,3	38,6
Babam	27,8	42,3	35,4
Kardeşim	37,8	35,7	36,7
Diğer	0,9	1,8	1,4
Cevap yok	8,8	9,6	9,2
Toplam	119,7	122,7	121,3

Birden çok cevap alınmıştır.
n:2941

Sosyoekonomik statüye göre bakıldığında temel farkın kardeşte olduğu görülmektedir. SES düştükçe kardeşi tarafından sözlü şiddete maruz bırakılma sıklığı artmaktadır. Üst SES grubunda kardeşin belirtme sıklığı %19,5 iken, bu oran alt SES grubunda %41'e çıkmaktadır. Ortanın altı ve alt SES gruplarında "kardeş" anne- babayı geride bırakmakta ve ergene sözlü şiddet uygulayan başlıca aile bireyi durumuna gelmektedir. Bu bulgu SES düzeyi düştükçe hanedeki çocuk sayısının, dolayısıyla hanedeki kardeş sayısının artmasıyla ilişkilendirilebilir. Üst SES grubunda ortalama çocuk sayısı 1,5 iken, bu sayı alt SES grubunda 5,25'tir. Öte yandan anne ve babadan sözlü şiddet görme oranlarının alt SES gruplarında üst gruplara göre daha düşük olması da dikkat çekicidir. Şiddetin kaynağı olarak annenin belirtme sıklığı üst SES grubunda genel kitle değerinin 9 puan üzerine çıkmaktadır. Benzer biçimde babanın belirtme sıklığı da genel kitle değerinin 7 puan üzerindedir.

Tablo 211. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	48,3	36,9	40,8	38,4	35,9	38,9
Babam	42,4	38,1	30,0	36,4	38,7	35,4
Kardeşim	19,5	24,9	32,0	41,5	41,1	36,7
Diğer	1,8	0,7	0,8	0,6	5,3	1,4
Cevap yok	11,7	11,5	15,8	6,1	2,9	8,8
Toplam	123,6	112,2	119,4	123,0	123,8	121,3

Birden çok cevap alınmıştır.
n:2842

Evde sözlü şiddet uygulayan kişiye yerleşim türü açısından bakıldığında, şiddetin kaynağı olarak babanın gösterilme sıklığının kırsal kesimde, kentlere göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir (sırasıyla %39 ve %34) (EK Tablo 111).

2. Evde Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet dayak atma, zor kullanma gibi davranışları kapsamaktadır.

Ankete katılan ergenlerin %92'si son bir yıl içinde evde fiziksel şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Evde fiziksel şiddete maruz kaldığını dile getiren ergenler, bu şiddeti uygulayan kişi olarak en çok babalarını belirtmiştir (belirtilme sıklığı %37). Babayı kardeşler izlemektedir (%33). Evde şiddete maruz kalanların %16'sı bu şiddeti kimden gördüklerini söylemek istememiştir.

Tablo 212. Evde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	91,6
Çok nadir	4,3
Bazen	3,2
Sık sık	0,6
Cevap vermek istemiyorum	0,3
Toplam	100,0

Tablo 213. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Annem	28,7
Babam	37,4
Kardeşim	32,8
Diğer	1,6
Cevap yok	15,8
Toplam	116,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:557

Cinsiyete göre bakıldığında, kızların daha çok annelerinden (belirtilme sıklığı %35), erkeklerin ise babalarından fiziksel şiddet gördükleri anlaşılmaktadır (belirtilme sıklığı %43). Yaş gruplarında görülen başlıca farklılık küçüklerin en çok kardeşlerinden fiziksel şiddet görmeleridir. Kardeşlerinden fiziksel şiddet gören 16-18 yaş grubundakilerin oranı %22 iken, bu oran 12-15 yaş grubunda %39'a çıkmaktadır. Yaşça küçük olanlar annelerinden de büyüklere

göre daha sıklıkla fiziksel şiddet görmektedir (belirtilme sıklığı sırasıyla %33 ve %22). Buna karşılık, babaların yaşça büyük çocuklarına küçüklere göre daha sert davrandıkları anlaşılmaktadır. Babalarından fiziksel şiddet gördüklerini belirtenler 12-15 yaş grubunda %35 iken, bu oran 16-18 yaş grubu için %41'dir.

Tablo 214. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	35,1	25,4	28,7
Babam	26,1	43,3	37,4
Kardeşim	33,7	32,3	32,8
Diğer	2,0	1,4	1,6
Cevap yok	15,3	16,1	15,8
Toplam	112,2	118,5	116,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:557

Tablo 215. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12- 15 yaş	16 - 18 yaş	Toplam
Annem	33,0	21,8	28,7
Babam	35,4	40,7	37,4
Kardeşim	39,2	22,3	32,8
Diğer	1,4	2,0	1,6
Cevap yok	10,8	24,1	15,8
Toplam	119,7	110,9	116,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:557

Evde fiziksel şiddet uygulayan kişilere SES açısından bakıldığında ilginç bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Anne ve baba fiziksel şiddetin kaynağı olarak en yüksek oranlarda üst SES grubundaki katılımcılarca gösterilmiştir. Üst gruplarda fiziksel şiddetin kaynağı olarak annenin belirtilme sıklığı %58,5, babanın belirtilme sıklığı ise %57'dir. Bu oranlar alt grupta sırasıyla %40 ve %25'tir. Evde fiziksel şiddetin kaynağı olarak anne en düşük oranda orta SES grubunda, baba ise alt grupta belirtilmiştir. Kardeşten kaynaklanan fiziksel şiddet ise SES düzeyiyle ters orantılı olarak üstten alt gruplara doğru belirgin bir biçimde artmaktadır. Üst grupta kardeşten kaynaklanan fiziksel şiddet hiç belirtilmemişken, alt grupta kardeş şiddetinin belirtilme sıklığı %55'tir.

Tablo 216. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	58,5	24,3	16,6	32,4	40,1	29,3
Babam	56,8	44	37,4	40,3	25,4	37,3
Kardeşim	0,0	16,3	22,7	34,1	55,0	32,7
Diğer	0,0	2,8	1,7	0,3	4,5	1,7
Cevap yok	0,0	15,3	27,5	11,9	7,3	15,5
Toplam	115,3	102,7	105,9	118,9	132,3	116,5

Birden çok cevap alınmıştır

n:531

Kırsal alanlarda ve kentlerde evde fiziksel şiddetin kaynağı olarak babanın gösterilme oranları birbirine yakındır. Ne var ki, anne ve kardeşler söz konusu olduğunda durum farklılaşmaktadır. Kentlerde evdeki fiziksel şiddetin kaynağı olarak annenin belirtilme sıklığı %25 iken, bu oran kırsal kesimde %40'a yükselmektedir. Benzer biçimde, kardeş şiddetinin belirtilme sıklığı kentlerde %29, kırsal yerleşimlerde ise %43,5'tir (EK Tablo 112).

3. Evde Cinsel İstismar

Ankete katılan ergenlerin %99'u evde cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir. Evde cinsel istismara uğradığını söyleyen %1'e yakın katılımcının %86'sı, bu istismarın kimden kaynaklandığını söylemek istememiştir.

Tablo 217. Evde Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	99,0
Çok nadir	0,4
Bazen	0,2
Sık sık	0,1
Cevap vermek istemiyorum	0,3
Toplam	100,0

Tablo 218. Evde Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi (%)

Annem	6,9
Babam	9,4
Kardeşim	2,0
Cevap yok	85,6
Toplam	103,8

Birden çok cevap alınmıştır

n:49

4. Evde Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma

Araştırmaya katılan ergenlerin %93'ü evde aşağılanma, alay edilme, dışlanma gibi davranışlara maruz kalmadığını belirtmiştir. Bu tür davranışlarla karşılaşan katılımcıların (%7) ifadelerine göre evde ergeni en çok aşağılayan kişiler kardeşleridir (%47). Anne ve baba birbirine yakın oranlarda belirtilmiştir (sırasıyla %22 ve %21).

Tablo 219. Evde Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	92,9
Çok nadir	3,3
Bazen	2,6
Sık sık	1,0
Cevap vermek istemiyorum	0,3
Toplam	100,0

Tablo 220. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (%)

Annem	21,7
Babam	21,0
Kardeşim	47,0
Amcam	1,2
Cevap yok	18,9
Toplam	109,8

Birden çok cevap alınmıştır

n:473

Babaların alay etme, aşağılama, dışlama gibi davranışları kızlardan çok erkeklere, kardeşlerin bu tür davranışları ise erkeklerden çok kızlara yöneliktir. Yaşça küçük olanlarla karşılaştırıldığında 16-18 yaş grubundaki ergenlere yönelik aşağılama, dışlama gibi davranışları ve babadan daha yüksek oran-

larda kaynaklanmaktadır. Kardeşlerden kaynaklanan bu tür davranışlar ise büyüklere göre küçüklere yönelik olarak hayli yüksek orandadır (sırasıyla %32 ve %60).

Tablo 221. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Annem	21,7	21,8	21,7
Babam	14,4	27,3	21,0
Kardeşim	54,3	40,1	47,0
Amcam	1,1	1,3	1,2
Cevap yok	15,1	22,5	18,9
Toplam	106,6	112,9	109,8

Birden çok cevap alınmıştır

n:473

Tablo 222. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12- 15 yaş	16 - 18 yaş	Toplam
Annem	17,2	27,0	21,7
Babam	17,9	24,7	21,0
Kardeşim	60,0	32,0	47,0
Amcam	1,3	1,1	1,2
Cevap yok	11,9	26,9	18,9
Toplam	108,2	111,6	109,8

Birden çok cevap alınmıştır

n:473

Tablo 223. Evde Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	18,1	23,1	22,1	22,4	24,7	22,4
Babam	45,9	16,9	17,9	21,1	27,8	21,4
Kardeşim	15,9	46,5	40,0	54,2	49,8	46,8
Amcam	4,9	0,0	0,0	1,4	2,1	1,0
Cevap yok	15,2	18,4	28,9	12,9	11,2	18,6
Toplam	100,0	105,0	108,9	112,1	115,6	110,2

Birden çok cevap alınmıştır.

n:451

SES düzeyine göre bakıldığında ise, annenin belirtilme sıklığı üst grupta en düşük orandadır. Buna karşılık baba öteki gruplardan hayli farklı bir biçimde en yüksek oranda belirtilmiştir (%46; genel kitle %21). Üst grupta kardeşlerin belirtilme oranı da düşüktür (%16); öteki gruplarda kardeşler orta SES düzeyinde en az (%40), ortanın altında ise en çok vurgulanmıştır (%54)

B. Okulda Şiddet

1.Okulda Sözlü Şiddet

Katılımcıların %72'si okulda sözlü şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Bu da ergenlerin %28'inin okulda bir şekilde sözlü şiddete maruz kaldığını göstermektedir

Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin kızlara göre sözlü şiddete daha fazla maruz kaldıkları söylenebilir. Okulda "hiçbir zaman" sözlü şiddete maruz kalmadıklarını belirten kızların oranı %76,5'ken, bu oran erkeklerde %67'dir. Dolayısıyla kızların %23,5'i okulda sözlü şiddete maruz kalırken, erkekler için bu oran %33'tür. Ayrıca erkekler okulda şiddetle daha sık karşılaşmaktadır. Erkeklerin %18'i "bazen" ya da "sık sık" şiddete maruz kaldığını belirtirken, kızlarda bu oran %11'dir. Yaş grupları arasında çok fark yoktur. Gene de 16-18 yaş grubunda olanların yaşça küçük olanlara göre az da olsa daha yüksek oranda sözlü şiddete maruz kaldığı anlaşılmaktadır; hiçbir zaman bu tür davranışlara maruz kalmadığını belirtenlerin oranı 12-15 yaş grubunda %73 iken, bu oran 16-18 yaş grubunda %70'tir.

SES gruplarına göre bakıldığında ilginç bir durumla karşılaşmaktadır. Hiçbir zaman sözlü şiddete ma-

Tablo 224. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	71,6
Çok nadir	13,3
Bazen	12,5
Sık sık	2,1
Cevap vermek istemiyorum	0,4
Toplam	100,0

Tablo 225. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	76,5	66,9	71,6
Çok nadir	12,0	14,7	13,3
Bazen	9,8	15,1	12,5
Sık sık	1,3	2,9	2,1
Cevap vermek istemiyorum	0,5	0,4	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=84,165$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

ruz kalmadığını belirtenler SES düzeyi düşüğe artmaktadır. Sözlü şiddete maruz kalma oranı üst SES grubunda %30 iken, bu oran alt SES grubunda %26,5'e düşmektedir. Öte yandan bazen ve sık sık sözlü şiddete maruz kalma oranı üst SES grubunda %10,5, alt SES grubunda ise %19'dur

Tablo 226. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	72,6	69,8	71,6
Çok nadir	12,6	14,6	13,3
Bazen	12,8	12,1	12,5
Sık sık	1,8	2,7	2,1
Cevap vermek istemiyorum	0,2	0,8	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=18,866$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

Tablo 227. Okulda Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	69,8	67,8	70,8	72,1	73,5	71,3
Çok nadir	19,8	19,5	14,9	12,3	7,0	13,6
Bazen	10,0	10,9	11,8	13,3	15,3	12,7
Sık sık	0,5	1,7	2,1	2,0	3,6	2,1
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,0	0,4	0,2	0,6	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=67,700$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Tablo 228. Okulda Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Müdür/İdareciler	8,3
Öğretmen(ler)im	39,5
Arkadaş(lar)ım	53,5
Diğer	1,6
Cevap yok	14,5
Toplam	117,4

Birden çok cevap alınmıştır
n:1798

Okulda ergenlere yönelik sözlü şiddet temel olarak arkadaşlardan ve ikinci olarak öğretmenlerden gelmektedir (belirtilme sıklığı sırasıyla %53,5 ve %39,5). Öğretmen kaynaklı sözlü şiddet müdür ve idarecilerden gelen şiddetle birleştirildiğinde toplam belirtme sıklığı %48'e çıkmaktadır.

Yaş gruplarına göre bakıldığında daha küçük yaşta ki ergenlerin hem öğretmenlerinden hem de arkadaşlarından, üst yaş grubundakilere göre, daha fazla şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Küçük yaş grubundaki ergenler öğretmenlerini %41 oranında belirtirken, bu oran 16-18 yaş grubu için %36,5'tir. Gene 12-15 yaş grubundaki ergenler kendilerine yönelik sözlü şiddetin kaynağı olarak arkadaşlarını %57 oranında belirtmiştir; yaşça büyük ergenlerde ise bu oran %48'dir.

2. Okulda Fiziksel Şiddet

Ankete katılanların %91'i okulda fiziksel şiddete hiçbir zaman maruz kalmadığını belirtmiştir. Fiziksel şiddete sık sık maruz kaldığını belirtenlerin oranı %1'den az olmakla birlikte, bir biçimde fiziksel şiddetle karşılaşmış olanlar %8 gibi azımsanmayacak bir orandadır.

Tablo 229. Okulda Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Müdür/İdareciler	7,4	9,8	8,3
Öğretmen(ler)im	41,4	36,5	39,5
Arkadaş(lar)ım	56,7	48,4	53,5
Diğer	1,9	1,1	1,6
Cevap yok	11,6	19,3	14,5
Toplam	119,0	115,0	117,4

Birden çok cevap alınmıştır
n:1798

Okulda fiziksel şiddete uğradığını belirten %8'lik kesimin şiddetin kaynağı olarak en çok dile getirdikleri kişiler arkadaşları olmuştur (%48). İkinci sırada öğretmenler vardır (%32). Bu oran müdür ve idarecilerle birleştirildiğinde %44'e yükselmektedir. Yüzde 23'lük bir kesim bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir. Alt gruplar açısından bakıldığında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yalnızca erkeklerin kızlardan görece daha çok fiziksel şiddete maruz kaldığı söylenebilir (EK Tablo 113)

Tablo 230. Okulda Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	91,4
Çok nadir	4,3
Bazen	3,3
Sık sık	0,5
Cevap vermek istemiyorum	0,5
Toplam	100,0

Tablo 231. Okulda Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Müdür/İdareciler	12,3
Öğretmen(ler)im	31,6
Arkadaş(lar)ım	47,7
Diğer	1,7
Cevap yok	23,1
Toplam	116,5

Birden çok cevap alınmıştır

n:523

Tablo 232. Okulda Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	97,5
Çok nadir	1,1
Bazen	0,8
Sık sık	0,2
Cevap vermek istemiyorum	0,5
Toplam	100,0

Tablo 233. Okulda Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi (%)

Müdür/İdareciler	2,7
Öğretmen(ler)im	7,6
Arkadaş(lar)ım	38,8
Diğer	2,0
Cevap yok	55,9
Toplam	107,0

Birden çok cevap alınmıştır

n:123

3. Okulda Cinsel İstismar

Ankete katılan ergenlerin %97,5'i okulda cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir. Cinsel istismara uğradığını belirtenler, bu davranışın kaynağı olarak en çok arkadaşlarını göstermişlerdir (belirtileme sıklığı %39). Evde cinsel istismar konusunda olduğu gibi soruyu yanıtsız bırakmayı tercih edenlerin oranı yüksektir (%56).

4. Okulda Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%88,5) okulda alay edilme, aşağılanma, dışlanma gibi bir durumla kar-

Tablo 234. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	88,5
Çok nadir	5,5
Bazen	4,3
Sık sık	1,3
Cevap vermek istemiyorum	0,5
Toplam	100,0

şılaşmadığını belirtmiştir; bazen ya da sık sık karşılaştığını belirtenler örneklemin %6'sını oluşturmaktadır. Bu tür davranışlarla kızların görece daha az karşılaştıkları anlaşılmaktadır (EK Tablo 114), yaşa ve SES'e göre katılımcılar arasında önemli farklar yoktur. Ne var ki, alay edilme, dışlanma gibi davranışlarla bazen ve sık sık karşılaşanlar alt SES gruplarında, üst gruplara göre daha çoktur (EK Tablo 115).

Tablo 235. Okulda Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma (Vücut Kitle Endeksin Göre) (%)

	Zayıf	Normal	Kilolu	Obez	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	90,2	87,5	88,1	80,2	88,3
Çok nadir	4,4	6,8	5,5	1,7	5,9
Bazen	3,8	4,1	4,8	13,5	4,1
Sık sık	1,5	1,2	1,1	2,2	1,3
Cevap vermek istemiyorum	0,1	0,5	0,6	2,5	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=13,640$ serbestlik derecesi:3 $p=0,003$

Vücut Kitle Endeksi hesaplamalarına göre (bak. Bölüm VIII-C) "obez" olarak nitelenebilecek ergenlerin okulda alay edilme, dışlanma gibi davranışlara görece daha çok maruz kaldıkları anlaşılmaktadır.

Alay edilme, aşağılanma ve dışlanma gibi davranışlarla karşılaştığını belirtenler örneklemin %11'ini oluşturmaktadır. Bunların %69'u bu tür davranışların başlıca kaynağı olarak arkadaşlarını göstermişlerdir. İkinci sırada %17 ile öğretmenler gelmektedir (müdür ve idarecilerle birlikte %23). Arkadaşlar söz konusu olduğunda kızlarda oran erkeklere göre yükselmektedir (sırasıyla %75 ve %64). Öğretmenlerle ilgili ise aksi bir durum vardır. Öğretmenlerinden aşağılayıcı davranışlar gören kızların oranı %11 iken, bu oran erkeklerde %21'dir (EK Tablo 116). Yaş gruplarına göre bakıldığında ise yaşça küçük olanların arkadaş kaynaklı alay edilme, dışlanma gibi davranışlarla büyüklere göre daha sık karşılaştıkları anlaşılmaktadır (sırasıyla %76 ve %57) (EK Tablo 117). Bu tür davranışların arkadaşlardan gelme sıklığı SES düzeyine göre de farklılaşmaktadır. Arkadaşlarından alay edilme, dışlanma gibi davranışlar gördüğünü belirtenlerin oranı üst SES grubunda %57 iken, bu oran alt grupta %87'ye yükselmektedir.

C. Sokakta Şiddet

Evde ve okulda şiddete ilişkin veri toplandıktan sonra, katılımcıların benzer türde şiddete sokakta

maruz kalıp kalmadıkları araştırılmıştır.

1.Sokakta Sözlü Şiddet

Ergenlerin %81'i sokakta sözlü şiddete maruz kalmadıklarını belirtmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında sokakta erkeklerin kızlara göre daha fazla şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Kızların %88'i sokakta hiçbir zaman sözlü şiddete maruz kalmadığını belirtirken, erkeklerde bu oran %74'e düşmektedir.

Tablo 236. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (%)

Müdür/İdareciler	6,2
Öğretmen(ler)im	16,7
Arkadaş(lar)ım	68,9
Diğer	2,0
Cevap yok	17,7
Toplam	111,5
<i>Birden çok cevap alınmıştır</i>	
n:666	

“Hiçbir zaman” sokakta sözlü şiddete maruz kalmayanlar SES'e göre farklılaşmamaktadır. Sokakta sözlü şiddete maruz kalma sıklığına bakıldığında ise bir farklılaşma vardır. SES düştükçe şiddete maruz kalma sıklığı artmaktadır. Üst SES grubunda “bazen”

Tablo 237. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (SES'e göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Müdür/İdareciler	2,8	9,2	4,3	7,2	3,5	5,9
Öğretmen(ler)im	16	11	14,2	20,4	12,3	16,4
Arkadaş(lar)ım	56,9	60,4	60,9	76,9	86,8	69,9
Diğer	1,8	0,2	1,9	1,9	4,1	1,9
Cevap yok	28,8	21,7	28,5	9,5	2,9	17,3
Toplam	106,3	102,6	109,7	115,9	109,6	111,3
<i>Birden çok cevap alınmıştır</i>						
n:434						

Tablo 238. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	80,7
Çok nadir	8,3
Bazen	9,0
Sık sık	1,4
Cevap vermek istemiyorum	0,6
Toplam	100,0

ya da “sık sık” sözlü şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı %7,5’ken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %13 olmuştur.

Tablo 239. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	88,2	73,6	80,7
Çok nadir	5,9	10,6	8,3
Bazen	4,6	13,2	9,0
Sık sık	0,8	1,9	1,4
Cevap vermek istemiyorum	0,5	0,7	0,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=224,676$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

Cinsiyete göre bakıldığında tek anlamlı farkın arkadaşlarda olduğu görülmektedir. Kızlar bu seçeneği %54 sıklığında belirtmişken, erkeklerde bu oran %63’tür (EK Tablo 118). Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça küçük ergenler, 16-18 yaş grubundakilere göre arkadaşlarını daha fazla belirtmiştir (sırasıyla %64 ve %55) (EK Tablo 119).

SES gruplarına göre çeşitli farklılaşmalar görülmektedir. SES düştükçe sokakta tanımadığı kişilerden şiddet görme oranı azalmaktadır. Bu oran üst SES grubunda %35’ken alt SES grubunda %22’ye gerilemektedir. Şiddetin kaynağı olarak arkadaşlarını gös-

Tablo 240. Sokakta Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	81,0	80,6	79,4	80,4	80,9	80,3
Çok nadir	11,5	11,0	9,4	8,1	5,4	8,5
Bazen	7,1	7,8	9,4	9,1	11,2	9,2
Sık sık	0,4	0,5	0,9	1,9	2,1	1,4
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,2	0,8	0,5	0,4	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=31,378$ serbestlik derecesi:12 $p=0,002$

Tablo 241. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Tanımadığım kişi	28,6
Arkadaş(lar)ım	60,1
Diğer	0,9
Cevap yok	18,6
Toplam	108,1

Birden çok cevap alınmıştır
n:1290

Sokakta ergenlere sözlü şiddeti kimin uyguladığına bakılınca en çok belirtilenlerin gene okuldaki gibi, arkadaşlar olduğu görülmektedir (%60). Tanımadığı kişiler tarafından sözlü şiddete maruz kalanların oranı da oldukça yüksektir (%29)

terenler için bu durumun tersi söz konusudur. Bu kez SES düştükçe arkadaşların dile getirilme sıklığı önemli ölçüde artmaktadır. Bu oran üst SES grubunda %37’yken, alt SES grubunda iki katına (%75) çıkmaktadır.

Yerleşim türüne göre bakıldığında SES’e benzer bir eğilim görülmektedir. Kentten kıra ilerledikçe tanımadığı kişilerden şiddete maruz kalma sıklığı azalırken (sırasıyla %30 ve %25), arkadaş kaynaklı şiddet sıklığı artmaktadır (sırasıyla %57 ve %70) (EK Tablo 120).

Tablo 242. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Tanımadığım kişi	34,9	28,3	30,3	28,8	22,2	28,6
Arkadaş(lar)ım	37,3	58,7	52,9	64,3	75,2	60,6
Diğer	0,0	0,0	0,3	1,0	2,2	0,8
Cevap yok	30,5	18,8	27,1	14,7	5,6	18,2
Toplam	102,6	105,8	110,6	108,8	105,2	108,2

Birden çok cevap alınmıştır
n:1179

2. Sokakta Fiziksel Şiddet

Katılımcıların %92'si sokakta hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmadığını belirtmiştir. Sokakta şiddete maruz kaldığını söyleyenler ise bu şiddetin kaynağı olarak en çok arkadaşlarını belirtmiştir (%49). Katılımcıların tanımadıkları kişilerden fiziksel şiddet görme sıklığı ise %34'tür.

3. Sokakta Cinsel İstismar

Katılımcıların %96'sı son bir yıl içerisinde sokakta cinsel istismara uğramadığını belirtmiştir. Cinsel istismara uğradıklarını belirtenlerin %57'si bu davranışın tanımadıkları kişilerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu tür davranışlarla karşılaşanların %35'i soruya cevap vermemiştir.

Tablo 243. Sokakta Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	92,2
Çok nadir	3,6
Bazen	3,4
Sık sık	0,3
Cevap vermek istemiyorum	0,6
Toplam	100,0

Tablo 244. Sokakta Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (%)

Tanımadığım kişi	33,6
Arkadaş(lar)ım	48,9
Diğer	1,3
Cevap yok	27,2
Toplam	111,0

Birden çok cevap alınmıştır

n:511

Tablo 245. Sokakta Cinsel İstismara Maruz Kalma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	95,9
Çok nadir	1,6
Bazen	1,4
Sık sık	0,4
Cevap vermek istemiyorum	0,6
Toplam	100,0

4. Sokakta Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma

Ankete katılan ergenlerin %93'ü sokakta aşağılanma, alay edilme, dışlanma gibi davranışlarla karşılaşmadığını belirtmiştir. Bu tür bir davranışa maruz kalanlar bu davranışın sorumlusu olarak en çok ar-

kadaşlarını söylemiştir (%58). İkinci sırada tanımadıkları kişiler gelmektedir (%26).

D. İnternet Ortamında Hakaret, Alay, Aşağılanma, Sarkıntılığa Uğrama

Araştırmaya katılanlara internet ortamında hakarete, aşağılanmaya maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %7,5'i bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Cinsiyet, yaş grubu ve SES'e göre bakıldığında soruya olumlu yanıt verenler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 246. Sokakta Ergene Cinsel İstismar Yapan Kişi (%)

Tanımadığım kişi	56,7
Arkadaş(lar)ım	11,2
Diğer	0,3
Cevap yok	35,2
Toplam	103,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:236

Tablo 247. Sokakta Ergenle Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	93,0
Çok nadir	3,3
Bazen	2,3
Sık sık	0,8
Cevap vermek istemiyorum	0,7
Toplam	100,0

Tablo 248. Sokakta Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (%)

Tanımadığım kişi	26,2
Arkadaş(lar)ım	58,1
Diğer	2,5
Cevap yok	25,6
Toplam	112,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:457

Tablo 249. İnternet Ortamında Hakarete, Alaya, Aşağılanmaya, Sarkıntılığa Maruz Kalma (%)

Evet	7,5
Hayır	69,2
İnternet kullanmıyorum	23,1
Cevap yok	0,1
Toplam	100,0

E. Ergenlerin Uyguladığı Şiddet

Katılımcılara, kendilerine uygulanan sözlü ve fiziksel şiddet, cinsel istismar ve aşağılanma gibi davranışlar sorulduktan sonra, bu kez kendilerinin başkalarına bu tür davranışlarda bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

1. Ergenlerin Uyguladığı Sözlü Şiddet

Ergenlerin %63'ü son bir yıl içinde hiç sözlü şiddet uygulamadığını belirtmiştir. Herhangi bir biçimde sözlü şiddet uyguladığını belirtenlerin oranı %37'dir.

Tablo 250. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	63,0
Çok nadir	18,2
Bazen	16,0
Sık sık	2,7
Toplam	100,0

Tablo 251. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	67,8	58,4	63,0
Çok nadir	16,3	20,1	18,2
Bazen	13,2	18,7	16,0
Sık sık	2,6	2,8	2,7
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=61,300$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

Tablo 252. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	65,6	62,8	64,5	60,8	58,2	61,9
Çok nadir	23,3	22,0	19,0	19,0	13,7	18,8
Bazen	10,5	13,3	14,2	17,1	23,5	16,5
Sık sık	0,6	1,9	2,3	3,1	4,6	2,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=92,327$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Tablo 253. Ergenin Sözlü Şiddette Bulunma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	57,9	63,2	62,1	62,7
Çok nadir	12,8	18,3	18,9	18
Bazen	22,5	15,6	17,9	16,4
Sık sık	6,8	2,8	1,1	2,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=30,687$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin daha fazla sözlü şiddet uyguladığı görülmektedir. “Hiç sözlü şiddet uygulamadım” diyen kızların oranı %68’ken, bu oran erkeklerde %58’e düşmektedir. “Sık sık” şiddet uygulayanlar her iki cinsiyette de aynı orandayken (%3), “çok nadir” ya da “bazen” şiddet uyguladığını belirtenler kızlarda %29,5, erkeklerde %39’dur.

SES düşükçe sözlü şiddet uygulayanların oranı artmaktadır. Üst grupta son bir yıl içinde hiç sözlü şiddet uygulamadığını belirtenler %66’yken, bu oran gittikçe düşerek alt SES grubunda %58’e inmektedir. Başkalarına “çok nadir” şiddet uyguladıklarını belirtenlerin oranı da üst gruplarda görece yüksektir. Öte yandan “bazen” ya da “sık sık” şiddet uyguladıklarını belirtenler üst SES grubunda %16,5 iken, bu oran alt grupta %28’dir.

Sözlü şiddette bulunma sıklığı benlik saygısına göre belirli bir farklılaşma göstermektedir. Bazen ya da sık sık sözlü şiddette bulunma sıklığı düşük benlik saygısı düzeyinde toplam %29 iken bu oran normal düzeyde %18, yüksek benlik saygısı düzeyinde ise %19’dur.

Ergenlerin sözlü şiddet uyguladığı kişilere bakıldığında en sık belirtilen kişinin ergenin kardeşi olduğu görülmektedir (%42). Bunu okul ve mahalle ar-

kadaşları izlemektedir (sırasıyla %35 ve %23). Okul ve mahalle arkadaşı birlikte değerlendirildiğindeyse, “arkadaşına” sözlü şiddet uygulama yüzdesi 58’e çıkmaktadır. Bu arada katılımcıların %10’u annelerine, %5’i babalarına yönelik sözlü şiddet davranışında bulduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 254. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (%)

Anneme	10,3
Babama	5,4
Kardeşıme	42,0
Okul arkadaşşıma	34,9
Mahalleden arkadaşşıma	23,2
Tanımadığım birisine	5,6
Öğretmenime	1,3
Diğer	1,4
Cevap yok	10,2
Toplam	134,3
<i>Birden çok cevap alınmıştır</i>	
n:2544	

Tablo 255. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Anneme	13,2	8,2	10,3
Babama	5,9	5,1	5,4
Kardeşıme	49,9	36,1	42,0
Okul arkadaşşıma	31,6	37,4	34,9
Mahalleden arkadaşşıma	15,7	28,8	23,2
Tanımadığım birisine	2,9	7,6	5,6
Öğretmenime	1,7	1,0	1,3
Diğer	0,9	1,7	1,4
Cevap yok	8,5	11,4	10,2
Toplam	130,2	137,3	134,3
<i>Birden çok cevap alınmıştır.</i>			
n:2544			

Cinsiyete göre bakıldığında, ergenin sözlü şiddet uyguladığı kişilerde belirli farklar ortaya çıkmaktadır. Babaya yönelik sözlü şiddet her iki cinsiyette birbirine çok yakınken, kızların erkeklere göre anneye daha yüksek oranda sözlü şiddet davranışında bulunduğu görülmüştür (belirtilme sıklığı sırasıyla %13 ve %8). Kızlar aynı zamanda kardeşlerine de daha çok sözlü şiddet uygulamaktadırlar. Kardeşe şiddet uygulama sıklığı erkeklerde %36 iken, bu oran kızlarda %50’ye çıkmaktadır. Kızların evde daha geçimsiz oldukları anlaşılmaktadır. Ne var ki, ebeveyne ya da kardeşlere yönelik

davranışlarının temelinde saldırganlık mı, yoksa kendini savunma ihtiyacı mı yattığı ayrı bir araştırmaya konusudur. Öte yandan erkeklere bakıldığında, onların okulda ve sokakta kızlara göre daha yüksek oranda sözlü şiddete başvurdukları görülmektedir. Okul ya da mahalle arkadaşlarına ve tanımadıkları kişilere yönelik sözlü şiddet kızlarda %50 oranında görülürken, bu oran erkeklerde %74’e çıkmaktadır.

Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça küçük ergenlerin kardeşlerine daha sık şiddet uyguladığı söylenebilir (%45). Bu oran yaşça büyük ergenlerde %38’e gerilemektedir. Ayrıca, yaşça küçük ergenler okul arkadaşlarına sözlü şiddet uyguladıklarını yaşça büyük ergenlere göre gene daha yüksek oranda belirtmişlerdir (sırasıyla %38 ve %31) (EK Tablo 121).

Ergenin sözlü şiddet uyguladığı kişiye SES gruplarına göre bakıldığında belirli farklar görülmektedir. Öncelikle SES düştükçe anneye uygulanan sözlü şiddet sıklığı azalmaktadır. Üst ses grubunda anne %22 oranında belirtilmişken, bu oran gittikçe düşerek alt SES grubunda %8 olmuştur. Benzer bir durum babaya yönelik şiddette de geçerlidir. Üst SES grubunda babanın belirtilme sıklığı %14’ken, alt SES grubunda bu oran %1’e kadar gerilemiştir. Bunun tersi bir durum kardeş için geçerlidir. Bu kez SES düştükçe kardeşin belirtilme sıklığı artmaktadır. Üst SES grubunda kardeşin belirtilme sıklığı %22’yken, bu oran alt SES grubunda %52’dir. Bu artışın SES grubunun düşmesiyle artan kardeş sayısı da bağlantısı vardır. Okul ve mahalle arkadaşlarına gelindiğinde birbirine zıt iki eğilim görülmektedir. SES düştükçe okul arkadaşlarına yönelik şiddet sıklığı azalırken, mahalle arkadaşına yönelik şiddet sıklığı artmaktadır. Okul arkadaşının belirtilme sıklığı üst SES grubunda %39, ortanın üstünde %42 iken, bu oran alt SES grubunda %26’dır. Mahalle arkadaşına yönelik sözlü şiddet sıklığıysa üst SES grubunda %12, alt SES grubunda ise %29’dur.

Tablo 256. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Anneme	22,2	11,8	12,4	8,6	7,9	10,4
Babama	13,8	11,2	6,7	3,7	1,0	5,2
Kardeşime	21,7	23,8	38,2	47,1	52,1	42,3
Okul arkadaşşıma	38,9	42,2	33,1	37,1	26,0	35,0
Mahalleden arkadaşşıma	12,0	20,9	21,2	23,9	28,9	23,1
Tanımadığım birisine	9,1	7,6	6,9	5,2	2,9	5,7
Öğretmenime	4,3	3,3	0,9	1,3	0,0	1,3
Diğer	2,1	0,7	1,0	1,7	0,8	1,3
Cevap yok	14,8	15,3	16,6	6,5	3,8	9,9
Toplam	139,0	136,8	137,1	135,2	123,4	134,2

Birden çok cevap alınmıştır
n:2467

SES grubu ve cinsiyete birlikte bakıldığında ilginç bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Üst SES grubundaki kızların bu gruptaki erkeklere göre yakınlarına çok daha sık sözlü şiddet uyguladıkları anlaşılmaktadır. Anneye yönelik sözlü şiddet sıklığı üst SES grubundaki erkekler arasında %16 iken, bu oran kızlarda %28'e yükselmektedir. Benzer biçimde, üst gruptaki kızların %21'i babalarına yönelik sözlü şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir; oysa bu oran aynı gruptaki erkeklerde %6'dır. Üst SES grubundaki kızlarda dikkati çeken bir başka nokta, bu grupta öğretmenlere yönelik sözlü şiddet sıklığının %7,5 olmasıdır. Bu oran üst gruptaki erkeklerde %1'dir. Alt SES grubunda ise kardeşine sözlü şiddet uygulayan kızların oranı yüksektir (%63). Aynı gruptaki erkeklerde bu oran %43 olarak bulunmuştur.

Bölgelere göre bakıldığında, anne ve babaya en yüksek oranlarda İstanbul'da ve Akdeniz'de sözlü şiddet uygulandığı anlaşılmaktadır. Okul ve mahalle arkadaşlarına yönelik sözlü şiddet ise ağırlıklı doğu bölgelerinde görülmektedir. Öteki bölgelerle karşılaştırıldığında Doğu Marmara'da kardeşe yönelik sözlü şiddet (%79; genel kitlesel %42) hayli yüksek bir orana çıkmaktadır (EK Tablo 122).

Ergenlerin sözlü şiddet uyguladıkları kişiler benlik saygısına göre de farklılaşmaktadır. Düşük benlik saygısı düzeyinde özellikle anne ve babaya yönelik sözlü şiddet sıklığının arttığı görülmektedir (EK Tablo 123).

Tablo 257. Kız Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Anneme	28,4	17,4	15,8	11,2	8,0	10,4
Babama	21,4	16,7	4,7	4,0	1,7	5,2
Kardeşime	24,8	26,0	43,5	57,4	62,9	42,3
Okul arkadaşşıma	47,4	37,9	32,1	33,5	18,1	35,0
Mahalleden arkadaşşıma	9,5	15,8	12,8	16,1	18,6	23,1
Tanımadığım birisine	12,2	7,0	2,2	1,9	1,6	5,7
Öğretmenime	7,5	4,9	1,0	1,4	0,0	1,3
Diğer	0,0	1,5	0,0	1,2	1,5	1,3
Cevap yok	10,1	15,3	14,8	4,5	4,0	9,9
Toplam	161,3	142,5	126,9	131,1	116,4	134,2

Birden çok cevap alınmıştır
n:1092

Tablo 258. Erkek Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Anneme	16,1	7,5	10,0	6,8	7,8	10,4
Babama	6,4	7,0	8,1	3,5	0,4	5,2
Kardeşime	18,8	22,1	34,6	40,0	42,6	42,3
Okul arkadaşşıma	30,7	45,4	33,9	39,7	32,9	35,0
Mahalleden arkadaşşıma	14,4	24,8	27,0	29,4	38,1	23,1
Tanımadığım birisine	6,1	8,0	10,1	7,5	4,0	5,7
Öğretmenime	1,2	2,2	0,8	1,2	0,0	1,3
Diğer	4,2	0,0	1,7	2,1	0,1	1,3
Cevap yok	19,5	15,3	17,9	7,8	3,6	9,9
Toplam	117,4	132,4	144,1	138,0	129,5	134,2

Birden çok cevap alınmıştır
n:1375

2. Ergenlerin Uyguladığı Fiziksel Şiddet

Ergenin başkalarına uyguladığı fiziksel şiddete bakıldığında katılımcıların %88'inin son bir yıl içerisinde hiç fiziksel şiddet uygulamadığı görülmüştür. Erkeklerin fiziksel şiddet uygulamaya daha yatkın olduğu söylenebilir. Kızların %93'ü son bir yıl içinde hiç fiziksel şiddet uygulamadığını söylerken, bu oran erkeklerde %84'e gerilemektedir.

Tablo 259. Ergenin Fiziksel Şiddette Bulunma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	88,3
Çok nadir	6,0
Bazen	5,1
Sık sık	0,7
Toplam	100,0

Tablo 260. Ergenin Fiziksel Şiddette Bulunma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	92,8	84,0	88,3
Çok nadir	3,5	8,3	6,0
Bazen	3,1	7,0	5,1
Sık sık	0,6	0,8	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0

Ergenler, bekleneceği gibi, en çok vakit geçirdikleri kişilerle kavga etmektedir. Bunların başında kardeşler, daha sonra okul ve mahalle arkadaşları gelmektedir. Hiçbir zaman şiddet uygulamayanlar dışarıda tutulduğunda, katılımcılar en yüksek oranda kardeşlerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir

(%31). Daha sonra okul arkadaşları (%30) ve mahalle arkadaşları (%28) gelmektedir. Bu arada, tanımadığı birine sözlü şiddet uygulama sıklığının görece yüksek olduğu söylenebilir (%13).

Ergenin fiziksel şiddet uyguladığı kişilere cinsiyete göre bakıldığında, sözlü şiddet davranışına benzer bir durumla karşılaşmaktadır. Kızların kardeşlerine yönelik fiziksel şiddet uygulama sıklığı erkeklerle göre hayli yüksektir (belirtilme sıklığı sırasıyla %51 ve %23). Buna karşılık erkekler okul ve mahalle arkadaşlarına ve tanımadıkları kişilere kızlara göre daha yüksek oranda fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmiştir. Kızların okul ve mahalle arkadaşlarına fiziksel şiddet uygulama sıklığı toplam %40 iken, bu oran erkeklerde %67'ye çıkmaktadır. Tanımadığı birine fiziksel şiddet uygulama sıklığı ise kızlarda %4, erkeklerde %16'dır.

Tablo 261. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (%)

Anneme	1,3
Babama	1,5
Kardeşime	31,3
Okul arkadaşşıma	30,3
Mahalleden arkadaşşıma	28,3
Tanımadığım birisine	12,7
Diğer	1,3
Cevap yok	16,4
Toplam	123,1

Birden çok cevap alınmıştır
n:830

Tablo 262. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Anneme	2,1	0,9	1,3
Babama	1,1	1,7	1,5
Kardeşıme	51,3	22,7	31,3
Okul arkadaşşıma	23,7	33,2	30,3
Mahalleden arkadaşşıma	15,9	33,6	28,3
Tanımadığım birisine	4,1	16,3	12,7
Diğer	1,5	1,2	1,3
Cevap yok	11,5	18,5	16,4
Toplam	111,2	128,2	123,1

Birden çok cevap alınmıştır
n:830

ötekilerden ayrılmaktadır. Kardeşe ve mahalle arkadaşlarına fiziksel şiddet uygulama sıklığı en yüksek değerleri geleneksel geniş ailelerde bulmaktadır (belirtilme sıklığı sırasıyla %37 ve %36; genel kitle değerleri sırasıyla %31 ve %28). Okul arkadaşına ve tanımadığı birine fiziksel şiddet uygulama sıklığı ise en düşük değerleri geniş ailelerde almaktayken (sırasıyla %22 ve %9,5; genel kitle değerleri sırasıyla %30 ve %13), en yüksek değerler tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerde görülmektedir. Bu katılımcılarda okul arkadaşlarına fiziksel şiddet uygulama sıklığı %34, tanımadığı birine şiddet uygulama sıklığı ise %16'dır. Bu arada, tek ebeveynli ve parçalanmış ai-

Tablo 263. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Anneme	1,2	0,0	5,7	3,1	1,3
Babama	1,6	1,7	0,0	0,0	1,5
Kardeşıme	31,1	37,3	33,2	19,8	31,3
Okul arkadaşşıma	31,2	22,1	33,6	27,5	30,3
Mahalleden arkadaşşıma	27,6	36,0	18,3	34,4	28,3
Tanımadığım birisine	12,8	9,5	16,4	14,1	12,7
Diğer	1,3	0,4	0,0	3,1	1,3
Cevap yok	16,7	16,0	8,8	19,1	16,4
Toplam	123,4	123,0	116,0	121,1	123,1

Birden çok cevap alınmıştır
n:830

Yerleşim türüne göre bakıldığında kırsal alanlarda yaşayanların hem kardeşlerine hem de mahalle arkadaşlarına kentte yaşayanlara göre daha fazla fiziksel şiddet uyguladığı görülmektedir. Kırsal alanlarda kardeşin belirtilme yüzdesi 42'yken, bu oran kentte %27'dir. "Mahalle arkadaşları" ise kırsal alanlarda %35 oranında belirtilmişken, kentteki belirtilme sıklığı %26'dır (EK Tablo 124).

Aile tiplerine göre bakıldığında geleneksel geniş ailelerde ve tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenler

Tablo 264. Ergenin Cinsel İstismarda Bulunma Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	99,0
Çok nadir	0,5
Bazen	0,4
Sık sık	0,1
Cevap vermek istemiyorum	0,0
Toplam	100,0

lelerde yaşayan ergenlerin annelerine yönelik fiziksel şiddet uygulama sıklığının görece yüksek olduğu belirtilmelidir (belirtilme sıklığı sırasıyla %6 ve %3).

3. Ergenin Cinsel İstismarda Bulunması, Başkasını Aşağılaması

Araştırmaya katılan ergenlerin %99'u son bir yıl içerisinde herhangi birine karşı cinsel istismara yönelik bir davranışta bulunmamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%92), son bir yıl içinde kimseyi aşağılamadığını, dışlamadığını ya da biriyle alay etmediğini

Tablo 265. Ergenin Alay Etme, Aşağılama, Dışlama Sıklığı (%)

Hayır, hiçbir zaman	91,6
Çok nadir	4,4
Bazen	3,6
Sık sık	0,5
Cevap vermek istemiyorum	0,0
Toplam	100,0

Tablo 266. Ergenin Alay Ettiği, Aşağıladığı, Dışladığı Kişi (%)

Anneme	1,7
Babama	1,0
Kardeşime	25,7
Okul arkadaşına	53,4
Mahalleden arkadaşına	34,3
Tanımadığım birisine	5,3
Diğer	1,7
Cevap yok	15,2
Toplam	138,3
<i>Birden çok cevap alınmıştır</i>	
n:583	

belirtmiştir. Böyle bir davranışta bulunanların başlıca hedefi okul arkadaşlarıdır (%53). Okul arkadaşını mahalle arkadaşı izlemektedir (%34).

F. Ergenlerin Karşı Karşıya Bulunduğu Riskler

Araştırmaya katılan ergenlere herhangi bir nedenle karakola ya da çocuk mahkemesine çıkarılıp çıkarılmadıkları sorulmuştur. Bu soruya olumlu cevap verenlerin oranı %2,5'tir.

1.Evden Kaçma, Hayattan Vazgeçme

Katılımcılara bugüne kadar hiç evden kaçmayı düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda %95'i hiç düşünmediğini belirtmiştir. Evden kaçmayı düşünen %5'lik kesimin ise %36'sı bu düşüncüyü uygulayıp evden kaçmıştır.

Evden kaçanların en sık dile getirdiği evden kaçma nedeni ev ortamında huzursuz olmaktır (%40). "Ev ortamından sıkılmak" ve "ailem benimle ilgilenmediği, beni sevmediği için" görece sık belirtilen başka nedenlerdir (sırasıyla %28 ve %16).

Bugüne kadar ergenlerin sadece %4'ü kendi kendine zarar vermeyi düşünmüş, bu %4'lük kesimin %33'ü kendine zarar veren bir davranışta bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin %96'sı bugüne kadar intihar etmeyi hiç düşünmemiştir. Geriye kalan %4'ün ise %24'ü intihar girişiminde bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin en sık dile getirdiği neden ailevi sorunlar olmuştur (%38). Kız/erkek arkadaşlarla yaşanan sorunlar %14 sıklığında

belirtilmiştir. "Derslerin kötü olması" ve "sınavların üst üste gelmesi" birlikte alındığında %13,5 oranıyla en fazla belirtilen üçüncü neden okulla ilgilidir.

Tablo 267. Sigara Kullanımı (%)

Hiç kullanmadım	82,2
1 kez denedim	6,7
Kullanıyordum bıraktım	1,2
Arada sırada	4,4
Her gün	5,4
Cevap yok	0,0
Toplam	100,0
Ortalama başlama/deneme yaşı	13,4

İntihar girişiminde bulunanların %41'i bu davranışa neden olan sorunları çözmek için destek almıştır. Destek alınan kişi veya kurumlara baktığımızda ilk dört sırada psikiyatr (%29), rehberlik servisi (%23), "anne" (%18) ve psikolog (%18) gelmektedir.

Tablo 268. Sigara Kullanımı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç kullanmadım	89,2	75,6	82,2
1 kez denedim	6,1	7,4	6,7
Kullanıyordum bıraktım	0,5	1,8	1,2
Arada sırada	2,5	6,2	4,4
Her gün	1,7	8,9	5,4
Cevap yok	0,0	0,1	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=267,930$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

2. Sigara, Alkol Kullanımı

Araştırmaya katılan ergenlere sigara, alkol, esrar, bali tiner gibi maddeler ve Ecstasy kullanımı konusunda bir dizi soru sorulmuştur.

Ergenlerin %82'si bugüne kadar hiç sigara içmediğini belirtmiştir. Sadece bir kez deneyenlerin oranı %7'dir. Her gün sigara içenler katılımcıların %5'ini oluşturmaktadır. Bir kez olsun deneyenlerle, sigara içenlerin sigarayla ilk tanışma yaşı yaklaşık 13. yaşın ortalarıdır.

Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin kızlara göre daha fazla sigara içtiği anlaşılmaktadır. Kızların %90'ı bugüne kadar ne sigara içmiş ne de denemiştir. Bu oran erkeklerde %76'ya gerilmektedir. Kızların sadece %2'si , erkeklerinse %9'u her gün sigara içtiğini belirtmiştir.

Tablo 269. Sigara Kullanımı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç kullanmadım	90,0	71,5	82,2
1 kez denedim	5,8	8,1	6,7
Kullanıyordum bıraktım	0,7	1,9	1,2
Arada sırada	2,1	7,6	4,4
Her gün	1,5	10,8	5,4
Cevap yok	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=595,006$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça büyük ergenlerin, yaşça küçük ergenlere göre daha fazla sigara içtiği görülmektedir. 16-18 yaş grubundaki ergenlerin %71,5'i bugüne kadar hiç sigara içmemişken, bu oran 12-15 yaş grubunda %90'a çıkmaktadır. Yaşça büyük ergenlerin %11'i her gün sigara içtiğini belirtmiştir; 12-15 yaş grubunda bu oran %1,5'tir.

Tablo 270. Sigara Kullanımı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç kullanmadım	75,7	80,4	80,1	83,0	88,6	82,4
1 kez denedim	11,6	7,8	8,2	6,4	1,7	6,6
Kullanıyordum bıraktım	0,9	1,8	1,0	1,0	1,3	1,1
Arada sırada	8,0	4,6	4,2	4,1	3,8	4,3
Her gün	3,8	5,3	6,2	5,5	4,7	5,5
Cevap yok	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=73,506$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Tablo 271. Alkol Kullanımı (%)

Hiç kullanmadım	91,1
1 kez denedim	3,0
Kullanıyordum bıraktım	0,5
Arada sırada	5,2
Her gün	0,1
Cevap yok	0,0
Toplam	100,0
Ortalama başlama/deneme yaşı	14,2

SES gruplarına göre bakıldığında, SES düştükçe hayatında hiç sigara içmemiş olanların arttığı görülmektedir. Hiç sigara içmemiş olanlar üst SES grubunda %76 iken, bu oran alt SES grubunda %89'a çıkmaktadır. Arada sırada sigara içenler üst SES grubunda, her gün içenler ise orta grupta genel kitle oranlarının üstündedir.

Alkol kullanımının sigaraya göre daha düşük olduğu

görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin %91'i bugüne kadar hiç alkollü içecek içmemiştir. Yalnızca bir kere deneyenlerin oranı %3'tür. Her gün alkol alan neredeyse yoktur (%0,1). İlk kez alkol alma yaşı ortalama 14,2'dir.

Tablo 272. Alkol Kullanımı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç kullanmadım	94,7	87,8	91,1
1 kez denedim	2,2	3,7	3,0
Kullanıyordum bıraktım	0,5	0,5	0,5
Arada sırada	2,6	7,7	5,2
Her gün	0,0	0,2	0,1
Cevap yok	0,0	0,1	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=90,714$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Erkekler kızlara göre az da olsa daha fazla alkollü içecek içmektedir. Kızların %95'i bugüne kadar alkol kullanmamıştır. Bu oran erkeklerde %88'dir. Kızların %3'ü arada sırada alkol alırken, erkeklerde bu oran %8'dir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, beklenildiği gibi yaşça büyük ergenlerin daha fazla alkollü içecek içtiği görülmektedir. 12-15 yaş grubundaki ergenlerin %96'sı bugüne kadar hiç alkol kullanmamıştır. Bu oran 16-18 yaş grubunda %84'tür. Yaşça büyük ergenlerin %10'u arada sırada alkol aldığını belirtirken, bu oran yaşça küçük ergenlerde %2'dir.

Tablo 273. Alkol Kullanımı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç kullanmadım	96,1	84,3	91,1
1 kez denedim	1,7	4,7	3,0
Kullanıyordum bıraktım	0,4	0,6	0,5
Arada sırada	1,8	10,0	5,2
Her gün	0,0	0,3	0,1
Cevap yok	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=436,965$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

SES düzeyi düştükçe alkol kullanımının azaldığı görülmektedir. Üst SES grubunda bugüne kadar hiç alkol kullanmayanların oranı %79 iken, alt grupta bu oran %98'e çıkmaktadır. Benzer şekilde üst SES grubunda arada sırada alkol kullananların oranı %13 iken, bu oran gittikçe düşerek alt SES grubunda %1'e gerilemiştir.

Tablo 274. Alkol Kullanımı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç kullanmadım	78,8	84,0	89,2	93,7	98,0	91,3
1 kez denedim	6,1	5,5	4,0	1,7	0,6	2,8
Kullanıyordum bıraktım	1,2	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Arada sırada	13,4	9,9	6,2	4,1	0,9	5,3
Her gün	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Cevap yok	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=196,256$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Kentlerde ergenler arasında alkol kullanımı daha yaygındır. Kırsal kesimde yaşayanların %96'sı bugüne kadar hiç alkol kullanmamıştır. Bu oran kentlerde %89'dur (EK Tablo 125).

Esrar, bali/tiner ve Ecstasy kullanımına bakıldığında, bu tür maddelerin kullanımının çok sınırlı olduğu görülmektedir (sırasıyla %98, %99 ve %99,5). Kullananların ve sadece bir kez deneyenlerin bu maddelerle ilk tanışma yaşları esrar ve bali/tiner için 14. yaşın ortaları, Ecstasy için 15. yaşın sonlarıdır.

3. Ergenlere Yönelik Riskler ve Benlik Saygısı

Yukarıda sözü edilen çeşitli davranışlara toplu olarak benlik saygısıyla birlikte bakıldığında, düşük benlik saygısı olan ergenlerin daha yüksek oranlarda risk altında olduğunu söylemek mümkündür. Evden kaçmayı düşünenler düşük benlik saygısı olanlar arasında %15,5 oranındayken, bu oran yüksek benlik saygısı olanlarda %5, normallerde %4'tür. Düşüncelerini eyleme geçirenler ise düşük benlik saygısı olanlarda %41, yüksek benlik saygısı olanlarda %29'dur.

Kendine fiziksel olarak zarar vermeyi düşünenler düşük benlik saygısı olanlar arasında %15 oranındadır. Bu oran yüksek benlik saygısı olanlarda %4, normallerde %3'tür. Kendine fiziksel olarak zarar verenler ise düşük ve yüksek benlik saygısı olanlarda yüksek (sırasıyla %46 ve %42), normallerde ise görece düşüktür (%27).

İntihar düşüncesi düşük benlik saygısı olanların %14,5'i için yabancı değildir. Bu oran yüksek benlik saygısı olanlarda ve normallerde %3 dolayındadır. İntihar düşüncesini uygulayanlar da gene düşük benlik saygısı olanlar arasında yüksek orandadır (%37).

Tablo 275. Evden Kaçmayı Düşünme (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hayır	84,5	96,0	94,6	95,1
Evet	15,5	4,0	5,4	4,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=88,299$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$

Tablo 276. Evden Kaçma (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hayır	59,4	65,9	70,7	65,2
Evet	40,6	34,1	29,3	34,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=2,268$ serbestlik derecesi:2 $p=0,332$

n: 290

Tablo 277. Kendine Fiziksel Olarak Zarar Vermeyi Düşünme (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hiçbir zaman düşünmedim	85,3	97	96,2	96,1
Bir kez düşündüm	6,2	2,0	2,4	2,3
Birçok kez düşündüm	8,5	1,0	1,4	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=8,664$ serbestlik derecesi:2 $p=0,013$

Tablo 278. Kendine Fiziksel Olarak Zarar Verme (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hayır	47,0	65,4	56,2	59,7
Evet	45,9	27,2	41,9	33,7
Cevap yok	7,2	7,4	1,8	6,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=4,215$ serbestlik derecesi:2 $p=0,112$

n: 233

Tablo 279. Ergenin Hayatından Vazgeçmeyi Düşünüp Düşünmemesi (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hiçbir zaman düşünmedim	85,5	96,9	96,6	96,1
Bir kez düşündüm	5,8	2,0	2,0	2,2
Birçok kez düşündüm	8,7	1,2	1,4	1,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=9,526$ serbestlik derecesi:2 $p=0,009$

Tablo 280. Ergenin Hayatından Vazgeçmeyi Eyleme Geçirmesi (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hayır	63,4	77,1	86,4	74,8
Evet	36,6	22,2	13,6	24,8
Cevap yok	0,0	0,7	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=7,332$ serbestlik derecesi:2 $p=0,026$

n: 236

10. BÖLÜM
DİNİ ALGI

Araştırmaya katılan ergenlerin din ile ilişkisi hakkında bilgi sağlamak için bir soru sorulmuştur. Katılımcıların %46'sı bir dine inandığını, ibadetlerinin bir bölümünü yerine getirdiğini belirtmiştir. İbadetlerinin tümünü yerine getirmeye çalışanlarla, çoğunu yerine getirenlerin toplamı %26'dır.

Cinsiyete göre bakıldığında bir dine inanan ve ibadetlerinin tümünü ya da çoğunu yerine getirenlerin kızlar arasında erkeklere göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir (sırasıyla %30 ve %22).

Sosyoekonomik statü gruplarına göre bakıldığında belli bir eğilimden söz edilebilir. SES düştükçe dini ibadetlerini yerine getirme oranı artmaktadır. Üst SES grubunda ibadetlerin tümünü yerine getiren ergenlerin oranı %3 iken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %10'a yükselmektedir. Benzer şekilde ibadetlerini çoğunu yerine getirenler de alt ses gruplarında daha fazladır. Üst SES grubunda ibadetlerinin çoğunu yerine getirenlerin oranı %13 iken, bu oran alt SES grubunda %26'tır. Bir dine inanmaya bütün olarak bakıldığında üst SES grubunun %84'ü bir dine inandığını belirtirken, alt SES grubunda bu oran %99,7'dir.

Tablo 281. Dini Algı (%)

Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getiriyorum	5,5
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin çoğunu yerine getiriyorum	20,5
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiri	46,3
Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerimi yerine getirmiyorum	23,6
Bir Yaratıcıya inanıyorum ama dinlere karşıyım	1,3
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum ama tüm dinlere saygılıyım	0,6
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum, dinlere karşıyım	0,3
Din ve Yaratıcı meselesi beni ilgilendirmiyor	0,8
Cevap yok	1,1
Toplam	100,0

Tablo 282. Dini Algı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getiriyorum	6,1	5,1	5,5
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin çoğunu yerine getiriyorum	24,1	17,1	20,5
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiri	44,6	47,9	46,3
Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerimi yerine getirmiyorum	21,3	25,8	23,6
Bir Yaratıcıya inanıyorum ama dinlere karşıyım	1,4	1,1	1,3
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum ama tüm dinlere saygılıyım	0,7	0,5	0,6
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum, dinlere karşıyım	0,3	0,3	0,3
Din ve Yaratıcı meselesi beni ilgilendirmiyor	0,6	1,0	0,8
Cevap yok	1,0	1,2	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:28,492$ serbestlik derecesi:6 $p=0,000$

Tablo 283. Dini Algı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin tümünü yerine getiriyorum	2,7	3,5	5,2	5,2	9,7	5,5
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin çoğunu yerine getiriyorum	13,0	17,5	18,9	19,8	26,1	19,8
Bir dine inanıyorum, ibadetlerimin bir kısmını yerine getiri	32,8	40,1	43,5	50,4	51,2	46,7
Bir dine inanıyorum, ama ibadetlerimi yerine getirmiyorum	35,5	31,7	28,2	22,4	12,8	24,2
Bir Yaratıcıya inanıyorum ama dinlere karşıyım	4,6	3,1	1,5	0,7	0,1	1,3
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum ama tüm dinlere saygılıyım	3,5	1,5	0,5	0,2	0,0	0,5
Bir Yaratıcı olduğuna inanmıyorum, dinlere karşıyım	0,7	1,5	0,1	0,2	0,0	0,3
Din ve Yaratıcı meselesi beni ilgilendirmiyor	5,9	0,4	0,7	0,4	0,0	0,7
Cevap yok	1,4	0,7	1,4	0,7	0,1	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:404,639$ serbestlik derecesi:24 $p=0,000$

11. BÖLÜM

GELECEK VE TÜRKİYE'YLE
İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Meslek Seçimi

Gelecekte Beklentiler

Kamu Kuruluşlarından Beklentiler

A. Meslek Seçimi

Araştırmaya katılan ergenlere gelecekte edinmek istedikleri meslek sorulmuştur. Öğretmenlik ve doktorluk %17 oranıyla en çok istenen iki meslektir. Daha sonra mühendislik (%13) ve polislik (%11) gelmektedir.

Tablo 284. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (%)

Öğretmen	17,4
Doktor	17,4
Mühendis	13,1
Polis	10,6
Avukat	7,2
Futbolcu	3,5
Memur	3,3
Asker	3,0
Hemşire	2,5
Tüccar / Esnaf	2,1
Mimar	1,6
Siyasetçi	1,4
Gazeteci	1,3
Sanatçı	1,0
Bilmiyorum/karar vermedim	3,0

Belirtilme oranı çok düşük olan mesleklerle tabloda yer verilmemiştir.

Cinsiyete göre bakıldığında kızların en fazla edinmek istedikleri meslek öğretmenliktir (%26). Erkeklerde bu oran %10'dur. Erkeklerin en çok istedikleri mesleğe %19'la mühendisliktir. Gelecekte mühendis olmak isteyen kızların oranı %7'dir. Doktorluk da kızlar tarafından erkeklere göre daha fazla tercih edilmektedir (sırasıyla %22 ve %13). Erkeklerin en fazla edinmek istedikleri ikinci meslek, doktorlukla aynı oranda polisliktir (%13).

Kız ve erkeklerin belirttikleri meslek sayılarına bakıldığında, iki grubun da birbirine yakın sayıda farklı meslek söylediği görülmektedir. Kızlar toplamda 88 farklı meslek adı vermişken, erkeklerde bu sayı 98'dir.

Yaş gruplarına göre bakıldığında doktorlukta dikkate değer bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Yaşça daha küçük ergenlerin %22'si doktor olmak isterken, bu oran yaşça büyük ergenlerde %11'dir (EK Tablo 126).

Tablo 285. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Öğretmen	25,7	9,6	17,4
Doktor	21,6	13,3	17,4
Mühendis	6,7	19,1	13,1
Polis	7,6	13,4	10,6
Avukat	8,6	5,9	7,2
Futbolcu	0,2	6,7	3,5
Memur	2,9	3,7	3,3
Asker	1,4	4,5	3,0
Tüccar / Esnaf	0,5	3,6	2,1
Siyasetçi	1,0	1,8	1,4
Sanatçı	1,2	0,8	1,0

$\chi^2:1083,002$ serbestlik derecesi:13 $p=0,000$

Belirtilme oranı çok düşük olan mesleklerle tabloda yer verilmemiştir.

Öğretmenlik mesleği SES düzeyi düştükçe daha yüksek oranlarda istenmektedir. Üst SES grubunda gelecekte öğretmen olmak isteyenlerin oranı %9'ken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %27'ye çıkmıştır. Polislik konusunda da benzer bir eğilim vardır. Üst SES grubunda polis olmak isteyenlerin oranı %5'ken, alt SES grubunda bu oran %12'ye yükselmiştir. Mühendislikte ise tersi bir durum vardır. Üst SES grubunda mühendis olmak isteyenlerin oranı %17, alt SES grubunda %5'tir. Aynı eğilim avukatlık için de geçerlidir. Siyaset ve sanat da alt gruplarda pek düşünülmeyen kariyer alanlarıdır.

Tablo 286. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Öğretmen	9,4	13,3	13,8	18,9	26,9	17,6
Doktor	23,8	18,9	18,1	15,5	19,9	17,5
Mühendis	16,7	19,0	15,4	12,3	5,0	13,0
Polis	4,6	6,5	9,4	12,6	12,1	10,7
Avukat	13,8	11,2	6,6	6,8	5,6	7,4
Futbolcu	2,6	2,3	4,6	3,4	3,6	3,6
Memur	2,1	1,5	3,7	4,0	2,0	3,3
Asker	2,6	2,3	4,4	2,6	2,0	3,0
Tüccar / Esnaf	1,6	1,3	2,2	2,6	1,3	2,1
Siyasetçi	2,6	2,8	2,4	0,7	0,0	1,4
Sanatçı	3,2	1,9	0,8	0,8	0,4	1,0

$\chi^2:420,439$ serbestlik derecesi:52 $p=0,000$

Belirtilme oranı çok düşük olan mesleklerle tabloda yer verilmemiştir.

Kırsal alanlarda öğretmenlik kentlere göre daha çok tercih edilen mesleklerdendir (belirtilme sıklığı sırasıyla %24 ve %15). Mühendislik ise daha çok kentlerde yaşayan ergenlerce tercih edilmektedir. Kentte mühendis olmak isteyen katılımcıların oranı %15'ken, bu oran kırsal alanlarda %8'dir (EK Tablo 127).

Katılımcıların düşündükleri mesleği gerçekten edinebileceklerine ilişkin umutları sorulduğunda gençlerin genellikle iyimser oldukları söylenebilir. Ankete katılanların %87'si hayalindeki mesleğe ulaşabileceğini düşünmektedir. Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça küçük ergenlerin yaşça büyük ergenlere göre bu konuda daha umutlu oldukları söylenebilir. 12-15 yaş grubundakilerin %91'i gelecekte istediği mesleği edinebileceğini düşünürken, bu oran 16-18 yaş grubunda %82'dir (EK Tablo 128).

Tablo 287. İstenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi (%)

Evet	87,2
Hayır	12,4
Cevap yok	0,3
Toplam	100,0

İstenen mesleği edinebilme konusunda SES gruplarına göre de bir farklılaşma vardır. SES düşüğe ergenlerin istedikleri mesleğe ulaşabileceklerine ilişkin umutları zayıflamaktadır. Üst SES grubunun %93'ü istediği mesleği elde edebileceğini düşünürken, bu oran gittikçe azalarak alt SES grubunda %78'e gerilemektedir.

Tablo 288. İstenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Evet	93,1	90,3	88,9	88,0	77,7	87,4
Hayır	6,9	9,1	10,9	11,7	21,8	12,3
Cevap yok	0,0	0,6	0,3	0,3	0,5	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:65,88$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Araştırmaya katılan ergenlere ünlü kişiler arasında idolleri olup olmadığı sorulmuştur. Ergenlerin %78'i bu soruya olumsuz yanıt vermiştir. Ergenlerin idol olarak gördükleri kişilerin mesleklerine bakıl-

dığında %62'sinin yerli yabancı şarkıcı, türkücü vb, %23'ünün sporcu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 289. Ünlü Kişilerden İdolünüz Var mı? (%)

Hayır, yok	78,0
Evet, var	22,0
Toplam	100,0

Tablo 290. İdollerin Meslek Dağılımı (%)

Şarkıcı, türkücü vb.	62,0
Sporcu	22,7
Politikacı	5,2
Yazar	2,0
Bilim adamı (akademisyen)	1,4
İşadamı	1,3
İlahiyatçı	1,0
Diğer	4,5
Toplam	100,0
n: 1595	

Araştırmaya katılan ergenler toplamda 443 kişi ya da grubu idolleri olarak belirtmişlerdir. Bunların en çok belirtilen ilk 15 tanesi Tablo 291'de yer almaktadır.

Tablo 291. Ergenlerin İdolları (%)

Murat Boz	7,0
C. Ronaldo	5,9
Messi	3,8
Hadise	3,0
Justin Bieber	2,2
Recep Tayyip Erdoğan	2,0
Demet Akalın	1,8
İbrahim Tatlıses	1,7
Mustafa Ceceli	1,7
Ahmet Kaya	1,7
Atatürk	1,6
Tarkan	1,6
One Direction	1,4
İsmail YK	1,4
Arsız Bela	1,3
n: 1595	

B. Gelecekte Beklentiler

Ergenlerin gelecekte beklentilerini anlamak amacıyla onlara bir dizi seçenek sunulmuştur. Katılımcılar bu seçeneklerden birini ya da birden fazlasını seçmişlerdir. Gençlerin gelecekte beklentilerine

toplu olarak bakıldığında, başlıca iki tema çevresinde biçimlendiği görülmektedir: Meslek ve aile. İlk bakışta dikkati çeken nokta gençlerin geleceklerini büyük bir oranda meslekleriyle birlikte düşünüyor olmalıdır. Gelecekte temel beklentileri saygın bir meslek sahibi olmaktır (belirtme sıklığı %88). Bununla ilişkili olarak “paralı bir işe sahip olmak” seçeneği de %55 oranında belirtilmiştir. “Kaliteli bir okulda okumak” beklentisi de gene gelecekte iyi bir meslek edinmeye hazırlık düşüncesinden kaynaklanmaktadır (belirtme sıklığı %40). İkinci grupta “evlenip bir aile kurmak” yüksek oranda belirtilen gelecek seçeneklerindedir (%72,5). Bununla bağlantılı olarak “çocuk sahibi olmak” %26,5 oranında belirtilmiştir. “Anne-babanın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak” da gene “aile” temasıyla ilişkili bir beklentidir (belirtme sıklığı %31).

Tablo 292. Gelecekte Beklentiler (%)

Saygın bir meslek sahibi olmak	87,9
Evlenip aile kurmak	72,5
Paralı bir işe sahip olmak	55,2
Kaliteli bir okulda okumak	39,6
Anne-babamın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak	30,6
Çocuk sahibi olmak	26,5
Vatana faydalı birey olmak	19,7
Diğer	1,1
Beklentim yok	0,1
Cevap yok	0,4
Toplam	333,6

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 293. Gelecekte Beklentiler (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Saygın bir meslek sahibi olmak	89,4	86,5	87,9
Evlenip aile kurmak	71,9	73,2	72,5
Paralı bir işe sahip olmak	50,1	60,1	55,2
Kaliteli bir okulda okumak	42,6	36,7	39,6
Anne-babamın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak	30,7	30,6	30,6
Çocuk sahibi olmak	27,5	25,5	26,5
Vatana faydalı birey olmak	19,2	20,1	19,7
Diğer	0,9	1,3	1,1
Beklentim yok	0,1	0,0	0,1
Cevap yok	0,4	0,4	0,4
Toplam	332,6	334,5	333,6

Birden çok cevap alınmıştır

Cinsiyete göre bakıldığında esas olarak iki beklentide farklılaşma olduğu söylenebilir. Kızlar erkeklere göre paralı bir iş sahibi olmayı daha az belirtmiştir (sırasıyla %50 ve %60). Buna karşılık kızlar kaliteli bir okulda okumayı erkeklerden görece daha çok istemektedir (sırasıyla %47 ve %43).

SES'e göre bakıldığında farklı birkaç eğilimden söz edilebilir. Öncelikle SES düştükçe evlenip aile kurma isteği artmaktadır. Üst SES grubunda aile kurma beklentisi %65 oranında belirtilmişken, bu oran alt grupta %74'tür. “Kaliteli bir okulda okumak” ise SES düştükçe daha az belirtilen bir seçenektir. Kaliteli bir okulda okumak beklentisinin üst SES grubunda belirtme sıklığı %51'ken, alt SES grubunda %33'tür. “Anne-babamın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak” seçeneği ise alt SES gruplarında daha fazla dile getirilmiştir. Üst SES grubunda bu seçeneğin belirtme sıklığı %25'ken, alt SES grubunda %39'a çıkmıştır. Genel olarak bakıldığında alt gruplarda günlük kaygıların daha ağır bastığı ve gelecekle ilgili beklentilerin biçimlenmesinde bu kaygıların payı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda “vatana faydalı olmak” beklentisinin alt grupta üst gruba göre daha düşük bir sıklıkta belirtilmiş olması dikkat çekmektedir (sırasıyla %16 ve %24).

Gelecekte beklentilere ilişkin olarak, yüksek benlik saygısı olanlar dört konuyu öteki katılımcılara göre daha sık vurgulamışlardır. Kaliteli bir okulda okumak, saygın bir meslek sahibi olmak, anne-babayı rahat yaşatmak ve vatana faydalı bir birey olmak gibi beklentiler en çok yüksek benlik saygısına sahip olanlarca belirtilmiştir. Bu konulardaki beklentileri normal benlik saygısına sahip olanlar görece daha az belirtmiş, düşük benlik saygısına sahip olanlar ise onlardan da az sıklıkta ifade etmişlerdir. Paralı bir işe sahip olmak ve çocuk sahibi olmak gibi beklentilerde bu eğilim tersine dönmekte, bu konuları belirtme sıklığı düşük benlik saygısına sahip olanlarda görece en yüksek oranda görülmekte, bu oran öteki katılımcılarda giderek düşmektedir.

Tablo 294. Gelecekte Beklentiler (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Saygın bir meslek sahibi olmak	90,3	87,3	88,3	87,7	86,0	87,7
Evlениp aile kurmak	65,4	67,6	69,4	77,7	74,1	73,4
Paralı bir işe sahip olmak	55,9	54,1	56,4	54,9	52,9	55,0
Kaliteli bir okulda okumak	51,3	46,8	42,0	37,2	32,9	39,5
Anne-babamın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak	24,6	28,5	28,8	29,7	38,9	30,3
Çocuk sahibi olmak	25,0	28,9	29,9	25,3	26,4	27,0
Vatana faydalı birey olmak	22,4	20,6	19,3	20,5	16,0	19,7
Diğer	1,2	1,5	1,3	0,9	0,7	1,0
Beklentim yok	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Cevap yok	0,0	0,5	0,4	0,2	0,5	0,3
Toplam	336,0	335,8	335,8	334,2	328,5	334,1

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 295. Gelecekte Beklentiler (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Paralı bir işe sahip olmak	52,6	50,6	47,3	50,4
Kaliteli bir okulda okumak	24,0	32,9	33,2	32,3
Saygın bir meslek sahibi olmak	51,8	67,7	71,8	67,2
Evlениp aile kurmak	23,1	22,5	25,2	22,9
Çocuk sahibi olmak	15,6	9,2	8,5	9,6
Anne-babamın yaşlılıkta rahat yaşamasını sağlamak	23,4	30,1	40,1	30,9
Vatana faydalı birey olmak	13,8	18,4	31,2	19,6
Diğer	1,1	0,6	0,9	0,7
Cevap yok	0,0	0,3	0,1	0,3
Toplam	205,4	232,3	258,3	233,9

Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 296. "Hayatımda Her Şey İyi Yönde Gidecek" (%)

Kesinlikle katılmıyorum	4,9
Katılmıyorum	6,6
Ne katılıyorum, ne katılmıyorum	21,0
Katılıyorum	49,9
Tamamen katılıyorum	17,1
Cevap yok	0,4
Toplam	100,0

Tablo 298. Ülkenin Geleceğine Bakış (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Gelecekte ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	41,8	34,9	38,9
Gelecekte ülkemizin durumunda bir değişim olmayacağını düşün	27,2	29,2	28,0
Gelecekte ülkemizin durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	16,0	24,3	19,5
Fikrim yok/Cevap yok	15,0	11,7	13,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=101,548$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

Tablo 297. Ülkenin Geleceğine Bakış (%)

Gelecekte ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	38,9
Gelecekte ülkemizin durumunda bir değişim olmayacağını düşün	28,0
Gelecekte ülkemizin durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	19,5
Fikrim yok/Cevap yok	13,6
Toplam	100,0

Araştırmaya katılan ergenler çoğunlukla hayatlarının iyi yönde gideceğini düşünmektedir. "Hayatımda her şey iyi yönde gidecek" önermesine katılanlar ve bütünüyle katılanlar birlikte alındığında katılımcıların üçte ikisinin bu konuda olumlu düşündüğü anlaşılmaktadır. Geleceğe ilişkin karamsar olanların oranı ise %11,5'tir.

Ülkenin geleceğine ilişkin olarak ergenlerin daha olumsuz düşündüğü söylenebilir. Ülkenin geleceğinin iyi olacağını düşünenler araştırmaya katılanların %39'udur. Bunun tersini düşünenlerin oranı ise %19,5'tir. Ergenlerin %28'i ülkenin geleceğinde önemli bir değişim beklemezken, %14'ü bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 299. Ülkenin Geleceğine Bakış (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Gelecekte ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	31,1	37,9	37,0	39,5	47,3	39,3
Gelecekte ülkemizin durumunda bir değişim olmayacağını düşün	29,7	31,4	34,1	28,1	13,9	28,2
Gelecekte ülkemizin durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	23,5	19,8	19,5	20,5	13,2	19,3
Fikrim yok/Cevap yok	15,8	10,8	9,5	12,0	25,5	13,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=164,125$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça küçük ergenlerin konuya daha olumlu yaklaştığı görülmektedir. 12-15 yaş grubundakilerin %42'si ülkenin geleceğinin çok iyi olacağını düşünürken, bu oran 16-18 yaş grubunda %35'tir. 16-18 yaş grubundakilerin dörtte biri gelecekte ülkenin durumunun çok kötü olacağını düşünmektedir.

Tablo 300. Dünyanın Geleceğine Bakış (%)

Gelecekte dünyamızın durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	29,4
Gelecekte dünyamızın durumunda bir değişim olmayacağını düşünüyorum	26,3
Gelecekte dünyamızın durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	26,3
Fikrim yok/Cevap yok	18,0
Toplam	100,0

%39 olduğu yukarıda söylenmişti. Dünyanın durumunun çok iyi olacağını düşünenler ise %29'dur. Buna koşut olarak gelecekte ülkenin durumunun çok kötü olacağını düşünenler %19,5 iken, bu oran dünyaya ilişkin olarak %26'dır.

Ülkenin geleceğine ilişkin düşüncelere benzer şekilde yaşça küçük ergenler, yaşça büyük ergenlere göre dünyanın geleceğiyle ilgili olarak daha iyimserdir (sırasıyla %32 ve %26). Benzer biçimde gelecekte dünyanın durumunun çok kötü olacağını düşünenlerin oranı 16-18 yaş grubunda %31 iken, bu oran yaşça küçük olanlarda %23'tür.

Tablo 301. Dünyanın Geleceğine Bakış (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Gelecekte dünyamızın durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	31,7	26,3	29,4
Gelecekte dünyamızın durumunda bir değişim olmayacağını düşünüyorum	25,9	27,0	26,3
Gelecekte dünyamızın durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	22,8	31,1	26,3
Fikrim yok/Cevap yok	19,6	15,6	18,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=101,548$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

SES düştükçe ülkenin geleceğinin çok iyi olacağını düşünenlerin arttığı görülmektedir. Üst SES grubunda ülkenin geleceğine olumlu bakanların oranı %31'ken, alt grupta bu oran %47'dir. Alt SES grubunda yer alan ergenlerin dörtte biri bu soruya cevap vermemiştir. Kırsal alanlarda yaşayanlar da ülkenin geleceği konusunda daha umutludur (sırasıyla %45 ve %36) (EK Tablo 129).

Katılımcılar dünyanın geleceğine ilişkin olarak ülkenin geleceğinden daha da karamsardırlar. Gelecekte ülkenin durumunun çok iyi olacağını düşünenlerin

SES gruplarına göre bakıldığında SES düştükçe dünyanın durumunun çok kötü olacağını düşünenlerin oranı azalmaktadır. Bu oran üst SES grubunda %29 iken, alt SES grubunda yüzde %22'dir. Alt SES grubunda olan ergenlerin %33,5'i bu soruya cevap vermemiştir.

C. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler

Katılımcılara kendilerinin ve yaşlılarının ihtiyaçlarını göz önüne alarak kamu kurumlarından ne gibi hizmetler bekledikleri sorulmuştur. En çok dile getirilen iki beklenti "yeni spor ve oyun alanlarının açılması" (belirtilme sıklığı %43) ve "iş imkanlarının

Tablo 302. Dünyanın Geleceğine Bakış (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Gelecekte dünyamızın durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	31,9	31,9	27,7	29,0	32,6	29,6
Gelecekte dünyamızın durumunda bir değişim olmayacağını düşünüyorum	24,0	30,5	32,3	26,9	11,9	26,6
Gelecekte dünyamızın durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	29,1	24,8	27,2	27,1	22,0	26,3
Fikrim yok/Cevap yok	15,0	12,8	12,8	17,0	33,5	17,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=164,125$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Tablo 303. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (%)

Yeni spor ve oyun alanları açılması	42,8
İş imkânlarının artırılması	40,1
Yoksullara sosyal yardım yapılması	36,6
Çevre düzenlemesi yapılması	25,3
Kütüphane açılması	21,9
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	20,3
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	19,4
Trafik sorununa çözüm bulunması	13,6
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	11,8
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	9,6
Diğer	1,0
Bilmiyor	1,7
Toplam	244,1

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 304. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Yeni spor ve oyun alanları açılması	34,2	50,9	42,8
İş imkânlarının artırılması	41,1	39,1	40,1
Yoksullara sosyal yardım yapılması	38,4	34,9	36,6
Çevre düzenlemesi yapılması	26,3	24,4	25,3
Kütüphane açılması	25,6	18,4	21,9
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	20,3	20,2	20,3
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	20,9	18,1	19,4
Trafik sorununa çözüm bulunması	13,1	14,0	13,6
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	12,2	11,5	11,8
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	9,1	10,2	9,6
Diğer	1,0	1,0	1,0
Bilmiyor	1,8	1,6	1,7
Toplam	244,0	244,2	244,1

Birden çok cevap alınmıştır

artırılması"dır (%40). Yoksullara sosyal yardım yapılması da sıkça dile getirilmiştir (%37).

Cinsiyete göre bakıldığında belirli farklar ortaya çıkmaktadır. Erkekler kızlara göre yeni spor

ve oyun alanlarını daha yüksek oranda belirtmiştir (sırasıyla %51 ve %34). Kızların erkeklere göre kamu kuruluşlarından belirgin olarak daha fazla talep ettikleri kütüphane olmuştur (sırasıyla %26 ve %18).

Yaşça küçük ergenler, büyüklere göre yeni spor ve oyun alanlarının açılmasını daha fazla dile getirmiştir (sırasıyla %46 ve %39). Yaşça büyük ergenlerse iş imkanlarının artırılmasını, küçüklere göre daha fazla istemektedir (sırasıyla %45 ve %36) (EK Tablo 130).

SES düştükçe yeni spor ve oyun alanlarının açılması ve iş imkanlarının artırılması isteği daha fazla dilendirilmektedir. Spor ve oyun alanlarının açılması üst SES grubunda %36,5 oranında belirtilmişken, bu oran alt SES grubunda %45,5'e çıkmıştır. Benzer şekilde iş imkanlarının artırılması üst SES grubunda %33'ken, alt SES grubunda %48'e yükselmiştir. Yoksullara sosyal yardım yapılması alt SES grubu için en fazla talep edilen istektir (%53). Trafik sorununa çözüm bulunması SES düştükçe dikkat çekici bir biçimde azalmaktadır. Üst SES grubunda bu oran %26 iken, gittikçe azalarak alt grupta %7'ye gerilemiştir. Benzer bir durum bilim müzeleri, bilim parklarının artırılması konusunda vardır. Bilim müzeleri ve parkları talebi üst SES grubunda %16 oranında belirtilmişken, bu oran alt grupta %4'e düşmektedir. Sinema, tiyatro, konser talebi de üst SES grubunda alt grubun iki katına çıkmaktadır (sırasıyla %22 ve %10).

Ergenlerin gelecekte beklenilerinde ortaya çıkan örüntü burada da görülmektedir. SES düzeyi düştükçe maddi yoksunluktan kaynaklanan ihtiyaçlar

öne çıkmaktadır. İş imkanlarının artırılması, yoksullara yardım yapılması alt SES gruplarını üst gruplara göre daha çok ilgilendirmektedir. Bunun doğal bir uzantısı olarak trafik sorunlarına, sinema tiyatroya, bilim parklarına daha sonra sıra gelmektedir. Spor ve oyun alanlarının açılması isteğinin alt grupta daha çok dile getirilmesi de gene bu kesimin söz konusu imkanlardan yoksun olmasıyla bağlantılıdır.

Yerleşim türüne göre bakıldığında iki istekte temel bir farklılaşma vardır. Bunlardan birincisi trafik sorununa çözüm bulunmasıdır. Kentte yaşayan ergenler bu isteği %16 sıklığında belirtmiştir, kırsal alanlarda ise bu oran %8'dir. İkinci farklılaşma bilim müzelerinin ve parklarının açılmasına ilişkindir. Gene kentlerde kırsal alanlara göre bu konuda daha fazla beklenti vardır (sırasıyla %11 ve %5,5).

Katılımcıların kamu kuruluşlarından beklentilerine bölgelere göre bakıldığında bazı konularda doğu bölgeleriyle batı bölgeleri arasında belirgin farklar görülmektedir. Örneğin yeni spor ve oyun sahalarının açılması en yüksek oranlarda doğu bölgelerinde belirtilmiştir. Gençlik kampları ve geziler de gene Doğu Karadeniz'de ve Kuzeydoğu Anadolu'da görece yüksek oranlarda vurgulanmıştır. Öte yandan kütüphanelerin açılması, trafik sorununa çözüm, sinema, tiyatro, konser imkanlarının artırılması gibi konular daha çok batı bölgelerde belirtilmiştir (EK Tablo 131).

Tablo 305. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Yeni spor ve oyun alanları açılması	36,5	42,2	42,4	42,1	45,5	42,4
İş imkânlarının artırılması	33,2	33,8	38,8	41,3	47,9	40,4
Yoksullara sosyal yardım yapılması	30,1	29,7	31,1	37,8	53,0	36,8
Çevre düzenlemesi yapılması	24,1	26,1	27,0	25,0	18,9	24,8
Kütüphane açılması	27,6	25,6	22,5	21,8	16,0	21,9
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	23,6	25,5	22,2	19,2	15,4	20,3
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	21,9	21,7	24,5	19,6	10,4	20,0
Trafik sorununa çözüm bulunması	26,4	21,6	17,5	10,3	7,0	13,7
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	12,0	10,9	10,4	11,6	14,6	11,6
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	16,2	13,2	11,4	9,1	3,6	9,7
Diğer	0,0	1,1	0,6	1,0	2,1	1,0
Bilmiyor	0,9	0,9	1,3	1,6	2,3	1,5
Toplam	252,5	252,5	249,8	240,3	236,6	244,2

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 306. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Yeni spor ve oyun alanları açılması	42,1	44,3	42,8
İş imkânlarının artırılması	39,0	42,6	40,1
Yoksullara sosyal yardım yapılması	35,5	39,3	36,6
Çevre düzenlemesi yapılması	26,0	23,7	25,3
Kütüphane açılması	22,9	19,4	21,9
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	20,7	19,3	20,3
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	20,5	16,9	19,4
Trafik sorununa çözüm bulunması	16,1	7,6	13,6
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	11,5	12,8	11,8
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	11,4	5,5	9,6
Diğer	0,8	1,6	1,0
Bilmiyor	1,5	2,2	1,7
Toplam	247,9	235,2	244,1

Birden çok cevap alınmıştır

12. BÖLÜM
ETKİNLİKLER

Etkinlikler

Hobiler

*Bilgisayar, İnternet,
Cep Telefonu Kullanımı*

A. Etkinlikler

Katılımcılara bazı etkinlikleri ne sıklıkta yaptıkları sorulmuş ve 1: Hiçbir zaman ... 5: Her zaman biçiminde düzenlenen bir ölçek üzerinden puanlamaları istenmiştir. Sorulan etkinlikler içinde ortalama 4'ün ("sık sık") üzerinde puanlanan müzik dinlemek ötekilerden farklı bir biçimde ayrılmaktadır. Geri kalan bütün etkinlikler için ortalamalar 3'ün ("bazen") altındadır.

Katılımcıların %58'i hiç tiyatroya gitmemiştir. Hiç gazete okumayanların oranı yarıya yakındır (%47). Hiç sinemaya gitmemiş olanlar ise %37'dir. Sık sık ya da her zaman internet kafeye gidenlerin oranı %12'dir. Bu arada herhangi bir el işi yapanlar da çok azdır; katılımcıların %90'a yakını hiçbir zaman marangozluk, tamirat, dikiş, nakış el işleri yapmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 307. Etkinliklerin Yapılma Sıklığı (%)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman	CY	Toplam	Ortalama
Gazete okuma	46,7	20,1	22,9	7,6	2,3	0,4	100,0	1,98
Müzik dinleme	1,1	5,5	17,8	35,8	38,8	0,8	100,0	4,07
Tiyatroya gitme	58,0	22,4	13,0	4,3	1,2	1,1	100,0	1,67
Sinemaya gitme	37,1	21,8	27,7	10,1	2,4	0,9	100,0	2,18
Spor yapma	26,1	15,5	25,8	19,5	12,0	1,1	100,0	2,76
Cafe, çay bahçesi vb. yerlere gitme	32,9	19,9	26,8	14,4	4,7	1,3	100,0	2,37
İnternet kafe, PlayStation kafeye gitme	52,6	16,7	17,3	8,9	3,3	1,2	100,0	1,92
El işi (Marangozluk, tamirat, dikiş, nakış vb.)	88,9	11,1	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1,11

Tablo 308. Gazete Okuma (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	49,1	44,4	46,7
Nadiren	20,1	20,0	20,1
Bazen	22,5	23,3	22,9
Sık sık	6,0	9,2	7,6
Her zaman	1,8	2,7	2,3
Cevap yok	0,5	0,3	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,91	2,06	1,98

$\chi^2:45,813$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Gazete okuma, sinemaya, tiyatroya, kafe vb.ye gitme gibi aktiviteler en sık İstanbul'daki gençler arasında

görülmektedir. Müzik dinleme ve spor yapma dışındaki aktiviteler en seyrek doğuda yaşayan gençlerce yapılmaktadır. El işi ise bütün bölgelerde çok seyrek yapılmaktadır (EK Tablo 132).

Oranlar gene düşük olmakla birlikte, erkekler kızlara göre biraz daha sık gazete okumaktadır. Sık sık ve her zaman gazete okuyanlar kızlarda %8 iken, bu oran erkeklerde %12'dir. Hiç gazete okumayan kızlar da erkeklere göre daha çoktur (sırasıyla %49 ve %44). Yaş gruplarına göre bakıldığında, daha büyük olanların küçüklerden görece daha sık gazete okuduğu görülmektedir. Hiç gazete okumayanlar 12-15 yaş grubunda %51, 16-18 yaş grubunda %41'dir. Sık sık ve her zaman gazete okuyanlar ise 12-15 yaş grubunda %8 iken, bu oran 16-18 yaş grubunda %13'tür.

Gazete okuma sıklığı SES'e göre dikkat çekici bir biçimde farklılaşmaktadır. Hiçbir zaman gazete okumayanlar üst grupta %27 iken, alt grupta bu oran %67'ye çıkmaktadır. Sık sık ve her zaman gazete okuyanlar ise üst SES grubunda %20, alt grupta %3'tür.

Kentlerde yaşayan katılımcılar kırsal alanlarda yaşayanlardan görece daha sık gazete okumaktadır. Kentlerdeki katılımcıların %40'ı hiçbir zaman gazete okumadığını belirtmişken, bu oran kırsal alanlarda %62 olarak bulunmuştur. Öte yandan sık sık ve her zaman gazete okuyanlar kentlerde %12, kırsal alanlarda %4'tür (EK Tablo 133).

Tablo 309. Gazete Okuma (Yaş Grubuna Göre)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	50,6	41,2	46,7
Nadiren	19,7	20,6	20,1
Bazen	21,5	24,9	22,9
Sık sık	6,0	9,9	7,6
Her zaman	1,6	3,2	2,3
Cevap yok	0,5	0,2	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,88	2,13	1,98

$\chi^2:165,483$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 310. Gazete Okuma (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	27,1	34,3	38,2	49,9	66,8	46,3
Nadiren	22,5	21,1	22,7	20,4	12,4	20,1
Bazen	30,1	26,3	26,3	22,0	17,1	23,4
Sık sık	16,4	12,4	9,5	6,2	2,9	7,8
Her zaman	3,3	5,7	3,1	1,5	0,3	2,3
Cevap yok	0,6	0,1	0,3	0,0	0,5	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,46	2,34	2,16	1,89	1,57	1,99

$\chi^2:342,426$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Kızların erkeklere göre daha çok müzik dinlediği söylenebilir. Müzik dinleme sıklığı cinsiyet açısından özellikle “her zaman” dinleyenlerde farklılaşmaktadır. Her zaman müzik dinleyenlerin oranı erkeklerde %35 iken, bu oran kızlarda %43’e yükselmektedir.

Müzik dinleme sıklığı yaşa ve SES’e göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Sık sık müzik dinleyenler 12-15 yaş grubunda 3 puan (%37’ye %34), her zaman dinleyenler ise 16-18 yaş grubunda 6 puan fazladır (%42’ye %36). Sık ve her zaman müzik dinleyenler üst SES grubunda %78, alt grupta ise %72’dir. Kırsal alanlarda yaşayanlarla kentlerdeki arasındaki farklar da çok büyük değildir. Sık sık ve her zaman müzik dinleyenler kırsal alanlarda %70, kentlerde ise %77’dir (EK Tablo 134).

Aile tipine göre bakıldığında ise her zaman müzik dinlediğini belirten katılımcıların parçalanmış ailelerde %50’nin üzerinde olması dikkat çekmektedir (EK Tablo 135).

Tablo 311. Müzik Dinleme (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	0,9	1,4	1,1
Nadiren	4,3	6,8	5,5
Bazen	17,0	18,6	17,8
Sık sık	33,8	37,7	35,8
Her zaman	43,2	34,7	38,8
Cevap yok	0,8	0,8	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,15	3,98	4,07

$\chi^2:52,69$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 312. Müzik Dinleme (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	1,5	0,6	1,1
Nadiren	6,1	4,7	5,5
Bazen	17,9	17,8	17,8
Sık sık	37,4	33,7	35,8
Her zaman	36,3	42,3	38,8
Cevap yok	0,7	1,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,02	4,13	4,07

$\chi^2:19,398$ serbestlik derecesi:4 $p=0,001$

Tablo 313. Müzik Dinleme (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç bir zaman	0,0	0,2	0,5	1,5	2,3	1,1
Nadiren	5,9	6,5	6,1	5,4	5,0	5,6
Bazen	14,5	16,0	18,0	17,3	20,5	17,6
Sık sık	35,8	41,6	35,4	35,1	36,3	36,0
Her zaman	41,8	35,5	39,4	40,5	35,7	39,2
Cevap yok	2,1	0,3	0,7	0,3	0,3	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,16	4,06	4,08	4,08	3,98	4,07

$\chi^2:75,183$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Tiyatroya gitme sıklığı cinsiyete ve yaşa göre önemli farklılık göstermemektedir. SES’e göre bakıldığında ise gruplar arasında önemli farklılıklar vardır. Hiç tiyatroya gitmemiş olanlar üst SES grubunda %19 iken, bu oran alt grupta %86’ya çıkmaktadır. Sık sık ve her zaman tiyatroya gidenler ise üst SES grubunda %19, alt grupta %1’dir.

Kentlerde ve kırsal alanlarda yaşayan katılımcılar arasında da tiyatroya gitme bakımından ciddi farklar vardır. Kentlerdeki katılımcıların %48,5’i hiç tiyat-

roya gitmemişken, bu oran kırsal alanlarda yaşayanlarda %81'e ulaşmaktadır. Sık sık ve her zaman tiyatroya gidenler de kentlerde kırsal alanlardan görece yüksektir (sırasıyla %7 ve %2) (EK Tablo 136).

Aile tiplerine göre bakıldığında dikkati çeken nokta geleneksel geniş ailelere ve tek ebeveynli ailelere mensup katılımcılarda hiç tiyatroya gitmemiş olanların yüksek oranda olmasıdır (her ikisinde de %70) (EK Tablo 137).

Tablo 314. Tiyatroya Gitme (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	55,7	60,2	58,0
Nadiren	22,7	22,0	22,4
Bazen	14,5	11,5	13,0
Sık sık	4,8	3,9	4,3
Her zaman	1,1	1,2	1,2
Cevap yok	1,1	1,1	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,71	1,62	1,67

$\chi^2:20,658$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 315. Tiyatroya Gitme (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç bir zaman	59,2	56,4	58,0
Nadiren	22,2	22,5	22,4
Bazen	12,4	13,8	13,0
Sık sık	4,0	4,9	4,3
Her zaman	1,1	1,4	1,2
Cevap yok	1,1	1,0	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,64	1,71	1,67

$\chi^2:49,49$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 316. Tiyatroya Gitme (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	19,0	27,9	43,9	68,9	86,3	58,0
Nadiren	32,9	33,9	29,6	19,2	8,2	22,7
Bazen	27,5	25,5	17,1	9,1	4,0	13,1
Sık sık	14,9	9,2	6,5	1,8	0,8	4,3
Her zaman	3,8	2,5	1,7	0,6	0,1	1,2
Cevap yok	1,8	1,0	1,2	0,5	0,7	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,51	2,24	1,91	1,45	1,19	1,67

$\chi^2:987,558$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Cinsiyete ve yaşa göre sinemaya gitme sıklığında önemli farklar yoktur. Yalnızca, hiç sinemaya gitmeyenlerin 16-18 yaş grubunda %33, 12-15 yaş grubunda ise %40 olduğunu belirtmekte fayda olabilir.

SES'e göre bakıldığında ise gruplar arasında gene önemli farklılıklar görülmektedir. Üst gruptakiler daha sık sinemaya gitmektedir. Alt gruptaki katılımcıların %83'ü hiç sinemaya gitmemiştir. Sık sık ve her zaman sinemaya gidenler üst grupta %37 iken, bu oran alt grupta %1'den azdır. Kır-kent dağılımında da dikkati çeken başlıca nokta hiç sinemaya gitmeyenler kentlerde %25 iken, bu oranın kırsal alanlarda %67 olmasıdır(EK Tablo 138).

Tiyatroda olduğu gibi burada da hiç sinemaya gitmemiş olanların geleneksel geniş ailelerde ve tek ebeveynli ailelerde yüksek oranda olması dikkat çekmektedir (sırasıyla %54 ve %55; genel kitle %37). Çekirdek ailelere ve parçalanmış ailelere mensup katılımcıların ise ötekilere göre daha sık sinemaya gittiği anlaşılmaktadır (EK Tablo 139).

Tablo 317. Sinemaya Gitme (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	37,2	37,1	37,1
Nadiren	22,1	21,4	21,8
Bazen	26,0	29,3	27,7
Sık sık	11,0	9,2	10,1
Her zaman	2,7	2,1	2,4
Cevap yok	1,0	0,8	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,19	2,17	2,18

$\chi^2:10,773$ serbestlik derecesi:4 $p=0,029$

Tablo 318. Sinemaya Gitme (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	40,4	32,6	37,1
Nadiren	22,3	21,0	21,8
Bazen	25,8	30,3	27,7
Sık sık	8,5	12,2	10,1
Her zaman	2,1	2,8	2,4
Cevap yok	0,9	1,0	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,09	2,31	2,18

$\chi^2:156$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 319. Sinemaya Gitme (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	4,4	6,1	16,2	45,5	83,4	36,8
Nadiren	15,4	22,3	26,0	24,5	9,0	22,2
Bazen	41,2	45,4	38,7	22,9	6,7	28,1
Sık sık	29,3	20,0	15,0	5,5	0,4	10,0
Her zaman	7,3	5,8	3,2	1,1	0,2	2,3
Cevap yok	2,3	0,4	0,9	0,5	0,2	0,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,20	2,97	2,63	1,92	1,24	2,19

$\chi^2:1749,468$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Erkeklerin kızlara göre daha çok spor yaptıkları görülmektedir. Bu farkın erkeklerin yaygın olarak futbol oynamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Yaş grupları arasında büyük farklar olmasa da, yaş ilerledikçe spor yapma oranının azaldığı görülmektedir. Bunun nedeni, özellikle okuyan ergenlerin büyüdükçe ders ve sınav baskısını daha yoğun biçimde hissetmeleri ve spor yapmak için yeterli zaman bulamamaları olabilir.

Spor yapma sıklığı SES gruplarına göre incelendiğinde, üst, ortanın üstü ve orta SES gruplarında en sık tekrarlanan cevabın “bazen” olduğu saptanmıştır. Buna karşılık, ortanın altı grubundan en çok alınan cevap (%30) “hiçbir zaman [spor yapmam]” olmuştur. Benzer biçimde, alt SES grubunda da “hiçbir zaman” cevabı en yüksek oranda verilmiştir (%38).

Kent-kır dağılımına bakıldığında, kentlerde ergenlerin spor yapma oranının kırsal bölgelere göre yaklaşık bir kat fazla olduğunu görmek mümkündür. Hiçbir zaman spor yapmayanlar kentlerde %21 iken, bu oran kırsal kesimde %39'a yükselmektedir. Benzer biçimde, her zaman spor yapanlar kırsal alanlarda %8, kentlerde %14'tür (EK Tablo 140).

Aile tipleri karşılaştırıldığında, tek ebeveynli ailelerde hiçbir zaman spor yapmadığını belirtenlerin öteki aile tiplerine göre daha yüksek oranda olduğu dikkat çekmektedir (%32; genel kitle %26) (EK Tablo 141).

Tablo 320. Spor Yapma (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	35,4	17,2	26,1
Nadiren	20,5	10,8	15,5
Bazen	26,2	25,4	25,8
Sık sık	11,7	26,9	19,5
Her zaman	5,1	18,6	12,0
Cevap yok	1,1	1,1	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,30	3,19	2,76

$\chi^2:781,209$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 321. Spor Yapma (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	26,3	25,7	26,1
Nadiren	14,6	16,8	15,5
Bazen	24,8	27,2	25,8
Sık sık	20,0	18,8	19,5
Her zaman	13,4	10,2	12,0
Cevap yok	1,0	1,3	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,79	2,71	2,76

$\chi^2:35,317$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 322. Spor Yapma (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	11,1	12,6	19,9	29,7	38,1	25,6
Nadiren	22,1	20,2	18,6	14,6	8,0	15,7
Bazen	33,1	30,0	26,7	23,2	27,7	25,9
Sık sık	19,8	24,3	19,9	20,0	16,4	19,9
Her zaman	11,6	11,8	13,8	12,1	9,1	12,1
Cevap yok	2,4	1,2	1,0	0,5	0,7	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,99	3,02	2,89	2,70	2,50	2,77

$\chi^2:231,469$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Ankete katılan ergenlerin %33'ü çay bahçesi ya da kafe gibi yerlere hiçbir zaman gitmediklerini belirtmiştir. Kafe, çay bahçesi gibi yerlere gitmenin oranı erkeklerde, kızlara göre daha yüksektir. Ayrıca, yaş ilerledikçe bu gibi yerlere gitme oranı da artmaktadır. Örneğin, 12-15 yaş grubundakilerde kafe ya da çay bahçelerine hiçbir zaman gitmediklerini ya da nadiren gittiklerini söyleyenlerin toplam oranı %60 iken, bu oran 16-18 yaş grubundakiler için %43'tür.

Kafe ve çay bahçesi gibi yerlere gitme oranının çok farklılaştığı bir eksen SES düzeyidir. Alt SES grubunda hiçbir zaman bu tür yerlere gitmeyenlerin oranı %74 iken, üst SES grubunda bu oran %7'dir. Benzer biçimde, sık sık ya da her zaman kafe ya da çay bahçesi gibi yerlere gidenler üst SES grubunda %35, alt grupta ise %4'tür.

Kent ve kırsal bölge karşılaştırması da bu bağlamda önemli farklar göstermektedir. Kırsal bölgelerde kafe ya da çay bahçesi gibi yerlere hiçbir zaman gitmediğini söyleyenlerin oranı kentlere göre bir kat fazladır (sırasıyla %52 ve %25). Sık sık ya da her zaman bu tür yerlere gidenlerin oranlarının da kentlerde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu değerler, kırsal bölgelerdeki ve kentlerdeki ergenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarındaki farklılığa işaret edebileceği gibi, kafe ya da çay bahçesi gibi alanların kentlerde daha yaygın olmasından da kaynaklanabilir (EK Tablo 142).

Aile tiplerine göre incelendiğinde, çok büyük farklar olmasa da, göze çarpan ayrışmaların çekirdek aile ve parçalanmış ailelerdeki ergenlerde olduğu görülmektedir. Bu tür ailelerde yaşayan ergenler diğer ergenlere göre daha sık kafe ya da çay bahçesi gibi yerlere gitmektedir. Örneğin, geleneksel ve tek ebeveynli ailelerde "hiçbir zaman" bu tür yerlere gitmediğini belirtenlerin oranı %43 düzeyindeyken, bu oran parçalanmış ailelerdeki ergenler için %30'dur (EK Tablo 143).

Tablo 323. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiçbir zaman	37,6	28,3	32,9
Nadiren	20,0	19,8	19,9
Bazen	24,8	28,8	26,8
Sık sık	12,0	16,7	14,4
Her zaman	4,4	5,0	4,7
Cevap yok	1,2	1,3	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,24	2,50	2,37

$\chi^2:70,364$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 324. Kafe, Çay Bahçesi vb Yerlere Gitme (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	39,1	24,2	32,9
Nadiren	20,9	18,5	19,9
Bazen	24,3	30,4	26,8
Sık sık	10,9	19,3	14,4
Her zaman	3,4	6,5	4,7
Cevap yok	1,3	1,1	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,17	2,65	2,37

$\chi^2:422,608$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 325. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	6,8	11,5	18,2	35,9	74,2	32,4
Nadiren	21	18,4	21,9	23	7,9	20,1
Bazen	35,4	36	32,7	25	13,8	27,2
Sık sık	24,7	26	19,7	11,9	2,3	14,7
Her zaman	10,5	7,9	6,4	3,1	1,4	4,6
Cevap yok	1,6	0,2	1,2	1	0,3	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,11	3,01	2,74	2,22	1,48	2,38

$\chi^2:1109,505$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Ankete katılan tüm ergenlerin yarısından fazlası internet ya da playStation kafeye hiçbir zaman gitmediklerini belirtmiştir.

İnternet kafe ya da playStation kafeye gitme oranı erkeklerde, kızlara göre daha yüksektir. Bu tür yerlere hiçbir zaman gitmediklerini, ya da nadiren gittiklerini belirtenlerin oranı kızlarda %84'ken, aynı oran erkeklerde %55'tir. Ayrıca, yaş ilerledikçe internet ya da playStation kafeye gitme oranı artmaktadır.

SES düzeylerine göre bakıldığında, en önemli farklılaşmanın alt SES grubunda olduğu görülmektedir. İnternet kafe ya da playStation kafe gibi yerlere hiçbir zaman gitmediğini söyleyenlerin oranı alt SES grubunda %75 düzeyindedir. Bu oran ortanın altı SES grubunda da yüksektir (%54). Ancak, ortanın altı SES grubunda nadiren bu tür yerlere gittiğini belirtenlerin oranı, alt SES grubuna göre daha yük-

sektir. SES düzeyindeki görece iyileşme, gençlerin bu tür yerlere daha sık gidebilmesini mümkün kılmaktadır. Üst SES grubuna bakıldığında, %17'lik bir grubun internet ya da playStation kafelere sık sık ya da her zaman gittiği görülmektedir. Bu oran alt SES grubu için %6'dır.

İnternet kafe ya da playStation kafeye gitme oranları kentlerde, kırsal bölgelere göre daha yüksektir. Bu durum, gene SES'le ilişkili olduğu gibi, bu tür mekanların kentlerde daha yaygın olmasına da bağlanabilir (EK Tablo 144).

Ergenlerin internet kafe ya da play station kafeye gitme alışkanlıklarında, aile türlerine göre önemli farklılıklar yoktur. Bu tür mekânlara sık sık gittiğini belirtenler daha çok çekirdek ya da tek ebeveynli ailelerde yaşayanlardır (EK Tablo 145).

Tablo 326. İnternet Kafe, PlayStation Kafeye Gitme (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç bir zaman	69,3	36,8	52,6
Nadiren	14,5	18,9	16,7
Bazen	9,5	24,8	17,3
Sık sık	4,3	13,1	8,9
Her zaman	1,3	5,2	3,3
Cevap yok	1,2	1,2	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,52	2,30	1,92

$\chi^2:862,896$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 327. İnternet Kafe, PlayStation Kafeye Gitme (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiçbir zaman	54,7	49,8	52,6
Nadiren	16,2	17,4	16,7
Bazen	16,8	18,0	17,3
Sık sık	8,6	9,2	8,9
Her zaman	2,6	4,3	3,3
Cevap yok	1,1	1,3	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,87	1,99	1,92

$\chi^2:54,607$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 328. İnternet Kafe, PlayStation Kafeye Gitme (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	43,0	42,1	44,5	53,7	75,1	52,4
Nadiren	22,3	21	20,5	16,5	7,6	17,1
Bazen	15,3	20,5	18,5	18	11,4	17,3
Sık sık	13,6	11,5	11,1	8,3	3,7	9,0
Her zaman	3,6	4,4	4,6	2,7	1,9	3,3
Cevap yok	2,2	0,5	0,9	0,8	0,3	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,10	2,15	2,10	1,89	1,49	1,93

$\chi^2:208,536$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Ankete katılan ergenlerin büyük çoğunluğu (%89) marangozluk, tamirat, dikiş ya da nakış gibi el işi etkinliklerini hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmiştir. Geriye kalan %11'lik bölüm ise bu tür işlerle nadiren uğraşmaktadır. Bu tür ilgi alanları konusunda kızlar ve erkekler arasında fark yoktur. Yaş gruplarına göre incelendiğinde de önemli farklar saptanmamıştır.

Ergenlerin el işi etkinlikleriyle ilgilenmelerine SES düzeyine göre bakıldığında, SES düştükçe bu tür ilgi alanlarına sahip olma oranının da düştüğü görülmektedir. Üst SES düzeyindeki ergenler nadiren de olsa el işleriyle ilgilenirken (%19), bu oran alt SES grubu için %7'dir. Benzer şekilde, alt SES gruplarında hiçbir zaman bu tür işlerle uğraşmadığını belirtenlerin oranı %93'ken, bu değer üst SES grubu için %81'dir (EK Tablo 146).

Tablo 329. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	81,4	85,2	88,5	89,4	93,2	88,8
Nadiren	18,6	14,8	11,5	10,6	6,8	11,2
Bazen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sık sık	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Her zaman	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,19	1,15	1,12	1,11	1,07	1,11

$\chi^2:36,526$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Tablo 330. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç bir zaman	87,4	92,5	88,9
Nadiren	12,6	7,5	11,1
Bazen	0,0	0,0	0,0
Sık sık	0,0	0,0	0,0
Her zaman	0,0	0,0	0,0
Cevap yok	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,13	1,07	1,11

$\chi^2:5,424$ serbestlik derecesi:1 $p=0,020$

SES düzeyi bağlamında olduğu gibi, kır/kent ekseninde de, el işi etkinlikleriyle uğraşma konusunda fark olduğu saptanmıştır. Kentlerdeki ergenlerin nadiren de olsa bu tür uğraşlarla ilgilenmeleri, kırsal kesimdeki ergenlere göre daha yüksektir (EK Tablo 147).

B.Hobiler

Çalışmaya katılan ergenlere, ankette kendilerine sunulan etkinliklerden başka özel bir merak ya da hobileri olup olmadığı sorulmuştur. % 11'lik bir bölüm, başka ilgi alanı ya da hobisi olduğunu belirtmiştir. Bu konuda cinsiyet ya da yaş grupları arasında önemli farklar yoktur.

SES düzeyi arttıkça, değişik hobileri olanların oranı da artmaktadır. Ankette sunulanlardan başka merak ya da hobileri olduğunu belirtenler üst SES grubundaki ergenlerde %18'ken, bu oran alt SES grubu için %6,5'tir. Kentlerdeki ergenlerin daha yüksek oranda değişik ilgi alanları belirttikleri görülmüştür.

Bu konuya aile türlerine göre bakıldığında ise, tek ebeveynli ya da parçalanmış ailelerde yetişen ergenler diğerlerinden farklılaşmaktadır. Bu iki tür ailedeki gençlerin başka hobileri olduğunu belirtme oranı %15 düzeyindedir. Aynı oran diğer aile tipleri için %11'in altındadır.

C. Bilgisayar, İnternet, Cep Telefonu Kullanımı

Katılımcıların üçte ikine yakını evlerinde bilgisayar bulunduğunu belirtmiş, evde bilgisayar olmadığını söyleyenlerin oranı %35 olarak saptanmıştır.

Tablo 331. Ergenin Başka Hobisinin Olup Olmaması (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Hayır, yok	Evet, var	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET				
Kız	89,1	10,9	0,0	100,0
Erkek	89,0	11,0	0,0	100,0
$\chi^2:0,502$ serbestlik derecesi:1 $p=0,479$				
YAŞ GRUBU				
12-15 yaş grubu	89,3	10,7	0,0	100,0
16-18 yaş grubu	88,7	11,3	0,0	100,0
$\chi^2:0,29$ serbestlik derecesi:1 $p=0,059$				
SES				
Üst	81,6	18,4	0,0	100,0
Ortanın üstü	85,4	14,6	0,0	100,0
Orta	88,5	11,5	0,0	100,0
Ortanın altı	89,6	10,4	0,0	100,0
Alt	93,4	6,5	0,1	100,0
$\chi^2:36,583$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	87,6	12,4	0,0	100,0
Kır	92,6	7,3	0,1	100,0
$\chi^2:5,721$ serbestlik derecesi:1 $p=0,017$				
AİLE TİPİ				
Çekirdek aile	89,2	10,7	0,0	100,0
Geleneksel geniş aile	89,5	10,5	0,0	100,0
Tek ebeveynli aile	85,3	14,7	0,0	100,0
Parçalanmış aile	84,8	15,2	0,0	100,0
$\chi^2:2,098$ serbestlik derecesi:3 $p=0,552$				
Toplam	89,0	10,9	0,0	100,0

Tablo 332. Evinde Bilgisayar (%)

Evet, var	65,3
Hayır, yok	34,7
Cevap yok	0,0
Toplam	100,0

Evde bilgisayar sahipliği özellikle SES grubuna göre önemli ölçüde farklılaşmakta, beklenebileceği gibi, ailenin SES düzeyi yükseldikçe düzenli olarak artarak alt SES grubunda %7'yken üst SES grubunda %96'ya çıkmaktadır. Aynı ölçüde olmamakla birlikte benzer bir durum yerleşim türüne göre dağılımda da görülmektedir. Kentsel yerleşimlerde görüşülen hanelerin dörtte üçünde bilgisayar bulunurken kırsal yerleşimlerde bu oran %42'ye gerilemektedir; bu farklılaşma SES düzeyiyle de ilişkilendirilebilir. SES ve yerleşim türünden sonra başlıca farklılaşma aile tipine göre dağılımda saptanmıştır. Geleneksel

geniş ailelerde ve tek ebeveynli ailelerde sırasıyla %45 ve %50 olan bilgisayar sahipliği parçalanmış ailelerde %66, çekirdek ailelerde de %67 gibi yüksek oranlara çıkmaktadır.

Buna karşılık cinsiyete göre farklılaşma görece azdır; görüşülen kızların %63'lük, erkeklerin ise %68'lik bölümü evlerinde bilgisayar bulunduğunu söylemiştir. Yaş grubuna göre farklılaşma ise önemsizdir.

Tablo 333. Evinde Bilgisayar (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet, var	Hayır, yok	Toplam
CİNSİYET			
Kız	62,8	37,2	100,0
Erkek	67,6	32,4	100,0
<i>$\chi^2:18,826$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>			
YAŞ GRUBU			
12-15 yaş	65,0	35,0	100,0
16-18 yaş	65,7	34,3	100,0
<i>$\chi^2:20,846$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>			
SES			
Üst	96,1	3,9	100,0
Ortanın üstü	93,4	6,6	100,0
Orta	88,6	11,4	100,0
Ortanın altı	60,2	39,8	100,0
Alt	6,6	93,4	100,0
<i>$\chi^2:2145,375$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$</i>			
YERLEŞİM TÜRÜ			
Kent	74,9	25,1	100,0
Kır	42,2	57,8	100,0
<i>$\chi^2:612,043$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>			
AİLE TİPİ			
Çekirdek aile	67,4	32,5	100,0
Geleneksel geniş aile	45,3	54,7	100,0
Tek ebeveynli aile	49,7	50,3	100,0
Parçalanmış aile	65,5	34,5	100,0
<i>$\chi^2:86,789$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$</i>			
Toplam	65,3	34,7	100,0

Evlerinde bilgisayar bulunan ergenlere evde internet bağlantısı olup olmadığı sorulmuş, bilgisayar bulunan hanelerin %82'sinde internet erişimi olduğu belirtilmiştir.

Tablo 334. Evinde İnternet Bağlantısı (%)

	Ev, var	Hayır, yok	Toplam
Ev, var	81,8		
Hayır, yok		18,2	
Toplam			100,0
n: 4403			

Hanede internet erişimi açısından da SES düzeyiyle doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Üst SES grubunda %98,5'e varan hanede internet erişimi oranı SES düzeyi düştükçe düzenli olarak gerilemekte ve alt SES grubunda %55'e inmektedir. Alt SES grubunda bilgisayar sahipliğinin %7'de kaldığı da hatırlanırsa, bu grubun büyük çoğunlukla internet erişiminden yoksun olduğu açıktır.

Hanede internet erişimi yerleşim türüne göre de farklılaşmakta, ama bu kez bilgisayar sahipliğinde olduğu kadar büyük bir fark görülmemektedir. Kent- sel yerleşimlerde bilgisayarlı hanelerin %84'ünde, kırsal yerleşimlerde ise %75'inde internet bağlantısı olduğu belirtilmiştir.

Aile tipine göre incelendiğinde, bilgisayar sahipliğinin görece yaygın olduğu çekirdek ailelerde evde internet erişiminin %83'e vardığı, görece düşük düzeyde kaldığı tek ebeveynli ailelerde ise bu oranın %74'e gerilediği görülmektedir.

Tablo 335. Evinde İnternet Bağlantısı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet, var	Hayır, yok	Toplam
CİNSİYET			
Kız	82,4	17,6	100,0
Erkek	81,2	18,8	100,0
<i>$\chi^2:6,044$ serbestlik derecesi:1 $p=0,014$</i>			
YAŞ GRUBU			
12-15 yaş	81,5	18,5	100,0
16-18 yaş	82,2	17,8	100,0
<i>$\chi^2:12,685$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>			
SES			
Üst	98,5	1,5	100,0
Ortanın üstü	94,7	5,3	100,0
Orta	84,4	15,6	100,0
Ortanın altı	72,6	27,4	100,0
Alt	54,6	45,4	100,0
<i>$\chi^2:265,741$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$</i>			
YERLEŞİM TÜRÜ			
Kent	83,5	16,5	100,0
Kır	74,6	25,4	100,0
<i>$\chi^2:47,188$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>			
AİLE TİPİ			
Çekirdek aile	82,7	17,3	100,0
Geleneksel geniş aile	73,5	26,5	100,0
Tek ebeveynli aile	64,0	36,0	100,0
Parçalanmış aile	80,2	19,8	100,0
<i>$\chi^2:22,602$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$</i>			
Toplam	81,8	18,2	100,0

Evinde internet erişimi bulunan ergenlerin %47'si herhangi bir kısıtlama olmadan bağlantı kurduklarını belirtmişlerdir. Aile profili kullananların oranı %20, çocuk profili kullananların oranı ise %8'dir. Öte yandan bu grubun dörtte biri profil türü konusunda bilgi sahibi değildir ve bu durum bir ölçüde ergenin internet kullanmamasıyla ilişkili olabilir.

Tablo 336. Evinde İnternet Bağlantısı Olanların Bağlantı Kurduğu Profil (%)

Profil	Oran (%)
Çocuk	7,7
Aile	19,9
Açık	47,3
Bilmiyorum	25,0
Toplam	100,0
n:3582	

Evde internet bağlantısı bulunan ergenlerin %48'inin bu ortamda sürekli görüştüğü bir arkadaş grubu olduğu anlaşılmaktadır; %23'lük bir kesim ise bu soruda internet kullanmadığını belirtmiştir (EK Tablo 148). Ergenin internet ortamında sürekli gö-

Tablo 337. İnternet Sohbet Ortamında Sürekli Görüştüğü Arkadaş Grubu (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet, var	Hayır, yok	İnternet kullanmıyorum	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET					
Kız	40,5	31,1	28,3	0,1	100,0
Erkek	54,9	26,8	18,1	0,1	100,0
$\chi^2:46,232$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$					
YAŞ GRUBU					
12-15 yaş	44,1	30,4	25,4	0,1	100,0
16-18 yaş	53,1	26,9	19,9	0,1	100,0
$\chi^2:49,715$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$					
SES					
Üst	68,1	30,3	1,6	0,0	100,0
Ortanın üstü	67,9	29,3	2,8	0,0	100,0
Orta	61,3	30,6	8,0	0,0	100,0
Ortanın altı	45,5	30,7	23,7	0,1	100,0
Alt	12,0	20,2	67,8	0,0	100,0
$\chi^2:92,406$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$					
YERLEŞİM TÜRÜ					
Kent	54,4	30,0	15,5	0,1	100,0
Kır	32,4	26,3	41,2	0,1	100,0
$\chi^2:12,079$ serbestlik derecesi:1 $p=0,001$					
AİLE TİPİ					
Çekirdek aile	49,2	28,7	21,9	0,1	100,0
Geleneksel geniş aile	32,9	30,2	36,9	0,0	100,0
Tek ebeveynli aile	39,7	34,4	25,9	0,0	100,0
Parçalanmış aile	54,1	26,2	19,6	0,0	100,0
$\chi^2:13,784$ serbestlik derecesi:3 $p=0,003$					
Toplam	47,9	28,9	23,1	0,1	100,0

rüştüğü arkadaş grubunun olup olmaması, cinsiyete, yaş grubuna, yerleşim türüne, aile tipine ve özellikle SES grubuna göre önemli farklılıklar göstermektedir. Araştırma bulguları erkeklerin kızlara, 16-18 yaş grubunun daha küçüklere ve kentsel yerleşimlerde yaşayanları kırsal yerleşimlerdekilere göre daha yüksek oranlarda internet arkadaşlarıyla görüştüğüne işaret etmektedir. SES düzeyi ile internet ortamında arkadaş grubu edinme arasında da doğru orantılı bir ilişki görülmekte, üst SES grubunda %68 olan bu oran SES düzeyi düştükçe düzenli olarak gerileyerek alt SES grubunda %12'ye inmektedir. Aile tipine göre incelendiğinde ise internet ortamında arkadaşlığın en yüksek düzeye (%54) parçalanmış ailelerde çıkması dikkat çekicidir.

İnternette tanıştığı ve internet ortamı dışında da görüştüğü arkadaşı olan ergenlerin oranı %29, arkadaşlığını internet ortamı dışında sürdürmeyenlerin oranı %68 olarak saptanmıştır (EK Tablo 149). Bu konuda cinsiyete, yaş grubuna, SES grubuna, yerleşim türüne

Tablo 338. İnternette Tanıştığı ve Görüştüğü Arkadaşı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet, oldu	Hayır, olmadı	Doğru bulmuyorum	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET					
Kız	21,9	74,6	3,0	0,6	100,0
Erkek	34,7	62,8	2,1	0,5	100,0
$\chi^2:111,029$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$					
YAŞ GRUBU					
12-15 yaş	25,8	71,3	2,3	0,6	100,0
16-18 yaş	32,8	64,1	2,8	0,3	100,0
$\chi^2:71,378$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$					
SES					
Üst	39,5	59,7	0,8	0,0	100,0
Ortanın üstü	38,1	59,1	2,8	0,0	100,0
Orta	32,1	65,3	2,4	0,3	100,0
Ortanın altı	23,5	73,5	2,4	0,7	100,0
Alt	20,5	76,0	2,1	1,4	100,0
$\chi^2:67,076$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$					
YERLEŞİM TÜRÜ					
Kent	30,4	66,4	2,6	0,6	100,0
Kır	23,5	74,3	2,0	0,2	100,0
$\chi^2:8,033$ serbestlik derecesi:1 $p=0,005$					
AİLE TİPİ					
Çekirdek aile	28,8	68,2	2,4	0,5	100,0
Geleneksel geniş aile	26,3	71,1	2,3	0,3	100,0
Tek ebeveynli aile	24,1	70,8	4,3	0,8	100,0
Parçalanmış aile	38,9	57,6	3,5	0,0	100,0
$\chi^2:7,49$ serbestlik derecesi:3 $p=0,058$					
Toplam	28,9	68,1	2,5	0,5	100,0

ve aile tipine göre görülen farklılaşma, internet ortamında sürekli görüşülen bir arkadaş grubu olup olmama açısından saptanan farklılaşmaya koşuttur.

İnternet kullanan ergenlerin %67'si günde 1-2 saatlerini internette geçirdiklerini söylemişlerdir. Günde 3-4 saat internet kullananların oranı %20 olarak saptanmış, günlük ortalama kullanım süresi 2,2 saat olarak hesaplanmıştır.

Tablo 339. Günlük Ortalama İnternet Kullanma Süresi (%)

Günde 1 saatten az	5,3
Günde 1-2 saat	66,9
Günde 3-4 saat	19,9
Günde 5-6 saat	3,6
Günde 7 saat ve fazlası	1,5
Cevap yok	2,9
Toplam	100,0
Ortalama saat	2,17
n:5514	

Günlük ortalama internet kullanım süresinde alt gruplara göre saptanan en dikkat çekici iki farklılaşma SES düzeyiyle ve yerleşim türüyle ilişkilidir. SES düzeyine göre incelendiğinde üst, ortanın üstü ve orta SES gruplarındaki ergenlerin 3-4 saatlik kullanım aralığında, ortanın altı ve özellikle alt SES grubundakilerin ise 1-2 saatlik kullanım aralığında yoğunlaştığı görülmektedir; ayrıca internette günde bir saatten az zaman geçirenlerin oranı alt SES grubunda %12'ye varmaktadır.

Ergenlerin internette en çok ziyaret ettiği siteler çok cevaplı bir soruyla irdelenmiş, %76,5 gibi önemli bir çoğunluğun sosyal paylaşım sitelerini kullandığı görülmüştür. İkinci sırada %51'le oyun siteleri, onun ardından da müzik/radyo (%29) ve arama siteleri (%23) gelmektedir.

Tablo 340. Günlük Ortalama İnternet Kullanma Süresi (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Günde 1 saatten az	Günde 1-2 saat	Günde 3-4 saat	Günde 5-6 saat	Günde 7+ saat	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET							
Kız	5,5	69,5	17,7	2,9	1,1	3,3	100,0
Erkek	5,1	64,6	21,7	4,1	1,9	2,6	100,0
<i>x²:26,801 serbestlik derecesi:4 p=0,000</i>							
YAŞ GRUBU							
12-15 yaş	5,1	68,7	19,5	2,7	1,1	2,9	100,0
16-18 yaş	5,5	64,4	20,5	4,7	2,0	2,9	100,0
<i>x²:49,044 serbestlik derecesi:4 p=0,000</i>							
SES							
Üst	0,6	59,0	31,1	6,4	0,9	1,9	100,0
Ortanın üstü	2,3	60,9	29,5	3,5	1,4	2,3	100,0
Orta	4,5	63,9	22,9	4,3	1,4	3,0	100,0
Ortanın altı	6,2	71,7	14,8	2,9	1,9	2,5	100,0
Alt	12,4	74,6	5,3	1,3	0,9	5,5	100,0
<i>x²:204,803 serbestlik derecesi:16 p=0,000</i>							
YERLEŞİM TÜRÜ							
Kent	4,7	63,8	22,7	4,2	1,5	3,1	100
Kır	7,1	77,5	10,3	1,4	1,7	2,1	100
<i>x²:76,092 serbestlik derecesi:4 p=0,000</i>							
AİLE TİPİ							
Çekirdek aile	5,1	67,3	20,0	3,6	1,2	2,8	100,0
Geleneksel geniş aile	6,3	67,0	17,2	3,0	2,5	4,1	100,0
Tek ebeveynli aile	7,3	55,9	20,6	1,3	8,7	6,2	100,0
Parçalanmış aile	6,4	62,6	23,2	3,9	3,1	0,8	100,0
<i>x²:19,606 serbestlik derecesi:12 p=0,075</i>							
Toplam	5,3	66,9	19,9	3,6	1,5	2,9	100,0

Cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerin özellikle oyun sitelerini ve çok büyük bir fark olmamakla birlikte sosyal paylaşım sitelerini kızlardan çok, kızların ise müzik/radyo sitelerini ve eğitim sitelerini erkeklerden çok kullandıkları görülmektedir. Öte yandan ilerleyen yaşla birlikte sosyal paylaşım sitelerine ilgi artmakta, oyun sitelerine ilgi ise azalmaktadır; eğitim sitelerine ilgi de 16-18 yaş grubuna göre 12-15 yaş grubunda yüksektir.

Sosyal paylaşım, müzik, “indirme”, film/dizi izleme, gazete/dergi/haber, forum ve alışveriş gibi siteleri ziyaret SES düzeyiyle doğru orantılı olarak düzenli biçimde artmaktadır. Buna karşılık eğitim sitelerini ziyaret oranları alt ve ortanın altı SES gruplarında görece yüksektir. Oyun sitelerine görece az rağbet edenler ise ilginç bir biçimde üst ve alt SES gruplarındaki ergenlerdir.

Yerleşim türüne göre başlıca farklılaşma müzik/radyo sitelerini ve kitap/müzik/film/program indirme sitelerini ve film/dizi izleme sitelerini ziyaret oranlarının kırsal alanlara göre kentsel yerleşimlerde daha yüksek olmasıdır. Buna karşılık eğitim siteleri kırsal alanlarda daha çok ziyaret edilmektedir (EK Tablo 150). Aile tipine göre bakıldığında ise parçalanmış ailelerde sosyal paylaşım sitelerini ve eğitim sitelerini ziyaret oranlarının görece yüksek ve gazete/dergi/haber sitelerini ziyaret oranının görece düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca tek ebeveynli ergenler eğitim ve forum sitelerine düşük oranlarda ilgi duymaktadır (EK Tablo 151).

Görüşülen ergenlerin %59’unun cep telefonu vardır. Cep telefonu sahipliği kızlara göre erkekler, 12-15 yaş grubuna göre ileri yaşlardaki ergenler ve kırsal yerleşimlerde yaşayanlara göre kentsel kesimdekiler arasında daha yaygındır. SES düzeyi ile cep telefonu sahipliği arasında doğru orantılı bir ilişki gözlenmekte, üst SES grubunda %78’e varan sahiplik oranı alt SES grubunda %29’a gerilemektedir. Aile tipine göre bakıldığında ise en düşük oran geleneksel geniş ailelerde görülmektedir (%48).

Tablo 341. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre) (%)

	Kız	Erkek	12-15	16-18	Toplam
Sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter)	73,7	78,9	73,6	80,2	76,5
Oyun siteleri	38,6	60,6	56,7	42,7	50,6
Müzik/radyo siteleri	32,1	25,9	27,3	30,6	28,7
Arama siteleri	23,8	22,0	21,8	24,1	22,8
Eğitim siteleri	21,6	13,5	19,0	14,9	17,2
Kitap, müzik, film, program vb. indirme siteleri	15,1	12,8	13,5	14,3	13,9
Film, dizi izleme siteleri	12,2	14,5	12,2	15,1	13,5
Forum siteleri (Bilgi paylaşımı siteleri)	9,4	10,8	8,8	12,0	10,2
Gazete/Dergi/Haber siteleri	9,6	10,6	8,0	12,8	10,1
Sözlük siteleri (Türkçe, İngilizce, Almanca vb)	8,2	5,8	7,2	6,5	6,9
Alışveriş siteleri	5,6	3,3	2,9	6,1	4,3
Erotik siteler	1,4	4,4	1,9	4,5	3,0
Resmi kurumlara ait siteler	2,4	2,3	1,9	2,9	2,3
Bankacılık siteleri	0,7	0,8	0,6	0,9	0,7
Diğer	0,2	0,6	0,3	0,6	0,4
Cevap yok	1,3	0,7	1,2	0,6	1,0
Toplam	255,9	267,5	256,9	268,8	262,1

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 5154

Tablo 342. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (SES’e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter)	79,8	76,6	78,7	77,0	61,1	76,8
Oyun siteleri	44,9	51,9	52,8	51,5	44,0	51,1
Müzik/radyo siteleri	36,4	33,5	31,2	25,5	18,5	28,6
Arama siteleri	16,8	25,9	23,6	24,7	10,5	23,2
Eğitim siteleri	12,6	14,5	15,8	19,3	21,8	17,3
Kitap, müzik, film, program vb. indirme siteleri	22,1	20,2	16,8	9,8	5,2	13,8
Film, dizi izleme siteleri	18,3	17,4	16,8	9,9	5,3	13,3
Gazete/Dergi/Haber siteleri	20,1	15,1	12,0	6,8	5,3	10,2
Forum siteleri (Bilgi paylaşımı siteleri)	15,3	12,7	11,6	8,5	2,0	10,1
Sözlük siteleri (Türkçe, İngilizce, Almanca)	7,5	6,4	8,5	6,0	4,8	6,9
Alışveriş siteleri	8,7	5,7	5,3	2,9	2,1	4,3
Erotik siteler	3,5	2,7	4,7	1,6	0,9	2,8
Resmi kurumlara ait siteler	2,7	4,5	3,3	1,0	0,2	2,2
Bankacılık siteleri	1,1	0,8	0,8	0,5	0,0	0,7
Diğer	0,0	0,6	0,3	0,5	1,3	0,4
Cevap yok	0,4	0,2	0,4	1,0	5,8	0,9
Toplam	290,2	288,7	282,6	246,5	188,8	262,6

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 5154

Tablo 343. Cep Telefonu (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Hayır, yok	Evet, var	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET				
Kız	45,4	54,5	0,1	100,0
Erkek	36,8	63,1	0,1	100,0
<i>$\chi^2:57,47$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>				
YAŞ GRUBU				
12-15 yaş	52,1	47,9	0,0	100,0
16-18 yaş	25,6	74,3	0,1	100,0
<i>$\chi^2:582,664$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>				
SES				
Üst	22,4	77,6	0,0	100,0
Ortanın üstü	26,5	73,5	0,0	100,0
Orta	29,2	70,8	0,0	100,0
Ortanın altı	43,4	56,5	0,1	100,0
Alt	71,5	28,5	0,0	100,0
<i>$\chi^2:579,85$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$</i>				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	35,8	64,1	0,1	100,0
Kır	53,4	46,6	0,0	100,0
<i>$\chi^2:154,631$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>				
AİLE TİPİ				
Çekirdek aile	40,0	60,0	0,1	100,0
Geleneksel geniş aile	52,2	47,8	0,0	100,0
Tek ebeveynli aile	41,9	58,1	0,0	100,0
Parçalanmış aile	41,6	58,4	0,0	100,0
<i>$\chi^2:26,628$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$</i>				
Toplam	41,0	58,9	0,1	100,0

Ergenlerin kullandığı cep telefonlarının %51'i "akıllı" telefondur. Akıllı telefon sahipliği de SES düzeyiyle doğru orantılı olarak düzenli biçimde artmaktadır.

Tablo 344. Cep Telefonu "Akıllı" Olan Ergenler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet	Hayır	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET				
Kız	50,9	48,5	0,6	100,0
Erkek	50,9	48,9	0,2	100,0
<i>$\chi^2:0,086$ serbestlik derecesi:1 $p=0,770$</i>				
YAŞ GRUBU				
12-15 yaş	48,8	50,8	0,4	100,0
16-18 yaş	52,8	46,9	0,3	100,0
<i>$\chi^2:23,757$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>				
SES				
Üst	75,2	24,8	0,0	100,0
Ortanın üstü	65,2	34,4	0,4	100,0
Orta	54,7	45,3	0,0	100,0
Ortanın altı	44,3	54,9	0,7	100,0
Alt	27,4	72,1	0,4	100,0
<i>$\chi^2:183,598$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$</i>				
YERLEŞİM TÜRÜ				
Kent	53,5	46,3	0,2	100,0
Kır	42,4	56,7	0,9	100,0
<i>$\chi^2:27,61$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$</i>				
AİLE TİPİ				
Çekirdek aile	51,4	48,3	0,4	100,0
Geleneksel geniş aile	43,3	56,4	0,4	100,0
Tek ebeveynli aile	45,5	54,5	0,0	100,0
Parçalanmış aile	57,4	41,3	1,3	100,0
<i>$\chi^2:13,041$ serbestlik derecesi:3 $p=0,005$</i>				
Toplam	41,0	58,9	0,1	100,0

tadır, ayrıca küçük yaşta ki ergenlerden çok 16-18 yaş grubunda ve kırsal alanlardan çok kentlerde görülmektedir.

13. BÖLÜM

MEDYA TAKİP
ALİŞKANLIKLARI

Televizyon ●

Gazete ●

Müzik ●

A. Televizyon

Araştırmaya katılan ergenlerin yarısından fazlası (%55) günde ortalama 1-2 saat televizyon izlemektedir. Günde ortalama 3-4 saat televizyon izleyenler de önemli bir orandadır (%34). İki birlikte alındığında katılımcıların %89'unun günde ortalama 1 ile 4 saat arasında televizyon izlediği görülmektedir. Yüzde 3'lük bir kesim hiç televizyon izlemediğini belirtmiştir. Toplamda ortalama televizyon izleme süresi günde 2,51 saattir.

Tablo 345. Günde Ortalama Televizyon İzleme Süresi (%)

1 saatten az	0,0
1 - 2 saat	54,9
3 - 4 saat	33,9
5 saat ve daha fazla	7,4
İzlemiyorum	2,6
Belli olmuyor	0,0
Cevap yok	1,2
Toplam	100,0
Ortalama saat	2,51

Televizyon izleme bakımından yaş gruplarına ve yerleşim türüne göre anlamlı bir farklılaşma yoktur. Özellikle günde 5 saatten çok televizyon seyredenler cinsiyete, SES'e ve aile tipine göre belirli bir farklılık göstermektedir. Kızların %10'u günde 5 saatten uzun süre televizyon izlerken, bu oran erkeklerde %5'tir. Kızlarda ortalama televizyon izleme süresi günde 2,62 saat, erkeklerde 2,44 saattir. SES düzeyi düştükçe ergenlerin daha uzun süre televizyon seyrettiği görülmektedir. Alt SES grubunda günde 5 saat ve daha fazla televizyon seyredenlerin oranı %14'ken, bu oran üst grupta %2'dir. Alt SES grupları günde ortalama 2,92 saat televizyon izlerken, bu süre üst gruplarda 2,16 saattir. Günde 5 saatten çok televizyon izleyen tek ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlerin oranı genel kitle değerinin iki katına yakındır.

En çok izlenen televizyon programları yerli dizilerdir (%66). Daha sonra müzik programları

Tablo 346. Günde Ortalama Televizyon İzleme Süresi (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	1-2 saat	3-4 saat	5+ saat	TV izlemiyor	Cevap yok	Toplam	Ortalama izleme süresi
CİNSİYET							
Kız	53,0	33,3	9,6	2,9	1,3	100,0	2,62
Erkek	56,8	34,4	5,2	2,4	1,2	100,0	2,44
<i>$\chi^2=29,07$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>							
YAŞ GRUBU							
12-15 yaş	54,6	35,1	7,4	1,5	1,3	100,0	2,58
16-18 yaş	55,4	32,2	7,3	4,1	1,0	100,0	2,45
<i>$\chi^2=4,063$ serbestlik derecesi:2 $p=0,131$</i>							
SES							
Üst	67,5	25,3	2,4	3,0	1,8	100,0	2,16
Ortanın üstü	67,9	24,9	4,3	1,9	1,0	100,0	2,18
Orta	60,7	30,9	4,3	2,6	1,5	100,0	2,35
Ortanın altı	51,6	36,7	8,3	2,3	1,2	100,0	2,63
Alt	43,2	39,0	13,8	3,8	0,2	100,0	2,92
YERLEŞİM TÜRÜ							
Kent	55,9	32,8	7,5	2,5	1,3	100,0	2,52
Kır	52,6	36,4	7,1	2,9	1,0	100,0	2,56
<i>$\chi^2=4,372$ serbestlik derecesi:2 $p=0,112$</i>							
AİLE TİPİ							
Çekirdek aile	55,0	34,0	7,1	2,7	1,3	100,0	2,52
Geleneksel geniş aile	56,7	32,2	8,3	2,3	0,6	100,0	2,60
Tek ebeveynli aile	50,7	32,6	12,9	3,2	0,6	100,0	2,83
Parçalanmış aile	51,1	37,4	8,4	1,8	1,2	100,0	2,57
<i>$\chi^2=17,719$ serbestlik derecesi:6 $p=0,007$</i>							
Toplam	54,9	33,9	7,4	2,6	1,2	100,0	2,51

(%36) ve Türk filmleri (%27) gelmektedir. Yarışma ve spor programları da görece sık izlenmektedir (sırasıyla %24 ve %18). Haberlerin izlenme oranı %6'dır.

Cinsiyete göre bakıldığında kızların ve erkeklerin izlemeyi tercih ettiği televizyon programları arasında farklar olduğu görülmektedir. Öncelikle her iki grup da en çok yerli dizileri izlemektedir. Bununla birlikte izleme sıklıkları arasında önemli fark vardır. Yerli dizileri kızlar %74 oranında belirtmişken, bu oran erkeklerde %58'dir. Müzik programları konusunda da benzer bir durum vardır. Kızlar bu tür programları erkeklere göre daha fazla izlemektedir (sırasıyla %44 ve %29). Magazin programları da kızlar tarafından daha sık izlenmektedir (sırasıyla %12 ve %3).

Erkeklerin kızlara göre daha fazla seyrettikleri programlar temelde yabancı filmler ve spor programlarıdır. Erkeklerin yabancı filmleri belirtme sıklığı %20 iken, kızlarda bu oran %10'dur. Spor programlarında ise erkeklerle kızlar arasında çok büyük bir fark vardır (sırasıyla %32 ve %3).

Sosyoekonomik statü gruplarına göre bakıldığında SES düşüğe müzik programlarının daha fazla

izlendiği görülmektedir. Üst SES grubunda müzik programlarının belirtilme sıklığı %26'yken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %42 olmuştur. Aynı durum yerli diziler için de geçerlidir. Üst SES grubunda yer alan ergenler yerli dizileri %55 oranında belirtmişken, bu oran alt SES grubunda %71'dir. Türk filmleri ve spor programlarında da benzer bir eğilim vardır.

İzlenme sıklığının ters yönde olduğu programlar da vardır. Bunlar yarışma programları, belgeseller, talk showlar ve yabancı dizilerdir. Yarışma programı seyretme sıklığı üst ve ortanın üstü SES gruplarında %25-27 dolayındayken, bu oran alt grupta %18'e düşmektedir. Üst SES grubunda belgesellerin belirtilme sıklığı %11'ken, bu oran gittikçe azalarak alt SES grubunda %5'e düşmüştür. "Talk show"ların seyredilme sıklığı üst SES grubunda %15, alt grupta %5'tir. Alt SES grubundaki ergenler neredeyse hiç yabancı dizi izlememektedir (%1); bu oran üst grupta %16'dır.

Bu arada, yabancı filmlerin en çok orta ve orta alt gruplarda, haber programlarının en çok üst ve orta alt gruplarda, haberlerin ise en çok üst ve alt gruplarda seyredildiği anlaşılmaktadır. Dini programları ise en çok orta SES düzeyindeki ergenler izlemektedir.

Tablo347. Televizyonda İzlenen Programlar (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Yerli diziler	74,1	58,4	66,0
Müzik programları	44,0	28,8	36,2
Türk filmleri	26,3	27,3	26,8
Yarışma programları	26,9	20,6	23,6
Spor programları	2,7	32,4	17,9
Yabancı filmler	9,7	19,9	14,9
Çizgi filmler	9,3	12,8	11,1
Talk showlar	10,2	8,8	9,5
Magazin programları	11,6	3,4	7,4
Belgeseller	5,8	8,7	7,3
Haberler	4,5	6,9	5,8
Yabancı diziler	5,4	5,1	5,2
Haber programları	2,8	4,5	3,7
Dini programlar	3,1	2,4	2,7
Tartışma programı	1,5	1,6	1,6
Diğer	0,1	0,1	0,1

Tablo 348. Televizyonda İzlenen Programlar (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Müzik programları	25,8	34,8	36,4	35,1	42,2	35,9
Türk filmleri	21,2	23,3	28,4	25,8	29,1	26,5
Yerli diziler	55,4	61,2	62,3	69,0	71,4	66,0
Yarışma programları	25,2	26,6	23,7	24,6	17,6	23,7
Çizgi filmler	14,3	12,6	10,3	10,5	12,2	11,0
Belgeseller	11,1	10,0	8,3	6,1	4,9	7,2
Talk showlar	14,6	14,0	11,7	8,3	4,9	9,7
Dini programlar	1,9	1,9	3,3	2,6	2,6	2,7
Magazin programları	9,7	8,0	8,2	6,9	6,1	7,4
Yabancı filmler	15,1	14,9	16,8	16,4	9,4	15,4
Yabancı diziler	16,1	8,7	6,0	4,0	1,1	5,2
Haber programları	4,5	3,5	3,1	4,4	2,3	3,7
Haberler	6,8	6,6	5,6	5,5	6,7	5,8
Spor programları	13,6	16,3	18,1	18,9	18,8	18,2
Tartışma programı	1,9	1,9	2,2	1,3	0,7	1,6
Diğer	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1
Cevap yok	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
Toplam	237,2	244,3	244,6	239,7	230,4	240,1

Birden çok cevap alınmıştır.

Yerleşim türüne göre bakıldığında yerli film ve dizilerin kırsal alalarda, çok farklı olmasa da, daha fazla izlendiği görülmektedir. Yerli filmlerin kırsal alanlarda belirtilme sıklığı %31'ken, bu oran kentlerde %25'tir. Yerli dizileri ise kırsal alanlarda yaşayan ergenler %72, kentlerde yaşayan ergenler %64 sıklığında belirtmiştir. Ayrıca yarışma programları da kentlerde kırsal alanlardan görece daha sık izlenmektedir (sırasıyla %25 ve %20).

B. Gazete

Ergenlerin televizyon izleme alışkanlıklarından sonra gazete okuma alışkanlıklarına yönelik bir soru sorulmuştur. Katılımcıların %47'si gazete okumadığını belirtmiştir. Spor haberleri ve magazin haberleri ergenler tarafından gazetelerin en çok okunan bölümleridir (sırasıyla %25 ve %20). Köşe yazarlarının okunma sıklığı %14'tür.

Gazetelerin hangi bölümlerinin okunduğuna cinsiyete göre bakıldığında, kızların ağırlıklı magazin haberlerini, erkeklerin ise spor sayfalarını okudukları anlaşılmaktadır. Kızlar erkeklere göre magazin

haberlerini daha fazla okumakta (sırasıyla %31 ve %10), erkeklerse spor haberlerini kızlara göre çok daha fazla izlemektedir (sırasıyla %42 ve %7).

Tablo 349. Televizyonda İzlenen Programlar (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Müzik programları	36,4	35,6	36,2
Türk filmleri	25,1	30,9	26,8
Yerli diziler	63,6	72,0	66,0
Yarışma programları	25,1	20,3	23,6
Çizgi filmler	11,5	10,1	11,1
Belgeseller	8,2	5,1	7,3
Talk showlar	10,1	7,9	9,5
Dini programlar	2,6	3,0	2,7
Magazin programları	7,6	6,8	7,4
Yabancı filmler	15,7	13,2	14,9
Yabancı diziler	6,0	3,4	5,2
Haber programları	3,3	4,7	3,7
Haberler	5,3	6,9	5,8
Spor programları	18,3	16,9	17,9
Tartışma programı	2,0	0,6	1,6
Diğer	0,2	0,0	0,1
Cevap yok	0,1	0,1	0,1
Toplam	241,0	237,4	239,9

Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 350. Gazetede Okunan Bölümler (%)

Gazete okumuyorum	46,9
Spor haberleri	24,9
Magazin haberleri	20,2
Köşe yazarları	14,4
Üçüncü sayfa haberleri	11,8
Ekonomi haberleri	4,9
Güncel/manşet haberleri	1,3
Diğer	0,2
Cevap yok	0,2
Toplam	124,8

Birden çok cevap alınmıştır.

Kentlerde kırsal alanlara göre daha fazla gazete okunmaktadır. Kentlerde yaşayıp gazete okumadığını söyleyenlerin oranı %40 iken, kırsal alanlarda yaşayan ergenler arasında bu oran %63'tür. Gazetelerin tüm bölümleri de kentlerde daha çok okunmaktadır (EK Tablo 153). Aile tipine göre bakıldığında, gazete okumayan ergenlerin geleneksel geniş ailelerde en yüksek düzeye çıktığı görülmektedir (%59; genel kitle değeri %47) (EK Tablo 154).

Tablo 351. Gazetede Okunan Bölümler (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Köşe yazarları	16,7	12,2	14,4
Magazin haberleri	30,9	10,1	20,2
Üçüncü sayfa haberleri	13,8	9,9	11,8
Ekonomi haberleri	4,9	4,9	4,9
Spor haberleri	7,0	41,9	24,9
Güncel/manşet haberleri	1,3	1,2	1,3
Diğer	0,2	0,3	0,2
Gazete okumuyorum	49,4	44,4	46,9
Cevap yok	0,2	0,2	0,2
Toplam	124,4	125,1	124,8

Birden çok cevap alınmıştır.

Yaşça büyük olan ergenler yaşça küçük olanlara göre daha çok gazete okumaktadır. 16-18 yaş grubunda gazete okumayanların oranı %41'ken, bu oran 12-15 yaş grubunda %51'dir. Yaşça büyük ergenler gazetelerin tüm bölümlerini, yaşça küçük ergenlere göre daha çok okumaktadır (EK Tablo 152).

Gazete okuma oranının SES düzeyiyle doğru orantılı olduğu görülmektedir. SES düştükçe gazete okuyan ergenlerin sayısı hızla azalmaktadır. Üst SES grubunda gazete okumadığını belirtenlerin oranı %27 iken, bu oran gittikçe artarak alt SES grubunda %67'ye çıkmıştır. Bu durum hemen tüm gazete bölümlerinin okunma oranlarına da yansımaktadır. SES düzeyi yükseldikçe gazete bölümlerinin okunma sıklığı artmaktadır.

C. Müzik

Ergenlerin dinlediği müzik türlerine bakıldığında en çok "Türkçe Pop" türünde şarkıların dinlendiği görülmektedir (%44). "Yabancı Pop" türünün belirtilme sıklığı %21, "Rap" türünün belirtilme sıklığı %10'dur. Her türlü müziği dinlediğini belirtenlerin oranı da hayli yüksektir (%34).

Cinsiyete göre bakıldığında kızların erkeklere göre Türkçe Pop şarkıları daha sık dinledikleri görülmektedir (sırasıyla %51 ve %37). Erkeklerse kızlara göre Rap (sırasıyla %13 ve %7) ve Arabesk parçaları daha fazla tercih etmektedir (sırasıyla %12 ve %6).

Çeşitli müzik türlerinin tercih edilmesinde sosyo ekonomik statü gruplarına göre belli eğilimler vardır. Yabancı Pop'un dinlenme sıklığı SES düştükçe azal-

Tablo 352. Gazetede Okunan Bölümler (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Spor haberleri	28,8	29,6	28,7	25,3	13,5	25,2
Magazin haberleri	37,6	26,0	23,4	17,8	12,1	20,4
Köşe yazarları	28,6	26,0	17,2	10,8	7,6	14,5
Üçüncü sayfa haberleri	18,6	14,3	14,3	10,8	7,7	12,1
Ekonomi haberleri	8,5	7,7	6,4	3,5	3,1	4,9
Güncel/manşet haberleri	0,7	1,3	1,3	1,6	0,4	1,3
Diğer	0,0	0,3	0,4	0,2	0,0	0,2
Gazete okumuyorum	27,1	34,3	38,2	49,9	67,2	46,4
Cevap yok	0,0	0,0	0,3	0,0	0,1	0,1
Toplam	149,8	139,5	130,2	119,8	111,7	125,0

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 353. Dinlenen Müzik Türleri (%)

Türkçe Pop	43,6
Her tür müzik dinlerim	34,2
Yabancı Pop	21,2
Rap	10,3
Arabesk	9,0
Rock	7,7
Türk Halk Müziği	6,3
Türk Sanat Müziği	2,4
Klasik Batı Müziği	2,1
Metal	1,9
Caz	1,5
Pek müzik dinlemiyorum	2,9
Diğer	2,4
Cevap yok	0,1
Toplam	145,5

Birden çok cevap alınmıştır

maktadır. Üst SES grubunda “Yabancı Pop” türünün dinlenme sıklığı %33’ken, bu oran gittikçe azalarak alt SES grubunda %6,5’e düşmektedir. Benzer bir durum “Rock” müzik için de geçerlidir. Bu türün üst SES grubunda belirtilme sıklığı %21, alt SES grubunda ise %3’tür. Bu eğilimin ters yönde belirlediği müzik türleri de vardır. Örneğin, Arabesk parçaların üst SES grubunda dinlenme sıklığı %4’ken, alt SES grubunda bu oran %13’e çıkmaktadır. Aynı şekilde Rap müzik türünün dinlenme sıklığı SES düştükçe artış göstermektedir. Üst SES grubunda %6 sıklığında belirtilen “Rap”, alt SES grubunda %15 sıklığında belirtilmiştir. Türk halk müziği de en yüksek oranda alt SES grubundaki ergenlerce dinlenmektedir (%9). Bu arada, Türkçe Pop’un en yüksek oranda orta ve ortanın altı SES gruplarında dinlendiğini de belirtmek gerekir (%46).

Tablo 354. Dinlenen Müzik Türleri (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Türkçe Pop	50,8	36,7	43,6
Her tür müzik dinlerim	33,9	34,5	34,2
Yabancı Pop	22,1	20,3	21,2
Rap	7,2	13,3	10,3
Arabesk	5,7	12,1	9,0
Rock	8,3	7,1	7,7
Türk Halk Müziği	5,7	6,9	6,3
Türk Sanat Müziği	2,7	2,2	2,4
Klasik Batı Müziği	2,2	1,9	2,1
Metal	1,5	2,2	1,9
Caz	1,7	1,4	1,5
Diğer	2,5	2,4	2,4
Pek müzik dinlemiyorum	2,3	3,6	3,0
Cevap yok	0,1	0,1	0,1
Toplam	146,6	144,5	145,5

Birden çok cevap alınmıştır

Tablo 355. Dinlenen Müzik Türleri (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Türkçe Pop	34,6	42,4	46,1	45,9	37,0	43,9
Her tür müzik dinlerim	40,3	36,2	34,9	32,9	32,9	34,1
Yabancı Pop	33,1	30,2	27,9	18,5	6,5	21,3
Rap	5,8	8,8	7,3	11,5	14,8	10,3
Arabesk	3,6	3,5	6,0	11,1	13,2	8,9
Rock	20,9	13,8	8,5	6,0	2,6	7,8
Türk Halk Müziği	5,5	5,4	6,0	5,5	9,2	6,1
Türk Sanat Müziği	4,1	3,3	2,6	2,1	0,9	2,3
Klasik Batı Müziği	4,2	2,9	1,5	2,4	0,9	2,1
Metal	7,5	5,1	2,3	0,8	0,2	1,9
Caz	5,6	1,6	1,3	1,3	0,2	1,4
Diğer	0,8	2,5	1,7	2,2	4,4	2,3
Pek müzik dinlemiyorum	0,8	2,5	2,7	3,0	4,9	3,0
Cevap yok	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Toplam	166,8	158,2	149,1	143,3	127,7	145,4

Birden çok cevap alınmıştır

14. BÖLÜM
CİNSELLİK

Katılımcıların %32'si kız-erkek arkadaşlıklarının (flört, çıkma) uygun olmadığı görüşündedir. %18 ise bu tür arkadaşlıkların olabileceğini ama kendi açısından uygun olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla ergenlerin %50'sinin kız-erkek arkadaşlıklarını temelde uygun bulmadığı söylenebilir. Bu tür arkadaşlıkları uygun bulanların oranı %46'dır.

Tablo 356. Kız-Erkek Arkadaşlıkları (Flört, Çıkma) Konusunda Düşünceler (%)

Bence uygun değil	31,9
Olabilir ama bana uygun değil	17,8
Bence uygun	46,0
Fikrim yok	2,3
Cevap yok	2,0
Toplam	100,0

Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin kızlara göre, kız-erkek ilişkilerine daha olumlu baktığı görül-

mektedir. Erkeklerin %55'i bu tür ilişkileri uygun bulurken, kızlarda bu oran %37'dir. Yaş gruplarında da benzer bir fark vardır. Yaşça büyük ergenler, yaşça küçük olanlara göre bu tür ilişkileri daha yüksek oranda uygun bulmaktadır (sırasıyla %57 ve %38). SES gruplarına göre bakıldığında sosyo ekonomik statü düştükçe kız-erkek ilişkilerini uygun bulanların oranı azalmaktadır. Bu tür arkadaşlıkları onaylayanların oranı üst SES grubunda %57 iken, alt grupta %28'dir. Yerleşim türüne göre bakıldığında, kentlerde yaşayanların %49'u, kırsal alanlarda yaşayanların ise %39'u kız-erkek ilişkilerini uygun bulduğunu belirtmiştir. Kız erkek arkadaşlıklarını en yüksek oranda uygun bulanlar parçalanmış ailelerde yaşayan ergenlerdir (%53; genel kitle değeri %46); en yüksek oranda olumsuz bulanlar ise geleneksel geniş ailelerde yaşayanlardır (%44; genel kitle değeri %32).

Tablo 357. Kız-Erkek Arkadaşlığı (Flört, Çıkma) Konusunda Düşünceler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Bence uygun değil	Olabilir ama bana uygun değil	Bence uygun	Fikri Yok /Cevap Yok	Toplam
CİNSİYET					
Kız	36,2	22,1	36,7	5,0	100,0
Erkek	27,8	13,6	54,9	3,7	100,0
<i>$\chi^2=228,981$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>					
YAŞ GRUBU					
12-15 yaş	37,7	19,3	38,2	4,8	100,0
16-18 yaş	23,8	15,7	56,9	3,6	100,0
<i>$\chi^2=316,148$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>					
SES					
Üst	19,2	20,4	57,3	3,1	100,0
Ortanın üstü	20,8	20,3	57,0	1,8	100,0
Orta	25,2	18,1	52,1	4,6	100,0
Ortanın altı	33,1	17,8	45,9	3,3	100,0
Alt	54,8	15,9	24,7	4,6	100,0
<i>$\chi^2=321,259$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$</i>					
YERLEŞİM TÜRÜ					
Kent	27,6	18,6	49,0	4,8	100,0
Kır	42,2	15,8	39,0	3,0	100,0
<i>$\chi^2=136,596$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$</i>					
AİLE TİPİ					
Çekirdek aile	31,0	18,0	46,6	4,4	100,0
Geleneksel geniş aile	44,2	14,8	37,4	3,6	100,0
Tek ebeveynli aile	30,9	17,5	46,2	5,5	100,0
Parçalanmış aile	25,7	18,4	53,2	2,7	100,0
<i>$\chi^2=34,394$ serbestlik derecesi:6 $p=0,000$</i>					
Genel	31,9	17,8	46,0	4,3	100,0

Araştırmaya katılan ergenlere ayrıca evlilik öncesi cinsel ilişki konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Ergenlerin %64,5'i bu tür ilişkileri uygun bulmadığını söylemiştir. %16,5 ise böyle bir ilişkinin olabileceğini ama kendisi için uygun olmadığını belirtmiştir. Bu iki grup birlikte değerlendirildiğinde ergenlerin %81'inin evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylamadığı söylenebilir. Evlilik öncesi cinsel ilişkiyi normal bulanların oranı %12'dir.

Tablo 358. Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Düşünceler (%)

Bence yanlış, uygun değil	64,5
Olabilir ama bana uygun değil	16,5
Bence olabilir, normal	11,6
Fikrim yok	4,1
Cevap yok	3,3
Toplam	100,0

Erkeklerin kızlara göre evlilik öncesi ilişkiyi uygun bulma oranı daha yüksektir (sırasıyla %17 ve %6). 16-18 yaş grubundaki ergenlerin %16'sı evlilik öncesi cinsel ilişkiyi normal bulduğunu belirtirken, bu oran 12-15 yaş grubunda %8,5'tir. SES düzeyi düştükçe evlilik öncesi ilişkiyi onaylayanların sayısı azalmaktadır. Üst SES grubunda bu tür bir ilişkiyi normal bulanların oranı %23 iken, alt SES grubunda bu oran %4'e gerilemiştir. Kentlerde yaşayanların, kırsal alanlarda yaşayanlara göre evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylama oranı daha yüksektir; kentlerde bu oran %14, kırsal alanlarda %6'dır. Evlilik öncesi cinsel ilişkiyi en yüksek oranda uygun bulan ergenler parçalanmış ailelerde yaşayanlardır (%16; genel kitle değeri %12). Bu tür bir ilişkiyi en yüksek oranda olumsuz bulanlar ise geleneksel geniş ailelerde yaşayanlardır (%72; genel kitle değeri %64,5).

Katılımcılara cinsellikle ilgili bilgilerini ilk kimden öğrendikleri sorulmuştur. İlk göze çarpan bulgu araştırmaya katılan ergenlerin dörtte birinin hiçbir yerden bu tür bir bilgi almamış olmasıdır. Bunun dışında cinsellikle ilgili başlıca bilgi kaynağının anne olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların %24'ü cinsellikle ilgili bilgilerini ilk annelerinden aldıklarını belirtmiştir. İkinci sırada arkadaşlar (%19), üçüncü sırada ise okul vardır (%15). Anne ve öteki aile bireyleri birlikte değerlendirildiğinde

Tablo 359. Evlilik Öncesi Cinsel İlişki Konusunda Düşünceler (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Bence yanlış, uygun değil	Olabilir ama bana uygun değil	Bence olabilir, normal	Fikrim Yok /Cevap Yok	Toplam
CİNSİYET					
Kız	69,6	16,9	5,9	7,7	100,0
Erkek	59,7	16,2	17,1	7,0	100,0
$\chi^2=194,795$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
YAŞ GRUBU					
12-15 yaş	67,7	14,8	8,5	8,9	100,0
16-18 yaş	60,0	18,9	16,0	5,1	100,0
$\chi^2=209,064$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
SES					
Üst	36,9	32,3	23,0	7,7	100,0
Ortanın üstü	46,8	29,0	19,0	5,2	100,0
Orta	58,7	19,7	14,0	7,5	100,0
Ortanın altı	70,3	13,5	9,9	6,3	100,0
Alt	82,7	6,9	3,6	6,8	100,0
$\chi^2=448,319$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$					
YERLEŞİM TÜRÜ					
Kent	59,6	18,7	14,0	7,7	100,0
Kır	76,2	11,2	6,1	6,6	100,0
$\chi^2=172,571$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
AİLE TİPİ					
Çekirdek aile	63,8	17,0	11,7	7,5	100,0
Geleneksel geniş aile	72,3	13,6	8,4	5,7	100,0
Tek ebeveynli aile	66,2	8,8	15,2	9,8	100,0
Parçalanmış aile	63,1	17,5	15,7	3,7	100,0
$\chi^2=30,788$ serbestlik derecesi:6 $p=0,000$					
Toplam	64,5	16,5	11,6	7,4	100,0

Tablo 360. Cinsellikle İlgili İlk Bilgilerin Kaynağı (%)

Annemden	23,7
Arkadaşlarımdan	18,6
Okuldan	14,8
Babamdan	5,5
İnternette	5,5
Ağabeyimden	1,7
Ablamdan	1,7
Televizyondan	1,5
Hiç kimseden/Hiçbir yerden	24,6
Diğer	1,7
Cevap yok	0,4
Toplam	100,0

rildiğinde katılımcıların üçte birinin cinsellikle ilgili ilk bilgisi aile içinden aldıkları anlaşılmaktadır.

Kızların cinsellikle ilgili başlıca bilgi kaynağının anneleri, erkeklerin ise arkadaşları olduğu anlaşılmaktadır. Kızların %41'i bu tür bilgileri annelerinden, erkeklerin ise %27'si arkadaşlarından edinmiştir. Annelerin kızları için cinsellik konusunda önemli bir bilgi kaynağı olmasına karşın, aynı durum erkeklerin babalarıyla olan ilişkisi için geçerli değildir. Cinsellikle ilgili ilk bilgileri babalarından alan erkeklerin oranı %10'da kalmaktadır. Dolayısıyla kızların bu konuları anneleriyle daha rahat konuşabildiği ama erkeklerin babalarıyla aynı rahatlıkla konuşamadıkları ya da annelerin kendilerini babalardan daha çok sorumlu hissettikleri söylenebilir. Öte yandan kızların da kendi aralarında bu konuları erkekler kadar rahat konuşamadığı anlaşılmaktadır.

Yaş gruplarına göre bakıldığında başlıca iki noktada farklılaşma vardır. Bunlardan ilki yaşça büyük ergenlerin, yaşça küçük olanlara göre cinsellikle ilgili konuları arkadaşlarıyla daha çok konuştuğudur. 16-18 yaş grubundaki ergenlerin %25'i cinsellikle ilgili

ilk bilgilerini arkadaşlarından aldığını belirtirken, bu oran 12-15 yaş grubunda %14'tür. İkinci olarak yaşça küçük erkeklerin %30'u henüz hiç kimseden ya da hiçbir yerden cinsellikle ilgili bilgi almamıştır; bu oran 16-18 yaş grubunda %17'dir.

SES'e göre bakıldığında, özellikle alt grubun ötekilerden ayrıştığı görülmektedir. Cinsel bilgileri babalarından, arkadaşlarından ya da internetten alan ergenler alt grupta en düşük oranlardadır (sırasıyla %2, %12,5 ve %1). Bunun yanı sıra hiç kimseden böyle bir bilgi almadığını söyleyenler alt grupta en yüksek orandadır (%36). Gene alt grubun, ortanın altıyla birlikte, cinsellik konusunda başlıca bilgi kaynağının, anneden sonra, okul olduğu anlaşılmaktadır. Üst ve alt SES gruplarında konuyla ilgili en büyük farklar internet ve okulla ilgilidir. Cinsellikle ilgili ilk bilgileri internetten aldığını belirten ergenler üst SES grubunda %10,5 iken, bilgisayara erişimleri kısıtlı olmasından da kaynaklanarak, bu oran alt grupta %1'dir. Öte yandan üst grupta okul

Tablo 361. Cinsellikle İlgili İlk Bilgilerin Kaynağı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Anne	Baba	Arkadaşlar	İnternet	Okul	Hiç kimse/ Hiçbir yer	Diğer	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET									
Kız	40,7	0,9	10,5	2,0	13,4	25,6	6,7	0,3	100,0
Erkek	7,5	9,8	26,4	8,9	16,1	23,6	7,0	0,6	100,0
$\chi^2=1325,84$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$									
YAŞ GRUBU									
12-15 yaş	24,2	6,0	14,2	4,5	15,3	29,9	5,5	0,4	100,0
16-18 yaş	22,9	4,6	24,8	7,0	14,1	17,3	8,8	0,5	100,0
$\chi^2=161,31$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$									
SES									
Üst	24,3	6,7	19,0	10,5	3,7	27,9	7,1	0,8	100,0
Ortanın üstü	22,9	8,3	22,5	10,1	8,8	21,7	5,7	0,0	100,0
Orta	22,3	6,2	20,9	7,0	14,0	21,1	8,0	0,5	100,0
Ortanın altı	24,3	5,2	19,0	4,6	17,7	22,7	6,2	0,3	100,0
Alt	24,1	1,7	12,5	1,2	17,3	35,9	7,4	0,0	100,0
$\chi^2=133,27$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$									
YERLEŞİM TÜRÜ									
Kent	22,6	5,7	18,8	6,4	13,6	24,8	7,5	0,6	100,0
Kır	26,2	5,0	18,2	3,3	17,7	24,2	5,3	0,1	100,0
$\chi^2=6,893$ serbestlik derecesi:4 $p=0,142$									
AİLE TİPİ									
Çekirdek aile	23,6	5,6	18,9	5,8	14,2	24,7	6,8	0,4	100,0
Geleneksel geniş aile	26,0	4,7	15,9	2,1	19,8	24,6	6,7	0,2	100,0
Tek ebeveynli aile	16,8	3,5	15,6	4,3	22,0	29,3	7,6	0,9	100,0
Parçalanmış aile	27,4	4,8	20,2	8,6	13,1	18,2	6,9	0,8	100,0
$\chi^2=35,638$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$									
Toplam	23,7	5,5	18,6	5,5	14,8	24,6	6,6	0,4	100,0

%4 oranında, alt grupta ise %17 oranında belirtilmiştir. Dikkati çeken bir başka nokta, cinsellikle ilgili olarak hiç kimseden bilgi almadığını belirten ergenlerin üst SES grubunda görece yüksek oranda olmasıdır (%28).

Cinsellikle ilgili hiç kimseden ya da hiçbir yerden bilgi almamış olanlar dışarıda tutulduğunda, ergenlerin yarıya yakınının (%46) bu tür bilgileri 11-12 yaş aralığında aldığı görülmektedir. Cinsellikle ilgili bilgileri 13-14 yaş aralığında aldığını belirtenlerin oranı %29'dur. Cinsel bilgilerin ilk alındığı ortalama yaş 12'dir.

Tablo 362. Cinsellikle İlgili Bilgileri İlk Edinme Yaşı (%)

5-10 yaş	14,0
11-12 yaş	45,9
13-14 yaş	28,8
15-17 yaş	8,4
Cevap yok	2,8
Toplam	100,0
Ortalama yaş	12,2
n:4888	

SES düştükçe cinsellikle ilgili ilk bilgilerin alındığı yaşın yükseldiği söylenebilir. Üst SES grubunun %24'ü bu bilgileri 5-10 yaş aralığında aldığını belirtmişken, bu oran alt SES grubunda %8'dir. Cinsellikle ilgili ilk bilgilerin alındığı yaş ortalaması alt SES grubunda 12,3'tür; bu değer üst grupta 11,7'ye düşmektedir. Kentlerde yaşayanlar da, cinsellikle ilgili ilk bilgileri kırsal alanlarda yaşayan ergenlere göre daha erken yaşlarda almaktadır. Kentte yaşayanlar arasında bu bilgileri 5-10 yaş aralığında aldığını söyleyenlerin oranı %16 iken, bu oran kırsal alanlarda yaşayan ergenler arasında %10'dur.

Araştırmaya katılan ergenlerin %41'i cinsellikle ilgili sorularına yeterli düzeyde cevap bulabildiğini belirtmiştir. Yeterli düzeyde bilgi bulamayanların oranı %15'tir. Ayrıca katılımcıların %15'i bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 363. Cinsellikle İlgili Bilgileri İlk Edinme Yaşı (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	5-10	11-12	13-14	15-17	Cevap yok	Toplam	Ortalama
CİNSİYET							
Kız	12,8	47,6	27,7	8,6	3,3	100,0	12,2
Erkek	15,2	44,3	29,9	8,2	2,4	100,0	12,1
$\chi^2=17,984$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$							
YAŞ GRUBU							
12-15 yaş	17,8	56,6	20,4	1,7	3,4	100,0	11,7
16-18 yaş	9,6	33,3	38,8	16,2	2,1	100,0	12,8
SES							
Üst	24,3	47,3	21,4	6,1	0,8	100,0	11,7
Ortanın üstü	24,8	43,6	25,3	4,8	1,5	100,0	11,8
Orta	16,0	46,0	27,8	7,8	2,5	100,0	12,1
Ortanın altı	11,4	46,3	29,7	10,1	2,5	100,0	12,3
Alt	8,1	49,7	36,1	5,0	1,2	100,0	12,3
$\chi^2=81,92$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$							
YERLEŞİM TÜRÜ							
Kent	15,6	45,9	27,9	8,1	2,5	100,0	12,1
Kir	10,4	45,9	31,1	9,1	3,5	100,0	12,3
$\chi^2=7,852$ serbestlik derecesi:3 $p=0,049$							
AİLE TİPİ							
Çekirdek aile	14,4	45,8	28,5	8,5	2,9	100,0	12,2
Geleneksel geniş aile	10,1	48,6	31,2	7,1	2,9	100,0	12,3
Tek ebeveynli aile	13,1	44,5	30,1	9,0	3,3	100,0	12,3
Parçalanmış aile	15,4	42,3	33,0	8,3	1,0	100,0	12,2
$\chi^2=20,324$ serbestlik derecesi:9 $p=0,016$							
Toplam	14,0	45,9	28,8	8,4	2,8	100,0	12,2

Tablo 364. Cinsellikle İlgili Sorulara Yeterli Düzeyde Cevap Bulabilme (%)

Evet, bulabiliyorum	40,6
Kısmen bulabiliyorum	29,8
Hayır, bulamıyorum	14,7
Cevap yok	14,9
Toplam	100,0

Cinsiyete göre bakıldığında, cinsellikle ilgili sorularına yanıt bulabilen erkeklerin kızlara göre daha yüksek oranda olduğu görülmektedir (sırasıyla %44 ve %37).

Yaş gruplarına göre bakıldığında yaşça küçük ergenlerin yaşça büyük olanlara göre cevap bulmakta zorlandıkları söylenebilir. Yaşça küçük ergenlerin %35'i cinsellikle ilgili sorularına yanıt bulabildiğini belirtmişken, bu oran yaşça büyük olanlarda %49'dur. Buna koştur olarak 12-15 yaş grubundakilerin %18'i sorularına cevap bulamadığını belirtmiştir; bu oran 16-18 yaş grubunda %10,5'tir.

Tablo 365. Cinsellikle İlgili Sorulara Yeterli Düzeyde Cevap Bulabilme (Cinsiyet, Yaş Grubu, SES, Yerleşim Türü ve Aile Tipine Göre) (%)

	Evet bulabiliyorum	Kısmen bulabiliyorum	Hayır bulamıyorum	Cevap yok	Toplam
CİNSİYET					
Kız	37,3	30,3	15,0	17,4	100,0
Erkek	43,8	29,4	14,4	12,5	100,0
$\chi^2=21,398$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
YAŞ GRUBU					
12-15 yaş	34,6	29,9	17,7	17,8	100,0
16-18 yaş	49,0	29,7	10,5	10,8	100,0
$\chi^2=136,022$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
SES					
Üst	39,4	27,0	15,3	18,3	100,0
Ortanın üstü	42,5	32,5	12,7	12,2	100,0
Orta	43,9	30,7	11,9	13,6	100,0
Ortanın altı	40,9	32,0	13,6	13,5	100,0
Alt	34,2	25,4	22,8	17,6	100,0
$\chi^2=70,895$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$					
YERLEŞİM TÜRÜ					
Kent	41,3	29,3	13,7	15,7	100,0
Kır	38,9	31,1	17,0	13,1	100,0
$\chi^2=19,863$ serbestlik derecesi:2 $p=0,000$					
AİLE TİPİ					
Çekirdek aile	40,7	29,6	14,6	15,0	100,0
Geleneksel geniş aile	36,7	33,6	16,0	13,7	100,0
Tek ebeveynli aile	43,5	25,9	12,2	18,4	100,0
Parçalanmış aile	45,0	28,8	14,8	11,3	100,0
$\chi^2=7,618$ serbestlik derecesi:6 $p=0,267$					
Toplam	40,6	29,8	14,7	14,9	100

Tablo 366. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (%)

	Hiç yararlı olmaz	Yararlı olmaz	Kısmen yararlı olur	Yararlı olur	Çok yararlı olur	Fikrim yok	Ort.	Toplam
Okulda	21,2	10,7	19,4	28,5	14,2	6,0	3,04	100,0
Televizyonda	29,6	24,9	17,6	16,5	4,8	6,5	2,38	100,0
İnternette	33,1	19,7	15,9	17,1	6,5	7,8	2,39	100,0
Aile içinde	18,0	12,1	16,5	32,4	15,6	5,4	3,16	100,0

Cinsellikle ilgili sorularına cevap bulabilme bakımından orta SES grubunun en iyi durumda olduğu görülmektedir. Bu grupta sorularına yanıt bulabilenler en yüksek orandadır (%44). Sorularına cevap bulamayanlar ise gene orta grupta en düşük orandadır (%12). Orta grubun aksine, cinsellikle ilgili sorularına cevap bulabilenlerin en düşük oranda, bulamayanların ise en yüksek oranda olduğu kesim alt gruptaki ergenlerdir.

Katılımcılara cinsellikle ilgili bilgilerin nasıl verilmesi gerektiği sorulmuş ve seçenekleri "1: Hiç yararlı olmaz ... 5: Çok yararlı olur" ölçeği üzerinden puanlamaları istenmiştir. Aile cinsellikle ilgili bilgilerin verilmesi için en yararlı mecra olarak gösterilmiştir (ortalama 3,16/5). İkinci olarak yararlı görülen mecra okuldur (3,04/5). Bu ortalama puanlar "kısmen yararlı olur" değerlendirmesinin biraz üzerindedir. Öte yandan "hiç yararlı olmaz" ve "yararlı olmaz" diyenlerin görece yüksek oranlarda oluşu dikkat çekmektedir. Cinsellikle ilgili bilgilerin TV'de verilmesini yararlı görmeyenlerin toplam oranı %55'tir. Bu oran internet için %53, okul için %32, aile için %30'dur.

Cinsiyete göre bakıldığında görüşlerin okul dışındaki üç mecrada farklılaştığı görülmektedir. Kızlar cinsellikle ilgili bilgilerin aile içinde verilmesinin erkeklere göre daha faydalı olacağını düşünmektedir (sırasıyla ortalama 3,26 ve 3,07). Erkekler ise kızlara göre televizyon ve internet seçeneklerinin daha faydalı olacağını belirtmiştir. Erkeklerin televizyonu faydalı bulma ortalaması 2,46'yken bu ortalama kızlarda 2,29'a düşmektedir. Benzer şekilde erkeklerin interneti faydalı bulma ortalaması 2,53'ken, bu ortalama kızlarda 2,25'tir. Bu arada erkeklerin aile ve okulu aynı düzeyde tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Tablo 367. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Okulda	2,99	3,09	3,04
Televizyonda	2,29	2,46	2,38
İnternette	2,25	2,53	2,39
Aile içinde	3,26	3,07	3,16

SES gruplarına göre bakıldığında ise cinsellikle ilgili bilgilerin televizyondan ve internette verilmesinde belirli bir eğilim olduğu söylenebilir. SES grubu düştükçe bu iki mecranın faydalı bulunma oranları düşmektedir. Televizyonun üst SES grubunda faydalı bulunma ortalaması 2,77'ken bu ortalama alt SES grubunda 2,37'dir. Benzer bir durum internet için de geçerlidir (sırasıyla ortalama 2,70 ve 2,21).

Tablo 368. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Okulda	3,26	3,11	2,95	3,03	3,25	3,06
Televizyonda	2,77	2,55	2,46	2,25	2,37	2,38
İnternette	2,70	2,69	2,46	2,29	2,21	2,39
Aile içinde	3,38	3,22	3,04	3,14	3,43	3,17

Bu arada dikkati çeken bir başka nokta ise cinsellikle ilgili bilgilerin aile ve okulda verilmesini en yararlı görenlerin üst ve alt SES grupları oluşudur; orta SES grubunda bu mecralara ilişkin ortalamalar düşmektedir.

Yerleşim türüne göre cinsellikle ilgili bilgilerin verilmesi konusunda okul ve internette bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Kırsal alanlarda yaşayanlar, kentte yaşayanlara göre bu bilgilerin okulda verilmesini anlamlı ölçüde daha yararlı bulmakta (sırasıyla ortalama 3,17 ve 2,99), kentte yaşayanlar ise interneti kırsal alanlarda yaşayanlara göre çok tercih etmektedir (sırasıyla ortalama 2,47 ve 2,20).

Tablo 369. Cinsellikle İlgili Bilgilerin Verilmesinde Tercih Edilen Mecra (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Okulda	2,99	3,17	3,04
Televizyonda	2,40	2,32	2,38
İnternette	2,47	2,20	2,39
Aile içinde	3,13	3,24	3,16

15. BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma Türkiye'deki 12-18 yaş grubundaki ergenleri aile, okul ve çalışma hayatı içinde incelemektedir. Bunun yanı sıra ergenliğe geçiş sorunları, ergenlerin duygu ve davranış biçimleri, cinsellikle ilgili düşünceleri, karşı karşıya buldukları riskler, ergenlere yönelik şiddet içeren davranışlar ele alınmıştır. Ergenlerin farklı etkinliklerde bulunma sıklıkları ve geleceğe bakışları da kapsanan konular arasındadır.

Aile Hayatında Ergenler:

Araştırma bulgularına göre ergenlerin aile hayatında başlıca üç konu dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi anneye ilişki ve annenin aile hayatındaki merkezi rolüdür. Ergenler aile içinde en iyi ilişkileri anneleriyle kurmaktadır. Ne var ki, ailede en çok çatışılan, tartışılan kişi de annedir. Öte yandan aile içinde en çok vakit geçirilen kişi gene annedir ve herhangi bir sorun olduğunda en çok destek alınan kişilerin başında açık farkla anne gelmektedir. Gençlerin %62'si annelerini en çok destek aldıkları kişi olarak belirtmiştir. Anneyi %15'le baba izlemektedir.

Ergenlerin aile hayatındaki ikinci önemli konu babalarla olan ilişkidir. Ailede annenin merkezi konumuna karşılık, babalar daha çok bir otorite figürüdür. Olumlu ve olumsuz yanlarıyla babalar çocuklara karşı daha ilgisiz olarak algılanmaktadır. Ergenler babalarıyla görece iyi ilişkiler içindedir ama boş vakitlerini anneleriyle geçirenlerin oranı %30 iken, bu oran babalar için %4'tür. Aile içinde çatışılan kişiler arasında babalar anne ve kardeşlerden sonra gelmektedir. Yukarıda söylendiği gibi, bir sorun olduğunda babayı destek olarak gören ergenlerin oranı da anneye göre çok düşüktür. Ergenin babayla uzaklığı kuşkusuz nesnel koşullardan da kaynaklanmaktadır. Nitel çalışmada görüldüğü gibi, bütün gün dışarıda olan babalar, akşamları eve "yorgun ve sinirli" gelmektedir. Bazı babalar kent ya da ülke dışında çalışmaktadır. Gene de nesnel koşullar bütünüyle belirleyici değildir. Çünkü dışarı çıkma, eve geç gelme vb konularda çocuklarla en çok muhatap olan kişi babadır. Evde fiziksel şiddetin başlıca kaynağı da babadır.

Öneri: *Anne ve babaların aile hayatının çeşitli yönlerine ilişkin olarak ve özellikle çocuklarıyla ilişkiler konusunda eğitilmesinde fayda vardır. "Etkin ebeveynlik" programlarının, "Ana Baba Okulları"nın yaygınlaştırılması bu açıdan önem taşımaktadır.*

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın aile içi şiddeti ve çocuğa yönelik şiddeti önlemek için yürüttüğü kampanyalara geniş toplum kesimlerinin desteğini kazanmak için yaygın bir iletişim programı uygulanması yararlı olacaktır.

Çeşitli STK'ların konuyla ilgili çalışmalarının izlenmesinde ve uygun görülenlerin desteklenmesinde ve yaygınlaştırılmasında fayda vardır.

Bu çalışmaların hedef kitlesine ilişkin ayrıntılı analizler yapılmalıdır. Çünkü burada söz konusu olan yalnızca "öğretim" değildir. Bunun ötesinde kapsamlı bir eğitim programı gerekmektedir. Çünkü örneğin, anne ve babayla çatışma oranları daha iyi öğrenim görmüş olan üst sosyoekonomik statü katmanlarında alt katmanlara göre daha yüksektir. Aynı biçimde ergenlerin anne ve babadan sözlü ve fiziksel şiddet görme oranları da üst SES gruplarında alt gruplara göre daha yüksektir.

Ergen - aile ilişkilerinin olumlu olması ergenin hem duygudurumu açısından dengeleyici olmakta hem de ergeni olumsuz davranış biçimlerinden uzak tutabilmektedir. Erken çocukluk döneminden başlayarak annelere sağlanacak eğitim yoluyla olumlu ebeveyn-çocuk ilişkileri, olumlu ebeveyn-ergen ilişkisine dönüşecek, ergenin ruh sağlığı açısından en önemli koruyucu etki böylelikle sağlanmış olacaktır.

Ergenlerin aile hayatına ilişkin üçüncü önemli konu kız çocukların durumudur. Özellikle alt SES gruplarındaki kız ergenler farklı yükler ve kısıtlamalar altındadır. Genel olarak bakıldığında kızlar erkeklere göre daha az eğitilmiştir ve çalışan kız oranı erkeklerden daha düşüktür. Ne okuyup ne çalışan kızların oranı %8 gibi azımsanmayacak bir orandadır. İlköğretim aşamasından sonra eğitimi terk eden kızların oranı erkeklerden daha yüksektir. Gene gelenek ve görenek gibi nedenlerle ailelerinin okula gönder-

mediği kızların oranı %8'in üzerindedir. Bu oran alt SES grubundaki kızlar için %11'dir. Kendi sağlık sorunları ve ebeveynin sağlık sorunları nedeniyle eğitime devam edemeyenler gene kızlar arasında daha çoktur. Bunlara ek olarak evde kardeşlerinin sorumluluğunu kızlar daha yüksek oranlarda üstlenmektedir.

Öneri: Özellikle toplumun alt katmanlarındaki kız çocuklarının karşılaştığı sorunların ayrıntılarıyla incelenmesinde ve bu çocukların sorunlarını çözmeye yönelik programlar oluşturulmasında fayda vardır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, Birleşmiş Milletler'in ve Avrupa Birliği'nin konuyla ilgili çalışmalarının yaygınlaştırılması ve toplumun çeşitli kesimlerinin bu çalışmalara desteğinin sağlanması için kapsamlı bir iletişim programının yürütülmesi yararlı olacaktır.

Okul Hayatında Ergenler:

Ergenlerin okul hayatına ilişkin olarak başlıca dört konu öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi ergenin okulla ilişkisi ve eğitime devam konusunda karşılaştığı temel engellerdir. Genel olarak bakıldığında gençler arasında eğitime devam isteği bütün SES gruplarında birbirine yakındır (üst SES grubunda %98, alt grupta %96) Öte yandan mevcut durumda öğrenci olanların oranları üst SES grubunda %98, ortanın üstünde %96 iken, ortanın altında %88, alt grupta %75'tir. Alt gruplardaki ergenlerin nicelik olarak büyük sayılarda olduğu düşünülürse, ülke gençliğinin çok önemli bir bölümünün okumak istediği halde bu imkandan yoksun olduğu söylenebilir. Bunun başlıca nedeni ise eğitime devam etmemenin temel nedeni olarak özellikle alt SES gruplarında yüksek oranlarda belirtilen maddi imkanların yetersizliğidir.

Öneri: Yeterli maddi imkanları olmayan ailelerin çocuklarına ilköğretimden sonra hem çalışıp hem mesleki eğitim alabilecekleri programların oluşturulmasında, ayrıca bir burs sisteminin kurulmasında fayda vardır. Okul hayatına ilişkin öne çıkan ikinci önemli konu

okullardaki rehberlik sistemidir. Okulların büyük çoğunluğunda rehberlik hizmeti vardır ama öğrencilerin %70'ten çoğu bu hizmetten hiç yararlanmamıştır. Yararlananların ise rehber öğretmenlerle en çok görüştüğü konu dersler ve sınavlardır. Öte yandan özellikle nitel çalışmada rehber öğretmenlere önemli ölçüde idari görev verildiği, bu nedenle asli işlevlerini yerine getiremedikleri ileri sürülmüştür.

Öneri: Okullardaki rehberlik sisteminin yeniden düzenlenmesinde fayda vardır. Bu bağlamda şu konuların üzerinde durulabilir:

1. Öğrencilerin dersleriyle ilgili sorunları görüşebilecekleri ve destek alabilecekleri bir "mentor"luk sisteminin oluşturulması
2. Öğrencilerin özellikle ergenlikle birlikte gelen ve başka kişisel sorunlarını rehber öğretmenlerle görüşmeye teşvik edilmesi
3. Rehber öğretmenlere idari görev verilmemesi
4. Rehber öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının geliştirilmesi
5. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) işlevlerinin gözden geçirilmesi, gerekli iyileştirmelerin yapılması.
6. Rehberlik sistemindeki aksayan noktaların daha iyi saptanması için bu konuda kapsamlı bir araştırma yürütülmesi, bu bağlamda RAM'ların işleyişine ilişkin veri toplanması, özellikle rehber öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin alınması faydalı olacaktır.

Okul hayatının üçüncü önemli konusu ergenlerin öğretmenlerle ilişkileridir. Nicel çalışma sonuçları öğrencilerin genel olarak öğretmenlerinden menun olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, gerek şiddet görme, gerek aşağılanma, alay edilme gibi konularda öğretmen ve idarecilerin bu davranışların kaynağı olarak gösterilme oranları yüksektir. Nitel çalışma bulguları da bu saptamayı doğrular niteliktedir.

Öte yandan katılımcıların en geniş anlamıyla kültürel etkinliklere ilgisi zayıftır. Devletten beklentilerini öğrenmek amacıyla sunulan 10 seçenek arasında sinema, tiyatro, konser imkanlarının geliştirilmesi yedinci, bilim müzeleri ve parklarının artırılması son sırada yer almaktadır. Kendilerine idol olarak seçtikleri kişilerin kaba bir tasnifi bile hayli öğreticidir. Dünya kültürüne katkıda bulunmuş siyasetçiler, bilim insanları ve sanatçılar pek az sayıda belirtilmiştir. Altı yüzyıllık Osmanlı geçmişinden idol olarak söylenen hiç kimse yoktur. Öğrencilere ulusal ve uluslararası değerleri tanıtmaya ve sevdirmeye bakımından öğretmenlerin pek başarılı olamadığı anlaşılmaktadır.

Öneri: Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve eğitim alan öğretmenlerin okul ortamındaki uygulamalarına ilişkin izleme çalışmalarının yapılması yararlı olur.

Öğretmen Yetiştirme programlarındaki, özellikle iletişim, sınıf yönetimi ve özel eğitim gibi derslerin yalnızca kuramsal değil aynı zamanda uygulamalı olarak yürütülmesi yararlı olacaktır.

Okullarda öğrencilerin ders dışı etkinliklerde bulunmasını kolaylaştıracak öğrenci sanat ve bilim kulüplerinin kurulması teşvik edilebilir. Öğretmenlerin bu konuda öğrencilerle birlikte etkinlik göstermesi her iki taraf için faydalı olur.

Okul hayatına ilişkin öne çıkan dördüncü nokta okulların fiziki koşullardır. Genel olarak ders araç ve gereçleri, laboratuvarlar konusunda belirli eksikler olduğu anlaşılmaktadır. Nitel çalışma bulgularına göre bir okulda örneğin bilgisayar odasının bulunması kendi başına yeterli olmamaktadır. Bilgisayarların öğrencilerin kullanımına sunulma biçimleri ayrıca önem taşımaktadır.

Okulların fiziki koşullarında tuvaletler özel bir yakınma konusu olarak öne çıkmaktadır. Nicel çalışmada öğrenciler en az bu konuda memnuniyet belirtmişlerdir. Nitel çalışmada ise hemen her grupta

gerek hijyen, gerek sigara vb maddelerin kullanım odağı olması bakımından tuvaletlerle ilgili yoğun şikayetler dile getirilmiştir.

Öneri: Okulların fiziki koşullarına ilişkin ayrıntılı bir inceleme yapılmasında fayda vardır. Bu inceleme sonucu gerekli iyileştirmeler yapılabilir.

Çalışma Hayatında Ergenler:

Çalışan ergenlerin önemli bir çoğunluğu haftada altı ya da yedi gün, günde yedi ya da sekiz saatin üzerinde iş görmektedir. Ayrıca bu çalışanların büyük bölümü iş yerlerinde sigorta kapsamında değildir.

Öneri: Çalışan ergenlerin çalışma koşullarının yasal gerekliliklere uygun hale getirilmesi için denetim mekanizmalarının oluşturulmasında ve işletilmesinde fayda vardır.

Bu bağlamda, Çalışma Bakanlığı iş danışmanlarının çalışan ergenlerin sigorta koşullarına ve çalışma saatlerine özel dikkat göstermesi, işverenleri yasaların gereğine ilişkin bilgilendirmesi önem taşımaktadır. Çıracılık ve kalfalık kurslarında çalışma haklarına ilişkin eğitim verilmesi ayrıca yararlı olacaktır.

Ergenlerin eğitim sürecinden kopmayacak biçimde çalışmalarını sağlamak amacıyla çırak okullarının yaygınlaştırılmasında, gençlerin çalışırken bir yandan da mesleki eğitim görmesinin kolaylaştırılmasında fayda vardır.

Ergenlerin ağırlıklı olarak hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. İnsan ilişkilerinin kaçınılmaz olduğu bu sektöre ergenin eğitim almadan dahil olması yıpranmasına neden olabilecektir. Bu mesleklerde çalışmaya başlayan gençlere özellikle iletişim eğitiminin verilmesi, duygusal olarak henüz tam otokontrol sağlamamış olan ergen açısından özellikle önem taşımaktadır.

Çalışan ergenlerin önemli bir bölümü kazançlarını aileleri ile paylaşmaktadır. Bunun dışında üçte biri para biriktirdiğini belirtmiştir.

Öneri: *Çalışan ergenlerin tasarruflarını teşvik için bireysel emeklilik sistemine sağlanan %25'lik devlet katkısı örneğinden ilham alan bir düzenleme faydalı olur.*

Ergenlik Sorunları:

Ergenlikle birlikte gençler bir dizi sorunla baş etme durumunda kalmaktadır. Karşı cinsle ve dış görünüşle ilgili kaygılar ergenlikle birlikte güçlenmektedir. Gene bu dönemde insan ilişkilerinde belirgin değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Şiddete maruz kalma sıklığı ya da şiddet uygulama eğilimi çoğu zaman mevcut sorunların daha derinden hissedilmesine yol açmaktadır.

Araştırma bulguları ergenlikle birlikte gençlerin aile içinde anne, baba ve kardeşlerle, okulda arkadaşlar ve öğretmenlerle, sokakta tanımadıkları kişilerle çatışmalar yaşadıklarını göstermektedir. Fiziksel şiddet çok geniş bir kitleyi kapsamamaktadır, ama sözlü şiddet evde, daha sonra okulda azımsanmayacak oranlardadır. Özellikle tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerdeki gençlerin aile içi sorunları ağır basmaktadır. Ayrıca bütün bu sorunlar her zaman gençlerin mensup oldukları ailelerin sosyoekonomik durumuyla doğrudan bağlantılı değildir. Örneğin, bazı durumlarda üst SES gruplarında şiddet içeren davranışların daha sık yaşandığı anlaşılmaktadır.

Sorunlarla baş etme konusunda ise ilk dikkati çeken nokta katılımcılar arasında bir sorunu konuşarak çözmeye çalışanların üçte bir dolayında oluşudur. Önemli bir çoğunluk edilgen ya da saldırgan bir tutum benimseyerek sorundan bir biçimde kaçmayı tercih etmektedir.

İkinci nokta ergenlerin sorunlarını paylaşma konusunda sorun yaşamalarıdır. Anne ve babalarıyla ilişkilerinin çeşitli yönleri arasında en zayıf olanı sorun paylaşmadır. Nitel çalışmada bu konu ayrıntısıyla vurgulanmıştır. Rehber öğretmenlerle ruhsal sorunların paylaşılma oranları da çok düşüktür.

Örneğin cinsellikle ilgili bilgi edinme konusunda gençlerin kaynakları hayli sınırlıdır. Katılımcıların dörtte biri cinsellikle ilgili hiçbir yerden bilgi almadıklarını belirtmiştir. Bu konudaki sorularına yeterli düzeyde cevap bulabildiğini düşünenler %40 dolayındadır.

Ergenlerin karşı karşıya oldukları başlıca risklerden biri zararlı madde kullanımudur. Sigara ve alkolle ilk tanışma 13-14 yaşlarında olmaktadır. Katılımcıların %5'i her gün sigara içtiğini belirtmiştir. Bu oran erkeklerde %9'dur.

Öneri: *Ergenlik sorunlarının temel iki çözüm odağının aile ve okul olduğu düşünüldüğünde, bu iki kurumun söz konusu sorunların ele alınış biçimine ilişkin olarak yeterli bilgi ve anlayışla teşbiz edilmesine yönelik programlara ihtiyaç vardır.*

Yukarıda söylendiği gibi okullarda rehberlik sisteminin güçlendirilmesinde, ergenlik sorunlarının müfredat programına alınmasında, medya ve başka kanallarla bu konularda anne, baba ve çocuk eğitiminin sağlanmasında fayda vardır.

Anlamli bir sosyal destek ağının oluşturulması ergenin ruh sağlığı açısından koruyucu olacaktır. Rehberlik servislerinin, okul yönetimlerinin, ebeveynlerin, öğretmenlerin olumlu bir sosyal destek ağı oluşturabilmeleri için eşgüdüm çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır.

Ergenlerin sağlıklı gelişmesi ve çeşitli risklerden korunmasını sağlamak amacıyla Aile Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve yerel yönetimler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve bu amaçla bir koordinasyon biriminin oluşturulması faydalı olacaktır. Gençlerin okul dışı zamanlarının yararlı bir biçimde değerlendirilmesinde yerel yönetimler çeşitli imkanlar sağlayabilir, Spor Bakanlığı ise eğitmen ihtiyacını karşılayabilir.

TEPA 2013
NİTEL ÇALIŞMA RAPORU

Aile Hayatı

Okul Hayatı

Sosyal Hayat

Çalışma Hayatı

Gelecek Tasavvurları ve Beklentileri

Sonuç

TÜRKİYE ERGEN PROFİLİ ODAK GRUP TARTIŞMALARI

“Türkiye Ergen Profili” araştırması kapsamında Eylül 2013’te yedi kentte 12 odak grup çalışması yapılmıştır. Odak grupların illere ve grup bileşimine göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Katılımcıların kendileri de zaman zaman ülkenin doğusuyla batısı arasında fark bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Odak grupların dokuzu 16-18 yaş grubuyla, üçü de

İl	Katılımcı Sayısı	Cinsiyet	SES	Yaş	Tarih
Mersin	9	Erkek	Ortanın Üstü	12-15	2.9.2013
Mersin	9	Kız	Ortanın Altı/Alt	16-18	2.9.2013
Ankara	8	Erkek	Ortanın Altı/Alt	16-18	4.9.2013
İzmir	8	Karma	Üst	16-18	4.9.2013
Erzurum	10	Erkek	Ortanın Altı/Alt	16-18	5.9.2013
Erzurum	9	Kız	Ortanın Üstü	16-18	5.9.2013
Diyarbakır	9	Erkek	Ortanın Altı/Alt	16-18	6.9.2013
Diyarbakır	9	Kız	Ortanın Üstü	16-18	6.9.2013
İstanbul	9	Erkek	Ortanın Üstü	16-18	10.9.2013
İstanbul	9	Kız	Orta	12-15	10.9.2013
Trabzon	9	Erkek	Ortanın Üstü	12-15	12.9.2013
Trabzon	9	Kız	Ortanın Üstü	16-18	12.9.2013

Odak gruplarda başlıca şu konular tartışılmıştır:

- Aile içi iletişim ve ilişkiler, ailenin beklentileri ve aileden beklentiler
- Arkadaşlarla ilişkiler
- Okulun geçlerin hayatındaki önemi, şikâyetler, öğretmenler ve rehber öğretmenlerle ilişkiler, sosyal olanaklar, okul çevresi ve güvenlik
- Şiddet, sigara, alkol ve madde kullanımı
- Sosyal hayat, boş zaman etkinlikleri, sosyal çevre ve baskı
- Teknoloji ve sosyal medya kullanımı
- Ergenlik döneminin getirdiği fiziksel değişiklikler ve cinsellik eğitimi
- Çalışma hayatı, çalışma ve okul ilişkisi
- Gelecek tasavvurları, meslek hayalleri ve devletten beklentiler

Grup tartışmalarında genel olarak gençlerin birçok konuda ortak görüşler ileri sürdükleri görülmüştür. Zaman zaman farklı görüşler de ortaya çıkmıştır. Bazı konularda kızların ve erkeklerin görüşleri uyuşmamaktadır. Yaşanılan yöreye göre de konulara yaklaşım biçiminde farklılaşma görülmüştür.

12-15 yaşındaki gençlerle yürütülmüştür. Aradaki görece yaş farkına karşın genel söylem, davranış ve tutumlarda belirgin bir fark ortaya çıkmamıştır. Her iki farklı yaş grubunun da yaşadığı aileyle ve okulla ilgili sorunlar benzerlik göstermektedir. Ailelerinden ve devletten beklentileri, kariyer planları her iki yaş grubunda da genel olarak aynıdır. Her iki yaş grubu için ortak sorun lise ve üniversite sınavlarına hazırlık döneminde ailelerin gençlerin üzerinde baskı kurmalarındır. Yaş gruplarının farklılaşmasına bakılmadan sigara kullanımı yaygındır. Ailenin denetimi konusunda ise yaş farkından daha çok erkek ve kız ayrımı yapılmaktadır. Bu bakımdan erkeklerin kendilerini daha özgür hissettikleri, kızların ise hayat tarzına ilişkin ortak sorunları olduğu gözlenmiştir.

I. AİLE HAYATI

Gençlerle düzenlenen toplantılarda, aile hayatı önemli bir tartışma konusu olmuştur. Aile ilişkilerinden söz ederken, aile içi iletişimsizliğin sıkça vurgulandığı görülmüştür. Ek olarak, bu bölümde anne, baba ve kardeşlerle ilişkiler, örnek alınan aile bireyleri, ailenin beklentilerine ilişkin algılar ve katılımcının ailesinden beklentileri, ailenin kız-erkek arkadaş ilişkilerine bakışı ve aile içi şiddet konuları yer almaktadır.

A. Aile İçi İletişim

Ergenlerin gerek aileleriyle, gerek arkadaşlarıyla, gerekse öğretmenleriyle ilişkilerinde önemle üzerinde durulması gereken bir konu iletişimidir. Grup toplantılarında sergilenen birçok sorunun temelinde iletişimsizlik olduğu görülmektedir. Hangi yaşta olursa olsun katılımcıların, açıkça ifade edemeseler de, kendilerine eşit bireyler gibi davranılmasını istedikleri görülmektedir. Bu beklenti aile ilişkilerinde ve öğretmenlerle olan ilişkilerde belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Yani ailede küçük olanın sözü geçmez diyorlar. Biraz daha büyü öyle. (Ankara, erkek, 16-18)

Hiç öyle bir aile ortamına sahip olmadık...hani ben hiç öyle bir baba-anne bir araya gelir, karar verirler, çocuğa sorarlar, ne bileyim...[böyle bir karar ortamı yok]. (İzmir, erkek, 16-18)

Hakkım olmuyor ki...onlar bize söylüyor ne düşüneceğimi. (Diyarbakır, erkek 16-18)

İşte ben o konuda çok dertliyim. Benim kararlarım hiç saygı göstermiyorlar. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Onlar benim hakkımda bir şeye karar veriyorlar, sen ona uyacaksın. (Trabzon, kız, 16-18)

Bizim ailede bir sorun yok ama, benim babamla; iletişimsizlik, uyumsuzluk ve geçimsizlik var babamla, hatta daha pek çok sorun var... Bir de o var zaten, her şeyi ilk önce arkadaşlar duyuyor, sonra anne duyuyor, en son baba duyuyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben de anneme babama hiç kimseye söylemem, çünkü hiçbiri yine beni anlamıyor. Kızlar, ben eminim ki kızıyorlar bana, onun için kendim bir tanıdığım arkadaşım var, benden yaşça büyük o da, onunla konuşuyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Aile içi ilişkilerde “anlatma”, “açıklama” ender görülüyor. Aslında iletişimsizliğin temel kaynağının da

bu olduğu anlaşılıyor. Bir sorun çıktığında, kızma, azarlama, bazen fiziksel şiddet daha sık yaşanıyor. Anlatılanlardan yola çıkıldığında, ana babanın çocuklarıyla herhangi bir sorunu karşılıklı konuştukları, tartıştıkları ve çözüm arama çabasına girdikleri sık görülüyor. Daha çok ebeveynin kızmasından, annenin terlik atmasından, babanın bağırmasından söz ediliyor. Bazı ailelerde kardeşlerle ilişkiler de gerilimli olabiliyor.

Ben kimseye söyleyemem. Onlar illa bir şey der, her şeye kızarlar. (Mersin, erkek, 12-15)

Ya mesela onların sevmediği bir konu olunca şey yapabilirler... Ne tür şey yapacaklarını insan kestirebiliyor. Hani kızarlar, bağırırlar. En kötüsü ceza verirler. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Gerçi ara sıra sinirli oluyor, sinirli olunca hani merhaba bile desen hani işten geliyor ya uykusuz... Kızar. Belki evden çıkmama izin vermez. İşte ders notlarım kötü olur der “otur evde ders çalış”. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Her gün sigara muhabbetinden bir kavga çıkar yani. (İstanbul, erkek, 16-18)

Ablam biraz asosyal bana göre sürekli telefonla oynuyor. Yani yatağına geçer sürekli telefonla mesajlaşır... Ben de şu an ablamdan ümidi kesmiş vaziyetteyim. Pek ilgilenmiyorum. (Erzurum, erkek, 16-18)

B. Anne ve Babayla İlişkiler

Ergenlerin aile ilişkilerine bakıldığında, temel aktörler anne ve babadır. Daha sonra büyük kardeşler, ondan sonra da küçük kardeşler gelmektedir. Birçok ailede anneye ilişkiler tayin edicidir. Aile içinde hayatı düzenleyen, en çok ilişkide bulunan kişi annedir. Farklı örnekler bulunsa da, babayla ilişkiler genellikle daha mesafelidir. Bunun bir nedeni nesnel olarak babanın uzun süre ev dışında (bazı durumlarda kent, hatta ülke dışında) bulunması, bir başka nedeni ise “baba” rolünün getirdiği davranış biçimleridir.

Sürekli annemle birlikte olmak hem olumlu hem olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Annemle fiziksel yakınlık çoğu zaman duygusal yakınlığı da getirmekte, birçok sorun annemle çözülmekte, dertler ve sırlar annemle paylaşılmaktadır. Anne aynı zamanda ailede ara bulucu ve ilişki düzenleyici bir rol oynamaktadır. Öte yandan bu iç içelik çeşitli sürtüşmelere de neden olmaktadır. Babanın yokluğunda annenin “otorite” kullanmak durumunda kalması onu çocuklarla karşı karşıya getirmektedir. Baba ise bütün gün çalışmakta ve yukarıda söylendiği gibi evin dışında olmaktadır. Eve geldiğinde de “yorgun ve sinirli” olabilmekte, bu da çocuklarla ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Geçim sorunu bütün aileye yansımakla birlikte, daha çok babayla ilişkilendirilmektedir.

Ben daha çok annemle konuşurum bütün derdimi ona anlatabilirim. Bir tek dünyada güvenebileceğim en nadir insanlardan birisi. Bütün derdimi üzüntümü sıkıntımı onunla paylaşıyorum. Sıkıntım olduğu zaman hep yol gösterir bana. (İstanbul, erkek, 16-18)

Benim babam geç geliyor eve, çalışıyor ve ben sürekli annemle oluyorum. Mesela o 12’de falan geliyor. Sürekli annemle olunca zaten, ister istemez ona daha yakın oluyorum, yani ondan bence. (İzmir, kız, 16-18)

Ben[im] babam haftanın altı günü çalışıyor, pazarları da bazen çalışıyor da, boş olduğunda bahçeye gidip orada çalışıyor, yani fazla bir vakit geçiremiyoruz. (Mersin, erkek, 12-15)

Yani şöyle bir şey söyleyeyim ben genellikle annemle anlatırım babama pek anlatamam. Babam genellikle ülke dışında olduğu için biraz aramız hep açık olur. Onun için geldiğinde de, varlığında da biraz şey olur. (Mersin, kız, 16-18)

Şimdi annem sürekli evde olunca, onunla daha çok tartışma gibi bir şey oluyor. (Ankara, erkek, 16-18)

Baba uzakta olduğu için hep... Önceden de uzaktaydı, denizde çalışıyordu. Hiç böyle ne bileyim babamı yanımda çok fazla hissetmedim açıkçası. (Mersin, kız, 16-18)

Ben babamdan para bile isteyemem. Anneme söylerim annem ister. (Trabzon, kız, 16-18)

Şey benim babam da şehir dışında, İstanbul’da çalışıyor. Ama diğer aile bireyleriyle iyiyiz. Tartışma falan çıkmıyor. Arada sırada... Ben tek annemle kavga ediyorum o kadar. (Mersin, erkek, 12-15)

Benim aslında annemle çok sorunlarım var... Aslında şu an daha iyi. Babam sürekli yolda, iki üç ayda bir eve geliyor, onda da fazla durmuyor, en fazla iki gün duruyor. Onun için babamı pek bilmiyorum yani. Ama annem de işte yeni çalışmaya başladı, o da evde yok şu anda. Biz de öyle takılıyoruz yani, ne diyeyim. Şu aralar çok boşladılar bizi zaten. (Trabzon, kız, 16-18)

Benim babamın işi gergin bir iş olduğu için, kendisi sürekli sabahtan akşama kadar çalıştığı için, gergin geliyor akşamları, kavga çıkıyor bazen. Annemle de çıkıyor tabii, hep. İşte, arada bir dayak yiyoruz... Her hafta oluyor illa bir kere. (Mersin, erkek, 12-15)

Ailelerde tartışmaların belli başlı birkaç konu çevresinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların başında ders çalışma gelmektedir. Ders çalışma konusu bilgisayarda vakit geçirmeye sıkı sıkıya bağlantılıdır. Ana babalar çocukların bilgisayarda daha az vakit geçirmesini, derslerine ise daha çok zaman ayırmasını istemekte, bu yönde sürekli baskı yapmaktadırlar. Öte yandan çocuklarıyla karşılıklı oturup zaman planlaması yapan ve çocuklara daha küçük yaşlardan zamanlarını etkili bir biçimde kullanmaları için yol gösteren anne babalara sık rastlanmamaktadır. Ebeveynle anlaşmazlık konularından bir başkası akşam eve geliş saatleridir. Bunun iki yönü vardır: Birincisi ebeveyn çocukların geç saatlere kadar sokakta kalmasını sakıncalı görmekte, ikinci olarak da sokak-

ta geçirilen zamanın gene ders saatlerinden çaldığı düşünülmektedir. Çocukların sigara gibi zararlı alışkanlıkları da aile içinde ayrı bir tartışma konusudur.

Ben babamla sürekli kavga ediyorum, babamla aram çok kötü, ama annemle çok iyi. Çok iyi anlaşıyoruz. Bir de kardeşimle ben sürekli kavga ediyorum... Babam genellikle hep bilgisayara oturma, ders çalış, gitar çal, şunu yap bunu yap, ondan çıkıyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Yani özellikle babam daha çok kızar gece çıkma- larımda ve özellikle sınavlarımın olduğu zaman- da biliyor o zamanlarda mesafeli oluyoruz. Daha az görüşüyoruz sürekli odamda oluyorum, bir şey yaptığım da yok odamda, ama çalıştığımı, mesela sınavdan kötü not aldığımda “sen hiç çalışmadın” dememeleri için, “çıkmayacaksın arkadaşlarıyla” o şekilde yani. (İstanbul, erkek, 16-18)

Açık olmak istiyorum burada, şey yapmak istemiyorum, ben mesela sigara kullanıyorum. Genelde bütün kavgalar ondan oluyor. Aslında o da benim iyiliğimi istiyor, biliyorum hak veriyorum ona o konuda, hiçbir şey demiyorum yani. O yüzden bütün kavgalar ondan oluyor. (Trabzon, kız, 16-18)

Ana baba davranışlarındaki tutarsızlıklar da toplantılarda dile getirilmiştir. Bu konuda verilen belli başlı örnek çocukların anne ve babaları tarafından akranlarıyla karşılaştırılmasıdır. Özellikle ders çalışma ya da iyi not alma konusunda bu tür karşılaştırmaların sık yapıldığı anlaşılmaktadır. Buradaki temel sorun anne babaların çocuklarını kendilerince teşvik etmek için başvurdukları bu davranış biçimin son çözümlemede bir aşağılama algısı yaratmasıdır. Bu konu cezalandırma ve ödüllendirilme arasındaki ilişkiyle yakından bağlantılıdır. Toplantılarda daha çok cezalardan söz edilmiş, ödül sözcüğü ise pek kullanılmamıştır. Çocuklara daha çok görevleri hatırlatılmakta, hakları konusunda ise genel bir bilinç eksikliği göze çarpmaktadır. Ana babaların çocuklarıyla ilgili belirli konulardaki eğitimsizliği çocuklara duyarsızlık olarak yansıtmakta, ebeveynleriyle ilişki-

lerine yönelik hayal kırıklığını beslemektedir. Ana babalar çocuklarını seviyorlar ve onların iyiliğini istiyorlar. Başlıca istedikleri çocukları için iyi bir gelecek ve bunun yolunun okuldan geçtiğini düşünüyorlar. Bir yandan da çocuklarını dışarıdaki tehlikelere karşı korumak için çaba gösteriyorlar. Çocuklarının derslerdeki, sınavlardaki başarısı, arkadaşlarıyla ilişkileri, zararlı alışkanlıklar edinme ihtimali ebeveyn için sürekli bir kaygı kaynağıdır. Çoğu ana baba bununla nasıl baş edeceğini bilmemekte, kendilerince çocukları için en iyi olanı yapmaktadırlar. Ne var ki, çoğu zaman çocuklara göre bu, en iyi yol değildir.

Özellikle komşunun çocuğunun durumunun konuşulması. “Bak bu böyle yaptı sen hala bir yere gelemedin”...Valla ben şahsen çok kötü hissediyorum hani sonuçta el alemin kızını bana övüyor. “Sen hiçbir şey olmazsın, senden bir şey çıkmaz” gibi sözler üzücü. (Diyarbakır, kız, 16-18)

En çok öyle yapıyorlar. “Onun çocuğu sadece ders çalışıyor, görüyor musun onun başarısını? Bir de seninkine bak”, ben de diyorum “öyleyse bırak beni de git al onu” (Trabzon, erkek, 12-15)

Genelde hep diğer kişilerle karşılaştırmaya çalışıyorlar böyle. Yakın akrabalarla mesela “onun oğlu bak tıp kazandı” derler. “Sen de çalış, sen de bir yere gir”. Hani sen de kazanamazsan, “o kadar okudun” hani “millet ne der?” Bazen böyle, ondan tartışma oluyor. (Ankara, erkek, 16-18)

Katılımcılar, anne babalarının kendilerine karşı tutumlarındaki tutarsızlığı, başkalarıyla karşılaştırılma örnekleri üzerinden dile getirmiştir.

Yani mesela her velinin işine geldi mi çocuksunuz, işine gelmedi mi büyüksünüz... (İzmir, erkek, 16-18)

Şey dediğin zaman, kızıyorlar “bak annesi 25 TL para veriyor ona, işte sen niye vermiyorsun?” “milletin şeyi bizi ilgilendirmez” diyor. (Trabzon, erkek, 12-15)

Mesela bir sınavda, arkadaşım benden yüksek aldığımda, “bak sen onun kadar olamıyorsun”, diyorlar, diğer sınavda da ben ondan yüksek aldığım zaman, “ondan bana ne”, diyorlar. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Çocuklara çeşitli konularda müdahale bazı durumlarda ebeveynin onları kendi isteklerine göre biçimlendirme çabasına dönüşebilmektedir. Bu gibi durumlarda çocuğun eğilimleri ve geleceğe yönelik planları, beklentileri pek önemsenmemekte ebeveynin tasarımları öne çıkmaktadır. Ebeveynin uyguladığı baskının gencin inat etmesine neden olduğu, yapacağı varsa da baskı gördüğü için bazı şeyleri yapmadığı saptanmıştır. Bazı ailelerde ise anne ve baba birbirlerinden farklı tutum alabilmektedir.

Daha çok mesela babam için konuşuyorum, onun olmamı istediği insan olmuyorum. Ve bu da çatışma yaratıyor aramızda. (*İzmir, erkek, 16-18*)

Ben şimdi endüstri meslek lisesine gittiğim için, bölümümü de seçtim, elektrik elektronik okuyacağım, babamın benden beklentisi, bir tek “elektrik elektronik mühendisi ol”, diyor, başka bir şey demiyor. Aslında benim hedefim denizcilikti, geldi lise, ama yollamadı oraya, denizcilik geldi, turizm geldi, ikisine de yollamadı, “endüstriye gideceksin”, dedi. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Akdeniz Üniversitesi. Oraya gitmek istiyorum... da babam pek yanaşmıyor. Babam uzak yere gitmemi asla istemiyor. Ablamı bile göndermedi. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Benim babamla dün çok pis kavga ettik o yüzden zaten. Diyor ki, “burada okuyacaksın”, diyor, taktı kafaya “burada okuyacaksın, gitmeyeceksin bir yere”... Ben de “gideceğim”, diyorum, “Hakkari’yi kazansam gideceğim, Trabzon’dan gideceğim de gideceğim”. Artık öyle bunalttı beni. Normalde okurum yani Trabzon güzel bir yer. Üniversitesi de güzel. Sırf o söylüyor diye mesela Trabzon’da okumayacağım ben. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Bizde kararları daha çok annem verir. Annem biraz diktatör karakterlidir. Yani “olacak”, dediyse, olacaktır. Onun için hani pek bize sormaz. Daha çok babam sorar. Babam der ki, “şunu şöyle yapalım mı, sonuçta onun mesleği,”...babam bana gelir sorar...ama annem sormaz. Kendi kafasına göre takılır. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Öte yandan ailelerin çocuklarının arkadaş ilişkileri konusunda hayli hassas oldukları anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedeni yukarıda değinildiği gibi çocuklara yönelik korumacı tutumlardır. Çocuklarının arkadaş çevreleri, özellikle zararlı alışkanlık edinme bakımından, ana babaları ilgilendirmektedir.

Birçok toplantıda katılımcılar ailelerinin arkadaş ilişkilerini onaylamadığını anlatmıştır. Bu, bazı durumlarda gencin arkadaşlıklarını ailesinden saklamasına yol açmaktadır. Gençlerin anlatımına göre, ailelerin çocuklarının kendilerine kötü örnek olacak insanlarla birlikte zaman geçirmesinden hayli korktuğu, sürekli bir tedirginlik ve kaygı içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Ne bileyim. Onlara göre yanlış kişiler arkadaş çevrem. O yüzden pek bahsetmem konuşmam. Göstermem yani. (*Ankara, erkek, 16-18*)

“Şu kişilerle takılma” diyorlar hani ben sigara kullanmıyorum zaten. “Onlar seni bulaştırır, onlar yapar, bir şey yaparlar üstüne atarlar.” (*Ankara, erkek, 16-18*)

Yok onları [arkadaşlarımı] tanıştırmam. Çünkü tanıştırsam biliyorum “aynı kendin gibi bulmuşsun” diyecekler. Tipime göre buldum ben hepsini. Face ortamında olsun, yüz yüze olsun, okul, eski okul arkadaşlarım...Hiçbiriyle konuşmamı istemezlerdi mesela babaannemler falan...O yüzden istemiyorum bilmelerini. (*Mersin, kız, 16-18*)

[Ağabeyimin] Arkadaş ortamı çok kötü. Babam istemiyor onlarla gezmesini. Yani ne bileyim.

Binbir türlü... Mesela sigaraya alıştı. Babam onunla uğraşiyor bırakması için. Bırakmıyor bir kere alışmış. Bu işte uzak tutmaya çalışıyor. Uzak tuttukça abim daha çok gidiyor. “Bırakın” diyor, “beni serbest bırakın” diyor. (Mersin, kız, 16-18)

Ailem kız olursa güzel yaklaşıyor. Erkek olursa biraz yani uzak yaklaşıyorlar. Ama yapacak bir şey yok benim arkadaşım. Ama öyle bir şey dediklerinde de gelip gösterebiliyorum. (Mersin, kız, 16-18)

Valla babamı...mesela bazı mesela arkadaş ortamlarında, mesela pis olan arkadaş ortamlarına girdiğimde, mesela der...“öyle girme pis insanların içine”. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Okulda arkadaş ortamım kötüyse bunu asla babama söyleyemem. Arkadaşım şöyle yaptı, başına bu geldi asla diyemem. Bunu dersem babam bana kısıtlama yapar. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Ebeveynin çocuklarını koruma güdülerini yer yer baskıcı bir tutum almalarına yol açmaktadır. Bazı katılımcılar ana babalarının bu tür baskıcı davranışlarından yakınmışlardır. Onlara göre büyükleri çevrelerinde “her türlü” insanla karşılaşmakta, bu nedenle çocuklarını onlara zarar verecek ortamlardan uzak tutmak istemektedirler. Bunun sonucu özellikle gece sokağa çıkma konusunda kısıtlamalar gelmektedir. Ayrıca habersiz bir yere gitme konusunda da ana babalar hassas davranmaktadırlar. Katılımcılar yer yer büyüklerinin bu tür davranışlarına hak vermemekte, bazen de özgürlüklerinin kısıtlandığından söz ederek ana babalarının onları rahat bırakmasını istemektedirler. Ana babaların kendilerini hiç yalnız bırakmadığını, bunun özgüvenlerini yitirmelerine yol açtığını ileri sürmektedirler.

Babam benim işlettiği için mekan yani her çeşit insanı bence görüyor, ona göre bana hani, “gitme etme”, “şuraya gidemezsin”, ondan diyor bence. Çevreden kaynaklandığını düşünüyorum. (İzmir, kız, 16-18)

Bizi eleştirmeseler, karışmasalar dersimize falan. Zaten çalışıyoruz. Mesela kötü örnekler verirler. Arkadaşıma kalmaya giderim, tanımazlar, “bu organ mafyasıdır... ilaç atar, keser... Öyle uyutur...” Biraz psikopat annemler. (Ankara, erkek, 16-18)

Haber vermemiz yani mesela bir yere gidiyoruz, ben babamdan izin alırım hep, annem hep “hayır” der, babamdan izin almaya giderim. Ona da haber vermemin sebebi, mesela sokağa çıkmak istedik, sokakta ne olacağını...adam arabayı köşeye çekti kaçırdı gitti, annemizin haberi olur diye o nedenle izin almak isterim. Veyahut da birisiyle sataştığımız zaman “izin aldım” mesela “yani sokağa çıkmak için izin aldım”. O gibi durumlarda izin alırım. İzinsiz çıktığımız zaman annemle babam endişelenir. (Mersin, erkek, 12-15)

Yani baskı böyle... Biraz rahat bırakmaları lazım bence, özgür, benim için. Aşırı baskı altında tutuyorlar. Her an yanında olacakmış gibi böyle. (İzmir, kız, 16-18)

Yok çevreme bakarak söyleyiyorum ben. Amcamın, yengemin çocuklarına davranışları da aynı şekilde. Hani bir, tek başına bırakmıyorlar. Hep yanındalar, hep yanındalar, özgüven kalmamış yani. Hep birilerine ihtiyaç duyuyor. Olması gereken gibi değil bence. (İzmir, kız, 16-18)

12-15 yaş erkek gruplarıyla yapılan görüşmelerden çıkan ortak söylem dışarı çıkarken anneden izin alınmasına rağmen bu durumun bir zorunluluk olmadığıdır. 16-18 yaş erkek grubunda ise izin almak yerini “haber vermeye” bırakmaktadır. Kızlar açısından ise özellikle akşam dışarı çıkmak aileler tarafından olumsuz karşılanmaktadır.

Ben genelde eve gelmeyeceğim zaman arıyorum. Hiç izin vermedikleri olmadı da, yine de soruyorum, nezaketen sormak gerekir. Rahatım o konuda yani eve çok geç geleceğim zamanda 3-4 gibi geleceğim arıyorum “haberiniz olsun” diyorum. Eve gelmeyeceğim zamanlarda izin alıyorum.” (İstanbul, erkek, 16-18)

Yani bizim gece geç saatte dışarı, yani 10'dan sonra dışarıda olmamak lazım yani. O zamana kadar eve gelmem lazım arkadaşlarımla falan görüşüyorsam. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Öte yandan çocukların, üzerlerinde çok baskı hissettiklerinde, bundan kurtulmak için farklı yöntemler geliştirdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan biri, özellikle izin almak konusunda, annelere ve babalara yönelik farklı "stratejilerin" geliştirilmesidir. Annenin neye izin vereceğini, babanın neyi yasaklayacağını iyi bilmekte ve buna göre davranmaktadırlar. Bu ilişkinin en olumsuz yanı çocukları samimiyetsiz bir tutum almaya yönlendirmesidir. İstediklerini yapabilmek için çeşitli zamanlarda gerçeği tam olarak yansıtmadıklarını açıkça ifade eden katılımcılar olmuştur.

Ben annemin çözebileceklerini anneme söylerim, babamın çözebileceklerini babama. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Evet izini hep annemden alırım. Annem baba ile konuşur... Pek babamla anlaşamıyoruz. Sürekli kavga içindeyiz o yüzden genelde annemden izin alırım. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Dışarı çıkarken izin demiştiniz. Daha çok annemden alırım ama gideceğim yere göre değişir. Yakın bir marketse annem, uzak bir yerde ise dolmuşla gideceğim bir mesafe ise illa babamdan almam gerekiyor çünkü dışarıda gören olursa babamın kulağına gider diye. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Genellikle annemin izin vermeyeceği yerlerde halama giderim. Orada kalıyormuş gibi yaparım. Oradan da tüyerim... [Halam] gençliği anlayabilecek bir kapasitededir. Çok iyi anlatabiliyor, anlayabiliyor beni. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben izin almadan çıkarım genellikle zaten, çünkü izin isterim vermezler kolay kolay. Mesela bir yere gideceğimde, uzak bir mesafeyse yakın bir mesafe söylerim. (*Mersin, erkek, 12-15*)

İzin alamazsam başka bir şey için izin istemeye çalışırım. Mesela kuzenimle çıkmayı ben çok seviyorum, kuzenimle oyun oynamaya bazenleri izin vermiyorlar, gidiyorum izin vermedikleri için de, diyorum, laptopu açabilir miyim diyorum, o zaman da açabilirsin, diyor. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Gençler, ergenliğin getirdiği sorunların yanı sıra sürekli bir sınav gerilimi içinde yaşadıkları için, yakın çevrelerinden, başta ailelerinden ve öğretmenlerinden destek bekleyebilir, sorunlarını paylaşacakları birilerini arayabilirler. Ne var ki, bunu birçok gencin yapamadığı, kültürel nedenlerle ve ailelerin hayat tarzının getirdiği zorluklar nedeniyle anne babalarıyla özel hayatlarına ilişkin pek fazla konuşamadıkları anlaşılmaktadır.

Benim annemle babamla konuşacak pek bir ortak yanı yok. Yani ister istemez olmuyor yani. Yaşadığımız çağ farklı herhalde. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Ben evde olsam bile ona aile ile vakit geçirmek denilmez. Herkes başka bir şey yapıyor. Beraber yaptığımız bir şey yok. Bence ona vakit geçirmek de denilmez. Evde olduğumuz zaman bile pek alakamız yok yani. Anca beraber oturup televizyon izleriz. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Şöyle bir şey var, eğer dördümüz de aynı ortamda birbirimizle konuşacaksak, o gün elektrikler kesilmiştir, ya o gün bir şey olmuştur yani. Onun dışında iki haftada bir yine bir sinema olsun, yemek olsun, öyle birleşeceğiz. Ondan sonra dediğim gibi, herkes kendi kabuğunda. Aynı çatının altında farklı farklı odalardayız. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Öte yandan, yukarıda anlatılanların aksine aile içi ilişkilerin kavga gürültüden uzak, düzgün bir biçimde yürüdüğü örnekler de vardır. Çocukların ana babalarıyla, kardeşleriyle barışık yaşaması aile hayatının çeşitli yönlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür ailelerde aile bireyleri arasında iletişimin düzgün iş-

lediği görülmektedir. “Paylaşma” önemli bir kavramdır. Bu ailelerde sorunlar paylaşılabilen, birlikte geçirilen zaman paylaşılmaktadır. Aile bireylerinin birlikte zaman geçirmesi iyi ilişkiler kurulması açısından önem taşımaktadır. Huzurlu bir aile ortamının gençleri özgürleştirdiği, rahatlattığı ve güven duygularını geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Yok anlatırım. Her şeyi rahatlıkla söyleyebilirim. Kendilerinde beğenmediğim bir durum olduğunda, mesela bana davranışlarında eksik hissettiğim bir durumda, işte “siz bana böyle davranıyorsunuz, şöyle davranmanız daha iyi olur” gibisinden konuşabilirim yani. Onlar hakkında ne düşünüyorsam. Mesela yeni bir işe başlayacaksa babam benden fikir alır. Hani “ne yapayım kızım, şöyle mi yapayım, böyle mi yapayım?” Yani öyle konuşmamız güzel. (Mersin, kız, 16-18)

Ben başlayayım. Annemle babamla arkadaş olmaya çalışıyorum. Daha doğrusu onlar benimle arkadaş olmaya çalışıyor. (Mersin, kız, 16-18)

Babamla aram çok iyi, bana çok düşkün. Annemle de aram iyi. Annem gerektiğinde anne, gerektiğinde arkadaşım olmasını biliyor. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Yok bizim ailece vakit geçirmelerimiz güzeldir. Amcam geceleri arar arabanın önüne toplanır, sizi Newroz Park’a, lunaparka götüreceğim, bu tür gezmelere bizi götürür. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Annemle çok iyiyiz biz. Her şeyi rahatlıkla anlatabiliyorum ona. Hoş da karşılıyor...Çok sınırlayıcı unsurlar yoktur bizim evde. “Sosyal bir annem var” diyebilirim. Babam da öyle, çok karışmaz yani. Ben arkadaşlarıma anlattığım şeyleri annemle de konuşurum. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Mesela bazen sahile gidiyoruz, bazen de denize falan yüzmeye gidiyoruz gününbirlik, bazen de babamla beraber halı sahaya gidiyoruz, maç fa-

lan oynuyoruz. Annemgil de geliyor orada izlemek için. Bazen de babamla silah oyunları oluyor PS’de oynanan, televizyonu açıp onla oynuyoruz. Yani zaman geçiriyoruz. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben sürekli ailemle. Yani sürekli beraberiz. Boş vakitlerde de beraber otururuz, iş zamanı da beraber yaparız. Bunlarda zorunluluk hissetmem. (Trabzon, kız, 16-18)

Boş zamanlarımızda ailecek oyunlar oynarız. Hafta sonları bizim çiftliğimiz var anneannemin, oraya gideriz daha çok. (İstanbul, kız, 12-15)

Annemle babamla aram iyi. Aslında kardeşimle aram daha iyi, çekinmem onların yanında daha rahatımdır. Ne bileyim güvende hissediyorum. Bir sorunum olduğu zaman çekinmeden paylaşırım. Beraber ortak çözüm bulmaya çalışırız. İyi gidiyor iletişimimiz yani. (İstanbul, erkek, 16-18)

Öte yandan ailesiyle birlikte fazla bir şey yapmayan katılımcılara da rastlanmıştır. Bazı ailelerde herkesin ilgi alanlarının farklı olduğu, herkesin kendi dünyasında yaşadığı, aile bireyleri arasında pek bir ilişki bulunmadığı anlatılmıştır. Yemek için bile bir araya gelmenin olağan olmadığı örnekler vardır.

Mesela bizim zevklerimiz birbirini hiç tutmuyor, ayrı ayrı farklı zevklerimiz, o yüzden çatışma oluyor bazen. (Trabzon, kız, 16-18)

Ben pek vakit geçiremiyorum bu aralar. Dershaneye başladım. Sabahtan akşama kadar. Sabah 8:00 akşam 17:00. Akşam geldiğimde de, bilmiyorum, eve gitmek istemiyor canım. Çantamı bırakıp çıkıyorum. Arkadaşlarla geziyoruz filan. (Erzurum, erkek, 16-18)

Ben gitmiyorum yani annemle babamla beraber çok fazla dışarıya çıkmıyoruz. Beraber bir yemeğe gidersek olabilir ama zaten o da ayda yılda bir oluyor. (Erzurum, kız, 16-18)

Ben babamla hiç vakit geçirmem. Babam hiç sosyal değildir. Cumartesi, Pazar, ben hep arkadaşlarımla falan gezerim. Babam hiçbir yere götürmez pazar günleri. (Mersin, erkek, 12-15)

Bizde zaten herkes aynı yemeği yiyemez. Genelde yemek saatlerimiz de farklı. Herkes başka, biz çocuklar zaten babamın yediği yemekleri yemeyiz hiçbir zaman. Annem ona ayrı hazırlar. Zaten geç geliyor. İki-üç ayrı sofraya kuruluyor. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Kimse evde birbirini takmıyor. İşte biri orada oturur televizyon izler, biri telefonla oynar, takılır öyle herkes kendi çapında. Akşam gelir yemek yiyeceğiz, yemek yok. Yemek yapmayı unutmusuz falan. (Trabzon, kız, 16-18)

Ebeveynle çocuklar arasındaki güven ilişkisi aile içindeki ilişkilerin temel unsurlarından biri olarak karşımıza çıkıyor. Toplantılarda bu açıdan olumlu ve olumsuz örneklerle rastlanmıştır. Yukarıda anlatıldığı gibi, dış dünyanın bir tehlikeler diyarı olarak algılandığı bu durumlarda, gencin ailesinin kendine güvendiğini hissettiği örnekler seyrek karşımıza çıkmıştır. Bu örneklerden birinde de görüldüğü gibi, ailenin arkadaşları tanımalarının olumlu etkisi olmuştur.

Benim kötü bir şey yapmadığımı bildiği için annem, bana çok güvenir. Örneğin ben sahile giderim arkadaşlarımla, denize giderim, o konuda bana çok güvenir. Çünkü kötü şeyler, ya da kendimi tehlikeye atacağım şeyler yapmayacağımı biliyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Annem arkadaşlarımı tanıyor. Gerçi bütün arkadaşlarımı tanıyor. O yüzden içi rahat. Ailecek görüşüyor hepsiyle anneleriyle falan. O yüzden hiç sorun olmuyor. (Mersin, kız, 16-18)

Bana güveniyor yüzde 100. Benim öyle kötü şeyler yapmayacağımı falan biliyor. Mesela arkadaşlarımla gidip kavgaya karışmayacağımı, mesela benzeri şeyleri, oyun oynarken top diyorlar ona,

ne diyorlardı, çatapat mı, attıkları zaman patlıyor ya, öyle şeyleri yapmayacağımı. (Mersin, erkek, 12-15)

Bazı katılımcılar ise ailelerinin kendilerine güvenmediğini belirtmiştir. Bir katılımcı bunu dile getirirken ailesinin “sana güveniyoruz ama çevreye güvenmiyoruz” tavrını bir klişe olarak ortaya koymuştur. Ayrıca dikkat çeken bir nokta bazı katılımcıların ana babalarına güvenmemesidir. Bu bazen topluma ve çevreye duyulan genel güvensizliğin bir bileşeni olarak ortaya çıkmakta, bazen de ana babanın tutarsız davranışlarından kaynaklanmaktadır.

... “eskiden biz böyle yapmazdık. Şimdi siz çok fazla açılmak istiyorsunuz. Yaşınız küçük.” Aslında mesela güveniyorlar bana gerçekten ama biraz daha hissettirseler bunu, hani derler ya “sana güveniyoruz ama çevreye güvenmiyoruz” bizim aklımız olduğu sürece çevrenin de bize bir etkisi olmuyor yani. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Ben [ailemin bana güvendiğini] hissetmiyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Benim babam hiç güvenmez. (Mersin, erkek, 12-15)

Hani bir laf vardır.. “bu devirde babana bile güvenmeyeceksin”, hiç kimseye güvenmiyorum. Yani güvenmemek de gerekiyor bence. Mesela bir şey olduğu zaman sorunun nereden geleceğini kestiremiyorsun. Mesela, verdiğin sözü, tutamayacağı bir sözü veriyor, sinirlendiriyor insanı, o yüzden.. (Trabzon, kız, 16-18)

Anneme hiç güvenmem, anneme söyleyeceğim şeyi babamdan öğreniyorum. (Trabzon, kız, 16-18)

C. Kardeşlerle İlişkiler

Aile içinde kardeşler arasındaki ilişkilerin ayrıca incelenmesinde yarar vardır. Toplantılarda daha çok abla ve ağabeylerle ilişkiler üzerinde durulmuş, bazı durumlarda küçük kardeşlerin tutumlarına değinilmiştir. Zaman zaman sürüşmeler, kavgalar olsa da,

genellikle kardeşler arasındaki ilişkilerin iyi olduğu gözlenmektedir. Bu ilişkilerde ilk göze çarpan özellik ağabey ve ablaların ana babaların dolduramadıkları bir yere koyulmasıdır. Çocuklar ana babalarına anlatamadıkları bazı şeyleri ağabeyleriyle ya da ablalarıyla paylaşabilmektedir. Ağabey ve ablaların ergenler açısından önemli bir başka işlevi örnek olarak alınmalarıdır. Bazı durumlarda zararlı alışkanlıklar örnek alınsa da genel olarak büyük çocukların küçüklere iyi örnek olduğu söylenebilir. Abla ve ağabey dışında kimi zaman kuzenler de ergenlerin hayatında olumlu rol oynamaktadır. Kuzenlerle ilişkilerin niteliği büyük kardeşlerle olana çok benzemektedir (sırdaşlık, örnek alma vb.).

Hep zaten büyük abimle konuşuyorum...Diğerleri fazla içli dışlı olduğumuz olmuyor.. Zaten babam sabah gidip akşam geliyor olduğundan dolayı fazla görmüyorum. *(Diyarbakır, erkek, 16-18)*

Ya abimle mesela her şeyi paylaşabiliyorum. Abim yani o yönden abi değil de arkadaş gibi. Ama bazı konularda mesela aileme şey yapamayabiliyorum. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Benim de o şekilde bende dayımın oğlu var. O da ağabeyim gibidir. 24 yaşında aynı arkadaşın dediği gibi ben de sorunlarımı ona anlatıyorum. Anneden babadan daha rahat oluyor. Biraz bana yaşça yakın olması beni daha iyi anlamasına sebep oluyor. Her konuda yardımcı olmaya çalışıyor. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Ben küçükten beri ablama özendim. Hep ablam gibi olmak istedim. O ne yapıyorsa onu yaptığım için sigaraya başladım. *(Trabzon, kız, 16-18)*

Ya hepsiyle iyi anlaşırım ama ablamla biz çok çok kavga ederiz hani. Ama geri bir saat sonra geri barışırsız. *(Mersin, kız, 16-18)*

[Annem ve babam sigara içtiğimi bilseler] vururlar beni herhalde. Bir tane kuzenim biliyor.

Benden 4-5 yaş büyük, halamın oğlu... (İstanbul, erkek, 16-18)

D. Aile Bireylerini Örnek Alma

Babayla ilişkilerde sorun olmasına karşın, bazı katılımcıların babalarını örnek aldıkları, ileride babalarına benzemek istedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun bir açıklaması, babanın mesafeli oluşunun gençlerin aklında soyut bir otorite figürüne dönüşmesini sağlaması olabilir. Özellikle babanın evden uzaklığının iş dolayısıyla olması, babayı çalışkan ve fedakar kılabilmektedir.

Daha yakın derken yani babama karşı biraz daha sempati var yani. Onun yolunu takip etmek gibi diyelim yani. Onun yaptıklarını yapmaya çalışıyorum. Sürekli onun takibi içerisindeyim. *(Erzurum, erkek, 16-18)*

Ben babama benzemek istiyorum. Çünkü babam gibi çalışkan ve iyi bir mesleği olan biri olmak istiyorum. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Ben babama benzemek isterim, çünkü babam çok fazla şeyi var, arkadaşları çevresi, benim de öyle olmasını isterim. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Babanın yanı sıra, ailenin diğer erkek büyüklerinin de örnek alındığı, katılımcıların amca ya da dayılarına benzemek istemelerinden anlaşılmıştır. Bu örneklerde tavır, tutum, sosyal özellikler, meslek ve hayat tarzı örnek alma nedeni olarak öne çıkmaktadır.

Ben ise aynı arkadaşımızın gibi babamla amcama benzemek isterim. Amcam yani önceki küçüklük hayatında bir sürü şeylerde oynamış, tekvando branşları, basketbol branşları, voleybol branşları gibi şeylerde oynamış. O nedenle yakında amcama benzemek isterim, bir yandan da babama benzemek isterim. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Dayım sürekli gülen birisidir. Sürekli sempatik olduğu için o yüzden biraz örnek almaya çalışıyorum. *(Ankara, erkek, 16-18)*

[Amcama benzemek isterim]. İdolüm zaten kendisi. Hem mesleğini istiyorum onun. Hem de onun gibi birisi olmak istiyorum. Yani sözü geçen Erzurum'da filan. İnşaat mühendisi... Genel anlamda en çok onunla vakit geçiriyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Aslına özendiğim bir amcam var... Amcam 35 yaşında hala evlenmedi, aşçı. Vapurda gidiyor... denizde kendi kafasına yaşıyor. Aldığı maaşı sadece kendisine harcıyor. Özeniyor insan yani. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Amcam[a] benzemek isterim, öğretmen olduğu için. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Eğitim ve meslek hedefleriyle ilgili olarak katılımcılar kuzenlerini de örnek alabilmektedir.

Kuzenim gibi olmak isterdim... yani çalışkan ve gayet terbiyeli. Şu an Çapa Tıp'ta okuyor. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Kuzenim var bir tane. Arkadaşlarıyla filan evde kalıyor. Anlatmayı da sever. Geliyor işte yazları, biz de onlara gitmiştik. Anlatıyor anlatıyor, benimle yaşıt bir kardeşi de var, üniversiteye giderseniz böyle yapın böyle yapın dediği için ben fazla etkileniyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

E. Ailenin Beklentileri ve Aileden Beklentiler

Ailelerin çocuklardan başlıca beklentileri okulla ilgilidir. Ebeveynin temel kaygısı çocuklarının okuması, iyi bir okul bitirmesi, “kendini kurtarması”, “kendi ayakları üzerinde durabilmesi”dir. Bununla birlikte bazı durumlarda dışarıdan gelebilecek tehlikelerden kaynaklanan kaygılar ağır basmakta, gencin gelecek planlarına verilen tepkiler bölümünde anlatıldığı gibi, bazı aileler okumak için bile olsa çocuklarının evden uzaklaşmasına olumlu bakmamaktadır.

Genelde şey kendinizi kurtarın yeter diyorlar. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Şey diyorlar da, “siz okuyun yeter”. Hani elbet düşünüyorlardır “bunlar bize bakar” falan gibisinden. Düşünüyorlardır. Belli... Dışarıya söylemiyorlar ama. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Benden tek okul, iyi okula gideyim iyi geleceğim olsun istiyorlar. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Okulunu oku, hayatını yaşa. Adam olmazsan yok böyle bir şey. Okul okuyacaksın ki ayaklarının üstünde duracaksın, izin verecekler. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Kimse benim çalışmamı istemedi. Sadece okumamı istiyorlar. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben çıkmak isterim ama, babam izin vermiyor, diyor “sakın büyüyünce üniversitede dışarı çıkmayacaksın, Trabzon dışına” diyor. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Anne babadan izin alma, gençlerin teknolojiyle ilişkisi konusunda anne baba algısı, ergenlikte yaşanan psikolojik sorunlar ve okul hayatının çeşitli bölümleri tartışılırken ergenlerin yaşadığı sınav stresinden söz edilmiştir. Gençlerin üzerinde ciddi bir sınav ve ders çalışma baskısı vardır. Aslında, ailenin çocuktan “okuyup adam olma” beklentisinin bir yüzü de sınav ve dersler konusunda baskı uygulamasıdır. Ankara'dan bir katılımcının sözleri, madalyonun bu iki yüzünü anlatmaktadır.

Her şey sınav, hayat da sınav. Sınav üstüne sınav. (*Mersin, kız, 16-18*)

Ya ders genelde sorun değil de, ama bu sene 12. sınıf olduğu için. Önümde bir sınav var yani. Gececek miyiz, geçmeyecek miyiz... Şimdi ailelerimiz de 12 yıldır okuttu yani onlar da bir beklenti içindeler. Ama kazanabilirler mi, kazanamazlar mı öyle bir derste baskı yapıyorlar. Yoksa 10'da 11'de falan öyle bir baskı yoktu fazla. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Bir üniversite beklentileri var ki haklılar bence. Çünkü onca yıl okutuyorlar, emek sarf ediyorlar. Benim kadar onlar da yoruluyorlar. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bu arada, sayıları az da olsa, çocuklarına baskı yapmak yerine, sorumluluklarını hatırlatmayı seçenler ya da çocuklarını rahatlatmaya çalışanlar da vardır.

Benim annemin beklentisi okumam. “Bilgisayara fazla takılma, derslerine çalış” der sürekli. Çünkü iyi bir yeri kazanmamı istiyor SBS’de. Babamın ise bir beklentisi yok, “hayat senin” diyor, “çalışırsan kendine çalışmazsan kendine” diyor. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Hayır, hayır kesinlikle [baskı] yaratmıyor. Mesela ben YGS sınavından istediğim puanı almadım, ağladım, kızdılar bana. “Dünyanın sonu değil” falan dediler. “Yapma etme”. Ama onlar da en az benim kadar istiyorlar. En az benim kadar yoruldular. Ben her sabah dershaneye gittiğimde annem de uyanır, kahvaltı hazırlar. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Çocukların ailelerinden beklentileri konuşulurken kullanılan bazı tanımlamalar ve kavramlar şöyledir: Hoşgörü, rahat bırakma, anlayış, eğlenme, kendileri gibi, kendi doğruları, kızma, bağırma... Özet olarak ergenler ana babalarından anlayış ve hoşgörü bekliyorlar. Ana babaların onlara çok karışmamasını, rahat bırakmasını istiyorlar. Ana babaların kendi doğrularını dayatmamasını, çocuklarını kendileri gibi yetiştirmek çabası içine girmemelerini bekliyorlar. Kendilerine bağırılmasını, azarlanmayı istemiyorlar. Aslında ana babalarıyla kavga etmek değil, eğlenceli vakit geçirmek istiyorlar.

Kendileri gibi yetiştirmeye çalışmasınlar bence. Sonuçta onların dönemi neredeyse 30 yıl eskide kaldı. Şu an biz nasıl bir çağda yaşıyoruz. Onlar hala oraya bağlı bence. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

En büyük sıkıntı kendi şahsım olarak gece geç gittiğimden dolayı bazen sıkıntı yaşayabiliyorum yani. Ona biraz daha hoşgörülü olmalarını istiyorum. Görüşümü de bildiriyorum ama herhalde olmuyor her zaman yenilen taraf ben oluyorum. Ailemden tek istediğim şey biraz eve geç gittiğim zaman o kadar üstüme varmamaları. Başka da bir şey yoktur. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Onların kendi doğruları var yani, geçmişte yaşadıkları deneyimler... Onlar için değişilmez bir doğru yani. Bunları geçemiyoruz biz zaten... Huylu huyunda vazgeçmez (*İzmir, kız, 16-18*)

Ya hayır çok değil, [anneme] diyorum ki hani “beni biraz daha rahat bıraksan daha iyi olur,” diyorum. O da şey diyor, “sen baskıcı anne görmemişsin, sen gayet rahatsin” diyor... Ona göre ben çok rahatım. Hani mesela iki günde bir dışarı çıkmam onun için bir lütuf gibi geliyor... Ama bana göre öyle değil, normal bir şey gibi geliyor. (*İzmir, kız, 16-18*)

Benim annemden beklentim yani her sorunum ve benzeri şeyleri anlayışla karşılaşması, mesela kızmaması, bağırması, dövmemesi gibi. Babamdan da beklentim, onunla daha çok eğlenmek. Yani yaptığımız şeyler eğlenceli de, onunla daha çok bazı şeylerin üzerine yoğunlaşmaktır. Ablamdan beklentim yok. Onunla zaten bağlar koyma iyicene. Seviyorum da yine abla olarak da, yani benimle fazla vakit geçirmiyor, ben de ondan bir şey beklemiyorum. Yani istemiyorum. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Yukarıdaki “anlayış”, “hoşgörü”, “özgürlük,” “rahat bırakma” arzularının yanı sıra, gençlerin ana babalarından bir temel beklentileri de ilişkilerdeki tutarlılıktır. Yukarıda da söz edildiği gibi, arada bir güven ilişkisinin kurulmasını, verilen sözlerin yerine getirilmesini bekliyorlar. Bunun gerçekleşmediği yerde ortaya çıkan “hayal kırıklığının” ise yaralayıcı olduğu görülüyor.

O konuda benim babam çok ilginçtir. Hiçbir şeye hayır demez. Mesela atıyorum istedim diyelim. Pahalı bir şey ya da ucuz. “Tamam” der, hallederiz der ama o gün gelir, yapılması gereken gün gelince ortaya mazeretler atar “olmadı” falan der. Açıklama yapma gereği de duymaz. “Olmadı” der bırakır. Sürekli bir oyalama vardır. “Aman kırmayayım mı?” der, “idare edeyim mi?” der, orasını artık bilemiyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben Anadolu Lisesi’ni kazandım. Babam vaktinde kayıt yapmadığı için kayıt hakkımı kaybettim. Ben de hayal kırıklığına uğradım fena halde. Şu an Meslek Lisesi’ne gideceğim. Halamda kaldım, eve uğramadım. Arıyorlar. Eve gitmeyeceğim. Misal evden kaçtım. Sonra geldi hani “hata bende” filan, hani üzerinde durdu da bayağı şey yaptı. Baktım çaba gösteriyor, emek de sarf ediyor dedim “barışayım”. Sonuçta babadır. Onun da hatası yok. Bir an boşluğuna geldi. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

[Annem] diyor, “yapacağım”, diyor, “kesin olacak”, diyor, yapmıyor mesela...Bir örneğim yok da, “sana şunu alacağım”...diyor. “Kesin” diyor... yapmıyor. Mesela bu beni sinirlendirir. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Özellikle Erzurum ve Diyarbakır’da ve gene özellikle kızlar sürekli ev işi yapmak zorunda olmalarından yakınmışlardır. Kızların ev işi yapma görevinin sadece anne babadan kaynaklanmadığı, özellikle erkek kardeş ya da ağabeylerin kızlara sorumluluk yüklediği, kendi işlerini yaptırdığı da görülmüştür.

Ben her sabah zaten temizlik yapıyorum. Kalıyorum evi süpürüyorum ama annem geliyor beğenmiyor. “Yapma” diyor bundan sonra. Ama ertesi sabah yeniden yapıyorum. Bir de Batı’da o yok mesela. Anneannelere gidiyorum her yaz. Onlarda öyle bir şey yok. Biz her sabah... Cumartesi Pazar mesela, temizlik yapmadan evden çıkamam ben. Temizlik bitecek o zaman çıkacağım. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Ben okula ilk başladığım zaman annem evi süpürdü, ben peşinden yer bezi ile silerdim. Büyüdüm hala öyleyim. Kardeşim var o da yapıyor. O da küçüklükten başladı. Sonu nereye gidecek bilmiyorum. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Bulaşık yıka, ortalığı süpür sil, temizlik yap, halı yıka, tamam [gün] bitti. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Benim ağabeyim de çok iş yaptırır bize... Mesela ütüsü olsun. Masa kurmak toplamak olsun. Diyor “kızlar siz yapın”. Genelde kendi işlerini de bize yaptırır. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Mesela [ağabeyim der] “ayakkabımı çıkar, çorabımı giydir”. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bizde de aynı şey geçerli. Kardeşlerime genelde iş yaptırıyorum ama onların iyilikleri için yaptırıyorum. Şımarık büyümesinler, nasıl davranması gerektiğini bilsinler diye. Çünkü zamanında annemler de bana bunu yaptığına hiç pişman değilim. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Benim zaten üç tane kız kardeşim var. Giysimi çıkarıp bırakır çıkarım. Toplama sorunum hiç olmadı. O yönden çok rahat. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

F. Kız-Erkek Arkadaş İlişkileri ve Ailenin Bakışı

Bu bölümde önce kısaca katılımcının kendisinin kız-erkek arkadaş ilişkilerine bakışı, daha sonra bu konuda ailelerin tutumları konusunda algılara yer verilmiştir. Bazı katılımcılar evlilik öncesi romantik ilişkiye olumlu bakarken, diğerleri yaşlarının küçük olması gerekçesiyle bu tür ilişkileri onaylamadığını anlatmıştır. Bu tür ilişkileri onaylayanlarda da “aşırıya kaçılmaması” biçiminde ifade edilen bir tereddüt olduğu saptanmıştır.

Gençlikte yaşamak lazım, ileride evleneceksin, ciddi bir ilişkin olacak şu an hayatın zevkine bakılmalı. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Mesela ilişki bakımından bence başta arkadaş olunması lazım. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Tamam erkek arkadaşı var ama yani o [anne-babamla] konuşabiliyor ama benim yaşımı biraz küçük bulduğum için öyle konulara hiç girmiyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

[Kız-erkek arkadaş ilişkilerinde] Aşırıya kaçmasınlar yeter. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Yani ten tene değmesin. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Bu tür tereddütlere rağmen, kız ya da erkek arkadaşları konusunda aileleriyle konuşup konuşamayacakları hakkında birçok katılımcıdan görüş alma fırsatımız olmuştur. Aile bireylerinin hepsiyle olmasa da bazılarıyla kız-erkek arkadaş ilişkilerini konuşabileceğini anlatan katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur. Görüldüğü gibi, hem İstanbul'da hem de daha küçük şehirlerde, kız ve erkek fark etmeksizin, birçok katılımcı kız-erkek arkadaş konusunda ailesinden konuşabileceği en az bir kişinin varlığına işaret etmiştir. Alıntılarda da görüleceği gibi, özellikle anne-babayla bu konuyu paylaşmanın bir ölçütü için ciddiyeti ya da sevginin boyutu olarak dile getirilmiştir.

Kız arkadaş konusunu ağabeyim ile konuşuyorum. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Ben erkek arkadaşım konusunu daha önce ailemle konuşmadım ama konuşabilirim...[Erkek arkadaşım] Var ama konuşmadım. Çünkü konuşma gereği duymadım henüz işin başındayız. Sevgim aşırılaşır ya da onun bana olan sevgisi ailemle konuşabilirim... Herkesle konuşabilirim erkek kardeşim dışında. Erkek kardeşim bu konulara biraz sert davranır ama yani bazılarımız babalarına söyleyemez ama ben babama rahatlıkla bunu söyleyebileceğime inanıyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Annemle ben konuşuyorum yani her şeyi. Yani annem hep biliyor yani her şeyi. Söylüyorum

“böyle böyle”, erkek arkadaşım varsa onun hakkında da söylerim. Ya da hani hoşlandığım ve gözüme kestirdiğim birisi varsa onu da söylerim yani, en ince ayrıntısına kadar her şeyi biliyor. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Öncelikle babama söylerim. Anneme de söylerim ama hani annem bana bu konularda çok güveniyor. Öncelikle kendimden emin olurum sonra karşımdaki insandan emin olurum, daha sonra anneme söyleme aşamasına gelirim. Hani o bana bu yaşta böyle şeylerin erken olduğunu düşünüyor. Yoksa hani çok... “Olmaz, olmamalı” o anlamda değil, daha böyle ılımlı davranıyor. Önce babama söylerim, sonra böyle anneme birazcık çıtlattırım. Ondan sonra da abime söylerim, yavaş yavaş. (*Mersin, kız, 16-18*)

Hani açık konuşayım erkek arkadaşım oldu, hayatıma birileri girdi. Ama seviyeliydiler, bir daha çok bir sevgiliden öte bir arkadaş gibiydik. Tek yaptığımız şey sürekli vakit geçiriyorduk, birlikteydik, geziyorduk, dolaşıyorduk. Hani annemle de bu konuda gayet iyi anlaşırız. Annem hani ben ona söylemediğim zaman, o zaman çok üzülür. Hayatında biri varsa kesinlikle benimle paylaş, der, ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz diye, beni bildir der. O konuda hani bir sorunum yok. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Bir erkek arkadaşım olsun, eğer onu gerçekten seviyorsam bunu babama söylerim hem de rahatlıkla. Anneme de söyleyebilirim. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bazı durumlarda ise katılımcılar “anlatabilirim ama anlatmam” ifadesine yakın görüşler bildirmiştir.

Mesela benim babam çok şeydir, mülayim. Yani her şeyimi anlatabilirim. Anneme göre babama daha yakınım ben. Mesela erkek arkadaşım olsun. Babama anlatamam ama babam öğrendiğinde hoş karşılayabilir pek baskı yapmaz. Anneme göre tabii. Annem daha katı kurallıdır...(*Erzurum, kız, 16-18*)

[Hoşlandığım kişiyi] Paylaşırsam bir şey demezler ama genelde gerek duymam. Babama hiç anlatmam, bilmesine gerek yok. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Yukarıdaki örneklerin çeşitliliğine rağmen evlilik öncesi romantik ilişkilerini ailesiyle konuşamayacağını belirten gençlerle de sıkça karşılaşmıştır. İlişkinin olduğundan daha ciddi algılanabilecek olması, ya da yeterince ciddi bir ilişki olmayışı anne-baba ile paylaşılmasına bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı gençler, ailelerin evlilik-odaklı düşüncülerini, herhangi bir ilişki konusundaki yorumlarının da bu ölçüt üzerinden biçimlendiğini anlatmıştır. Bazı katılımcılar bunu Doğu'ya has bir özellik olarak dile getirmiş, diğerleri ebeveyn-genç arasındaki "çağ" farkına bağlamış, bazı yerlerde ise kız ve erkek çocukların farklı muamele gördüğü anlatılmıştır.

Hoşlandığı değil de erkek arkadaş ciddileşirse bir tek onu söyleyebilirim. Onun dışında sosyal, erkek arkadaşlarımı babamla tanıştırebilirim ama kalkıp da baba ben bir çocuktan hoşlanıyorum diyemem. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Belli de bir yaşta olduğumuz için babamıza söyleyemiyoruz, yanlış anlıyor yani. Küçükken söyleyebiliyorduk ama şimdi belirli bir yaşta olduğumuz için ciddiye alabileceğini tahmin edebiliyoruz. (*İstanbul, kız, 16-18*)

Kız anneleri hocam sevgilisi olduğunda "sen daha küçüksün, senin yaşın kaç?"...katılar yani kızlarına karşı. Erkeklere de diyorlar ki "hele daha dur, senin yaşın var. Seni evlendireceğim." Onlar evlendirme derdindeler. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Bizde mesela erkek arkadaş olsa anne ile konuşulur. Anne de aynı şekilde "bitir" der. Doğu'da kızların küçük yaşta yani lise çağında bir erkek arkadaşı olduğunu duysalar hemen sanki o kişi ile evleneceğini düşünür gibi, hani ailelerde o şey var. Kendileri 16-17 yaşında evlendikleri için

kızlarının da öyle olduğunu düşünüyorlar. Sanki "sevdi, evlendi, gidecek" gibi düşüncelere kapılıyorlar. Hemen "ayrıl" diyorlar öğrenseler. Baba duyduğunda ne yapar düşünmek bile istemiyorum. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Çünkü insanların yaşayış yetiştirme tarzı farklı. Batıya gittiğimiz zaman kız-erkek çok doğal karşılanırken, doğu taraflarına geldiğimiz zaman... kız ve erkeğin arkadaş olmasına karşı çıkan bir zihniyet var. Bu zihniyetle kolay kolay...Çözüm arasan, şey yapsan da değişmez. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Bazı katılımcılar ise bu konu gündeme geldiğinde anne-babalarının sinirlendiğini, kabul etmediğini ve ilişkinin sonlanmasını istediğini anlatmışlardır.

G. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet tartışılırken katılımcılar daha çok sözlü şiddeti vurgulasalar da, fiziksel şiddetten söz edenler de olmuştur. Fiziksel şiddet durumlarının genellikle babalar ve oğullar arasında olduğu ancak annelerin de "terlik atarak" şiddet uygulayabildiği görülmüştür. Şiddet olayları konuşulurken, bazı katılımcılar özellikle babalarının "sinirli" olduğundan ve bağırmasından yakınmışlardır. Sözlü şiddet örnekleri aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir.

Yani eğer kısa sürerse çok bağırma olmuyor ama, uzayınca baya kapılar falan... Ama yani bir-birimize karşı bir şiddet uygulamıyoruz. (*İzmir, erkek, 16-18*)

O zamanki sinir hallerine bağlı, ruh hallerine bağlı yani. Benim babam o gün çok fazla çalışmış, birisine sinirlenmiş, ondan sonra gelmiş bakmış ben hala bilgisayar oynuyorum, o zaman kızar. Ama eğer mutluydu bir şey demez. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Büyük ihtimal babamdan sebep, ya benden de sebep babamdan da sebep. Babam her şeye sinirleniyor çünkü, çok çabuk sinirleniyor. Öyle bir

huyu var. Ben de o yüzden hiçbir şeyimi anlatmıyorum ona. Her şeyimi anneme. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben abimden hep korktuğum hem de saygı için anlatmıyorum çoğu şeyleri. Çünkü abim de en ufak şeye kızıyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Biz de mesela diyelim, annemle ablam tartıştığında abim araya girince daha da büyüyor o. (Mersin, erkek, 12-15)

Şiddet değil de babamın bağırması. Uzun süre hiçbir şeye karışmaz. Biz her gün bağırırız, tartışırız ama o bir gün bağırды mı çok kötü oluyor ve dediği gibi çok itici geliyor duymak istemiyorum o sesini. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Yukarıdaki anlatımların yanında özellikle Mersin'de 12-15 yaş arası erkeklerle yapılan toplantıda, birden çok katılımcı fiziksel şiddete maruz kaldığını anlatmıştır. Ek olarak, başka bir toplantıdan bir katılımcı çekirdek ailesinde değil fakat geniş ailesinde karşılaştığı bir şiddet olayını aktarmış ve bunun kendisini ne kadar kötü etkilediğini paylaşmıştır. Tüm bu örnekler arasında bir katılımcının anne babasının kendini "döverek susturduğunu" anlatması, yukarıda söz edilen iletişimsizlik için de çarpıcı bir örnektir.

Fazla değil de, iki tane küçük kardeşim var, birbirleriyle aşırı kavga ediyorlar, onların yüzünden ben de dayak yiyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Annem terlik falan fırlatıyor, tabii şimdi dövmüyor da, önceden terlik falan fırlatırdı, sonra ben giderdim özür dilerdim, akşam babama söylemesin diye, barıştırdık. (Mersin, erkek, 12-15)

Benim hep aynı olmuyor. Şimdi babam çok kızarsa daha sert bir şeyle vuruyor, az kızarsa daha yumuşak şeyle vuruyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Benim de ablam var bir tane korktuğum, mesela onun hakkında bir şeyse, bazen bağırıp çağırıyor, bazen de dövüyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben en fazla babamla mesafeliyim. Çünkü babam çok sinirli. Hani yanlış bir şey desem, elleri benimkinin iki üç kat böyle, bir tane indirse... (Mersin, erkek, 12-15)

Bir de mesela diyelim anne babamız filan bizi dövduğünde susmayınca döverek susturuyorlar. (Mersin, erkek, 12-15)

...benim dedem çok acayip yani itici... İttilikçe de etrafa saldırmaz direkt babaanneme saldırır. Babaanneme bir kere vurdu. Gözlerimin önünde gördüm. Çok şiddetli vurdu. Kadının zaten yoğun bakıma yattı ondan sonra. Babam da bu sefer kalkıp dedeme vurdu. Orada yine bir kavga gördüm. Bunun haricinde zaten böyle şeyleri gördüğümde gelemiyorum. Bende panik atak, bir sinir hastalığı var... Girdim mi strese kendimden geçiyorum ben de bayılıp gidiyorum. O yüzden beni öyle şeyleri fazla göstermiyorlar yani görmüyorum. Şahit olmuyorum yani. (Mersin, kız, 16-18)

II. OKUL HAYATI

Aralarında çalışanlar ve hem çalışıp, hem okuyanlar olsa da, odak grup katılımcılarının büyük bölümü öğrencidir. Gençlerin hayatlarındaki bu önemli sosyalizasyon ortamı ile ilgili düşünceleri aşağıda, çeşitli konu başlıkları altında incelenmiştir.

A. Okulun Katkıları, İyi Yanları

Okul ve okul hayatıyla ilgili olumlu düşünceleri ikiye ayırmak mümkündür. Bazı katılımcılar okulun sosyal açıdan insanı zenginleştirdiğini vurgularken, diğerleri okulun eğitim, öğretim ve meslek kazandırma işlevini öne çıkarmıştır. Okulu, insan tanımayı sağlayan, topluma bir giriş olarak görmenin yanı sıra, okul sayesinde özellikle kadınların "öзgürleştiği" düşüncesi de dile getirilmiştir.

Evet bence hazırlıyor bizi hayata. Çünkü bir sürü insanla tanışıyoruz, bir sürü iletişim kuruyoruz, hani evde otursak o kadar öyle olmazdı. (İzmir, kız, 16-18)

Topluma girmiş oluyorsun okulda...Topluma girmiş oluyorsun, arkadaşlık kurma yeteneğin gelişiyor. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

[Okulun kattıkları] Bilgili olmak, yeni arkadaşlarla tanışmak, arkadaş ortamı kurmak, daha böyle açık sözlü olmak. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bence şu an bizim özgür olmamız bile okula bağlı. Okul okumasaydık belki ne gerek var gezmeye, çıkmaya...dershane için çıktık bir sürü şey gördük, okul için çıktık birçok şey öğrendik. Yoksa günümüz toplumunda, hele ki Diyarbakır toplumunda hangi kız gidip başka bir şehirde ev açabilirdi okul almasaydı. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Yukarıda söylenenlerden de anlaşılacağı gibi, okul genci “sokağa çıkartan” bir güç olarak algılanabilmektedir. Gençlerin evde değil de, sokakta olmasının meşru bir nedeni olarak görülebilen okul, bu açıdan onların sosyal gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı öğrenciler bunu “topluma girmek” olarak adlandırsa da, yukarıdaki son alıntıda görüldüğü gibi okul sayesinde kadınların sosyal statüsünün arttığı, böylelikle bağımsız hareket edebilme hakkının farkına vardıkları dile getirilmiştir. Ailelerin gençler üzerindeki korumacı etkisi, arkadaşlarla ilişkilerini kısıtlayabilen tavırları göz önünde bulundurulduğunda, okul bu gençler için, ev himayesinden çıkmak için bir araç olmaktadır. Ek olarak, bazı katılımcılar, okulun eğitim ve öğretim sağlayarak kendilerini hayata hazırladığından da söz etmişlerdir.

Okumayı yazmayı öğretmesi mesela ilk başta başladığımız zaman. Okuma yazmayı öğretmesi. Mesela zor çalışabildiğimiz dersleri çalıştırması, bizi meslek sahibi etmesi. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bilgi açısından bizi güçlendiriyor. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Bir katılımcı ise, okulun eğitim ve öğretim işlevi ile sosyalleşme işlevini birlikte düşündüğünü gösteren bir açıklama yapmıştır. Aşağıdaki ifadede göze çarpan nokta, okulun yapısal olarak bir “düzen” kaynağı olarak anlatılması ve bu kurumsal özelliğinin öne çıkarılmasıdır. Okula günlük dersler, sınavlar ya da notlar çerçevesinden değil, daha geniş bir perspektiften bakan, okul kurumunun toplumsal hayattaki konumunu vurgulayan bu bakış açısı önemlidir.

Bence...okulda mesela sadece şey yok yani, öğretmenler, dersler, sadece bu yok. Okul bir kere bir düzen katıyor insana. Sen her gün, haftanın 5 günü saat diyelim 7’de kalkıyorsun, okula gidiyorsun. Hayatında bir düzen var, bir kurallara uyman lazım, toplumun da kuralları var. Bunun için bizi hayata hazırlıyor bir kere, bilgi veriyor. Genelde dedikleri gibi öğretmenlerle aramızda problemler olsa da, hani onlar sonuçta bize bilgi vermek için oradalar, eğitim vermek için... Sadece eğitim almıyoruz, öğreniyoruz da bazı şeyleri orada. O yüzden okulun büyük yararları var insan için. (*Trabzon, kız, 16-18*)

B. Okuldan Memnuniyetsizlik

Okul ve okul hayatına dair olumsuz görüş bildiren öğrenciler, bu görüşlerini genel olarak, okul ve dershaneyi karşılaştırarak iletmışlerdir. Yani, okuldan memnuniyetsizlik anlatılırken dershane ihtiyacı dile getirilmektedir. Bu da, okuldan memnuniyet düzeyini belirleyen önemli bir etkenin çeşitli aşamada girilen sınavlar ve sınav başarısı olduğunu göstermektedir. Bir dizi sınav sayesinde ilerlemenin sağlandığı eğitim sisteminde, öğrenciler okulla ilgili fikirlerini bu aşamalardan bağımsız olarak değerlendirmekte zorlanmaktadırlar. Ancak, sınavlara hazırlık açısından okulu eleştirip, dershaneye güvendiğini anlatan öğrenciler olduğu gibi, bu dengenin ortaokul ve lise dönemlerinde farklılaştığını belirtenler de olmuştur.

Bence benim istediğim mesleğe yönelik beni hazırlıyor... (*İzmir, kız, 16-18*)

Bence de [okul insanı hayata] hazırlamıyor... dershanede matematik, biyoloji, kimya, fizik... okulda ben bunların hiç birini görmedim. Sadece mesleki dersleri görüyorum onun için bir başarı da katmayacak yani. (İstanbul, erkek, 16-18)

Bir de şöyle bir durum var, üniversite kazanmak isteyen herhangi birinin dershaneye gitmeden onu başarabilmesi ihtimali çok düşük. Çünkü okul zaten sana bir öğretim vermiyor, sana bir bilgi aktarmıyor. Sana kitapta yazanı veriyor sen onu ezberliyorsun, yazıyorsun, kitaba geçiyorsun. Dershaneye gitmek zorunda yani üniversiteye gitmek isteyen. (İzmir, erkek, 16-18)

Aslında okul değil daha çok dershane oluyor. Ben SBS'ye hazırlanırken 6-7-8'de hep dershane desteğiyle...Yani daha çok okulda şey oluyor, ne bileyim okul daha böyle üstün körü mü diyeyim, okulda pek böyle dersi anlayamıyorum, anlayamıyordum yani ortaokuldayken ama lisede daha farklı, lisede okulda anlamaya başladım. Okulda öğreniyorum daha çok. Dershaneye pek ihtiyaç duymadım. (İstanbul, kız, 16-18)

Okuldan memnuniyetsizliklerini dile getiren öğrencilerin hepsi bunu sınav sistemiyle ilişkilendirmişti. Okulun kendisine "hiçbir şey" katmadığını söyleyip, sözü kesip atan katılımcılar olduğu gibi, okulun uyguladığı ve gözettiği disiplin sisteminden şikayet edenler de olmuştur. Aşağıdaki alıntılarda, ergenliğin karakteristik özelliklerinden biri olarak görülen, başkaldırcı bir tavır söz konusudur. Yani, gençler, okulu kendilerini sindirmeye, tekdüzeleştirme çalışan bir kurum, bir kontrol düzeni olarak görebilmektedir. Bir tarafta okulun "düzen" sağladığı ya da insanı "özgür" kıldığı görüşü varken, diğer tarafta da aşağıdaki gibi yorumların olması dikkat çekicidir.

Ben de kattığını düşünmüyorum, ilkokulun zorunlu olması normal bir şey ama lise okumak istemeyen adamın okumaması lazım. (İstanbul, erkek, 16-18)

Bir kere buradaki hiç kimsenin okuldan alınacak bir eğitime ihtiyaç yok. Buradaki herkes zaten akli başında insanlar. Okulun seni eğitmesine gerek yok, sen kendini eğitebilirsin zaten. Okul seni yapacağı şey: çalışacaksın, paranı kazanacaksın, yemeğini yiyeceksin, vakti geldi mi öleceksin. Ne sorgulayacaksın, ne bir şey yapacaksın. (İzmir, erkek, 16-18)

Bir kere okuldaki disiplin kuralları çok ağır. Mesela saç uzatmaya bile laf ediyorlar, bu çok büyük bir sıkıntı bence. Ya da erkek küpe takarsa laf ediyorlar. Kadınların da daha farklı sorunları var. Bunların olmaması gerek bence yani. Saçı uzun olması ne öğreneceği şeyleri engeller, ne de sana başka bir şey yapar hani. Öğretmenler mesela kızlar sana saçını kestir diye, halbuki onu etkileyen bir şey yok, ya da o ders anlatırken onun dikkatini çeken bir şey değil o. Onun gördüğü bu, ona bunlar öğretilmiş, bize de bunları öğretmeye çalışıyor. Bizi hayata hazırladığı bir şey yok, kendi istediği insanı yaratıyor yani. (İzmir, erkek, 16-18)

Bu anlatımda okul, gencin kendini ifade etmesine engel olan, mantıksız disiplin kuralları içeren ve üstelik de eğitim açısından gereksiz bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu algının kırılması için, çeşitli uygulama ve düzenlemelerin ardında yatan nedenselliğin öğrencilerle paylaşılması gerekmektedir.

C. Okuldaki Sosyal Ortam ve Arkadaşlarla İlişkiler

Öğrencilerin okulu bir sosyalleşme alanı olarak görebildikleri yukarıda da anlatılmıştı. Ne var ki, katılımcıların arkadaşlar ve arkadaşlık ilişkileri özelinde paylaştıklarına yoğunlaştığımızda karşımıza bir nüans çıkmaktadır. Gençler, okulda kurdukları sosyal ilişkilerden şikâyet etmektedir. Hayatın genelinde de benzer olumsuzluklar bekledikleri için, okulun iyi bir hazırlık yeri olduğunu düşünmektedirler. Bir başka deyişle, okulun sosyal olarak hayata hazırlama işlevi, bazılarının göre, hayatın kötülükleriyle önceden tanışma fırsatı sunmasıyla ilişkilidir.

Evet insanları tanıyorsun. En başta zaten bir sürü kişi ile tanışıyorsun. Sonra hepsi bazen teker teker hatalar yapıyor, hepsini siliyorsun, yanında 2-3 kişi kalıyor. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ders konusundan baktığın zaman devlet liseleri çok fazla hazırlamıyor olabilir ama arkadaş çevresi bakımından gireceğim olaya, her insana güvenmemeyi öğretiyor olabilir. Çünkü çok güvendiğiniz insan size kazık atabilir, o açıdan hayata her şeyi ile okul bakımından bakmamak lazım. Biraz da yaşadığınız hayat bakımında bakmak lazım. O açıdan bence çok katkısı var. Çok güvenebileceğiniz insan çok güvenemediğiniz insan olabilir. O konuda tecrübe kazandırıyor bence. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

İnsanları çözebiliyorsun. Biraz insan sarrafı yapabiliyor. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bir de bazı öğrenciler grup grup geziyor. Bazen mesela tek gezenlerin yanına menfaat için geliyorlar. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Hem İstanbul gibi büyük bir kentte, hem de Anadolu'nun daha küçük şehirlerinde, okul arkadaşlarına karşı duyulan güvensizlikten bahsedilmiştir. Bazı durumlarda ise bu, insanın okul arkadaşlarını yeterince uzun süredir tanımadığı, oysa mahalle arkadaşlarını daha iyi tanıdığı ve onlara daha çok güvendiği şeklinde dile getirilmiştir. Öyle görülüyor ki, genç okul değiştirdikçe okul arkadaşları değişmekte ve onlara güvenmesi zorlaşmaktadır. Öte yandan aşağıda "Okul çevresinde güvenlik sorunları" başlığı altındaki ilk alıntıdan da görülebileceği gibi, okul arkadaşlarına güvensizlik konusu, genç çevresindekileri uzun süredir tanıdığı zaman ortadan kalkmaktadır.

Okuldan fazla kimseye güven olmuyor. Mesela liseye geçtiğinde yeni tanıyorsun. 4 senede de fazla tanıyamıyorsun. Ama mahallede oldu mu küçüklükten tanıdığım. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Okulda kimseye güvenmem... Çünkü yeteri kadar tanımıyorum kimseyi. (*İstanbul, erkek, 12-15*)

D. Öğretmenlerle İlişkiler

Okulla ilgili genel görüşlerde olduğu gibi, öğretmenlerle ilgili düşüncelerde ve öğretmenlerle ilişkilerin anlatılmasında da hem olumlu hem olumsuz yorumlar karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak okuldaki öğretmenlerden memnun olmadığını belirten öğrencilerde bile, bir ya da birkaç öğretmenle iyi geçiniyor olma ya da özellikle sevdiği hatta sorunlarını paylaştığı bir öğretmeni olması durumu yaygındır. Öğrencilerin anne-babalarından sakladıkları (örneğin sigara içmek) alışkanlıklarını öğretmenlerine anlatabildikleri örnekler vardır. Bazı öğrenciler rahatlıkla öğretmenlerine telefon edip, okul ya da okul dışı hayatları konusunda tavsiye alabildiklerini belirtmişlerdir. Aşağıdaki alıntılar, bu tür yakınlıkların ayrıntılarını anlamaya yardımcı olmaktadır.

Fizik hocam. Müdür yardımcısı...Mesela bu hoca Ticaret'ten geldi. Ticaret'te anlattıklarına göre çok sinirli falan bir hoca. Ama bizim okulda dövüş olmadığı için adam bize karşı çok iyi. Hele ki bana. Çok samimiyiz. Sürekli konuşuyoruz bir arkadaş gibi. Kimseye göstermediği ilgiyi bana gösteriyor okulda. En sevdiğim hoca o. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Öğrencilerle böyle arkadaş gibi yani. Nasıl diyeyim böyle öğrenci olarak değil de arkadaş gibi davranıyor. Yani onların seviyesinde konuşuyor onlarla. "Oğlum" falan demeyip de işte "gençler" diyor. Onlardan dolayı [coğrafya] hocamı seviyorum. Öğrenmek istiyorum. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Açıkçası şey böyle dış görünüşü, fiziki, bayan bir öğretmendi, güzel bir öğretmendi, kıyafet olarak da severdim giyim tarzını, severdim, değişik bir hocaydı. Ders anlatması da çok güzeldi. Çok akılda kalıyordu. Hepimize ayrı konular veriyordu, işte onu o akşam çalışacaksın, sonra öğretmen gibi kalkıp anlatacaksın. Dersi anlatma

şekli, hani aklımızda kalıyordu yani. Biz her gün hoca gibi kalkıp ders anlatıyorduk, verimli oluyordu. O da severdi beni, hani şey, sen dedi “ilgilisin bu alanla,” işte “bunu oku, mesleğin yap”, diyordu. Öyle oldu. (*Trabzon, kız, 16-18*)

[Sigara içtiğimi] öğretmenimden saklamam, bilmesinde bir sakınca görmem. Ama anneme babama söylemem. (*İzmir, erkek, 16-18*)

İzmir’de bir lise son sınıf öğrencisi, bölüm öğretmenine olan yakınlığını “annem gibi” diyerek nitelendirmiştir. Özellikle gençlerin ev ve aile hayatlarında yaşadıkları iletişim sorunları göz önünde bulundurulduğunda, aşağıdaki alıntı oldukça açıklayıcıdır. Bazı öğrencilerin, okul hayatı sayesinde, başka yerde bulmakta güçlük çektikleri iletişimi ve desteği öğretmenlerinde buldukları anlaşılmaktadır.

Zaten şimdi benim bölüm, dediğim gibi [gıda], mutfak falan hep oradayız, bir de bölüm hocamız yanımızda oluyor, yarışmalar düzenleniyor, yemek yarışmaları mesela. Okuldan sadece hani bölüm şefimiz bir de iki üç kişi gidiyor. Onun içinde bir defa ben de vardım. Gittiğinizde... hep orada... başka öğretmenler de var, ama bizle ilgili olduğu için, “bir sıkıntınız var mı”, “söyleyin”, hani direkt söylüyoruz, hep iletişim halindeyiz... Benim bölüm öğretmenim benim annem gibi. Ben de ona sorunlarımı anlatıyorum bazen, bazen çok yanımda oluyor annemden fazla, destek oluyor bana. Onu kazandım bence ben. (*İzmir, kız, 16-18*)

Öğretmenle ilişkinin kalitesini belirleyen önemli bir etkenin iletişim kurabilmek olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, bir öğrenci, yakın olduğu sınıf öğretmeninin okulda kendisi ve arkadaşları için aracı işlevi gördüğünü, müdürle konuşmak yerine sınıf öğretmeninden yardım istendiğini anlatmıştır. Nasıl evde anne “pivot” işlevi görüyorsa, okulda da bazı öğretmenlerin bu görevi üstlendiğini söylemek mümkündür.

Bizim birkaç tane müdür yardımcısı var. Hepsi ile aramız iyi değil. Bir tane ile iyi. Sınıf hocamızın da onunla arası iyi olduğu için aracı. Mesela biz sıkıntılarımızı, dertlerimizi sınıf öğretmenimize söylüyorduk. O idareden anlaştığı müdür yardımcısına söylüyordu. Öyle halloluyordu. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Aşağıdaki örnekte ise, bu kez müdürle ilişkinin doyum verip vermediği yine iletişime bağlanmış, somut bir örnek üzerinden, gençlerin sorun ve şikayetlerinin dinlenmesinin, ciddiye alınmasının ve çözüme yönelik adımlar atılmasının önemi anlatılmaktadır. Ayrıca, “müdür bizim isimlerimizi bilmeli, bizi tanımalı, ona ulaşabilmeliyiz” ana fikrinde yoğunlaşan bu anlatıda, ergenlerin birey olarak kendilerini ifade etme, tanınma ve toplumda yer alma süreçlerinde önemli bir ihtiyaçlarının “adam yerine koyulma” ve kendilerine kulak verilmesi olduğu görülmektedir. Ergenlerin bu “geçiş dönemi”ni mümkün olduğunca rahat geçirmesinin, kimlik oluşumlarının dengeli ve bütünsel gelişmesinin onları dinlemek ve dinlediğimizi göstermekle yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Biz idareye gidip konuşuyorduk. Çok büyük sorunları çözdük. Hatta öyle bir duruma geldik ki, müdür değişikliğine bile gidilebildi bizim şikayetlerimizle. Müdürümüzü çok görmezdik. Okulda sen müdürsen tanınmalısın. Yanından geçiyorsam adımı bilmiyorsan bu büyük bir sorun bence. Çok sorunlarımız oldu. Biz müdürle konuştuk. En son dilekçe yazdık “müdürü görmiyoruz odasında, sorunlarımızı iletmiyoruz” diye. Müdür üç saat dersimizi iptal edip, gelip bizimle konuştu. Özür diledi. Böylece sorunlarımızı çözebildik. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Yukarıdaki örneklerin çeşitliliğine rağmen, öğretmenlerle ilişkilerinden memnun olmayan ve öğretmenleriyle olumsuz deneyimler yaşayan katılımcılara da rastlanmıştır. Öğretmenlerle geçinememenin nedeni “hocalar çok kötü” gibi kısa ifadelerle özetlenebildiği gibi, bazı katılımcılar öğretmenlerinden

anlayış görmediklerini, hatta aksine öğretmenlerinin kendine güvenlerini sarstığını örneklerle anlatmışlardır. Ayrıca, öğretmenlerin eğitim seviyesinden de şikâyet edilmiştir. Bazı anlatılarda görüldüğü gibi ve aşağıda “okul içi güvenlik sorunları” bölümünde de ayrıntılandırılacağı gibi, öğretmen-öğrenci sorunları bazı durumlarda sözel ya da fiziksel şiddet de içermektedir.

Bence buradaki okullar öyle bir şey yapmıyor [hayata hazırlamıyor]. Hocalar çünkü çok kötü. (Mersin, erkek, 12-15)

Bizimkiler hiç takmıyor ya. Kalabalığız diye. Öğretmenler bile şey diyor, biz sizinle ilgilenemeyiz, çok kalabalıksınız falan. (İzmir, kız, 16-18)

Bir tane nedenini söyleyeyim, derste hoca tahaya bir şey yazıyor, ben de bacak bacak üstüne atmışım. Farkında değilim. Bana bir anda “Yedi tane savaş gemisinin hocasıyım, indir o bacağı” dedi, bir tane patlattı. Ben kalktım, dışarıda biraz arbeye yaşandı, bana disiplin cezası verdiler. (İstanbul, erkek, 16-18)

Biz beden eğitimi dersi için bayağı sorun yaşıyorduk. Hoca bizimle ilgilenmiyordu, sadece top veriyordu. Top alamayanlar genelde bir grup oluşturur, müzik dinlerdi. Erkekler de maç ederdi kendi aralarında. Böyle geçerdi beden eğitimi dersi. Hani böyle daha güzel geçebilirdi. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Bizim okulun öğretmenleri mesela, bazı öğretmenler berbat. Hiç öğrencilerle ilişkisi yok, kesmiş, ders anlatılmıyor. Mesela bizim bir öğretmen, bütün sınıf gözünün önünde kopya çekiyor, hiçbir şey demiyor. Sadece bakıyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Hocalarımızda bazen eğitimsizlik söz konusu. Önceden alınan sınav sistemleri ile şimdiki bir olmadığından dolayı hocalarımızın eğitim seviyeleri düşük oluyor. Bu yüzden bize de dü-

şük seviyeli bir eğitim veriyorlar. O yüzden şimdi alan sınavı çıkarmaları çok iyi oldu. (Erzurum, kız, 16-18)

Bir kere şöyle, en basitinden örnek vereyim, ben bir dersi iki puanla kaybettim, hani “kaldım” diyeyim size, hiç kimse yardımcı olmadı, hocalar azarlama derdinde falan. Bayağı karışık. O yüzden bir katkısı yok. (Trabzon, kız, 16-18)

Okulun katkılarını tartışırken söz edildiği gibi, öğretmenlerle ilgili konuşmalarda da okul-dershane karşılaştırması gündeme gelmiştir. Okullarda hakim olan not sistemi ve okul öğretmenin esas olarak bir not verme mercii olarak görülüyor olması, onları dersane öğretmenlerine göre daha mesafeli bir koluma yerleştirmektedir.

Dershanedeki öğretmenler mesela daha başarılı ve bilgililer... Okuldaki mesela bir kimya hocamız var, hiçbir şey veremiyordu bize. Geliyor dersane öğrencilerine güveniyor. Soru soruyor, dersane öğrencisine soruyor “bu soruyu doğru yaptım mı?” diye. Birkaç hocamız var böyle okulda. (Erzurum, kız, 16-18)

Söyleyince de evet pek bir şey değişmiyor zaten. Okuldaki hocalarla, mesela dershanedeki hocalarla okuldaki hocalar bir olmuyor. Dershanedeki hocalarla daha rahat konuşabiliyoruz. Hani “bunu anlamadım”, deyip üç beş kere anlatabiliyoruz. Ama okulda öyle olmuyor. Çok kalabalık oluyor bir defa sınıflar, en az 25-30 kişi. Ama dershanede hani 15-20 kişilik sınıflarda olduğumuz için daha rahat, hani anlayabiliyoruz yani, daha rahat aklımıza geliyor. Bir de okuldaki hocalardan biraz tedirgin oluyorsunuz, sözlü notu bilmem ne olduğu için. Hani böyle daha dikkatli davranıyorsun. O yüzden okulda, dershanede daha iyi şey yapıyoruz. (İstanbul, kız, 12-15)

Yukarıda da anlattığımız gibi, bazı durumlarda öğrenciler, öğretmenlerini birer aracı olarak görmektedir. Özellikle ulaşmakta zorluk çektikleri ya da

çekindikleri öğretmen ya da müdürlerle olan ilişkilerinde, kendilerine yakın hissettikleri birkaç öğretmen önem kazanmaktadır. Bu durumda öğretmen bir “sırdaş” ya da “dert ortağı” rolü üstlenmeye başlamaktadır. Her sırdaş ilişkisinde olduğu gibi, öğretmenlerle kurulan bu yakın ilişkilerde de sadakat ve dayanışma önemli olmaktadır. Dolayısıyla, öğretmen bu sırdaş rolünden çıkarak, kendisine anlatılanları öğrencinin tercih etmeyeceği biçimde paylaştığında, öğrenci kendini yüzüstü bırakılmış hissedebilmektedir.

Bence öğretmenler sınıfta olan olayları sınıfta tutmalı bence. Bizim okulda o şey yoktu. Gayet dedikodu ortamı vardı. Bir hocamız hakkında bir şey söyledik, hani samimi bulduğumuz için hocamızı. Onu giderdi o hocaya söylerdi mesela. “Benim hakkımda böyle demişsiniz” falan derdi. “N’oluyoruz falan” oluyordu yani. Hemen bir yetiştirme çabası falan vardı. (Mersin, kız, 16-18)

Bazı durumlarda ise, öğretmenin fiziksel ve sözel şiddet uygulayarak, öğrencinin zaten hassas olan psikolojik dengelerine zarar verdiği anlatılmıştır. Örneğin, üniformasız eğitime geçilmesiyle birlikte, bazı öğretmenlerin öğrenci kıyafetleriyle “dalga geçtiği”nden söz edilmiştir. Burada, öğretmenin gerçekten dalga geçip geçmediği değil, tepkilerinin ergen öğrenciler tarafından bu biçimde algılanmış olması önem taşımaktadır. Aşağıdaki örneklerde ise öğretmenin, dalga geçmekten daha ciddi bir biçimde öğrencinin üzerine gittiği, öğrenciye hakaret ettiği aktarılmıştır.

...Ben [okula girerken] ona [bu öğretmene] kayıt yaptırmıştım... Benim...diğer okuldan gelen raporlarım var, psikiyatri raporlarım falan vardı. Bunları herhalde biliyordu, bana orada bayağı hakaret etti. İşte “sen, psikolojik sorunların var”, işte “sen hastasın, delisin”, “seni nasıl bu okula almışlar?”, bayağı hakaret etti bana. Sonra tokat attı. (Trabzon, kız, 16-18)

Bir...hocamız var beden hocası. Lise 1’de. Her türlü çıkartır, yağmur yağsa, kar yağsa. “Giyin montunuzu” çıkın der. “Sınıfta oturmak yok”. Öyle...Çıkar koşturur. Ama kendisi kantine gider sıcakta oturur. Bize “şunu yapın” der. “Şöyle falan yapın” der... Kendi eline çayını alır oturur bize sözlü yapar. Şınav falan çekeriz. (Ankara, erkek, 16-18)

Küfür de var. [Hoca öğrenciye küfrediyor]. Öğrenci de ona ediyor. (İzmir, kız, 16-18)

Öğretmen, öğrenci ilişkisinin idealde nasıl olması gerektiği konusunda katılımcılar mutabık olamamıştır. Bazısı “benim bildiğim öğretmen öğrenciyi dize getirir” biçiminde ifadeler kullanmış, bazıları ise “korkutarak otorite sağlanamayacağını” anlatmıştır. Öğrencilerin kendi aralarında “disiplin,” “otorite,” “samimiyet” gibi kavramları farklı kurguladıkları görülmüştür. Öğretmenlerin ise, doğru pedagojik eğitimle bu kavramsallaştırmaları sağlıklı bir şekilde yapması ve uygulaması gereklidir.

Okuldaki öğretmenlerden memnun olmayan, ancak bu konuda kendisini sorumlu tutan katılımcılar da olmuştur.

Okul sonuçta kalabalık bir ortam. Her yönden insanı sosyalleştirir.. Ne kadar öğretmenlerimiz kötü olsa da, benim de okulumda kötü öğretmenler var, anlamadığım bir sürü öğretmen var. Ama sorunun tek taraflı olduğunu düşünmüyorum hiçbir zaman. Kesinlikle bende de bir sorun vardır. Onun için ben [okulun] bir şey sağlamadığını düşünmüyorum açıkçası. (Trabzon, kız, 16-18)

Ya okul hani çok şey kazandırıyor, sonuçta geleceğimi okul sayesinde, geleceğimizi sağlıyoruz. Hani oraya giderek kafamızda bir şey oluşturuyoruz. Herkesin kendi görüşleri var. Her ne kadar öğretmenlerle anlaşmasak da tek taraflı olmuyor bunlar. Bizde de hatalar oluyor tabii. Oradaki insanlar da bizi düşünüyor tabii. (Trabzon, kız, 16-18)

E. Rehber Öğretmenlerle İlişkiler

Okullardaki rehber öğretmenlerin bazı durumlarda öğrencilere yardımcı olduğu, bazense etkili olamadıkları belirlenmiştir. İstanbul toplantılarının kızlarla olanında, “bizim okulda rehber öğretmen yok” ifadesi kullanılmış olsa da, genellikle öğrencilerin okullarında rehber öğretmen bulunduğu anlaşılmıştır. Rehber öğretmenlerle iyi deneyim anlatılarında, öğretmenin hem öğrencileri tanıdığı, sorunlarını dinlediği, hem de bir sonraki okul aşaması konusunda tercih yapmada yardımcı oldukları saptanmıştır.

Bizim rehber hocamız öyle [ilgisiz] değildi. Adımızı soyadımızı çoğumuzun bilirdi, konuşurdu, sohbet ederdi. Daha önceki notu bilir, notlarımızı bile takip ederdi. Bizimle konuşurdu yani... [Bu beni] iyi etkiledi mesela tercihlerimi bile beni arayıp “öyle böyle yapalım” dedi, beraber yaptık, konuştuk. Çok ilgiliydi. Çok da sevilir öğrencileri tarafından. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Sorunlarını konuşuyorlarmış. Hani öğretmen... mesela bir arkadaşım vardı, öğretmeniyle ilgili bir sorun yaşamıştı, matematik öğretmeniyle, onun hakkında konuşmuş, o da işte demiş, bir şeyler söylemiş yani ona, şey yapmak için. Sorunlarını daha çok paylaşıyorlar onlar. Aile sorunlarını da konuşmuşlar. Bana pek bir şey söylemedi ama öyle dedi yani. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Faydalı oluyor aslında rehber öğretmenleri, ders programları hazırlıyorlar, boş derslere giriyorlar, işte psikolojik sorunları olanlarla, “serserilerle” falan konuşuyorlar, işte bir daha yapmamaları için, zararlarını anlatıyorlar. Öyle yine, disiplin yerine ilk aşamada rehberliğe gönderiliyor yaramazlar, onlarla ilgileniyorlar, yararları oluyor. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Bazı durumlarda, önceden söz edilen “aracı” görevini rehber öğretmenin üstlendiği görülmüştür.

Ya bir öğretmen hakaret etmişti, ona [rehber öğretmene] söyledim. O çağırdı öğretmeni, özür diledirdi. Ben de özür diledim. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Öte yandan, bazı öğrencilerin rehber öğretmenlerle ilişkilerinin oldukça zayıf olduğu görülmüştür. Bunun nedeni bazı durumlarda rehber öğretmenin “ilgisizliği”dir. Örneğin katılımcılar arasında, rehber öğretmenin sadece ders programı dağıttığını, başka bir görev üstlenmediğini anlatanlar olmuştur. Benzer şekilde, rehber öğretmenlerin sınıflarda “anket” yaptığı, ama bu anketlerde belirtilen sorunları çözmek için bir girişimde bulunmadıklarından söz edilmiştir.

Bizim okulda rehberlik var ama daha çok odasını kilitler. Stajyer öğretmenler gelir, konuşurlar. Sınıfa gelir iki tane soru sorarlar, giderler. Olursa derslerde ders programı verirler. İlerisi yok. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben gittim birkaç kez, birkaç sorununndan dolayı. Hani o anlık için yardım etti. Birkaç cümle söyledi o kadar. Ama genel anlamda okulda yani işte geliyor anket yapıyor. Milli Eğitim gönderiyor, zorunlu olarak yapıyor. Ama anketten... ne bileyim, mesela bize diyor “niye başarısızsınız?” Geliyor bize anket yapıyor ama o anketi sonuçlandırmıyor. Tek tek öğrencileri alıp o konu hakkında veya sınıfa bir sunum, hiçbir şey gelip konuşmuyor. Hocalarla ilgili anket yapıyor. Bakıyoruz hocalarla ilgili hiçbir gelişme yok. Öylesine anketler oluyor yararı olmuyor. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Bizim de [rehberlik öğretmeni] vardı ama ilgilenmiyorlardı yani. (*İstanbul, kız, 12-15*)

[Okul arkadaşıyla sorun yaşadığım zaman] Rehberliğe gittim, işte bizim okulun kötü yanını buldum şu an, rehberlikteki hoca hiçbir şey yapmadı. Kaç kere gittiysem de, iki kere gittim gerçi, hani artık bunaldı yani. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Bazı okullarda ise rehber öğretmenlerin iş yoğunluğunun istenmeyen sonuçları öğrencilerle ilişkilerine yansımaktadır. Rehber öğretmene idari görevler yüklenmesinin ya da rehber öğretmenin birden çok okulda sözleşmeli olarak çalışmasının olumsuz etkileri anlatılmıştır. Yukarıda da görüldüğü gibi, reh-

berliğin etkinliğini ve olumlu yanlarını anlatmanın bir yolu “isimlerimizi biliyor” ifadesidir. Aşağıdaki örneklerdeki gibi bir iş yoğunluğu söz konusu olduğunda, bu yakın ilişki mümkün olmamaktadır.

Bizde de kağıt getiriyorlar. Anket yapıyorlar. Anketler rehberlik hocasının odasına bile gidemiyor ki hocam. Öğretmenlerin elinde haftalarca geziyor. Zaten rehberlik derslerine de sınıf öğretmenleri geliyor genel olarak. Hatta okulumuzun rehberlik hocası da başka bir okulda çalışıyor hocam. Bizim okula sözleşmeli olarak geliyor haftada iki gün. O yüzden rehberlik problemimiz çok fazla. (Erzurum, erkek, 16-18)

Bizim öğretmenimiz şundan şikâyetçiydi: “ben rehber öğretmeniyim, size ayırmam gereken vaktte idare işleriyle ilgileniyorum”. Hani bizimle konuşmak istiyordu, ama bir yandan idareden evrak işi, o iş bu iş falan, ondan biraz. (İzmir, kız, 16-18)

Yukarıdaki bir alıntıdan da anlaşıldığı gibi, rehber öğretmenler bazı okullardan “disiplin öncesi adım” olarak görülmektedir. Yani, öğrenci disiplin cezası hakkecek bir kuralı çiğnediğinde, bazı durumlarda önce rehber öğretmene yönlendirilmekte, ancak sorun çözülmezse disiplin kuruluna çıkmaktadır. Öğrencinin yararı için düşünülen bu sistem, bazı durumlarda öğrencinin rehber öğretmeni “beni disiplinden kurtaran kişi” olarak görmesine yol açmaktadır. Aşağıda örnekte öğrenci rehber öğretmen sayesinde disiplin cezası almaktan kurtulmuş, ama sonrasında rehber öğretmenle tekrar iletişime geçme “ihtiyacı duymamıştır.”

...rehber hocası vardı okulda, bir disiplin için gitmiştim. Kendiliğimden gittiğim yok. Allah'tan kurtardı disiplin cezasından, “bir daha tekrarlanmamasını istiyorum” demişti. Gelip sınıfta konuştu “herhangi bir sorununuz olursa gelip bana sorabilirsiniz hiç çekinmeden”, ama hiç gitmedim kendiliğimden ihtiyaç duymadım. (İstanbul, erkek, 16-18)

“Öğretmenlerle ilişkiler” bölümünde anlatıldığı gibi, bazı öğrenciler sınıf, bölüm ya da çeşitli alan dersi öğretmenleriyle samimi ilişkiler kurduklarını belirtmişlerdir. Benzer biçimde, rehber öğretmenlerle paylaşımdan söz edildiğinde, rehber hocasından çok, kendini yakın hissettiği öğretmenle konuşmayı tercih edeceğini anlatan öğrenciler olmuştur.

Rehber hocası diye ona gidip sorunlarımı anlatacağım diye bir şey yok ki. Benim kafam hangisine yattıysa ben ona giderim yani. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

F. Okuldaki Sosyal Olanaklar, Okulun Fiziki Yapısından Memnuniyet

Okuldaki sosyal olanaklardan ve okulun fiziki yapısından memnuniyet düzeyinin genel olarak düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu bölümde, önce bu bakımdan olumlu izlenime sahip öğrencilerin fikirlerine, sonrasında ise şikâyetlere yer verilecektir. Temizlik memnuniyeti belirleyen önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Okulun temizliği konusunda olumlu görüşleri olan bir öğrenci ise, bunu kendi çabalarıyla sağladıklarını anlatmıştır.

Bizim bahçemiz çok güzeldi. Hala hayran olurum o bahçeye. Öyle çok gezemedik ama çok güzel bir bahçeydi. Mesela ben öyle her yerde tuvalete filan giremem, öyle takıntılarım var ama bizim okulun hem çok rahat, temiz, zaten temizlikçiler olsun sürekli bir şeyler yapıyor. Yemekleri filan iyi. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Temizlik konusu açıldı galiba. Biz beyaz bayrak aldık, zaten temizliğin simgesi galiba. Biz zaten kendimiz üye olduk kızlar arasında. Okulumuzu kendimiz baştan sona kadar duvarlarını, pencerelerini hepsini biz kendimiz temizledik. Nereden baksan 50-60 sınıf. Sonunda beyaz bayrak aldık. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Tuvaleti en temiz okul seçildi geçen sene. (Trabzon, erkek, 12-15)

Yukarıdaki örneklerin aksine, çoğu toplantıda öğrenciler okulun fiziksel yapısından ve özellikle de tuvaletlerinin temiz olmamasından yakınmıştır. Tuvaletlerdeki hijyen sorununun önemli bir bölümü tuvaletlerde sigara içilmesinden kaynaklanmaktadır. Sigaradan bağımsız olarak ciddi bir temizlik sorunu da vardır.

Tuvaletler çok pis hiç bakılmıyor tuvaletlere. Çoğu okulun öyle, tek bizim okulun değil. Aynı okuldayız. Çok pis, bakılmıyor. Lavabodan çıktıktan sonra, orada bir sıvı sabun bile yok. İçeride maşrapa filan olsun, bunlar yok, çok pis. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Bizim okulun tuvaletlerinin kapısı bile yok hocam. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Tuvalet kağıdı falan olmuyor zaten. Kendin götürüyorsun. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Öğretmenler tuvaletine gösterilen özen öğrenci tuvaletine gösterilmiyor. Öğretmenler tuvaletine selpak koyuluyor bize koyulmuyor. Biz de mecburen öğretmenler tuvaletinden koparıyoruz, alıyoruz.” (*Trabzon, erkek, 12-15*)

[Tuvalette] Sabun bile yok. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Ben sıralardan şikayetçiyim. Sıralarda hep çizik vardı. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bizim okulda ben bir şeyi, iki şeyi sevmem: sınıfın temiz olmaması ve lavabolarımızın temiz olmamasını sevmem. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bizim okulun bahçesi falan fazla geniş değildi. Arkasında spor, futbol sahası yapılacaktı. Dört-beş senedir bekletiliyor. Tuvaletlerinde tuvalet kağıdı yok. Sabunları falan hep kırık dökük, yani, öğretmenler normal... (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Bizim lavabolarımız çok kötü. Pislik açısından değil. Lavabolarda milyonlarca erkek numarası var. Her yere kalemle yazmışlar. (*Trabzon, kız, 16-18*)

İstanbul'da kızlarla yapılan toplantıda, tuvaletlerin bakımsız oluşu okulun yoksulluğuyla açıklanmış ve temizlik işçilerinin maaşlarından memnun olmadığı için işten çıkmasına bağlanmıştır. Yukarıda nasıl öğrencilere okulu temizleme görevi düşmüşse, bu alıntıda da tuvaletlerin temizliğini sağlamak için öğrencilerden maddi yardım beklendiği anlatılmıştır.

Bizim okulun temizlikçileri de bazen çıkıyor, maaşı çok az olduğu için. Öyle pis kalıyordu. Müdür de bizden para istiyordu, hani, “temizlikçinin çıkmamasını istiyorsanız para verin, tuvaletleriniz pis kalmayın” falan diye. Biz de yani vermek zorunda değiliz, okulun kendi şeyi diye... Bazen veriyorduk, öyle yani, temizlikçinin çıkmaması için para veriyorduk biz, tuvalet temiz kalsın diye. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Okulun fiziksel yapısına ilişkin memnuniyetsizlik sadece tuvaletlerle sınırlı kalmamaktadır. Öğrenciler, okullarındaki sosyal olanakların yetersizliğinden de epeyce şikayet etmiş, olumsuz izlenimlerini dile getirmişlerdir. Bu hoşnutsuzluklar bazen yine hijyen sorunlarından dolayı olabildiği gibi, bazı durumlarda tesis yetersizliğinden, bazı okullarda ise yoğun öğrenci nüfusundan kaynaklanmaktadır.

Bizim çok kötü. Kantin var mesela kirden geçilmez. Dönerleri filan da yenmez. Hepsi kirlidir, mermerin üzerinde ekmek keserler. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bizim okulda futbol sahası bile yok. Biz bu sene tiyatro oynadık, hazırladık bir öğretmenimizle birlikte. Ama hani bizim okulun yetersizliğinden kaynaklı, küçük bir salon var, ama ekip de kalabalık olduğundan orası yetersiz geldi. Bir gün başka bir okulda çalıştık, ondan sonraki gün başka bir okulda yaptık, en son oynadığımız gün

başka apayrı bir okulda oynadık. Yani böyle göçebe gibi...600 kişilik bizim okul, toplasan, mesela törenler falan olduğunda sıkışıyordun bahçede. En başta bir bina yapmışlar bahçesi büyükmüş, sonra o binanın yerine onun kadar büyüklüğünde başka bir bina yapmışlar, şu kadarcık bir bahçesi kalmış. Törenlerde falan... Bunun yanında kantin de yapmışlar bahçenin içine. Kantin de mesela, 60 dakikalık öğle aramız var, yarım saat ancak bir şey alabiliyorsun. Çok aşırı derecede kalabalık. (İzmir, erkek, 16-18)

Çok kötü bizim okul da laboratuvar yok, spor salonu hiçbir şey yok ve hiç böyle gezi falan düzenlenmiyor. Çok kalabalıkmışız o yüzdenmiş. Bizim tek şeyimiz...arada AKM'ye gidiyorum. Forum bizim okuldan yürüyerek çok yakın. O kadar yani... (İzmir, kız, 16-18)

İlkokulda benim okulum...Ankara'daki en büyük spor salonuna sahipti. Buraya geldim, sığınakta spor yapmaya çalışıyoruz kışın. (Ankara, erkek, 16-18)

Bizim okulda ne kütüphane var ne spor salonu var. Bahçesi çok küçük. (Mersin, erkek, 12-15)

Okullarda bir dizi imkanların olmayışının yanı sıra, olup da kullanılmama durumuyla da karşılaşılmıştır. Aşağıdaki örneklerde öğrenciler, var olan olanak ya da kaynakları kullanamamaktan, bunun için "dil dökmek" zorunda kaldıklarından ya da tümünden ulaşımalarının engellediğinden şikâyet etmektedir. Okuldaki imkanlar söz konusu olduğunda, öğrencilerin, internet denetlenmesinden de rahatsız olabildikleri görülmüştür.

Bizde şey var, nasıl söyleyeyim, bir şey araştırma yapacaktık işte, bilgisayar odalarımız var ama kullanamıyoruz... Sürekli açık olmuyor, açmak için hocayı arayıp bulacaksın, anahtar...O biraz komik, yani zor oluyor. Bilgi işlem odamız var iki tane, ama hiçbir zaman biz kullanamadık. (Trabzon, kız, 16-18)

Var gerçi ama her istediğimiz anda ulaşamıyoruz ona. Voleybol filemiz var. Onun için beden öğretmenine baya bir dil dökeceksin, "hocam oynayabilir miyiz, n'olur, lütfen" diye... Ona zaten yalvarana kadar süre gidiyor. Hani o sürekli asılı olmuyor. (Trabzon, kız, 16-18)

İnternet var da internetten sadece Google'a girmeye planlanmış böyle. Sadece Google'a giriyorsun ama başka bir yer yok. Bir şey sorgulayana kadar öyle bir saat geçiyor zaten girmek de istemiyorsun. (Ankara, erkek, 16-18)

Gerek öğretmenlerle ilişkiler, gerek temizlik konusunda anlatılanlar önemli bir konuyu gündeme getirmektedir. Öğrenciler tam olarak ifade edemeseler de, temel ihtiyaçlarından birinin, belki en önemlisinin, saygı görmek olduğu anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenlerin davranışları ve öğrencilere "reva görülen" temizlik koşulları söz konusu olduğunda, verdikleri tepkinin de çok yadırganmaması gerektiği söylenebilir. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin ve çocuklara sunulan olanakların, daha doğrusu var olan olanakların sunulma biçiminin, ayrıntılı bir biçimde çözümlenmesi yararlı olacaktır.

G. Güvenlik

Okulla ilgili en büyük sorunlardan birinin okul içi ve çevresindeki güvenliktir. Bazı öğrencilerin anlatmasına göre okulun güvenli bir yer olduğu anlaşılır. Ancak, okulun dışına adım atılır atılmaz fiziksel şiddet, kavga, taciz ve uyuşturucu satılması gibi olumsuz koşullar öğrencileri beklemektedir. Bununla birlikte, okulun içinde de, öğrenciler arasında, öğrenciden öğretmene yönelik ya da idareciden öğrenciye yönelik ciddi boyutta şiddet eylemleri gerçekleştiği anlatılmıştır. Öğrencilerin bazıları bu konuda şikâyetlerini belirtirken, diğerleri ise işi şakaya vurarak, bu gibi durumlara alıştıklarını, kavga ve dövüşler "dersi kaynatmaya" yaradığı için de şikâyetleri olmadığını söylemiştir. Her şekilde, okullardaki güvenlik, huzur ve nizam konusu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada, okul içindeki ve okul dışındaki güvenlik konusu iki bölüme ayrılarak incelenmiştir.

1. Okul İçi Güvenlik Sorunları

Okulların içinde güvenlik sorunlarına neden olan bir durum öğrenciler arasında gruplaşma ve çeteleşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeteler ya da huzursuzluk yaratan gruplar kız ya da erkeklerden oluşabilmektedir. Sakıncalı davranışlar ise, okula zarar vermek, zorbalıkla küçükleri sindirmek ya da paralarını almaktan, şehrin geneline korku yaymaya kadar gitmektedir. Aşağıda anlatılanlar öğrencilerin bu tür gruplaşmalar yüzünden hissettikleri mağduriyeti açıklamaktadır.

Üç kişiler. Tüm okul onları tanır mesela. Adını, kızların özgeçmişini bile biliyoruz. Normalde erkeklerden korkulur ama bizde üç kişilik bir çetemiz var okula hakim. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben ticaret lisesinde okudum. İlk başladığımda bellerinde silahla, bıçakla gezen kişiler vardı. Okulu bitirmeme iki sınıfım kalmıştı galiba o zaman biraz daha temizlenmiş durumdaydı ama yine de gruplaşmalar çok. Pislik olan... okullar bellidir. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben [şiddete] maruz kaldım. Bir ara büyük abiler beni dövmüştü. Yani paramı çalmışlardı... Tuvalette sıkıştırmışlardı, beni dövmüşlerdi, paramı çalmışlardı, yanımda bayağı bir para vardı, o okul...şey parasını vermek için...sıkıştırmışlardı, dövmüşlerdi. (*Mersin, erkek, 12-15*)

...bizim okulda böyle taraftar “çılğınlar” gibi bir şey var, yıkıyorlar okulu, bağırıyolar, “Trabzon, Trabzon” diye, kapı kırıldı bizim sınıfın kapısı kırıldı, ben de o alanda işte bulunuyorken hoca hep birlikte aldı bizi... ben orada bir şey yapmıyor iken...(*Trabzon, erkek, 12-15*)

Öyle oluyor genelde. Bir arabesk rap dinleyenler var... Bir onların tayfası var bir de genelde Türk şarkıcıları ya da yabancı şarkıları dinleyen gençler oluyor. Bu iki grup arasında genelde hep çatışma çıkıyor. Bazen lafla oluyor. Okullarda gruplaşmalar oluyor. Cumhuriyet Caddesi'n-

de örneğin Çaykara gençlik diye bir grup var... Cumhuriyet Caddesi'ne zaten, abimizin dediği gibi, ben de hiç çıkmıyorum. Çünkü ne olur ne olmaz hepsinin elinde jilet, kollar filan. Her an caddede aralarına düşme ihtimali yüksek. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Okul içinde öğrenciler arasında gelişen ve gruplaşmayla bağlantılı şiddet eylemleri içki, sigara ve bazı durumlarda uyuşturucu kullanımıyla birlikte görülmektedir. Diyarbakır'dan bir katılımcı, bunu şu şekilde dile getirmiştir:

Uyuşturucu değil ama demin bahsettiğim çete okula içki getiriyordu. Zaten aralarına giremiyorsun ki kokusundan, sigara kokusundan... Lavabomuz biraz geniş olduğu için ilk bölümde bir ayna var, diğeri el yıkama, diğeri de tuvaletler. İşte o tuvaletlere girip, kapıyı kapatıp sigara içiyorlar. Ben zaten çok rahatsız olurum o kokudan. İşte müdür yardımcısı bile hiçbir şey yapamıyorlar. Artık öyle bir şey olmuş ki cezası olduğu için sigara içenin ailesini çağırıyor, 100 liraya yakın bir ücret alıyor. Bunlar zengin de oldukları için etkilemiyor... (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Okullarda çıkan kavgaların nedeni genellikle “kız” ya da “erkek meselesi” diye adlandırılmaktadır. Futbol maçı sonrası tartışmaların, ya da bir bakış bile öğrenciler arasında kavgaya neden olabilmektedir. Bu kavgaların fiziksel boyutu ve bazı durumlarda bıçakların çekilmesi düşündürücüdür.

Çoğunlukla erkek meselesinden dolayı kavga ediyorlar. Çoğunlukla ondan. Ya da laf atmadan. Senin ona bakman bile onu huylandırıyor. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Kavganın adresi zaten hocam Erzurum'da bizim okul. Tanınmış okul. Genelde sazlı sözlü atışma olmaz da genelde yumruklu, tekmeli. Genelde kantinde olur hocam. Dışarıda olur ya da. Dışarıda olursa Malazgirt Savaşları'na döner ortalık. 200 kişi buradan... (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Mesela kavga filan oldu mu gidiyorlar sınıfı basıyorlar. Hoca bile bir şey diyemiyor onlara ... bir keresinde, bizim sınıfta değil de başka sınıfta hocayı dövdü, çocuğu aldılar gittiler kimse de bir şey diyemedi. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Hemen hemen iki günde bir kavga kesin oluyordu (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Bizim [okul] güvenli değil... Mesela kaç sefer okulda bıçaklanma olayı gerçekleşti. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Bizim okulda da oluyor, sınıflar arası oluyor genelde...futbol maçlarından sonra genelde oluyor, hani "sen bana böyle dedin" falan diye.. Koridor da falan bayağı müdür gelip ayırdı kaç sefer. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Bu tür şiddetle baş etme yöntemleri sorulduğunda, bazı öğrenciler okuldaki güvenlik görevlilerinden ya da güvenlik kameralarından söz etmişlerdir. Ek olarak, okulun yakınında karakol oluşu ya da polisin olaylara müdahale edebilmesi de kavgaları sonlandıran güvenceler olarak anlatılmıştır. Bu yöntemlerin de önleyici olamadığını anlatan gençler, aynı zamanda okul içi disiplin cezalarının da etkisiz olduğunu belirtmişlerdir.

Bizim okulumuzda bir gün çok büyük bir kavga çıkmıştı. Diyebilirim ki okulun erkeklerinin yüzde 80'i, okul bahçesi de büyük olduğundan dolayı, herkes bir tarafta birbirine vuruyordu. 6-7 tane ekip gelmişti. Ekipler dövüşün bitmesini beklediler. Yaklaşık 1,5 saat dövüş sürdü. 10 kişiye yakın kişi hastaneye kaldırıldı. Dövüş bittikten sonra kimi gözlerine kestirdilerse onları alıp götürdüler. Başka da bir şey yapmıyorlar yani. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Bir kere geldi polis bizim okula, hiç güvenli değil... Yani güvenlik zafiyeti var, demiştim inşaat bazı yerleri, çok kör kalıyor tamam kameralar var, hocalar nöbet tutuyor ama vardı yani...Me-

sela biri çekip seni köşeye alır bıçağı saplar yani. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Yani disiplin cezası falan gibi alıyorlar ama onu da artık umursamamaya başlamışlar onlar. Onların hedefi okumak gibi değil zaten, kendileri de söylüyor... (*İstanbul, kız, 12-15*)

Katılımcıların okulda bu tür hoşnutsuzluklar yaşadıklarından şikayet edip edemeyecekleri sorulmuştur. Disiplin cezalarının etkisiz olmasının yanı sıra, öğrenciler, arkadaş baskısı yüzünden de böyle durumlarda seslerini çıkaramadıklarını anlatmışlardır. Dolayısıyla, literatürde geçen "zorbalık sisteminin" sadece fiziksel olarak taciz etme ya da hırsızlık yapma anlamında değil, sosyal açıdan baskı düzleminde de ilerlediği görülmektedir.

Hocam bizim okul biraz daha böyle nezih oluyor da, il dışında biraz daha, ama gene de böyle öğrenciler yok değil. Genelde okulda bazı arkadaşlarımız içki bile içebiliyorlar. O durumda bizim okulumuz. Tuvaletlerde sigara içiyorlar filan. Hocaların gözünden genelde hep kaçıyorlar nasıl oluyorsa. Zaten hocalara şikayet etme falan gibi bir durum da yok arkadaşlık bozulmasın diye. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Mesela biz bazen lavaboya gidiyoruz arkadaşlarla. [Sigara] içen arkadaşlar var kızlar. Onlar mesela içip gidiyorlar bizden önce, arkadan nöbetçi öğretmen geliyor bize diyor "çıkın sigara içmişsiniz"...sanki biz içmişiz gibi. Onlar öyle işten sıyrılıp gidiyorlar. Sorumlusu biz oluyoruz sonra. Bir şey de diyemiyorsun. Çok belalı insanlar. Bıçak taşıyor kız. Ona diyemezsin ki sen böyle yaptın da hoca bizi sorumlu tuttu. Öldürür, paramparça eder yani. O kadar ki gözleri kara kızların. Şimdi erkekler durulmuş, kızlar başlamış bizim okulda. Hiç ben muhatap bile olamıyorum, korkuyorum açıkçası. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Okul içi şiddetin sadece öğrenciler arasında olmadığı, öğretmen ve idarecileri de içerdiği saptan

mıştır. Bu tür şiddet öğretmen ya da idarecilerden öğrencilere yönelik olabildiği gibi, öğrencilerin de öğretmenlerine küfür ettikleri, vurduğu, hatta bıçak çektikleri anlatılmıştır. Bu anlamda, okulda, evde ve çalışma yerinde sorun çözmek ya da iletişim sağlamak için şiddet kullanıldığını gören gençlerin, kendilerinin de birbirleriyle ilgili sorunlarını ifade etmek ya da çözmek için şiddete başvurmaları ayrıca incelenmesi gereken bir konudur. Öğretmen ya da idarecilerin de parçası olduğu fiziksel ve sözel şiddet durumları aşağıdaki biçimde dile getirilmiştir.

Bıçak çekenler. Öğretmenime bile bıçak çekenleri gördüm. Çantasını çalıp, bir de hamileydi öğretmenim....Okuldan mezun olmuş bir öğrenci. Hatta öğretmenim o okuldan tayinini de aldı. Dedi, “yetiştirdiğimiz bir öğrenci, ben kabul edemem. Devlet okulu çok disiplinli olabilir ama ben bunu kabul edemem”, tayinini aldı gitti. (*Di-yarbakır, kız, 16-18*)

Sigara içiyorlar, bazen esrar devreye giriyor. Bir arkadaşımız var, aynı okuldayız, dediğimiz gibi orada çok hoca dövmele oluyor. Geçen sene miydi neydi... silah çekmişti hocaya. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Öğretmen bir defa sinir krizi geçirdi sınıfta. Bil-diğin eli ayağı titredi böyle. Bir tane, aşırı sinirli bir öğretmendi zaten, sonra okuldan tayini çıktı...bir arkadaşımız vardı, onun kravattı gömleğinin üstüne çıkmış diye, bir kaç kere vurdu, sonra sinir krizi geçirdi, adamı geldi başka hocalar falan götürdüler. (*İzmir, kız, 16-18*)

Beni bir kere hoca dövdü. Daha doğrusu bizim bir ilkokul hocamız vardı, çok güzel çocuk dövüyordu. Tutuyordu bizi, bir ayağıyla ayağımıza basıyordu, diğer eliyle elimizden tutuyordu, indiriyordu kaçamıyorduk. (*Mersin, erkek, 12-15*)

[öğretmenin] şöyle bir tane demir cetveli vardı, kafamıza kafamıza geçiriyordu hep. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Mesela bir kere hoca bizim sınıfta birisini tahtaya yapıştırdı. Bir de erkek ya, hani [saçı] birazcık uzundu, makasla kesti çocuğun burasından aşağıya kanlar aktı...Şu arkasını, kuyruğu vardı ya, keserken batırdı, çocuk kanadı. (*Trabzon, kız, 12-15*)

Aşağıdaki alıntılar, şiddetin nasıl öğrenildiğini ve tekrarlanarak yeniden üretildiğini örneklemektedir. Bu alıntılardan birinde katılımcı öğretmenden gördüğü şiddeti şakayla karışık babasından gördüğü şiddetle karşılaştırmaktadır. İkincisinde ise öğrenci, kendi arkadaşıyla olan sorununu fiziksel kavgayla çözmek için müdüründen dayak yediğini anlatmaktadır. Üçüncü alıntıda “hak edene karşı” şiddetin, makul bir cezalandırma yöntemi olarak görülebildiği örneklenmiştir. Dolayısıyla kaba kuvvet bir iletişim, sorun çözme ya da cezalandırma aracı olarak kullanıldıkça, gençler de bu yöntemi tekrarlamaktadır.

Bizim okulda bir tane hoca var, çocuğu tutuyor, dışarı çekiyor, bir dövüyor, bir dövüyor, yani benim babamdan fazla olmasın da işte dövüyor böyle bir güzel. Tekmeyi indiriyor filan böyle. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Ben de bir kere... şiddete maruz kaldım. O da bir arkadaşım vardı, bana çok sıkça bulaşan biriydi. Bir gün sinirlendim dövdüm, o da yedi kişiyle birlikte geldi, hepsini dövdüm. Ondan sonra müdür yardımcısının yanına götürdüler beni, orada [müdür beni] dövdü işte. (*Mersin, erkek, 12-15*)

[Öğretmen öğrenciyi] dövsün. Çünkü bizim bir arkadaş vardı mesela, [öğretmen ona] vurmuştu. Yani yavaş vurmuş galiba. [Arkadaş] yerine geçti... “acımadı” diye arka taraftan sesleniyordu. Tekrar çağırıyordu, [öğretmen] dövüyordu.” (*Ankara, erkek, 16-18*)

Bu örneklerle birlikte, okulda kendini güvende hissettiğini anlatan, fiziksel şiddetle karşılaşmadığını söyleyen katılımcılar da olmuştur.

Ben de Anadolu Lisesi'nde okuyorum... Anlattıkça onlar şaşırıyorum, hiç böyle bir şey yok bizim okullarımızda. Yani genelde hani dedikleri gibi, ayrımcılık olur mesela, bir öğrenciyle bir öğrenci arasında. Öğretmen birilerini daha çok sevdiği için onlara daha iyi davranır, bunlar her okulda oluyor, biliyorum ama, bu kadarı yok yani... Öğretmen bir şiddet gösterecek falan, öyle bir şey bizim okulda olsa o öğretmeni direkt okuldan atarlar... bizim okulda hiç yani, düzen diye bir şey var yani. "Bunu yapamazsın" der, yapamazsın. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Okul içi güvenlik sorunlarının ciddidir. Ancak, öğrenciler okul çıkışlarında, yani okullarının çevresinde daha da ciddi şiddet olaylarıyla karşılaştıklarını anlatmışlardır.

2. Okul Çevresi Güvenlik Sorunları

Diyarbakır'da bir kız öğrenci, yukarıda anlatılan okul-içi sorunlarla karşılaşmadığını, okulda herkesin birbirini uzun senelerdir tanıdığını ve iyi geçindiğini anlatmıştır. Ancak, bu gibi huzurlu bir okul ortamında bile okul çıkışlarında sözlü taciz, sigara içerek kötü örnek olma gibi sorunlar yaşandığı belirtilmiştir.

Bizde genelde okulda hemen hemen herkes birbirini tanır. Çünkü ilkokul arkadaşları genelde... bizim orada bir-iki tane ilkokul vardır. Onlardan mezun olanların hepsi [aynı liseye] geldi. Hemen hepimiz birbirimizi tanıdığımız için sorun olmuyordu. Tek sorun dışarıdan gelen öğrenciler. Hani okumayan ama okulun önünde olan öğrenciler çok sorun yaratıyor...Mesela onların sigara içmesi, bize laf atması bunların hepsi başlı başına bir sorundur. Onun dışında okul içinde herhangi bir sorun yoktu. Çünkü herkes birbirine kardeş, abla, arkadaş gözüyle bakıyordu. Öğretmenlerimizin de zaten hepsi Diyarbakırlı olduğu için, bu çevreden yetişmiş öğretmenler olduğu için bizi anlıyorlardı. Aile yapımızı falan bildikleri için daha anlayışlı davranıyorlardı. Tek sorun okul dışındaki öğrencilerdi. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Okul çıkışlarında bu gibi sözlü taciz ya da sigara içme durumları olduğu gibi, fiziksel şiddet ya da öğrencilere uyuşturucu satmaya çalışan insanların da olabildiği anlatılmıştır. Öğrencilerin bu gibi durumlardan şikayet etmesine rağmen, genel olarak durumu kabullenmiş oldukları, şaşırılmayarak ve sakince bu olayları anlattıkları gözlenmiştir. Bu alıntılar, şiddetin günlük hayatta gitgide olağanlaşma tehlikesine ve okul çevresinin de şiddetin banalleşmesine katkıda bulunma durumuna işaret etmektedir.

Bizden genelde okulun içinde değil de dışında, okula girerken ve çıkarken bayağı sorun oluyordu çünkü okulun kapısının önünde bekliyorlardı. Kaldırımı resmen işgal etmişlerdi, aralarından geçmek zorunda kalıyorduk... Bir şey yapmıyorlar zaten yiyecek gibi bakmaları bile yetiyor. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Oldu mesela 70-80 kişilik bir grup, hemen yanında park var orada, kavga ettiği oldu şahit oldum, çocuğun biri hastanelik oldu. Kimse de bir şey yapamadı. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Okulumuzun çevresi kötü bizim, genelde okul iyi, ama okulun çevresi çok kötü. Hem yolu kötü, hem çevrede yaşayan insanlar. Okuldan çıkar çıkmaz direkt bir serseri grubu karşılıyor seni, işte laf atmaya başlıyor ya da küfür ediyorlar, orada çok kavgalar oluyor. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Bir tane adam var. Hap satıyormuş, öyle duydum. Ben bilmiyorum ama biz servis bekliyoruz, kapının önünde duruyor. Sonradan şikâyetle bulunmuşlar ama adam da bir değişik. Hap satıyormuş... Sonradan para topladılar bizden şey tuttular, polis kapının önüne. Sonra polis geldi zaten ben o okuldan ayrıldım. (*Erzurum, kız, 16-18*) Okul çevresi geçen seneye kadar çok çok kötüydü. Bıçaklanma olsun, uyuşturucu satanlar olsun, çok vardı böyle insanlar, ama şu anda temizlediler. Okullar başladığında sivil polisler zaten okulumuzun önünde var, güvenlik açısından çok iyi okul. Yani geçen seneye kadar kötüydü, bu sene iyi. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Ankara'dan bir katılımcının aşağıdaki sözleri, okul çıkışlarındaki şiddet olaylarının ne kadar olağanlaştığını ve öğrenciler tarafından sıradan karşılandığını örneklemektedir.

Şöyle diyelim mesela birine sataştınız ya, direkt hemen bir toplaşma oluyor okulda, okul çıkışı savaş. Son zamanlarda zaten jandarma gelmeye başladı. Her şey normal. Servise binip gidiyorum ben. (Ankara, erkek, 16-18)

Okul çevresinde karşılaşılan sigara, alkol ve uyuşturucu gerçeği, gençlerin hayatlarının geri kalanında da rol oynamaktadır. Odak grup toplantılarında, gençlerin çok yaygın olarak sigara içtikleri anlatılmış ve gözlemlenmiştir. Öyle ki, bazı 16-18 yaş toplantılarında sigara molası için ara verilmesi talep edilmiştir. Aşağıdaki bölümde öncelikle sigara, sonrasında da ergenlerin alkol ve uyuşturucu ile olan ilişkileri anlatılmıştır.

H. Sigara, Alkol, Uyuşturucu

1. Sigara

Beklenebileceği gibi gençler genel olarak ailelerinden gizli bir şekilde sigara içmektedir. Dolayısıyla, sigara içme ya da sigara içerken yakalanma konusu aile içinde önemli bir yer almaktadır. Nitel çalışmanın dikkat çekici bir bulgusu ise, yaygınlığına ilişkin bir şey söylenemese de, okullarda sigara tüketiminin küçümsenemeyeceği yönündedir. Sigara içtiği için cezalandırılan öğrenciler olabildiği gibi, çoğu zaman öğrencilerin bu davranışına göz yumulduğu ifade edilmiştir.

Günlük ceza ya da yaptırımlar uygulansa bile, öğrencilerin davranışını değiştirmeye yönelik köklü çözümler üretilmemektedir. İzmir'de bir öğrenci, okulda sigara içmeyi "işin zevkli kısmı" olarak dile getirmiş ve bu şekilde yasaklanan bir şeyi yapmanın nasıl heyecan ve eğlence sağladığını belirtmiştir.

Bazı öğrenciler, sigara konusu konuşulurken de okullarındaki kamera sisteminden söz etmiş, ancak bu gözetleme sisteminin de etkili olmadığını anlatmışlardır. Hatta, bazı öğrenciler, öğretmenlerin kendileri rahatça sigara içebilmek için, okuldaki kamera sistemini sabote ettiğini anlatmıştır.

Bizimkiler kamera takmışlar tuvalete. İçenleri yakalıyorlar, ailelerini arıyorlar. (Ankara, erkek, 16-18)

Bizim okul her tarafı kameralı, tuvaletler hariç, ama hocalar tutmuş sensörleri kapatmış artık kameralar çalışıyor mu bilmiyorum. Hocaların koridorlarda sigara içtiğini çok gördüm, müdürün. Müdür sürekli sigara içiyor, odasında içiyor hiç sorun değil yani onun için. (Erzurum, erkek, 16-18)

Bizim okulda sigara, tuvaletlerde çok içen var. Mesela ben tuvaletteydim biri yanda sigara içiyordu. Bir an korktum hoca geldi dedim şimdi bana kaldı olay. Mesela hiç hoş bir olay değil tuvalette sigara içilmesi. Dışarıda içilince de hocalar görüyor. Tuvalete biri giriyor sigara içmeye, öbürü koridora bakıyor. Operasyon yapıyorlar. (Erzurum, erkek, 16-18)

Bizim okulda ses kaydedici koymuşlar tuvaletlere. (Trabzon, erkek, 12-15)

Bizim okulun idaresinin önemseyeceğini pek sanmıyorum. Pek ilgili değil de, MEB'e bir dilekçe bir şey yazarak belki... Bizim okulda madde değil daha çok sigara şeyi var. Uyuşturucu değil de sigara satmaya çalışan var. (İstanbul, kız, 12-15)

Bir arkadaşım sigara içiyordu, şikâyet ettim ama hiçbir şey olmadı. (Erzurum, kız, 16-18)

Okullarda sigara içiliyor olması, tuvaletler başta olmak üzere, okulun fiziksel olanaklarını da etkilemektedir. Bazı öğrenciler tuvaletlerdeki koku, dumanın, sigara pisliğinden şikâyetçi olmuştur. Diğerleri ise okullarında özel, formel ya da enformel sigara içme alanları olduğundan söz etmiştir. Okullarından bina, sosyal imkan, fiziksel görünüş açısından memnun olup olmadıkları sorulduğunda, öğrencilerin doğrudan tuvaletlerden ve bununla ilişkili olarak sigara içiliyor olmasından söz etmesi dikkat çekicidir.

Hocam hiç memnun değiliz. Başta tuvaletler hocam. Tuvalet artık tuvalet maksadıyla kullanılmıyor, sigara içilen bir alan olarak kullanılıyor. Duvarlara hep sigaranın külleriyle kendi isimlerini yazıyorlar. (Erzurum, erkek, 16-18)

Bizde Lise 4'te, lise sonlar için ortada bir alan yaptılar okulun ortasında. Makine bölümü falan var orada. Orada lise 4'lere serbest sigara içmek. Lise sonlara belli bir bölgede serbest. Açık alan, küçük bir bahçe var kafeterya, yemekhanenin yanında. Serbest orada içmek. Ondan aşağısı için yok sadece lise sonlar için. (Ankara, erkek, 16-18) Ya mesela bizim okulun bahçesinde küçük bir kulübe var genelde herkes orada içiyor yani. (Ankara, erkek, 16-18)

Bizim okulda tuvaletler sorun. Sigara kokuyor. Benim çevrem hemen hemen yüzde 95'i sigara kullanıyor. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Mahallede çok var. Bizim okulun içinde de var olduğunu düşünüyorum ben açıkçası, kesin vardır. Yangın merdivenlerinde sigara içenler, lavabolarda sigara içenler... Bahçede bile içen vardı, yakalandı. (Trabzon, kız, 16-18)

Tuvaletlerde sigara içilmesini önlemek için bazı okullarda birçok tuvaletin kilitli olduğu, bazı yerlerde ise öğretmenlerin tuvaletin kapısındaki camları kırarak içeriye girmeye çalıştığı belirtilmiştir. Bu yöntemlerin sigara içmeyi engellemekten çok, zaten şikâyet edilen okulun fiziksel görüntüsünü ve tuvaletlerinin durumunu daha da kötüleştirdiği anlaşılmaktadır.

Bizim okulda tuvaletler çok kötü. Zaten hocalar camları kırıyor. Tuvaletin kapısının camı var... Sigara içiyorlar. Kapıyı sürgülüyorlar, hoca da tıklatıyor, şey yapıyor anlıyor, o yüzden camı kırıyorlar, sigara içen varsa gözükmüyor zaten. (Mersin, erkek, 12-15)

...tuvaletler mesela yetersiz kilitliyordular sigara içiyoruz diye... Ben genelde okulun görevlilerinden anahtar alıp kilitli yerde sigara içtim...

Bizim okulda altı tuvalet var. Üçü kilitli oluyor du oraya kimseye çıkmıyordu, herkes ile aram iyi orada içiyorum sigaramı. (İstanbul, erkek, 16-18)

Bizde de aynı mesela okulda 10 tane tuvalet varsa 5 tanesi kilitliydi. (İstanbul, erkek, 16-18)

Çevrede sigara içilmesinin gençleri nasıl etkilediğini, İstanbul'dan bir katılımcı "özenme" kelimesini kullanarak anlatmıştır. Aşağıdaki alıntı, literatürde geçen ve günlük hayatta da karşımıza çıkan özenme ve merak etme yüzünden sigaraya başlama durumunu örneklemektedir. Ek olarak, sadece özenmenin değil, arkadaş baskısı ve zorbalığının da gençleri sigara içmeye ya da denemeye ittiği anlatılmıştır.

Benim çoğu arkadaşım, "bana da verin hani ben de bir tadına bakayım", hani bir özenme falan gibi olayları var. Daha çok... merak ediyor, "ben de bir içeyim" falan gibisinden. Çoğu arkadaşım öyle. İçenlere özenir yani, "biz de gidelim" falan diye. (İstanbul, kız, 16-18)

Neden kötü... ortam olsun, zaten o ortamdan akıllanmışım yani. Beni baya bir, yani nasıl anlatsam, kızdı, arkadaşım, sigara içerdi. Beni zorla... içtirirdi bana, özentisi falan yapardı. Öyle bir sorunlarım çıktı ama. Ta ki doğru kişiyi bulana kadar. Onu da buldum şimdi. (Trabzon, kız, 16-18)

Benim önceden arkadaş çevrem hep sigara içtiği için, o zaman ben de başlamıştım. Tabii şimdi o arkadaşlarımı bıraktım. Ama hala sigara içiyorum. Şimdi sigara içmeyen arkadaşlarım var. Onlarla beraber takılıyorum, onlar diyor, "içme" falan diyorlar ama içiyoruz yani. (Mersin, erkek, 12-15)

Arkadaş baskısı ve arkadaşların davranışlarına özenme yaygın olarak karşımıza çıkmasına rağmen, bunlardan etkilenmediğini söyleyen katılımcılar da olmuştur. Aşağıdaki alıntı buna bir örnektir.

Benim birkaç arkadaşım sigara içiyor, esrar içiyor. Bana da tavsiye ediyorlar, ben ama, içmiyorum. Bazıları için özentidir, veya tadına bakma falan, hiç şey yapmadım, istemiyorum da. Bugüne kadar ağzıma ne sigara ne de bira aldım arkadaşlarımla söylemesiyle. (*Mersin, erkek, 12-15*)

...Yani sonuçta şu anda arkadaş çevremde herkes sigara içiyor ama ben kullanmıyorum. Yani etkileyecek olsalar ben de içerdim yani. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Odak grup toplantılarına katılan gençler, sigaranın yanı sıra, alkol ve uyuşturucu kullanımından da söz etmiştir. Alkolden daha az bahsedilmesine rağmen, uyuşturucu, özellikle de esrar kullanımını birden çok şehirde karşımıza çıkmaktadır.

2. Alkol ve Uyuşturucu

Gençler arasında uyuşturucu kullanıldığına ilişkin anlatımlar, hemen hemen her toplantıda karşımıza çıkmıştır. Az sayıda kullandığını ifade eden genç olmasına rağmen, etrafında bu gibi durumlarla karşılaştığını söyleyen daha çok katılımcı olmuştur. Uyuşturucuya dair, gençler arasında iki tutumun yaygın olduğu görülmüştür. Öncelikle, bazı katılımcılar, uyuşturucu kullanan insanlar konusunda bir şey yapılamayacağını, onların telkin yoluyla davranışlarını değiştirmeyeceklerini söylemiştir. Öte yandan gençlerin alkol ve uyuşturucu konusunda olumsuz ahlaki yargılara sahip olduğu görülmüştür. Ek olarak, sigara ve alkol kullanımına hem kızlarda hem de erkeklerde rastlanırken, uyuşturucu söz konusu olduğunda, bu maddelerin kullanımının erkekler arasında daha yaygın olduğu fark edilmiştir.

Bizim şimdi olduğumuz ortam çok pisti. Her şey...Esrar içiyoruz...Yani en düşüğü esrardan yani başlıyor...Yani ne diyeyim şimdi.. Çoğu arkadaşımız mesela o esrara mahkûm olmuş, yani her zaman esrar. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Hani hocam içiyorsa içiyordur ben sadece "içme" derim... Hani içiyorsa ne desen boştur hani. Mesela dediği gibi, esrar kullanan birine "esrar kullanma" derse, adamın sorunları vardır içiyordur, desen de takmaz seni. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Başka yerlerde de oluyor hocam yani genelde nezih mahallelerin parklarında bile bunlardan oluyor. Balisi, eroini filan da var bunların... O yüzden parklara da gidemiyoruz. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

[Esrar] kullanan arkadaşlarım var mesela yakın değilimdir arkadaşımıdır "kullanma" derim ya da madde kullanımından torbacılığa geçen bir sürü arkadaşım [var]...Tuzla, İçerenköy olsun, "yapma" derim. "İşte hayat bizi böyle getirdi, benim şeyime karışmayın" der "bana ne" derim ben de. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Madde kullanan var benim arkadaşım... Nasıl tepki alıyor? "Allah belanı versin kullanma şunu" falan diye. Ben de bir iki sefer kullandım, çok mantıklı bir şey değil. Tadı da değişik. Alkol, sigara onları kullanan arkadaşlarım... Rahatım ben o konularda, ben uyardım kimseyi kendi seçimi sonuçta. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Mesela soğutucu diye bir şey varmış, onu çekiyorlarmış bir de. O mesela öyle aralarında gidiyorlardı, soğutucu getirmişler falan. (*İzmir, kız, 16-18*)

Mesela bizim okulda tuvalette bile esrar içtikleri oluyor yani görüyorum ben. Votka falan da içiyorlardı yani herkese ikram ediyorlardı falan. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Bizim okullarımız hani hiç böyle talebesinden dolayı kötü. Yani hiç düzgün konuşan yok ki yani. Balicisinden tut esrarcısına kadar hepsi var okullarda. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Yukarıda sunulan bazı alıntılardan anlaşılabilirdiği gibi, birtakım sözlü ve fiziksel şiddet olayları ve okullarda sigara, alkol, uyuşturucu kullanımı da iç içe geçmiş durumdadır. Birbirine sebep olduğunu iddia etmek zor olsa da, bahsettiğimiz alışkanlıkların şiddet içeren durumlarla koşut gittiği, öğrenciler tarafından da bu şekilde algılandığı anlaşılmaktadır. Üstelik, bu koşutluk kendini önlemler konusunda da göstermektedir. Örneğin, İzmir toplantısında yukarıdaki davranışları önlemek için neler yapılabildiği

sorulduğunda, “döveceksin gerekirse” biçiminde bir yanıt alınmıştır. Kaba kuvvetle sorun çözme fikrinin yaygınlığı, bu biçimde tekrar karşımıza çıkmaktadır.

Okul içinde lavaboda bana bıçak çekmişlerdi, ben de korktum, çılgınlık attım. (Mersin, erkek, 12-15)

Moderatör: Niye bıçak çektiler peki? Öğrenci miydi, bıçak çeken?

Esrar içiyordu o da filan, arkada. Korktum ben de çılgınlık attım. Hatta bana saptlamaya çalıştı. Attı, kenara çekildim, hemen koştum müdürü çağırdım. Tuvalette yakaladılar okuldan attılar, polise verdiler. (Mersin, erkek, 12-15)

Şöyle bir şey var, mesela Lise 4 okuyacağız biz, çoğu Lise 1’è yeni gelen çocuklar olacak, onlarla baya fiziki ve yaş farkı var yani. O ister istemez seni örnek alıyor. Sen, atıyorum, sınıfta esrar sarsan o da gelip baksa, Lise 4’è geldiğinde... Lise 4’è gelmenin esrar sarmak olduğunu ister istemez kafasına yatacak. Ve saracak yani. En azından müdahale edemesen bile sardırılmayacaksın okulda. (İzmir, erkek, 16-18)

Moderatör: Bunu kime anlatabilirsin mesela?

Kendin çözersin. (İzmir, erkek, 16-18)

Moderatör: Başka kime danışırsın?

Döveceksin gerekirse. (İzmir, erkek, 16-18)

Sözlü ve fiziksel şiddetin yaygınlığı, esrar içen insana karışılmayacağı düşüncesinin birden çok kere karşımıza çıkmasına rağmen, bu gençlerin başka türlü bir ilgiye ihtiyacı olduğu düşüncesi de dile getirilmiştir.

Hayır, şöyle bir şey var, esrar sarıyor diye kimseyi okuldan atamazsın. Demek ki, hani yanlış bir yere gitmiş, yanlış bir yerde, ne şekilde başladığını bilmiyorsun çünkü şu an onun, döverek ya da okuldan

atarak yapamazsın ki. Ona yardımcı olman gerekir. Belki kimse elinden tutmadığı için, herkes dövdüğü için belki o öyle bir... (İzmir, erkek, 16-18)

III. SOSYAL HAYAT

Bu bölümde gençlerin sosyal hayatlarının bileşenleri olan boş zaman etkinlikleri, arkadaş çevreleri ve ilişkileri tartışılmıştır. Gençlerin sosyalleşmesinin önemli bir bölümü internet üzerinden olmaktadır. Dolayısıyla teknoloji, internet ve sosyal medyaya ilişkin görüş ve deneyimler bu bölümde aktarılmıştır. Ek olarak, gençlerin ergenlik döneminde deneyimlediği fiziksel ve psikolojik değişimler ve cinsel hayatla ilgili bilgilendirmeleri sosyal hayat ve ilişkilerini etkilemektedir. Son olarak, gençlerin, özellikle de kızların, bir “sosyal çevre baskısı”ndan söz ettiği görülmüştür. Bu konular da bu bölümde sunulmuştur.

A. Boş Zaman Etkinlikleri ve Arkadaş Çevresi

Ergenlikle ilgili literatürde sıkça söz edilen bir durum, gençlerin bu dönemde anne-babalarından uzaklaşıp, özellikle de boş zamanlarını arkadaşlarıyla geçirmeye yönelmesidir. Grup toplantılarında ailesiyle vakit geçirdiğini anlatan katılımcılar olmuş olsa da, bu geçirilen zamanın sadece “aynı çatı altında var olma” biçiminde olduğu anlaşılmıştır. Aileyle birlikte “kaliteli zaman geçirme” fazla yaygın değildir. Arkadaşlar söz konusu olduğunda ise, boş zaman etkinlikleri az da olsa çeşitlenmektedir. Öne çıkan belli başlı uğraşlar, top oynamak ve oyun salonlarına gitmektir. Ek olarak, şehrin mesire yerlerine ya da turistik merkezlerine gitmek ya da arkadaşlarla birlikte kütüphaneye gitmekten de söz edilmiştir.

Ben arkadaşlarımla vakit geçiriyorum, genellikle halı sahada top oynuyoruz. Bizim halı sahanın orayı yıktılar. Eskiden paraylaydı; şimdi orayı yıktıkları için biz kendimiz bedavaya oynuyoruz. Genellikle arkadaşlarla top oynuyoruz. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben de mahalle arkadaşlarıyla internet kafede ya da işte mahallede bazen top oynuyoruz. (Mersin, erkek, 12-15)

Binadaki çocuklarla kafeye gidip counter [Counter Strike oyunu] atıyoruz. (*Trabzon erkek, 12-15*)

Biz Keçi Burcu'na çıkarız. Gitar çalıp şarkı söyleriz. Bowlinge gideriz çok fazla. Kahvaltıya çok gideriz. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben mesela, dershaneden arkadaşım var, iki tane kız arkadaşım...18 yaşına geldim ilk defa Boztepe'ye çıktım onlarla. Hani böyle hiç gitmediğimiz yerlere gidiyoruz, veya sinemaya gidiyoruz. Öyle.. Kütüphaneye gidiyoruz, kitapçıları geziyoruz. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Okul, dersane, çeşitli kurs ya da kulüpler, çalışma yeri, oturulan mahalle, site ya da apartman gençlerin arkadaş çevrelerini oluşturmaktadır. Ek olarak, Facebook gibi sosyal medya siteleri sayesinde de arkadaş edinildiği görülmektedir. Okul bölümünde de söz edildiği gibi, okul arkadaşlıklarının görece yeni olduğu durumlarda, gençler daha eski arkadaşlarına daha çok güvendiklerini belirtmişlerdir.

Arkadaş çevrelerinde farklı bir ilkokuldan kalan arkadaş olabiliyor, işyerinden oluyor, liseden ayrı ayrı görüşmelerimiz oluyor yani. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Okuldan fazla kimseye güven olmuyor. Mesela liseye geçtiğinde yeni tanıyorsun. Dört senede de fazla tanıyamıyorsun. Ama mahallede oldu mu küçüklükten tanıdığım. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

Bir örnekte, katılımcı "site arkadaşlarına" daha çok güvendiğini, onların "anneleri tanıyor" olmasına bağlamıştır. Aşağıda da anlatılacağı gibi, gençler ailelerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerine karıştığını anlatırken, anne-babalarının önemli bir ölçütünün arkadaşları tanıma olduğunu dile getirmiştir. Bu örnekte görüldüğü gibi, aynı ölçüt gencin kendisi için de geçerli olabilmektedir.

Site arkadaşları bence okul arkadaşlarından daha iyi, çünkü site arkadaşlarının annelerini falan tanıyorsun hep ya, o yüzden nasıl bir çocuk, arkadaş olduğunu anlayabiliyorsun. Ailesinden tanıyabiliyorsun. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Bu etkinliklerin yanı sıra, boş zamanlarında evde oturduğunu, bilgisayarda ya da odasında yalnız başına vakit geçirdiğini anlatan gençler de olmuştur.

Ben de boş zamanlarımda evde otururum, TV'ye bakarım, kuşum var kuşlarla ilgilenirim. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bilgisayarında takılıyorum. Ne bileyim ojelerimi sürüyorum saçımı yapıyorum. Odam dağınıksa toplamaya çalışıyorum. Dolabıma bakıyorum zaten dolabımı açamıyorum bile yani. Açıyorum bakıyorum topluyorum, sıkılıyorum geri tepiyorum. Yapacak bir şey yok orada da sıkılıyorum... [Bilgisayarda] Müzik dinlerim. Biraz rap hastası var ben de. Müzik dinlerim, Face'te takılırım. Bir de oyun oynarım, futbol oyunu. (*Mersin, kız, 16-18*)

Yukarıdaki alıntılarının bazılarında da görüldüğü gibi, gençlerin hayatında internet, sosyal medya ve video oyunları hayli önemli bir yer tutmaktadır. Toplantı katılımcıları sosyal yaşantılarından, boş zaman etkinliklerinden bahsederken teknolojiyle olan ilişkilerini de anlamamıza yarar sağlayan açıklamalar yapmıştır. Aşağıdaki bölümde bu konu ayrıntılandırılacaktır.

B. Teknoloji, İnternet ve Sosyal Medya

Yeni çıkan teknoloji ürünleri, internet ve özellikle sosyal medya siteleri, mesajlaşma programları ve video oyunları gençlerin epeyce zaman harcadığı meşgaleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcılar teknolojik ürünlerle olan bu bağlarının sürekliliğini sorgulamadan aktarsa da, bazıları bunu bir "bağımlılık" olarak ifade etmekten kaçınmamıştır. Teknoloji kültürünün önemli bir parçası, yeni çıkan ürünlerin takibidir.

Hocam ben genel anlamda en çok telefon bir de bilgisayar programlarını takip ediyorum. İşte AutoCAD filan da bu şekilde öğrendim. Bilgisayar programlarını filan genel anlamda biliyorum. Teknolojiyi çok takip ediyorum. Yeni bir şey çıktı mı almaya çalışıyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Neredeyse her dakika araştırıyorum ne zaman çıkar neler yüklerler daha çok ya da bir üst modeli nasıl olur merak yani. Ama zevk alıyorum bakmaktan. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Ben telefon, saat, laptop, bilgisayarları takip ediyorum. Bir kere bugün bir tane saat gördüm, etrafında su var, suyla çalışan bir saat gördüm. Onu almak istedim ama 90 milyar. (*Mersin, erkek, 12-15*)

[Cep telefonunu] 8 yaşında kullanmaya başladım sünnetimde hediye gelmişti, o zamandan beri [cep telefonu] kullanıyorum. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Ürün takibinin yanı sıra katılımcılar, internette siteler arası gezindiklerini ve sosyal medya araçlarını kullandıklarını anlatmıştır. Başta Facebook olmak üzere, sosyal medya sitelerinin sadece arkadaşlık kurmak ya da arkadaşlarla iletişime geçmek için değil, haber almak, oyun oynamak, film izlemek ya da müzik dinlemek için de kullanıldığı görülmüştür.

[İnternette tanışıp dışarıda görüştüğüm arkadaşım] Var hocam. Facebook'tan tanıştık. Şu anda da çok samimi iki arkadaş olduk... Geçen sene biraz abarttık hatta. Her Cumartesi sinemaya gidiyorduk. Bu sene böyle bir şey yok. Haftada bir filan. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben bir arkadaşla 2,5 sene [internette] konuştum. Sonra bu sene bizim dershaneden çıktı çocuk. Beraber takılıyoruz yani, samimi bir arkadaşım. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Hocam Facebook'tan film izlediğim bile oluyor bazen. Facebook çok güzel bir şey. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Facebook'tan alıyoruz o haberler duyuluyor ne olursa olsun. Bazı sayfalar da var haberlerle ilgili. Her şeyi oradan alabiliyoruz. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Ben de Face kullanıyorum ya. Yani haberleşmek için de daha yani bir şeyleri oradan takip ediyorum yani. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Ben genellikle Face'e girerim, oradan kendi müziklerimi ve videolarımı genellikle telefondan indiririm, hiç internette uğraşmam. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Ben bir Mynet'e giriyorum. Orada da genelde ünlü oyuncuların galerilerine bakıyorum. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Ben bazen internette test çözüyorum, kitaplara bakıyorum. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Ben video izlemek için, oyun oynamak için vb. şeyler için. Mesela arkadaşlarımla beraber Facebook'ta konuşmak için, hani tek Facebook'ta konuşabildiğimiz için... (*Mersin, erkek, 12-15*)

Ben yoğunluğumu Face'e veriyorum. Onun haricinde yemek yapmayı çok sevdiğim için yemek tarifleri veya tatlı tariflerine bakarım. Yani yoğun... Bir saat otırıyorsam yarım saatini ona ayırıyorum, yarım saatini Face'e ayırıyorum. Face'te çok kişi yazar ama hiçbirine cevap vermem, okey oynarım. (*Mersin, kız, 16-18*)

İnternet üzerinden alışveriş yapma konusu da birden çok toplantıda karşımıza çıkmıştır. Gençler bazı durumlarda banka kartlarını kullanarak, bazen de doğrudan anne-babalarının kredi kartlarını kullanarak internet üzerinden kıyafet, teknoloji, vs. alışveriş yaptıklarını anlatmıştır.

Ben bu eşya satan sitelerden sürekli şey yapıyorum, indirimleri takip eden birisiyim sürekli. En ucuz şeyi hemen alırım hiç şey yapmadan. (*Mersin, erkek, 12-15*)

İnternette daha ucuz şeyler bulabiliyorsun, oturduğun yerden birçok siteye birden bakabiliyorsun, direkt eve getiriyorlar. (*İzmir, kız, 16-18*)

Aşağıda belirtilenlerden de anlaşılacağı gibi, internet artık sosyal hayata dışarıdan eklenilen bir yapı olarak algılanmamaktadır. İnternet, sosyal hayatın ve bazı durumlarda okul hayatının kopmaz bir bileşeni olmuştur. İlişkilerin sadece devam ettiği değil, aynı zamanda kurulduğu bir alandır. Bir başka deyişle, küçük yaştan itibaren internetle gelişen hayatın bir bölümü internette yaşamakta, deneyimlenmektedir.

Zaten bence internete girdiğinde belli bir şey yapmak için girmiyorsun. Sürekli zaman gidiyor... Sürekli hani sörf dedikleri şey, sürekli devam eden bir şey. Sen nerede durmak istiyorsan orada durursun. (İzmir, erkek, 16-18)

Ben [internet] gündüz 12'de giriyorum gece 12'de çıkıyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Benim teyze ve dayılarım bilgisayar mühendisi, bilişim okumuştur, ben de çok küçük yaştan beri, 4-5 yaşındayken bilgisayar kullanmaya başladım, okuma yazmam da bu yüzden çok erken olmuştu benim. O zamandan beri hep iç içeyimdir. Baya bir, ayıptır söylemesi çok iyiyimdir. (Trabzon, kız, 16-18)

Ben bilgisayarda hiç durmam. Sadece telefon... [Telefonda] her şeyi yapıyorum. Facebook, Twitter, daha bir sürü şey işte. Oyun da... (İzmir, kız, 16-18)

İnternette hayattaki bu olağan varlığına rağmen, katılımcıların çoğu internette geçirdikleri zamanı aşırı bulduklarından söz etmiştir. İnternet kullanımı alışkanlığının “bağımlılık” yaptığı fikri de birden çok toplantıda karşımıza çıkmıştır. İnternetin ve genel olarak bilgisayar ya da teknoloji kullanımının olası zararlarından, olumsuz etkilerinden söz edenler olmuştur. Ailelerin gençlerin internet kullanımı konusundaki görüşleri, aşağıdaki alıntılarla örtülecektir.

Bağımlılık yapıyor. Bağımlılık yapmasının da sebebi, içinde bazı şeyler oluyor, mesela bazı siteler, Facebook'a giriyorsun, orada oynadıkça oynaya-

sın geliyor, yazıştıkça yazışasın geliyor. Mesela oyun oynuyorsun, oynadıkça oynayasın geliyor, daha fazla şey yapıyorsun. İleride gözün bozulabilir, belki körlük tehlikesi bile olabilir, belki de bilgisayar yüzünden bazı şeyler de gelebilir üzerine. Mesela yanlış bir siteye girebilirsin, polislerle gelebilir evine. Her şey olabilir. (Mersin, erkek, 12-15)

Ben yarım saatten fazla oturursam her gün oturamam geliyor. Dakika dakika oturamam geliyor yani, hiç durmadan chat'leşim geliyor. O yüzden yarım saati geçmiyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Yani eskiden oyuna çok bağımlı olmuştum. Günde yani internet.. Evde bırakmayınca internet kafeye gidip günde böyle 7-8 saat oynadığım oluyordu. Ama şu an yok hani. Bıraktım daha uğraşmıyorum. Bilgisayarı fazla kullanmıyorum. Daha çok telefonda internete bağlanıyorum. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Ben daha çok bilgisayarı Twitter ya da film için kullanıyorum. Aşırı film izlerim. Onun için yani. (Trabzon, kız, 16-18)

Benim erkek kardeşim internet kafeden çıkmıyor. (Trabzon, kız, 16-18)

...Devamlı bilgisayar başındayım. Babamla akşam haberler olunca belki beraber izleyebiliyoruz yoksa fazla ilişkim yok. (Erzurum, erkek, 16-18)

Yukarıdaki son alıntıdan da anlaşılacağı gibi, gençlerin internette olması aslında bazı durumlarda odalarına çekilip, aile bireyleriyle ilişkilerini kesme anlamına gelmektedir. Bu soyutlayıcı etkisi, ve “zaman kaybı”na yol açtığı algısı, aileleri gençlerin internet kullanmasını kısıtlamaya itmiştir. Dolayısıyla, “internetin denetlenmesi” konusu aslında birçok kanaldan gerçekleşmektedir. Resmi denetleme ve okullarda bazı sitelere ulaşımın engellenmesi bir yana, aile kontrol düzenleri hayli etkin kısıtlama yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okullarda uygulanan denetleme yöntemlerinin bazı durumlarda çok etkili olmadığı aşağıdaki örnekten anlaşılmaktadır.

Kablosuz var bir tane, onun şifresini kırmış birileri, bütün okul biliyor yani şifreyi, o yüzden oradan giriyoruz telefonlardan... (İstanbul, kız, 12-15)

Bir de bizim sınıfta diyelim 36 kişi var, çıkmazsa dört kişide telefon çıkmaz. Herkeste telefon var. Yasak olduğuna rağmen herkes getiriyor, o kadar gelişmiş ki artık. Sınav esnasında bütün cevapları telefona mesaja yazıyor, o taraftaki arkadaşına gönderiyor. 40 alan bir öğrenci sınavdan 90 almıştı. (Trabzon, erkek, 12-15)

Aile kaynaklı denetim ve kısıtlama çeşitli gerekçelerle ortaya çıkmaktadır. Anne-baba ya da aile yüklerinin, gencin internet üzerinden edindiği ve sakıncalı olduğuna inandıkları arkadaşlıklarını engelleme isteği, bir dizi kısıtlamalara yol açabilmektedir. İnternette fazla zaman geçirmek gencin evdeki sorumluluklarını boşlamasına neden oluyorsa, benzer kısıtlamalar karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra internet ya da bilgisayar oyunları gencin derslerini aksatıyorsa, aile bireyleri tarafından yine bir denetim uygulanmaktadır.

Benim Face'im vardı da [amcam] "güzellikle kapat" dedi kapattım. Benim amcamın kızı Face'te bir ilişki yaşamıştı. Çocuk onu kandırmıştı. Kaçtılar, evlendiler. Amcamlar da bize kızdı hepiniz Face'inizi kapatacaksınız dediler. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Benim ablamla annem genelde hep tartışıyorlar. Nasıl diyeyim ablam biraz daha sosyal yani Facebook gibi mesajlaşma, telefon ve bilgisayara daha düşkün. Annemse biraz daha onun ev işlerine yatkın olmasını istiyor. Temizlik, yemek yapmak, sofrayı toplayıp kaldırmak. O yüzden tartışıyorlar. (Erzurum, erkek, 16-18)

Evet bende de var. Ben sabah kalkarım gece yarısına kadar hiç durmam. Bir çalıştığım zamanlar arada bir bırakırım. Kaçamak yapar gene mesaj-

laşırım. Evde de böyle bir yarım saat babamla vakit geçiririm sonra gene hemen odama kaçırım. (Mersin, kız, 16-18)

Okul başlayınca [internet] gidecek... "İnternet olunca öğrenci ders çalışmaz, hep oyun oynar. Sınavların bitsin istediğin kadar oyna. Sömestr gelsin, yaz tatili gelsin, sabah akşam hiç kalkma başından" derler, iki saat oturalım "çok oynadın, kalk" olur. (Ankara, erkek, 16-18)

Ben okul zamanı kullanamıyorum, daha doğrusu hani şifreli dedim ya. Okul dışı da, ben Amerikan dizilerini bayağı çok seviyorum. İşte yaz tatilinde iki üç dizi bitirebiliyorum yani. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Bizim evde benim telefonla çok uğraşmam, bir de ders çalışmamam. Tek sorun bu yani. (Mersin, kız, 16-18)

Bir örnekte katılımcı, bu tür yasakların etkili olmadığını şu sözlerle anlatmıştır:

Ben hep Face'te takılırım. Günde evde toplam 3-3,5 saat...sonra annem falan gelip kaldırdığında da giderim internet kafeye. (Mersin, erkek, 12-15)

Bir örnekte ise katılımcı, ailelerinkine benzer gerekçeler sunarak, kendi kendine bir kısıtlama getirdiğini anlatmıştır.

Telefon yani WhatsApp falan, ben telefonda WhatsApp'ı kullanıyordum mesajlaşmak için, aklım onda kalıyor hani, kim mesaj yazmıştır vs. gibi. O yüzden okul döneminde kendimi derslere vermek için telefonu iptal ediyordum. Yaz tatilinde alıyorum telefonu. (İstanbul, kız, 12-15)

Yaygın kullanıma rağmen, bazı toplantılarda gençler yoğun teknoloji tüketiminin zararlı olabileceğini de anlatmışlardır.

Yani biraz daha yazın mesela gençleri toplayıp eğitmekte zor bir şey görmüyorum ben yani. Mesela lise çağında olan gençler sabah okuldan

kaçıyorlar, arkadaşlarımız da var aralarında, sabahdan okul bitene kadar internetten, batakdan kafasını kaldırmayan adamlar var. Bunların hiç takip edildiğini zannetmiyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

[Facebook] İyi bir şey de abarttılar. İşte ne bileyim fame olayım diye, ünlü olayım diye artık bazı kızlar, bazı erkekler artık iyice abarttılar. Annesi babası görse evlatlıktan reddeder yani. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Yararları ve zararları, sosyal paylaşım sitelerinin, paylaştığı bir şeye yorum yapmaları. Mesela geçen bir arkadaşımın başına geldi, kız bir arkadaşımın başına geldi, kuzenim gibi kardeşim gibi saydığım bir kişinin. Mesela bir resim yayınlamış, sahilde çekilmiş falan, o resmi almışlar, değişik değişik şekillere sokup Face'e vermişler. Yani onlar belki kötü olabilir. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Kullandığınız şekle göre değişir. Yani nasıl kullanıyorsan, o anlamda zarar verir. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Bu görüşlerle koştur olarak, bazı katılımcılar internet üzerinde daha çok resmi kısıtlama ve denetime sıcak bakmıştır.

Çünkü yani mesela başka bir şey arıyoruz, önümüze değişik şeyler çıkıyor yani saçma sapan. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Yani diyelim bizim konumuzdan farklı şeyler de oluyor bir sürü internette. O yüzden denetlenip bir şekilde düzenli olsa daha iyi olur. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Yani kötü siteler olmasın... Bunları izlemesinler, olmasın yani bunlar, hep erkekler de şey yapıyor biraz. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Gizli polisler denetlesin. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Yukarıdaki fikirler belirtildiğinde toplantı katılımcılarına hemfikir olup olmadıkları sorulmuştur. Denetim konusunda hemfikir olunan bir toplantı

olmamıştır. Bir toplantıda, örneğin Facebook kullanımının “özel hayat”a ilişkin olduğunu, Facebook yönetiminin bir dizi denetlemeler uygulayabileceğini ancak bunun dışında, özellikle de ailenin bu tür bir görev üstlenmesinin doğru bulunmadığı anlatılmıştır.

Kullanıyorum. 56 yaşında bir amcam var, o bile kullanıyor. Bütün ailenin Face'i vardı. Bu hiç sorun olmadı bizde şimdiye kadar. Denetlenmesi gerekmiyor bence. Yani ailemin gelip Facebook'uma bakmasını doğru bulmuyorum. Facebook yönetiminin bazı şeyleri denetlemesi gerekiyor, olabilir ama öbür türlü ailem karışamaz. Özel hayat. Ben orada mesajlaşıyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

C. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişimler

Ergenlik literatüründe, bu dönemin çalkantılı geçmesinin bir nedeni olarak ergenlerin deneyimledikleri fiziksel değişimler sunulmuştur. Bedenlerindeki değişimler, bu değişimlere ayak uyduramamak ya da bu değişimler yüzünden toplumdaki yerinde sarsılma duygusu ergenlerin ruh halini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bilgi ışığında, katılımcılardan ergenlik döneminin çeşitli aşamalarında yaşadıkları fiziksel değişimler konusunda görüşlerini bildirmeleri, bu tür değişimlerin yansımalarını tartışmaları istenmiştir. Hem erkek hem de kızların, genel olarak fiziksel değişimlerden yakındığı görülmüştür. Bazı katılımcılar sadece fiziksel değişimin kendisinden söz ederken, diğerleri bu değişimlerin ruhsal ve toplumsal yankılarını da dile getirmiştir.

Erkeklerin öne çıkardığı değişimlerin başında seslerinin kalınlaşması ve bedenlerinin tüylenmesi gelmektedir. Örneğin, sesinin kalınlaşmasının bir “erkeklik göstergesi” olarak algılanmasından rahatsız olduğunu anlatan bir katılımcının, “zaten erkektim” ifadesiyle toplumsal cinsiyet kimliğini oturtmaya çalıştığı görülmüştür. Ek olarak, sesteki değişimlerin okul öğretmenleri tarafından tepki alması, gençleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Bir misafir geldiğinde, “aa sesi kalınlaşmış, erkek oluyor”... İnsanın içinden zaten erkektim diyesi geliyor. (*Diyarbakır, erkek, 16-18*)

İngilizce hocamın sırf sesim kalın diye azarladığı oluyor... (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Ya hoş olmuyor. Birinin yanında küçük düşüyorsun. Böyle hani küçük çocuğu seversin ya “vaay sen büyümüşsün”, bilmem ne... (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Yani insan ister istemez utanıyor. Söylemek istediğini söyleyemiyor. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Yukarıdaki alıntılardan anlaşıldığı gibi, toplumda “büyüme” göstergesi olarak algılanan değişikliklerden geçtikleri, gençlerin yüzüne vurulduğu zaman, utanıp sıkılmalarına ve kendilerini geri çekmelerine neden olabiliyor.

Ses değişiminin yanı sıra, erkekler bedenlerinin tüylendiğinden ve bunun kendilerini rahatsız edebildiğinden söz etmiştir. Ek olarak, bir erkek katılımcı boyundan ve kilosundan rahatsız olduğunu anlatmıştır.

Kıllar rahatsız ediyor. Kıl. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Lise döneminde bu kadar sakallı olmak istemezdim... Sürekli tıraş, haftada iki kere tıraş oluyorum okula gittiğim zaman. (İstanbul, erkek, 16-18)

Daha uzun zayıf olmak isterdim. Kafama takmıyorum kısa boylu kiloluyum diye. Aslında üşendiğimden oldu gidip bir spora yazılabilirdim. (İstanbul, erkek, 16-18)

Bu görüş ve yorumların yanı sıra, erkek katılımcılardan deneyimledikleri değişimler konusunda rahatsızlık yaşamadığını, bazen “iş şakaya vurarak” bazen de büyümenin kaçınılmazlığını kabul ederek, bu süreçlerle baş ettiğini anlatanlar olmuştur.

O konuda rahattım. Psikolojik problemim olmadı yani rahat bakıyorum hayata, sürekli gülerim.

Hiçbir şeyi ciddiye almam genelde işi şakaya vururum. (İstanbul, erkek, 16-18)

Ben de rahat oldum, yaşanması gerekiyorsa zaten yaşanır. (İstanbul, erkek, 16-18)

Normal olarak karşıladım. Arkadaşın dediği gibi yaşanacak ise mesela yaşanacak bir şeyi de değiştiremeyiz. (İstanbul, erkek, 16-18)

Kız katılımcıların başlıca rahatsızlık duyduğu konuların kilo alma, boy kısalığı ve regl olmaya alışma konusu olduğu anlaşılmıştır. Bu tür fiziksel değişimlerle baş etmenin zorluğunu, kızlar bazı durumlarda sosyal hayatlarına değinerek de anlatmıştır. Başka bir deyişle, erkeklerde “erkek olma” göstergesi olarak düşünülen bazı değişimlerin yarattığı rahatsızlığa benzer şekilde, kızlarda da “kadın olma”ya geçiş toplumsal ölçekte yansımalar bulmakta, kızların sosyal ilişkilerini ve kamusal alanda var olma biçimlerini etkilemektedir.

Ben sevmedim böyle hani niye yani ben eskiden iyiydim, modundaydım. Mesela hastalık falan olsun ne bileyim. Niye oldu ki şimdi bu falan. O tarz şeyler. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Rejim diyet pozisyonuna bile girdim... Çok aşırı derecede [kilo] aldım. Artık bilmiyorum iştah mı açıldı, ama rejim yapmaya çalıştım yapamıyordum. Sonra sınav stresi derken kendiliğinden rejime girmiş oldum. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Boyum uzamıyor. Uzamıyor. Kendimi bildim bileli süt içiyorum ama uzamıyor. Artık bıraktım yani kendimi böyle kabul ettim. Böyle benim vücudum şekilleniyor ama boyuna değil. Enine şekilleniyor. Böyle bir vücut yapım var. (Mersin, kız, 16-18)

Ben boyumun uzamasını istiyorum. Çünkü arkadaşlarım hep uzun. Bu yüzden annemle konuşuyorum. Annem de “sağlıklı beslenmiyorsun” dedi. “Yeterli beslenmiyorsun” diyor bana. (İstanbul, kız, 12-15)

Aşağıdaki alıntıda katılımcı, annesinin kendisiyle yaşayacağı değişimler konusunda konuştuğunu anlatmıştır. Buna rağmen “büyürken çok sorun yaşadığından” ve çevresinden yeterince anlayış görmediğinden yakınmıştır.

Benim annem, ben daha 11-12 yaşlarındayken demişti ki “büyüyeceksin, şöyle şöyle sorunların olacak”, ne bileyim “kızlık, ergenlik dönemi geçireceksin, her tarafında sivilceler çıkacak”. Ne bileyim “ağda yapmak zorunda kalacaksın.” “Şöyle olacaksın, böyle olacaksın.” “Bizim ikimizin arasında çok büyük tartışmalar olacak” dedi “bu konuyla ilgili.” Yani büyüdükçe dedikleri gibi şekil de değişiyor ya, vücudun şekli de değişiyor. Benim anne tarafı maşallah sırik gibiler hepsi. Baba tarafı tabii hep kısa bacak, kısalır bir de biraz kilolular. Ben baba tarafına çekmişim. Yani dediği gibi, yani büyürken çok sorun yaşıyorum ben ya. Rahat büyümek istiyorum ama olmuyor. Her sorunda bir şey çıkarıyorlar. Ya ben büyüdüm. Benim kuaförüm var ne bileyim saçımı yaptırdım, kaşımı aldırırım, bıyığımı aldırırım. “Ya bu kadar güzelleşmeye ne gerek var?” Yani güzelleşmiyorum. Alt tarafı kaşım çıkmış onu aldırıyorum. “Gitmeyeceksin” diyorlar, “gideceğim” diyorum. Gerçekten de büyüdükçe sorunlar da büyüyor. (Mersin, kız, 16-18)

Yukarıdaki alıntıda fiziksel değişimlerin ve bu değişimlerle baş etme çabalarının aile içinde nasıl dinamiklere yol açtığı anlatılmıştır. Aşağıda ise, kız katılımcılar bu değişimlerin toplumsal yansımalarına dikkat çekmiştir.

Mesela şimdiye kadar ataerkil bir toplumda yaşadık biz hepimiz. Kadınlar hep ikinci plana atıldı. Benim şu an göğüslerim var diye rahat giyemiyorum bakışlardan. Hani kadınıym diye, saçım açık diye bakışı görüşü, rahatça makyaj yapamıyorum. Bu çevrede çok bakılıyor, çok laf ediliyor. Dedim ya ataerkil bir toplum vardı şimdiye kadar. Biraz kadınlar ön plana geçsin çok istiyorum. Biz de biraz özgür olalım. Bir noktadan sonra

artık ben de gece 12’de dışarı çıkabileyim sorun yaşamadan. Korkmadan daha doğrusu. Aile tek değil, çevre işte. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Diyelim vücut olarak daha bol şeyler giymeye başladık. Utanma falan oldu. (Trabzon, kız, 16-18)

Aşağıda sosyal çevre ve baskı konusu tartışılırken, özellikle kızlar üzerinde kurulan kontrol sisteminin söz edilecektir. Yukarıdaki anlatımda ise bu sosyal baskının ergenlikte oluşmasının bir nedeninin kızların deneyimledikleri fiziksel değişimler olduğu görülmektedir. Bu bölümün devamında ergenlik değişimlerinin ruhsal yaşamdaki etkileri sunulacaktır. Ancak yukarıdaki alıntıdan da görüldüğü gibi, ergenlikte yaşanan fiziksel değişimler sadece ruhsal değil, aynı zamanda sosyal olarak da belirgin olabilmektedir. Bazı katılımcılar, ergenlik döneminde yaşadıkları sorunların psikolojik boyutunu paylaşmışlardır.

Hani ailede daha çok vardı. Annemle aşırı derecede kavgalarımız oldu. Anlaşamazdım. Çıkıp giderdim, gelmezdim. Annem bunun için çok çaba sarf ederdi aslında ama sanırım ben daha çok çabasını göremezdim. Şimdi bu yaşama gelince daha iyi anladım onu. Psikiyatristlere getirdi, hani bayağı uğraştı ben istemesem de. (Trabzon, kız, 16-18)

Ben çok içime kapanmıştım ilk dönemler, hiç konuşmuyordum. Odamdan çıkmıyordum, ne okula gidiyordum ne dershaneye gidiyorum. Böyle kendi çapımda takılıyordum, hiç sessiz, varlığımla yokluğum birdi yani. Çok fenaydı moralim... Mesela o dönemler benim için önemli yıllardı, sonuçta sınava giriyorduk, bir şekilde çok baskı vardı, hepimizin üstünde, bütün arkadaşlarımla üstünde... Çok bunalım geçirdiğim bir dönemdi. (Trabzon, kız, 16-18)

Bu raporun çeşitli bölümlerinde öğrencilerin eğitim sistemi, sınavlar ve dersane düzeni konusundaki memnuniyetsizlikleri, yaşadıkları sıkıntılar aktarıl-

mıştır. Bu bölümde görülen ise, eğitim sistemi ve sınavlarla ilgili gerginliğin, ergenlik değişimleriyle üst üste geldiği ve ergenlerin ruhsal sorunlarını tetikleyebildiğidir.

Ergenlikteki fiziksel değişimlerle ilgili bir konu da cinsellik farkındalığıdır. Cinsellik, cinsel hayat ve cinsel ilişki konusunda bilimsel bilgi bazı okullarda sunulsa da, çoğu toplantıda bu konunun evde ya da okulda sistematik olarak işlenmediği belirlenmiştir. Az sayıda katılımcı, sağlık, biyoloji ya da fen kitaplarında bilgi bulabildiklerini kısa sözlerle anlatmıştır. Ancak, bu konuların işlenme biçiminin etkili olmadığı da eklenmiştir.

Altıncı sınıf fen kitabında yani öğrenmek istediğin her şey var. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Dokuzuncu sınıf sağlık kitabında da görmüştüm. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Biyoloji. Şimdi liseye ayrılınca biyolojide oldu. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Derste işlemiyorlar, gülüyorlar falan. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Aradan bir gülüş gelir, sonra devamı gelir. Hoca da oradan, birkaç saniye sonra iptal olur hoca da oradan. Ders sonuna kadar dalgalar falan. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Katılımcıların anlattıklarından anlaşılan, okulda cinsellik ve cinsel gelişime dair eğitimlerin müfredat dışında, daha gayri resmi biçimde verildiğidir. Ama bu tür eğitimlerin de bazı öğrencileri rahatsız ettiği görülmüştür. Okulda cinsellik eğitiminin verilmesi bazı katılımcılar tarafından sorunlu bulunmuştur. Kendilerinin ve ailelerinin bu konudaki hoşnutsuzluğunu dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar ise, bu konular tartışılırken kızlarla erkeklerin ayrılması üzerinde durmuştur.

Bir de okuldaki eğitimlerde anlatıyorlardı daha çok o tür şeyleri. Mesela gidip evde annemize anlatıyoruz. Hocalara kızıyorlardı “bu yaşta size niye anlatıyorlar” diye. 6. Sınıfta ne bileyim o yaşta insanları başka şeylere sürüklüyor. Belki de bu zaman bu hale gelmemizin, hani öğrenciler açısından, çünkü çok değişik öğrenciler var hani, değişik ilişkiler yaşayan ne bileyim bir sürü yani, belki bunların sebebi, önceden verilmiş olması diye düşünüyorum. *(Erzurum, kız, 16-18)*

Mesela 6. sınıf kitaplarımızda anlatılıyordu. Hocalar mesela kızların özel şeylerini erkeklerin ortasında anlatıyordu. Hani kızlar dışarı çıksın önce erkeklerin özel şeyleri anlatılsın. Böyle bir şey yoktu... Altıncı sınıfta ne biliyoruz, anlatıyorlar işte, yani o yönden eğitimde biraz yanlışlıklar vardı. *(Erzurum, kız, 16-18)*

Bizim okulda [cinsellikle ilgili eğitim] yapıyorlardı, kızlarla erkekleri ayırıyorlar. *(İzmir, kız, 16-18)*

Yine, okulda cinsellik eğitimine karşı olan bir katılımcı, bu tür eğitimlerin ailelere verilmesini, ondan sonra aileler tarafından gençlere aktarılmasını önermiştir.

O bilgileri ailemizden alsak daha iyi olur ama şimdi okulda hocalarla, arkadaşlarla aynı şeyde almamız çok yanlış oluyor. Önce ailelerimiz konferanslarla bilgilendirilse, *(Erzurum, kız, 16-18)*

Genellikle annelerle konuşuluyor. *(İstanbul, kız, 12-15)*

Benzer biçimde, anne-babalarının cinsellik eğitimi almadığını, bu nedenle kendileriyle de bu bilgileri paylaşmadığını dile getiren katılımcılar olmuştur.

Annem babam benim cinsellik eğitimi mi almış da çocuğuna verecek? *(İzmir, erkek, 16-18)*

Annemiz babamız hani küçüklükten beri onlar ayıp şeyler... “öpüşmek ayıptır”. (*İzmir, erkek, 16-18*)

Moderatör: Hiç anneniz babanız sizinle cinsellik konusunu konuşmaya çalıştı mı?

Dil gitmiyor. (*Ankara, erkek, 16-18*)

İzmir’de bir katılımcı ise, başka bir katılımcının “kendi öğreysin, çocuğu utandırmamak lazım” görüşüne karşı, hem anne-babanın hem de okulun ergen çocuklarına bu eğitimi vermekle yükümlü olduğunu, vermediği noktada ciddi toplumsal sorunların kaçınılmaz olduğunu anlatmıştır.

...sen bir şey öğretmek istiyorsan öğretirsin, 14-16’ya bakmaz o iş. 14 yaşında sen zaten çocuğuna veremiyorsan zaten 21 yaşında da veremezsin. Şu anda zaten Türkiye’de o eğitim olmadığı için, ırkçılık eğitimleri olmadığı için... günde 5 kadın ölüyor, tecavüzler oluyor ve insanlara ikinci sınıf bakılıyor. Ondan sonra biz “hadi voleybol oynayalım, beden eğitimi dersine girelim.” İşte okulda bunlar olmadığından dolayı, eğitim sistemi çok yanlış... (*İzmir, erkek, 16-18*)

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi, ergenlerin bedenlerindeki değişimler ve bunların cinsel, ruhsal ve toplumsal belirginlikleriyle ilgili bilgilendirilmeye, aile ve okulları tarafından desteklenmeye ihtiyacı vardır. Bu konular çevresindeki tabuların güçlülüğü iletişimsizliğe hatta bunalıma yol açmakta, gençleri olumsuz biçimde etkilemektedir.

D. Sosyal Çevre, Baskı, Taciz

Sosyal yaşantı, okul dışı ortamlarda zaman geçirme, arkadaşlarla etkinlikler düzenleme gibi konular söz konusu olduğunda, bazı katılımcılar buldukları şehrin sosyal yapısından, özellikle de sokak kültüründen yakınmışlardır. Daha çok kızların bir dizi sözlü taciz hikayesi üzerinden tartıştığı bu konu, erkeklerin de gündeminde olabilmektedir.

Aile ilişkileri konusunda, arkadaşlık ilişkilerinden ve anne-babanın arkadaşlık ilişkilerine dair görüşlerinden söz ederken ve okul güvenliği çerçevesinde, güven, tehlike, tedirginlik gibi temaları tartıştık. Ailenin dış dünya algısı genci kısıtlamaya yol açmakta, aynı zamanda da özellikle okul güvenliği tartışmasında görüldüğü gibi genç bazı durumlarda hayli güvensiz ortamlarda bulunmaktadır. Bu tür güvenlik sorunları ve sokakta sözlü taciz vakaları birleştiğinde, özellikle kız ergenlerin üzerindeki aile baskısının arttığı görülmüştür.

Aşağıda öncelikle kız katılımcıların anlattığı, sokakta ya da telefon üzerinden karşılaşılan taciz öykülerine yer verilmiştir. Bir katılımcı, bu deneyimlerinin sıklığını Türkiye içinde Doğu-Batı farkına bağlamıştır.

Ben mesela, bu sabah da buraya gelirken yolda iki kişi beni gördü. “Oo okullar açılmış mı?” önümü kesmeye çalışıyor. İnsan bayağı bir korkuyor. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Geçen gün balıkçılardan alışveriş yapıyoruz arkadaşlarla. Üç kişiyiz. İki kişi de oturmuş, oturdukları yerden laf ettiler. Öpücük attılar. Ben de önünde durdum “karşındayım” dedim. “Meydanın ortasında söyle ne söyleyeceksen”. Çantayı da indirdim kafasına. Birkaç defa susmasak onlar da bir süre sonra korkabilirler. “Özür dilerim abla” dedi... Evet, kafasına vurduk artık ne yapalım. O öyle diyorsa ben niye kaçayım niye korkayım. Niye geri çekeyim kendimi. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Geçenlerde yabancı bir numara beni aradı hani tanışma vasıtasıyla. Ben kapattım. Sonra bayağı bir zaman sürekli aradı. “Bu sefer tanışmazsan numarayı dağıtacağım” dedi. Bir ay içerisinde nereden baksan 20 numara beni rahatsız etti. Mecbur numarayı değiştirmek zorunda kaldım. Yani bu tür sorunlar da oluyor. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben karşılaştım ama o olay çok garip oldu. Hani özürlüydü belli. Ama ben onu anlamadım. Geldi arkadan. Hatta geçenlerde oldu. Ben böyle bakıyorum şöyle kaldım yani hiçbir şey diyemedim. Böyle sıırttım, sinirlendim saçma sapan, ondan sonra baktım böyle yaklaştı falan. Ben hemen hızlı hızlı... Koşmadım ama yürümeye başladım. (Mersin, kız, 16-18)

Babam yaşımızdaki adamlar falan. Çok tuhaf geliyor ya. (Mersin, kız, 16-18)

Batı'da şort giyip çıksan fazla bakmıyorlar ama Erzurum'da azıcık dar pantolon giysen arkana takılıyorlar... Laf atıyorlar...Bakıyorlar. Zaten gözleriyle bakmaları yeterli oluyor. (Erzurum, kız, 16-18)

Yukarı deneyimlerin hepsi kızlara aittir. Ancak, Erzurum örneğinden de görüldüğü gibi, şehrin sokaklarında huzursuz hissetmek sadece kızları kapsayan bir sorun değildir. Aşağıdaki alıntılarda erkek katılımcılar Erzurum şehrinde, okuldaki zorbalık sistemine yakın bir yapı olduğunu ve bu yüzden şehir merkezine çıkarken tedirgin olduklarını anlatmışlardır.

Şöyle bir şey var. Cumhuriyet Caddesi'nde, mesela ben mesela 18 yaşındayım. Çoğu zaman caddeye işim olmadığı durumda hiç çıkmıyorum. Çünkü serseri tayfası orayı biraz meskenlemiş durumda. Geçtiğiniz zaman ola ki yanınızda bir bayan olsa bakıyorsun farklı bir görüş sergilenmiş gibi seni dışlıyor durumdalar. Her an yani kavgaya çekecek durumda oluyorlar. Bu da yani sıkıntı. İşim düşmediği sürece caddeye hiç çıkmıyorum. (Erzurum, erkek, 16-18)

Öyle oluyor genelde. Bir arabesk rap dinleyenler var saçma saçma kelimelerle şarkı yapıp...Bir onların tayfası var bir de genelde Türk şarkıcıları ya da yabancı şarkıları dinleyen gençler oluyor. Bu iki grup arasında genelde hep çatışma çıkıyor. Bazen lafla oluyor. Okullarda gruplaşmalar olu-

yor. Cumhuriyet Caddesi'nde örneğin Çaykara gençlik diye...bir grup var. Onlar da zaten genelde arabesk rap dinleyenler oluyor. Cumhuriyet Caddesi'ne zaten abimizin dediği gibi ben de hiç çıkmıyorum. Çünkü ne olur ne olmaz hepsinin elinde jilet, kollar filan. Her an caddede aralarına düşme ihtimali yüksek. (Erzurum, erkek, 16-18)

Sokakların bu rahatsızlığının bir yansıması da gençlerin aileleri tarafından baskıya maruz kalmalarıdır. Özellikle kız katılımcıların anlatmasına göre, ailelerde babalar, ağabeyler ve erkek kardeşler kısıtlayıcı rol oynamakta, sokak baskısını belki de önlemek adına özgürlükleri daha da fazla kısıtlamaktadırlar. Erzurum'da bir kız katılımcı bu durumu "benim hayatım ağabeyimin istekleri üzerine kuruludur" ifadesiyle dile getirmiştir. Her ne kadar bu durum Doğu'nun Batı'dan farklılığı olarak dile getirilse de, İstanbul'dan bir kız katılımcının ağabeyiyle ilişkisini benzer şekilde anlatması, Doğu-Batı farklılığının söylemde pratikten daha fazla var olduğuna işaret etmektedir.

Ağabeyim erkek, o korkmuyor gece, zaten erkeklerden niye korksun. 2'de eve gelebiliyor ama ben...10'a kadar bile çok görülüyor bana. (Diyarbakır, kız, 16-18)

O da saygıdan dolayı. Küçük kardeşim erkek. Tek olduğu için şımartılıyor. Onunla bizim gibi değil. Biz kız olduğumuz için "daha ağır, daha hanım olsunlar", "daha şey yetişsinler." "Dışarı çıktıkları zaman etrafa bakmasınlar." O şekildedir babam. (Erzurum, kız, 16-18)

Evet benim de ağabeyim benden büyük. Ağabeyim ne derse o olur. Benim hayatım ağabeyimin istekleri üzerine kuruludur. Ağabeyim ne istiyorsa o. Evde son sözü ağabeyim söylüyor bizde... Benim bir yere gideceğim zaman ağabeyim... Babam, "ben karışmam kızım ağabeyin ne derse odur". (Erzurum, kız, 16-18)

Mesela ben pantolon giyiyordum, başım açıktı. Etraftan bayağı bir pohpohluyordular. İşte “niye böyle, niye açık, niye pantolon giyiyor, niye kısa etek giyiyor?” Bu sefer ne oluyordu? Annem babam benim üstüme geliyordu. Onların dolduruşuyla benim üstüme. “Niye böyle oluyorsun kızım, niye onları konuşturuyorsun, niye onlar bana öyle desin, sen böyle ol ki onlar bana böyle demesin.” Yani çevre faktörü çok. (*Erzurum, kız, 16-18*)

Değil o yüzden hani mesela bir yere gitsek, bana hemen mesela karıştır, kısa giyme falan... Abilik taslıyor biraz. (*İstanbul, kız, 12-15*)

“Her şey duyuluyor,” “söz oluyor,” “baskı var,” “çevre faktörü” ifadeleriyle açıklanan bu ilişkiler sadece kızların anlattığı hikayelerle değil, erkek katılımcıların cinsiyet rolleri konusundaki yorumlarını paylaşımlarında da belirlenmiştir. Yukarıdaki yakınlıkların en önemli merkezi olarak karşımıza çıkan Erzurum’dan bir erkek katılımcı aşağıdaki şekilde görüş bildirerek, kızların algısını doğrulamıştır.

Kızların benim düşüncemde hanımefendi olması lazım yani. Erkekler de tabii ona göre olması lazım ama şu anda düzenin çok farklı şekilde yürüdüğünü düşünüyorum ben. Eskiye göre çok farklı 16-17 yaşında bir kız gece 1’de, 2’de dışarıda rahatlıkla çıkıp gezebiliyor. Bence bu çok yanlış bir şey. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

IV. ÇALIŞMA HAYATI

Odak gruplara katılan gençler arasında, okulun yanı sıra çalışan, sadece yazları çalışan ve daha az sayıda okumayıp sadece çalışanlar vardır. Katılımcılara çalışmaya başladıkları yaş sorulduğunda, 7-8 gibi erken yaşlar sayıldığı ya da “kendimi bildim bileli çalışıyorum” cevabı verildiği olmuştur. Katılımcılar arasında, 14 ya da 17 gibi daha geç yaşlarda çalışmaya başlayanlar da vardır. Erken yaşlarda girilen işler genellikle esnaf çıraklığı ya da aile işine yardım biçimindedir. Daha geç yaşlarda başlayanlar arasın-

da ise muhasebe, veteriner yardımcılığı gibi belirli bir beceri gerektirebilecek işler vardır. Bu bölümde ergenlerin çalışma hayatına ilişkin toplanan bilgiler ve varılan sonuçlar aktarılacaktır.

A. Çalışılan İş Türleri

Gençlerin çalıştıkları iş türleri hayli çeşitlidir. Bazıları ailelerinin şirketinde, babalarının ya da ağabeylerinin yanında çalışmakta, diğerleri ise aile şirketinden bağımsız olarak iş bulmaktadır. Çalışma öykülerinin daha çok “denk gelen yerde çalışmak” biçiminde geliştiği, gençlerin aktif olarak uzun sürelerle iş aramadıkları saptanmıştır.

Ben elektronikçiyim. Yaklaşık bir 10 yıldır filan. [Ailemden] ayrı. Elektroniğe biraz ilgim var yani fazlasıyla. Şu anda da kendi çapımda biraz ilerlediğimi sanıyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben kongre iş hanında çalışıyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben müzisyenim. Düğün salonunda çalışıyorum. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Şimdi iş ajansları oluyor. Ben orada ara ara marketlerde iş çıktığında, kampanya işi çıktığında çalışıyorum, takım elemanı olarak. (*İzmir, kız, 16-18*)

Yani böyle tanımadığım yerler falan değil de, tanıdıklarımın Güzelyalı’da mesela çay ocağı var, oraya gittiğim oluyor. Fuarda şu an yine böyle bir yer var, orada çalışıyorum. (*İzmir, erkek, 16-18*)

17 yaşına kadar veterinerde çalıştım. Üniversite sınavlarına yakın ayrıldım oradan şimdi başka bir yerde başlayacağım. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Muhasebe bürosunda çalışıyorum. Staj yaptım. Haziran ayında bitti. Yaz döneminde de çalıştım orada, kısmetse bu Cuma da son günüm. (*İstanbul, erkek, 16-18*)

Ben her yaz lastikçide, berberde çalışıyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Kırtasiyede [çalışıyorum]. (Mersin, erkek, 12-15)

Hemen köşedeki kafede [çalışıyorum]. Müşterilerle ilgileniyorum. Tam garsonluk gibi de değil aslında, bütün işlere ortağım ben orada. (Mersin, kız, 16-18)

Bu sene pastanede çalıştım, manavda çalıştım, pastanede, manavda bir de poşetçide çalıştım... Poşetçide hem selpak falan var...onlara selpak falan getiriyorlar, pipet. Böyle şeyler getiririm işte. Ambalaj. (Trabzon, erkek, 12-15)

Cam balkon [işinde çalışıyorum]. Dükkan bizim, ağabeyimle amcam ortak açtı, ben de yaban almasınlar diye çalıştım, imalatını yaptım, çalıştım. (Trabzon, erkek, 12-15)

Babamla lokantada çalışıyorum. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Bir ara çalıştım evet bayan kuaförlüğünde. (Erzurum, kız, 16-18)

Ben de iki yıldır bir su tesisatında, bir de eczane- de. (Mersin, erkek, 12-15)

İlk çalışmam diş laboratuvarında diş teknisyeni olarak çalıştım. O da arkadaşın amcasınındı. Çağırmişti yani, ben başvurmamıştım. Ben daha orada çalışıyordum, çıkmayı düşünüyordum. Daha önce staj yaptığım yerdeki hoca aradı, “elemanım çıktı, acil ihtiyacım var” dedi. Sonra oraya geçtim. Kendim aramadım yani öyle denk geldi. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Hem kızlar, hem de erkekler arasında, kendisi çalışmak isteyip ailesi izin vermediği için çalışmadığını söyleyen katılımcılar da olmuştur. Bazı çalışan ergenler işlerinden ve çalışıyor olmaktan memnun olduklarını anlatmıştır. Memnuniyet sebepleri ara-

sında yaptığı işi sevmek, para kazanıyor olmak ve bir kadın olarak çalışmak istemek sayılmıştır. Bununla birlikte, işinin “yorucu” olduğunu ya da “arkadaşlarıyla görüşmesini” kısıtladığını söyleyenler de olmuştur. Ancak, asıl memnuniyetsizlik nedenleri aşağıda da ayrıntılandırılacağı gibi işyerinde fiziksel ya da sözel şiddete maruz kalıyor olmasıdır.

B. Kazanılan Paranın Nasıl Harcandığı

Gençler çalışarak kazandıkları parayı çoğunlukla kendileri için harcamaktadırlar. Ailesine destek amaçlı çalıştığını ya da kazandığı paranın tümünü ailesine verdiğini söyleyen katılımcıyla seyrek karşılaşmıştır. Dolayısıyla, katılımcılarda yaygın olarak rastladığımız çalışıyor olma hali, ailenin maddi durumunun yetersizliğinden kaynaklanmamaktadır. Gençler yaz tatillerini değerlendirmek, okudukları alanda staj yapmak, aile işlerinde destek olmak ya da sadece kendi harçlıklarını çıkarmak için çalışmaktadır.

[Kazandığım para] kendimde. Bende duruyor. Aileme de bırakabiliyorum kendim de alabiliyorum. [Ama onların benden bir] beklentisi yok. (Erzurum, erkek, 16-18)

Yok. Kendi isteğimle çalışıyorum, ailemin isteği ile değil. Paramı da kendime harcıyorum, fazla aileme filan harcamıyorum. (Erzurum, erkek, 16-18)

Bu para mevzusunu da konuştuk, babam falan şakaya vurdu hani, “bana verirsin” falan, ama yani temelinde ben alacağım. Tabii onlara da küçük hediyeler falan alabilirim ilk başlarda. Ama sonra bilmiyorum. (İzmir, kız, 16-18)

[Ailem para istemiyor], sadece kız kardeşlerim. Arada sırada [veriyorum]. (Trabzon, erkek, 12-15) Ailemden para almayı doğru bulmuyordum pek. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Gelirim bana bir faydası yok da, yani bir yardımcı olsun aileye... (Erzurum, erkek, 16-18)

C. İş Yerinde Şiddet, Kötü Muamele

Çalışma hayatından ya da çalışma koşullarından memnun olmadığını söyleyen gençler çoğunlukla bunun nedenini gördükleri kötü muameleyle bağlamaktadır. Bazen çalışma yerlerindeki müşterilerle, başka zamanlarda ise patronlarıyla sürtüşmeler yaşadıklarını anlatan katılımcılar ayrıca ekonomik, sözlü ve fiziksel şiddet olaylarından da söz etmiştir. Yukarıda özellikle genç kızların sokakta yaşadığı sözlü taciz olaylarından söz etmiştik. Bazı katılımcılar bu tür olayları çalışma hayatı bağlamında dile getirmiştir. Örneğin, Mersin’de okumayıp sadece çalışan bir kız katılımcı, işinin bir parçası olarak lokanta dışına servise çıktığını ve servis esnasında “çok laf [yediğini]” anlatmıştır. Ek olarak, çalıştığı yere gelen müşteriler tarafından da rahatsız edildiğini söylemiştir.

Ben çalışırken paketiyle çıkıyorum. Yani servis yapıyorum. Servis yaparken çok laf yiyorum, yani laf atan çok oluyor... İşte ne bileyim “güzelim”ler... “gecen kaç?” derler. Yani çok sinirimi bozarlar. Ben kavgaya çıkarır dükkana öyle giderim... Mesela bazı müşteri geliyor masaya. İstemesen de göz göze gelmek zorundasın. Yani “bir şey istiyor mu istemiyor mu?” diye. Ne oluyor? Mesela bakıyor, süzüyor seni. Bir gidiyorsun masasına hesabı ödüyor, kalkıyor masada peçetenin üzerinde numara yazıyor “beni ara” diye. Ben bununla çok karşılaştım. Her seferinde de patronuma danıştım, patron gereken şeyi yaptı... Ben patronuma da danıştıktan sonra onu da o kenara çekiyor konuşuyorlar... Bu şeylere karşıyım... Yani numara bırakmamış, laf sokmamış, hemen bir çingarı çıkarırım... Ben direkt bunu söylerim. (*Mersin, kız, 16-18*)

Benzer şekilde çalıştığı mekânın ziyaretçilerinden yakınan başka katılımcılar da olmuştur. Aşağıdaki alıntı, başka bölümlerde de söz edilen, Erzurum şehrinde gençler arasındaki gruplaşmaya işaret etmektedir.

Düzenli yerlerde konserler oluyor. Okul konserlerinde, bu sene hemen hemen bütün okullarda

çalmaya başlayacağız... Çalışıyoruz ama çalıştığımız mekân şöyle biraz daha serseri tarafına geliyor. Gittiğimiz zaman bize “arkan gitar” filan diye bağıyorlar. Biz ters tepki verdiğimizde kavga falan çıkıyor. Kavgalarda genellikle biz kazanıyoruz ama onların böyle davranış yapması çok kötü. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Müşteri ya da ziyaretçilerin yanı sıra çalışma arkadaşı ve işveren kaynaklı sorunlar da aktarılmıştır. Aşağıdaki bazı katılımcıların sözlü ya da fiziksel şiddet olaylarına ilişkin anlattıklarına ve çalışma koşullarıyla ilgili memnuniyetsizliklerine yer verilmiştir.

Bir tane [çalışan] vardı. Büyük bir kavgayla ayrıldı zaten oradan. Benden numaramı istedi, “senden hoşlandım” dedi. Ben de bunu kaldırmadım. Patrona söyledim. Baktım patron “yapacak bir şey yok” [dedi]...Çünkü sürekli bakıyor gözü üzerimdeydi. Ben artık dayanamadım, bir küçük hatasında ona bağırp çağırdım. Tamam, fırçayı yiyen ben oldum ama çıkması da benim için çok büyük bir şeref oldu yani. Ben elimden geleni yaparım. Kimsenin ekmeğiyle oynamak istemem. Ama biri de kalkıp bana göz dikerse o zaman başı yandı demektir. (*Mersin, kız, 16-18*)

[İşyerinde kötü muamele] yaşadım. Önceden çalıştığım bir yerde iş yaptığım şekilde bile kötü davranılıyordu. Burada çoğu esnafta da biraz nasıl diyeyim, onların dediği şekilde yapmadığında, nasıl anlatayım ki şimdi... (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Buradan Mezitli’ye kadar beni yayan gönderiyor bazenleri. “Geleceksin” diyor, bazenleri de buradan dolmuş geçiyorsa oraya şey yapıyor. Bazenleri de tel falan alacağı zaman, ağır teller oluyor 10-20 kiloluk falan, kaldıramıyorum ama yine de getirmeye çalışıyorum. (*Mersin, erkek, 12-15*)

Yedinci kata sırtında 30 kilo koyuyor. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Ben işimi seviyorum, bazen dayak yiyoruz... Evet. Bazen dayak yıyorum, bazen böyle yani

beni zorlayacak laflar ediyorlar, sinirlenip çekip gidiyorum oradan. Dayanamıyorum... Ben kendimi bildim bileli dayak yiyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Küfür ve dövme oluyor genellikle, başka bir şey olmuyor. (Mersin, erkek, 12-15)

Kendilerine neden kızılıp hakaret edildiği ya da neden dövüldükleri sorulduğunda, katılımcılar yaptıkları dikkatsizlikleri ya da hataları anlatmışlardır. Bu hataların işveren tarafından şiddet uygulanarak cezalandırıldığı anlaşılmıştır.

Ben birkaç kere dolandırıldım, iftiraya geldim, dolandırıldım, o yüzden bana kızdılar. Ben de çok üzülüp oradan ayrıldım... Sonra adam beni geri çağırdı, aradı, dedi “sezona gel”, dedi. Özur diledi falan, dedim abi “estağfurullah ben gene gelirim”, falan dedim. Yine hala çalışıyorum orada. (Mersin, erkek, 12-15)

Genellikle takım falan unutuyorsun orada, ondan sonra takımı toplayamıyorsun, ona kızıyor bağı- rıyor, çağırıyor. Ben de tabii direk...ben de tepki veriyorum. Öyle yani. Genellikle kavga ediyoruz. (Mersin, erkek, 12-15)

Anlatılan ağır çalışma koşullarının, fiziksel ve sözlü şiddet olaylarının yanı sıra, katılımcılar “ekonomik şiddet” olarak tanımlanabilecek durumlardan da söz etmiştir. Sigortasızlık ve çalışıp para alamamak bu durumun başlıca örnekleridir.

Şöyle bir şey var Erzurum’da zaten işyerlerinin en az yüzde 80-90’ında sigorta zaten hiç yok. Adam yaptırmıyor yani. Erzurum’da zaten aldığı maaş belirlidir. Bir kişinin alabileceği en fazla maaş 1.500 TL dışarıda çalıştığın zaman. Başka ne olabilir? İşini iyi yapmadığın zaman dışlanabiliyorsun. Bu tür sıkıntılar var. Benim tek düşüncem...10 yıldır çalışıyorum sigortam hiç olmadı. (Erzurum, erkek, 16-18)

Ben de [işimden] memnun değilim, çünkü hem çalışıyorum, hem para almıyorum, hem de dayak yiyorum... Bir de bahçedeydik, iki tane kova var onları çıkartıyordum, çok zor bir şey... (Mersin, erkek, 12-15)

D. Çalışma Hayatı ve Okul İlişkisi

Çalıştığını belirten katılımcılara, çalışma hayatlarının okulla olan ilişkilerine nasıl etki ettiği sorulmuştur. Bazı gençler, sadece yazın çalıştıkları için okullarını etkilemediğini söylerken, okumayıp sadece çalıştığını belirtenler de olmuştur. Çalışma-okul ilişkisinin bir boyutu da lise sonrası eğitime devam edip etmeme sorusudur. Bazı toplantılarda üniversiteye gitme ya da çalışma hayatına devam etme konusu gündeme gelmiştir.

Sadece yazları harçlığını çıkarmak için çalışan gençler, çalışma hayatlarının okullarını etkilemediğini söylemiştir. Bunun örnekleri Erzurum, İzmir, Trabzon ve Diyarbakır gibi çeşitli yerlerde görülmüştür. İzmir’de, profesyonel olarak futbol oynayan bir genç ise, okuldan sonra antrenmanlara gittiğini, hafta sonları maç yaptığını anlatmıştır. Okul zamanı çalışıyor olmanın verdiği zorluğu bir katılımcı, dersler açısından değil, okulun sosyal hayatından geri kalmak bakımından yaşadığını anlatmıştır.

Mesela çalıştığımız zaman fazla arkadaşlarla vaktimiz olmuyor... Düşün 10 saat aynı yerdesin... (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Bazı durumlarda ise gençler, tatillerde çalışmaktan- sa ilerideki iş hayatlarına hazırlanmak için çalıştıklarını, staj yaptıklarını anlatmışlardır. Böyle durumlarda okul ve iş hayatını birbirini tamamlayan öğeler olarak görmek mümkündür.

Ben çalışacağım şimdi, üç gün staj, iki gün okul. Yiyecek ve içecek okuyorum ben, gıda bölümüyüm, onun için bir otelin mutfağında çalışacağım. (İzmir, kız, 16-18)

Ben Lise 3'teyken staj yapmaya başladım. Lise 3 bittikten sonra, 4'te de...hep çalıştım. Dördüncü sınıfta hem okuyup hem çalışıyordum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Okulunu tamamlamadan bırakıp çalışmayı seçtiğini ve eğitim hayatına devam etmeyi düşünmediğini anlatan bir katılımcı olmuştur. Okurken akademik sorunlar yaşadığını, okula ve eğitim hayatına karşı herhangi bir yakınlık duymadığını ifade eden bu genç, ailesinin istemesine rağmen kendisinin okumayı seçmediğini anlatmıştır.

Ben okuldan soğudum. Kıbrıs'ta okuyordum ben. Altıncı sınıfa üç kez okudum. Yedinci sınıfa iki kez okudum. "Artık okumayacağım" dedim. Bıraktım. Şimdi de "dışarıdan oku" diyorlar. Ailem de sürekli tutuyor "okula başla" diyorlar, "gitmem" diyorum... Derslere falan girmiyordum zaten hiç. Hep okuldan kaçardım... hiç hevesim yok yani girmeye öyle diyeyim...okuma hevesim kaçtı artık yani yok öyle bir heves. (*Mersin, kız, 16-18*)

Gerek ailesini memnun etmek, gerek daha fazla iş imkânı bulmak, gerekse üniversitenin sosyal ortamını merak ettiği için, ileride eğitimine devam edip üniversiteye gideceğini söyleyen gençler olmuştur.

İlk başta üniversiteye gitmeme gibi bir düşünce vardı. Ama şu anda günümüz koşullarında üniversite diploması şart olduğundan dolayı şu anda hazırlık yapıyorum. Bakalım hayırlısı. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben üniversiteye gitmeyi tercih ederim, çünkü orada arkadaşlık ortamı var. (*Trabzon, erkek, 12-15*)

Üniversiteye filan gidip onları da [ailemi] hoşnut etmek istiyorum. Bir şeylere çabalamak iyi oluyor. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Üniversiteye gitmeyip, lise sonrası profesyonel hayata geçiş yapmak arasındaki gerginlikten en yoğun

şekilde söz eden, İzmir'de futbol oynayan genç olmuştur. "Gerçek idealim olarak yaşasaydım, ben şu an Altay'da profesyonel futbolcuymdım," ifadesini kullanan katılımcı, futbolculuğun güvenilir bir meslek olmadığını, ailesinin ve kendisinin gelecekteki ekonomik güvencesini sağlamak açısından bu teklifi reddettiğini ve liseden sonra üniversiteye devam etme kararını aldığını belirtmiştir.

V. GELECEK TASAVVURLARI VE BEKLENTİLER

Bu bölümde gençlerin gelecek hayalleri, hedefledikleri meslekler, yerleşmeyi düşündükleri şehir ya da ülkelerden bahsedilmiştir. Ek olarak, katılımcılara Türkiye ve dünyayla ilgili tasavvurları sorulmuş, devletten beklentileri dinlenmiştir. Katılımcıların kendi geleceklerine ilişkin idealist, ülke geleceğine dair ise daha şikayetçi ve kötümser olduğu görülmüştür.

A. Meslek Hayalleri

Katılımcıların meslek hayalleri çok çeşitli ve hayli iddialıdır. Toplumda prestij kazanmış, mühendislik ya da hukukçuluk gibi meslekler gençlere çekici gelmektedir. Hem kızlar, hem de erkekler başka örneklerin yanında bunları saymıştır. Gelecek konusu açıldığında icra etmek istediği mesleğe henüz karar vermediğini söyleyen katılımcılar olmuştur. Ancak kendini bir kariyer sahibi görmeyene çok az rastlanmıştır. Hem erkek, hem de kız katılımcılar üniversite eğitimi almaktan, birer meslek sahibi olmaktan söz etmiştir. Yalnızca Diyarbakır toplantısında bir kız katılımcı, gelecek planını "evlenmek" ve "kocasını izin verirse çalışmak" olarak dile getirmiştir. Katılımcılar arasında benzer düşünceye sahip olup, sessiz kalanlar olmuş olabilir. Ancak, elde ettiğimiz yüklü kariyer planı verisi, gençlerin ileride kendilerini iş hayatına dahil gördüklerine işaret etmektedir. İleride dönük tasarıların dile getirirken, bazı gençler kendi ailelerinde bulamadıkları ve ileride içinde yaşamak istedikleri düzeni de tarif etmişlerdir.

Yani benim hayalimdekini sorsanız, bir makine mühendisi olacağım, şirketler zinciri kuracağım,

güzel bir evim olacak, çocuklara falan iyi davranacağım. Şiddet falan yok, azarlama... Serbest bırakacağım. Ben o kadar serbest değilim. (*Ankara, erkek, 16-18*)

İşinin en iyisi olmak. Mesela bir hakim olacaksın, savcı olacaksın. Böyle ülkende önde gelen bir hakim olmak isterim yani öyle hedefim. (*Ankara, erkek, 16-18*)

Hukuk okumak istiyorum. Onu bitirdikten sonra belli bir... Nasıl desem büyük avukatlık bürolarında staj. Ondan sonra şirket avukatlığı yapmak istiyorum. Hayalim bundan ibaret. Ondan sonra yurtdışında iyi bir master yapmayı... Erasmus olabilir...Öyle yani planlarım ve benim için kariyer her şeyden önemli. (*Mersin, kız, 16-18*)

Ben de hukuk istiyorum. Hukuk fakültesi istiyorum. Ama ben savcı olmak istiyorum. (*Mersin, kız, 16-18*)

Makine mühendisliği istiyorum. Yalnız iyi bir üniversitede okumak lazım. Şimdi mühendislikler de üniversite bitirmek değil, iyi bir üniversite bitirmek gerekiyor. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Elektrik bölümünde okuduğumdan elektrik mühendisliğini istiyorum. Bana gereken şey iyi bir üniversite. Ondan sonra zaten gelecek hazır gözüküyor. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ailede örnek alınan kişilerin anlatıldığı bölümde, bazı katılımcıların tıp okuyan kuzenlerine özendiğini anlatmıştık. Aşağıda da buna benzer bir örnek sunulmuştur. Ek olarak, ailede anne babanın da gencin tıp okuması konusunda etkileyici hatta baskıcı olduğu görülmüştür. Bu da yine aile bölümünde irdelenen anne babanın gencin gelecek planları üzerindeki rolünün bir örneğidir.

Ben de diş hekimliği istiyorum. Marmara Üniversitesi. Mesela çok yakın bir akrabamız var bizim, onun muayenhanesine gittim falan, ondan görerek şey oldu. O yüzden diş hekimliğini hedef olarak kendime belirledim. (*İstanbul, kız, 12-15*)

Genelde herkes gibi “doktorluk” diyorlar da, babam amcamların filan inşaat sektörüne yatkın oldukları için ben de inşaat istiyorum... Doktor ol diyen annem. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Mesela benim annem de, liseyi benim sağlık okumamı istemişti, hani şey direk mezun olduğum zaman direk iş olması şansı var hani. Ben istemedim, tercih yaparken de ilk öğretimden çıkarken, yapmadım... Onların istediği olmak zorunda, ama ben onu yapmadım. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Ya annem benden tıp bekliyor ama ben istemiyorum pek. (*Trabzon, kız, 16-18*)

Özellikle kız katılımcıların, çocuk gelişimi, rehberlik ya da psikolojik danışmanlık gibi mesleklere yönelmek istediği görülmüştür. Bunun bir nedeni, kendi eğitimlerinde bu tür hizmetlerin eksikliğini duymaları olabilir. Bunun yanında, öğretmenlik ya da akademisyenlik seçmeyi düşünen başka katılımcılar da olmuştur.

Mesela şöyle bir şey var, ben zihinsel engelliler öğretmenliğini istiyordum 8 yıldır. Çok istiyorum. (*İzmir, kız, 16-18*)

Ben psikoloji istiyorum. Psikolog olmak istiyorum çocuk psikoloğu. En büyük hayalim üniversiteden sonra ben de yurtdışında master yapmayı çok istiyorum. (*Mersin, kız, 16-18*)

Ben çocuk gelişim öğretmeni olmak istediğim için bazıları bana söylüyor, “çocuk gelişimi ben de okumuştum, zor” filan.. Ben de ona rağmen diyorum ki, “çocukları sevdiğim için ben yaparım bu işi”, diyorum mesela. (*İstanbul, kız, 16-18*)

Ben Konya Selçuk Üniversitesi PDR’yi [Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik] çok istiyorum. İnşallah olur. Hem PDR’nin maddi geliri yüksek hem de benim için çok cazip bir meslek. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

İngiliz Edebiyatı bölümünde, profesör, dekan yardımcısı olarak görebiliyorum [kendimi]. (*İzmir, erkek, 16-18*)

Ben İngilizceye meraklı olan bir insanım. Mesleki hayatta da onu sürdürmek istiyorum yani. İngilizce öğretmeni olabilir ya da mesela tercüman filan. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben matematik öğretmeni olmak istiyorum ama burada okumak istemiyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Bunların yanı sıra, polislik, hemşirelik, sanatçılık, mimarlık, sporculuk, gıda mühendisliği ve diyetisyenlik gençlerin ilgi duyduğu ve gelecek hedefleri arasında yer alan mesleklerdir.

B. Yerleşim Yeri Hayalleri

İleride yaşamayı düşündükleri yerler sorulduğunda bazı katılımcılar halen buldukları şehirde kalmayı tasarladıklarını anlatmışlardır. Ancak, gençlerin yoğunlukla oldukları şehirden ayrılmak ve özellikle de eğitim hayatlarının ya da kariyerlerinin bir bölümünü yurt dışında geçirmek istedikleri anlaşılmıştır.

Bulduğu şehirde kalmak istediğini anlatan katılımcılarda ürkekliğe varabilecek bir temkinlilik saptanmıştır. Bazı durumlarda ise, genç başka bir yere taşınmanın güçlükleriyle (örneğin yurt dışına çıkıp dil öğrenmekle) baş edemeyeceğini anlatmıştır.

...evden ayrılırsam kesin başıma bir şey gelir. Ya ayağımı kırarım, ya bademciklerim, ya ateşim çıkar bir şey olur. Evden ayrıldığımda kokusu bile değiştiği zaman ortamın başıma bir şey gelir. O yüzden ağabeyim der, "yok ben bir yere izin vermem." (*Erzurum, kız, 16-18*)

Çünkü ben Diyarbakır'da olursam rahat olacağımı düşünüyorum. Çünkü ben baskı görmüyorum dışarı çıkma konusunda. Maddi olarak çok rahatlayacağım. Başka bir yere gittiğimde evin kirası, şu bu kendime ayırabileceğim bütçe çok

az olacak. Ailem konusunda da bir sıkıntım yok o yüzden de burada olsun isterdim. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Ben anlayamam oradaki insanlarla. Ben bir kere dil öğrenemem. Dördüncü sınıftan beri İngilizce görüyorum ama okuldan kaynaklanıyor olabilir, şu ana kadar daha hiçbir şey öğrenmiş değilim. Anadolu Lisesi okuduğumdan hem İngilizce hem Almanca görüyorum. Yine şuraya birisi gelse yine konuşamam. Büyük olasılıkla da öğrenemem dil. (*İzmir, erkek, 16-18*)

Pek bilgim yok ama İstanbul hakkında çok kötü şeyler duydum geçende teyzem gitmiş, hiç de öyle bir şey değilmiş. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Yukarıda meslek hayalleri anlatılırken bahsedildiği gibi bazı katılımcılar, üniversite eğitimleri için Türkiye içinde başka yerle gitmeyi tercih ettiklerini anlatmışlardır. İstanbul, Ankara, Konya ve Eskişehir sayılan şehirler arasındadır. Ek olarak, başka katılımcılar çeşitli nedenlerden buldukları şehirde mutlu olmadıklarını ve ileride taşınmak istediklerini anlatmıştır. Özellikle denize uzak Erzurum'da, çekiçi gelen şehirler arasında İzmir ve Antalya olduğu anlaşılmaktadır.

Ben açıktan okuyorum ya, benim de bir mesleğim olmasını isterdim. Zaten ben Diyarbakır'ı hiç sevmiyorum. Memleketim olduğu halde hiç sevmiyorum. (*Diyarbakır, kız, 16-18*)

Gitmeyi düşünüyorum. Erzurum'da deniz yok. O yüzden Antalya Akdeniz Üniversitesi olabilir. İzmir üniversitesi olabilir. (*Erzurum, erkek, 16-18*)

Ben sadece üniversite için okuyorum. Başka bir şehre gidip yalnız yaşamak çok güzel geliyor Şimdi bana. Gerçekten. Mesela ablamın arkadaşı şimdi iki yıldan sonra Antalya'yı kazandı, tek başına gitti. Şimdi orada ev tutmuş. Ne kadar güzel düşünüyorum da. Şimdi Antalya'yı kazansam, onun yanına gitsem, o bir daha dönmez herhalde

buraya. Erzurum'da kalmak istemiyorum açıkçası. Burayı çok seviyorum gerçekten. İnsanları laf, dedikodu seviyorlar ama iyi insanlar yani, burada doğdum büyüdüm ama...*(Erzurum, kız, 16-18)*

Türkiye içinde başka bir şehre taşınmak bir yana, birçok katılımcı eğitim, kariyer ya da yerleşmek için yurt dışına gitmek istediğini belirtmiştir. Cazip ekonomik olanaklar, rahat yaşam tarzı ya da genel olarak "farklı kültür"ler görmek sayılan nedenler arasındadır. Bazı katılımcıların yurt dışını merak ettikleri, yurt dışına gitme şansı olan tanıdıklarına özendikleri görülmüştür.

Ben Türkiye yerine doğuracağım çocuğun geleceği olabilecek bir yurt dışında yaşamayı isterdim... Almanya'da çocuk doğduğu zaman çocuğun hesabına 30 bin lira yatırdıklarını öğrendim yani. *(Diyarbakır, erkek, 16-18)*

Arkadaşım dediği gibi aslında ben de Avrupa'yı özellikle Amerika'yı gezmek istiyorum. Gezmenin dışında üç-dört sene yaşamak istiyorum. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Yurt dışına özeniyorum oradaki yaşam tarzı daha rahat eğlenceli geliyor bana. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Farklı kültürleri tatmak lazım. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Ha ben de evlenmeyi düşünmüyorum. Çok para kazanayım, Brezilya Rio'ya gitmek.. İnşallah. *(Ankara, erkek, 16-18)*

Mesela küçüklüğümden beri İspanya'ya gitmek istiyorum. Oradaki tarihi yerleri gezip görmek. Sadece o ülke değil, farklı ülkeleri de çok merak ediyorum. *(Trabzon, kız, 16-18)*

Bazı katılımcılar ise hayallerindeki mesleği en iyi icra edebilecekleri yerin Türkiye olmadığını, bu yüzden yurt dışına gitmek istediklerini anlatmıştır. Bu-

rada da yine katılımcıların yurt dışı deneyimi olan yakınlarını örnek aldığını görmek mümkündür.

[kuzenim] mesela bu akşam İngiltere'ye gidiyor orada okuyacak. Benim böyle bir şeyim vardı zaten yurt dışına çok merakım var ama onun İngiltere'ye gideceğini öğrendikten sonra ben de azim yaptım. Ben de lise bittikten sonra en azından üniversite okumak için [gitmek istiyorum]. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Gastronomi okursam kesinlikle yurt dışını düşünüyorum...buradaki üniversitelerden mezun olunca fazla iş imkanın da olmuyor. Hani yurtdışındaki üniversitelerden Türkiye'ye tekrar gelince daha çok iş imkânın oluyor... Bu gastronomi şirketleri yurt dışından eleman alıyorlar. Eğer öyle bir şirkette çalışırsam zaten kendiliğinden diyor "şu ülkeye git", sana imkân veriyorlar, para... *(İzmir, kız, 16-18)*

...ben çok küçük yaşlardan beri yurt dışına gitmek istiyorum ve hedefim de iç mimarlık zaten dört seneden beri eğitim alıyorum, resim olsun, kurslar olsun falan. Yani annem hep arkamdadır, "istediğin yeri kazan biz gerekirse yanına da geliriz" [diyor]... Çok güvendiğim bir arkadaşım var, onunla beraber hep hayalini kurmuşumdur. İnşallah da onunla beraber aynı okulu kazanıp yurt dışına gideceğim. *(Trabzon, kız, 16-18)*

C. Türkiye Geleceği ile İlgili Beklentiler, Devletten Beklentiler

Katılımcılara Türkiye'nin geleceği ile ilgili düşünce ve beklentileri, ek olarak da geleceğe dair devletten beklentiler sorulmuştur. Verilen cevapları üç ana kategoriye ayırmak mümkündür. Öncelikle katılımcılar eğitim ve iş imkânları konusunda, genel olarak ekonomik hayatla ilgili şikâyet ve beklentilerini dile getirmiştir. İkinci olarak, Türkiye'nin hem siyasi hem de sosyal açıdan gelişmesine ilişkin yorumlar yapılmıştır. Son olarak da, savaş konusunun birçok gencin aklını meşgul ettiği görülmüştür.

Katılımcılar eğitim sistemi, sınavlar, eğitim sonrası iş imkânları, meslek seçimi ve ülke nüfusunun genel ekonomik durumuna ilişkin görüşlerini bildirmiştir.

Sınav sistemlerini biraz daha mantıklı bir şeye oturtsalar daha iyi olabilir. Sürekli değişiyor çünkü, mesela şimdi SBS, biz altı, yedi, sekiz[inci sınıflarda] SBS'ye girdik, her sene sonunda. Şimdi yeni 8'ler şeye girecek, yazılı gibi 12 sınav olacaktı galiba. Değişik değişik şeyler biraz saçmalık yani bence. (İstanbul, kız, 12-15)

Bence öğretmenlerin geliştirilmesi lazım. Bir öğrencinin başarılı olabilmesi için öğretmenin iyi olması gerekir. Öğrenci öğretmeni severse onun dersine ilgi duyar ve daha çok çalışır. Sevmediğin bir hoca oldu mu onun dersine ilgi duymazsın. (Erzurum, erkek, 16-18)

Gönül ister sınav olmasın. Ama sınav diye bir gerçek var. Mesela bazı ülkelerde insanlar, öğrenciler liseden sonra kendi dallarına göre yani yeteneklerine göre... becerilerine göre ayrılıyorlar. Böyle bir şey olamayacağı için böyle sınava çalışmaya devam. (Mersin, kız, 16-18)

Ben fazla ümitli değilim Türkiye'nin geleceği hakkında. Çünkü hocam şu anda her ilde bir tane üniversite var. Bu, üniversite okuyan gençlik sayısını artıracak ama bir işe yaramayacak. Çünkü zaten herkes okumuş olacak ama iş imkânı az olacak. Kaç bin tane öğretmen var ama kaç tane alıyorlar? Üç-dört tane. Bu yüzden okumuş sayısı artacak, genç nüfus da fazla olacak ama iş olmayacak. Bu da gerilemeyi getirir. Eskiden sayılı üniversite varken okumak daha zordu. Şimdi okumak daha kolay. O zaman da okudun mu direk işine girebiliyordun. ODTÜ mezunu ile Atatürk Üniversitesi mezunu arasında kaç bin puan fark var. O yüzden iş imkânları artırılrsa hocam Türkiye gelişir. (Erzurum, erkek, 16-18)

Okullarda meslekler hakkında bilgilendirme [olmalı], her türlü meslek...Oluyor ama çok olmuyor. Nadir oluyor. (Erzurum, kız, 16-18)

Benim devletten beklentim şu, çok zengin olan adam var özel okulda okuyor, iyi bir mesleğini eline alıyor. Biz çok çalışıp çok iyi bir okula giriyoruz yani, meslek sahibi olmak için. Ama zengin olanlar veya durumu aşırı derecede çok iyi olanlar bizden daha önce [giriyor]. (Trabzon, erkek, 12-15)

İşsiz olanlara iş vermelerini çok isterim yani. Mecbur olup da iş bulamayanlara devletin iş vermesini isterim. (Mersin, erkek, 12-15)

[Devlet] üniversiteyi bitirdiğimde bana el atsın. (Diyarbakır, kız, 16-18)

[Devlet bana] burs [versin]. (Diyarbakır, kız, 16-18)

Herkes için bir para vermeleri. Mesela bazı kişilerin paraları yok, yoksullar aile, mesela herkes için bir kredi sınırlaması olması. Mesela çok fakir olanlar, bir kıyafet alamayacak durumda olanlara, 5000 lira gibi benzeri şeyler vermeli. Zengin olanlara 1000 lira. (Mersin, erkek, 12-15)

Kişi başı milli gelir 16 bin dolar yazıyor. Ama mesela Diyarbakır'da çoğu insan yoksul, Türkiye'de çoğu insan yoksul... Bunlar çözülebilir. (Diyarbakır, erkek, 16-18)

Bazı katılımcılar ise Türkiye'nin ve dünyanın gündemdeki sorunlarına ilişkin konuşmuş, ileride nasıl bir Türkiye'de yaşamayı hayal ettiklerini tarif etmişlerdir.

Benim gelecekte beklediğim, küresel ısınmayı durdurmak ve gelecek nesilleri de yaşatmak için bir çöp sistemi kurmak. Yere atınca bence alarm çalmalı. Ben böyle bir şey bekliyorum. (Mersin, erkek, 12-15)

Mesela yaşlandığım yerin huzurlu olmasını istiyorum. Daha temiz olmasını isterim. Mesela herkesin istediğini yapabildiği bir yer. Mesela kalkınmış... (Trabzon, kız, 16-18)

Bence Türkiye yani ayrılmalı artık... Eyaletlere ayrılmalı...Şu an insanlar bas bas bağıyor. Ben

ana dilimde eğitim almak istiyorum. “Ya da benim kimliğimde Kürt vatandaşı yazsın” diyor. Bu onun doğal bir hakkıdır, karşılanmalı. *(Diyarbakır, erkek, 16-18)*

Daha özgür yaşam koşulları olmasını beklerim. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Yani pek bir şey umut etmiyorum da aslında, hayallerden bahsettik, yurt dışına falan biraz daha kolaylık sağlasın. Ne bileyim, benzin falan...daha yaşanılabilir bir ülke olsun. Asayiş sağlansın. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

Sosyal alanlar olmalı. Bir AVM açıldı...genelde liseliler orada olur. Millet bir kız tavlama peşindedir...Parklar olabilir. Vücut geliştirme parkları olabilir. İnternet kafeler daha çok artabilir. Bizim açımızdan iyi olur. *(Erzurum, erkek, 16-18)*

Devletten beklentim, gideceğim spor salonunun [ücretinin] karşılanması. *(Trabzon, erkek, 12-15)*

Güncel sorunlar konuşulurken önce çıkan ve vurgulanan bir konu savaş olmuştur. Katılımcılar savaştan ve etkilerinden yakınmıştır.

Devletten, bu savaşlara çözüm bulmasını... sonra buraya nükleer santral yapılıyor, Mersin'e. Onun yapılmamasını istiyoruz, çünkü geleceğimizin... hani nüfusun yoğun olmadığı bölgelere yapılсын. Mesela Mersin'de yapılmasın yani. Mesela Doğu'da nüfus daha az, oralara yapılabilir. Hani nükleer santralin yapılmasını da istemiyor değilim, çünkü ülkemizin nükleer silahlara ihtiyacı var, bunun için de nükleer santral ihtiyacı var. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Ben savaşın durdurulmasını isterim. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Ben de savaşın durdurulmasını isterim, bu şehitlerin artık sayısı daha da çoğalıyor. Yani ona üzülüyorum. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Benim bir şeyim daha var, askerlerin ölmemesi için elinden gelen her şeyi yapmalı. Mesela savaşacağı zaman kendilerine çok güçlü bir yelek gibi şey yapabilirler. Mesela şehit olayları bugünlerde çok fazla oluyor, onların olmaması gerekir. Aileler üzülmesin diye, öyle bir şeylerin yapılmasını beklerim. *(Mersin, erkek, 12-15)*

Devletin yapması gereken çok şey var. Dediğim gibi haberleri ben biraz fazla takip ediyorum. Şu günümüz savaş ortamında daha doğru kararlar alabilir. *(Diyarbakır, kız, 16-18)*

En başta savaşlar oluyor. Bu beni gerçekten çok etkiliyor ve sinirlendiriyor. *(Trabzon, kız, 16-18)*

Hiç savaş olmamasını [istiyorum]. *(Trabzon, kız, 16-18)*

Bana devletin kazandıracığı bir şey yok. Devletin istediğim rahat huzurlu bir ortam olsun, savaş olmasın, herkes kendi kafasına göre özgür bir şekilde yaşasın. *(İstanbul, erkek, 16-18)*

SONUÇ

Yedi ilde yapılan 12 toplantıda Türkiye'de yaşamakta olan ergenlerin hayatına dair izlenimler edinmek mümkün olmuştur. Toplantılar sonucunda edinilen temel izlenim şudur:

Hayatlarının önemli bir kırılma aşamasından geçen gençlerin temel maddi ve manevi ihtiyaçları vardır. Bunların bir bölümünün farkındadırlar ve açıkça ifade etmektedirler; bir bölümünü ise tam olarak adlandırmakta zorluk çekmektedirler.

Yaşları itibariyle “içeriden” ve “dışarıdan” gelen sorunlarla baş etmek durumundadırlar. İçeriden gelen sorunları ergenliğin getirdiği fiziksel ve ruhsal değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Dışarıdan gelen sorunlarının kaynağı ise çeşitlidir: okul hayatı, aile hayatı, çalışma hayatı vb. öğrenciler üzerindeki en büyük baskı okul hayatının çeşitli aşamalarında karşılaştıkları sınavlardır. Sınavlar ve ders çalışma konusu daha çocuk yaşlarından başlayarak onları bir

“kriz” ortamına sokmaktadır ve çoğu ailede bu kriz durumu iyi yönetilmemektedir. Bu da sürekli olarak aile içi huzursuzluğu beslemektedir.

Çocukların önünde iki yol vardır: ya sorunlar çözülecek ya da sorunlardan kaçılacaktır. Sorunların çözülemediği durumda telefonlar ve internet yaygın bir kaçış yolu benimsenmektedir. Bu ise ana-babaların karşı çıkmasıyla yeni bir sorun haline gelmektedir.

Ergen sorunlarının çözümünde başlıca destek aileden ve öğretmenlerden beklenir. Görüldüğü kadarıyla bu konuda belirli bir “zaafiyet” vardır. Bunun temelinde de, bazı katılımcıların anlatılarından çıkararak, ergenin bir birey olarak algılanmaması ve ne ailesinden ne de öğretmenlerinde gereken saygıyı görmesi yatmaktadır. Öte yandan hem aile hem de öğretmenler çocuktan saygı değil “itaat” beklemektedirler. Karşılıklı saygıya dayanan ve sorunların bu temel üzerine kurulu iletişimle çözülebileceği anlayışı yerleşmemiş görünmektedir.

Ergeni saygı gösterilmesi gereken bir birey olarak görme yalnızca insan ilişkileri açısından değil, ona sağlanan ortam açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda, imkan varsa, evde kendine ait bir özel alanının bulunması, okullarda temizliğin sağlanması, çalışma koşullarının düzgün olması gibi konular öne çıkmaktadır.

Gruplarda tartışılan farklı alanlarda ağırlıklı olarak ortaya çıkan görüşler aşağıda özetlenmiştir.

Odak grup katılımcılarının aile hayatlarında iletişimsizlik önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı çatı altında yalnızca “var olan” ama düşünsel, duygusal paylaşım eksikliği olan aileler tarif edilmiştir. Özellikle tek gelirli ailelerde, babanın uzun saatler boyunca ve bazen şehir dışında çalışıyor olması, ergenin babasını bir birey olarak tanıyamamasına yol açmaktadır.

Ergenin anneye ilişkisi daha yakın ve daha samimidir. Anne hem sırdaştır, hem evin düzenleyicisidir, babanın yokluğunda bir otorite figürüdür ve babadan bir önceki izin mercii olarak aslında bir aracı görevi görür. Bazı ergenler en sık annelerini gördükleri için, en fazla da onunla sürtüşüklerini anlatmışlardır.

Anne-baba ve ergen arasında en sık karşımıza çıkan çatışma konusu ders çalışmadır. Anne-baba çocuğun sosyal ilişkilerini, internet kullanımını, ya da sokağa çıkmasını kısıtlıyorsa, bu hep onun ders çalışmasına ya da çalışmamasına bağlanır. Ergenin algısı bu yöndedir.

Gençler anne-babalarının kendilerini kısıtlamalarından, rahat ve özgür bırakmalarından yakınmaktadır. Ailelerin sokağı bir “tehlikeler diyarı” olarak gördüğünü düşünen ergenler, anne-babalarının aşırı korumacı ve sahiplenici tavır ve tutumlarından rahatsız olmaktadır. Anne-babasının kendisine güvendiğini söyleyen katılımcılar olmuştur. Ancak, güvensizliğin de önemli derecede var olduğu aile ilişkileri saptanmıştır. Böyle durumlarda ergenin ailesine yalan söylediği, özellikle izin almak için onları yanılttığı belirlenmiştir.

Tüm bunlar bir yana, ailesiyle geçirdiği zamana değer veren, sık sık onlarla olmaya gayret gösteren ve aile içi iletişim düzeyinden memnun olduğunu söyleyen katılımcılar da olmuştur.

Okul hayatına ilişkin olarak en önemli şikayetin okul temizliği ve tuvaletlerde sigara içilmesi olduğu saptanmıştır. Ek olarak, okul çevrelerinden yaşanan ciddi güvenlik sorunlarından söz edilmiştir.

Odak grup katılımcılarının büyük çoğunluğu öğrenci olduğu için, okul hayatına ilişkin birçok konu ele alınmıştır. Sınavların ve eğitim sistemindeki değişikliklerin öğrencileri yordduğu gözlemlenmiştir. Dershane ve okul arasında mekik dokuyarak sınavlara hazırlanan öğrenciler isyankâr ve bezgin olabilmektedir.

Okullardaki sosyal imkanların (spor salonu, kütüphane, laboratuvar, vb.) yetersiz olmasından yakınılmıştır. Ancak okulların fiziksel yapısıyla ilgili en sık tekrarlanan şikayet tuvaletlerle ilgili olmuştur. Tuvaletlerin temiz olmadığı, tuvalet kağıdı ve sabundan yoksun olduğu defalarca, farklı şehirlerde dile getirilmiştir. Ek olarak, yine farklı şehirlerde hem kız hem de erkek katılımcılar, okullardaki tuvaletlerin birer sigara içme alanı olarak kullanıldığını anlatmışlardır. Sigaranın gençler arasında sık kullanıldığı anlaşılmıştır. Okul ve okul çevresi de bu kullanımın en yaygın olduğu alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okulun hayatlarına olumlu katkıda bulunduğunu söyleyen katılımcılar özellikle eğitim, öğretim ve sosyal işlevlerinden söz etmiştir. Bununla birlikte, öğretmenlerden yakınan birçok katılımcı olmuştur. Öğretmenlerin ilgisiz, hatta bilgisiz olduğu dile getirilmiştir. Rehber öğretmenlerin ise bazen umursamazlık, bazen de iş yükünün ağırlığı dolayısıyla kendilerinden beklenen hizmeti veremedikleri anlaşılmıştır.

Bununla birlikte öğretmenlerle son derece olumlu ilişkiler kuran katılımcılar vardır. Bazıları öğretmenlerinden “anne” gibi söz etmiştir. Anne-babalara paylaşımadıklarını öğretmenleriyle paylaştığını anlatanlar da olmuştur.

Ergenlerin kendilerine en az bir tane dert ortağı ya da dayanak bulduğu gözlemlenmiştir. Bu figür bazen ağabey, bazen kuzen, bazen anne ya da baba ve bazen de bir öğretmen olabilmektedir. İletişim sorunu yaşandığı doğrudur ama çoğu ergen için bu sorun hayatlarındaki herkesle yaşanmamaktadır. Bir insan belirleyip, ona açılmak, ondan tavsiye ve destek almak çok sık görülen bir deneyimdir ve bu insanın okuldan bir öğretmen olduğu durumlarla birden çok kez karşılaşmıştır.

Okul ve okul çevresindeki en önemli sorunlardan biri güvenlidir. Birden çok şehirde, bıçaklama da içerebilen, fiziksel kavgalardan söz edilmiştir. Bu kavgaları açıklarken bazı katılımcıların kayıtsız kal-

dığı, şiddet olaylarını sıradan ve olağan durumlar olarak tanımladıkları gözlenmiştir. Okul ve okul çevresindeki risk içeren davranış ve durumlarda madde kullanımı ya da satışıdan da söz edilmiştir. Ancak, alkol ve uyuşturucunun sigara kadar yaygın olmadığı görülmüştür. Bu gibi konuların okul bağlamında ve okulun fiziksel alanı çerçevesinde karşımıza çıkması dikkat çekicidir.

Gençler boş vakitlerini arkadaşlarıyla ya/ya da internette geçirdiklerini anlatmışlardır. Sosyal hayat konuşurken öne çıkan bir konu “çevre baskısı” olmuştur. Özellikle Doğu’daki kızlar sokakta yaşadıkları sözlü taciz olaylarından yakınmıştır.

Ataerkil düzen, kamusal alanda özgürlüklerin kısıtlanması, anne-babanın sokağa ilişkin güven(siz)lik algısı, anne-babanın çocuğu kısıtlaması ve çocuğun anne-baba kısıtlamasına isyan etmesi birbirini tetikleyerek bir kısır döngü oluşturmaktadır. Bu kısır döngü bazen Doğu’da daha belirgin gözükse de Doğu’dan çok, Doğu algısıyla ilgilidir ve işaretleri dört bir yandadır.

Katılımcılar arasında çalıştığını belirten ergenler çoğunlukla kendi harçlıklarını çıkartmak için aile şirketlerinde ya da kendi mahallelerinde, tanıdıklarının işlerinde çalışmaktadır. Lisenin son sınıflarına doğru kendi mesleğinde staj yapanlar da vardır. İş hayatına ilişkin en büyük sorun sözlü, fiziksel ve ekonomik şiddettir. Özellikle küçük yaştan itibaren esnaf çıraklığı yapan çocuklar sözlü ve fiziksel şiddetten söz etmiştir. Sigortasızlığın ise son derece yaygın olduğu görülmektedir.

Okul ve iş ortamlarında şiddetten söz eden ergenler, aile içinde bu konudan daha az şikayet etmiştir. Buna rağmen, “kıзма”, “bağırma”, “terlik atma” dile getirilmiş, özellikle de erkek çocukların babalarından fiziksel şiddet görebildikleri anlaşılmıştır.

Literatürde sıkça tartışıldığı gibi, ergenlikte yaşanan fiziksel ve psikolojik değişimler gençleri etkilemektedir. Boy, kilo, cilt, ses ya da ruh hallerindeki bu

değişimlerle baş ettiklerinden söz eden gençler için bu dönemin sınav stresiyle iç içe geçtiği zaman daha da zorlayıcı olduğu görülmüştür. Yine literatürde sık değinilen “zorbalık sistemi,” ergenlerin yönlendirilmeye açık bu dönemlerinde sorun kaynağı olabilmektedir. Okul ve şehir boyutunda bu tür zarar verici akran ilişkilerinden söz edilmiştir.

Karşı cinsle arkadaşlık ya da romantik ilişki kurma birden çok toplantıda normal karşılanmış, katılımcılar bu konularda kendi deneyimlerini anlatmıştır. Özellikle romantik ilişkilerin anlatımında belirli bir tutukluk görülse de, kız-erkek arkadaşı olan katılımcılara rastlanmıştır. Bu gençler romantik ilişkilerini tüm aileleriyle paylaşmasa da, genellikle paylaşabilecekleri birini bulduklarını söylemişlerdir. Erkeklerin bu konuda daha rahat olduğu gözlemlenmiştir.

Ailelerin, kız-erkek arkadaşlarla romantik ilişkilerin doğrudan evliliğe gitmesi gerektiği yönündeki algısı, cinselliğin ise “ayıp” görülmesi, gençleri bu konularda aileleriyle konuşmaktan alıkoymaktadır. Özellikle cinsellikle ilgili sistematik ve doğru bilgi alma konusunda eksiklik olduğu görülmüştür.

İnternet artık hayattan bağımsız ya da “girilen” bir mecra değil, hayatın her yönüyle yaşanabildiği bir ortam haline gelmiştir. Gençler, farklı ifadelerle, internete girmediklerini, zaten internette “olduklarını” anlatmıştır. Kendileri ve aileleri arasındaki temel fark budur: Gençler internettedir, aileler ise internete girmeyi ve beraberinde gelen teknolojileri kullanmayı birer oyalanma aracı olarak görmektedir. Bazı ergenler bu durumu “çağ farkı” olarak dile getirmiştir.

Gençler kendi geleceklerine yönelik olarak idealist ve iyimserdir. Prestijli okullarda okuyup, saygın işlerde çalışmayı hedefleyen hem kız hem de erkek katılımcılarla sık karşılaşmıştır. Çoğu genç, bir dönem için ya da yerleşmek amacıyla yurt dışına gitmeyi tercih edeceğini anlatmıştır. Öte yandan, kendi gelecekleriyle ilgili iyimserken, Türkiye’nin gidişyle ilgili algıları farklıdır. Özellikle ekonomik gelecekleri ve iş bulma konusunda endişelidirler. Devletten en önemli beklentileri ise yüksek eğitim ve iş bulma konusunda destektir. Ayrıca birçok genç, savaşın olmadığı, huzurlu ve özgür bir toplumda yaşamak istediğini dile getirmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2013). Kız Çocuklarının Okullulaşma Engelleri ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa Örneği), *EKEV Akademi Dergisi*, 17, 56.
- Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S. ve Orçın, E. (2007). İzmir İlinde Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışları, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 186-196.
- Ayan, S. (2007) Aile içi şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 206-214.
- Bahçivan-Saydam, R ve Gençöz, T. (2005). Aile İlişkileri, Ebeveynin Çocuk Yetiştirmeye Tutumu ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri İle Olan İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (55), 61-74.
- Baumrind, D. (1975). Early socialization and adolescent competence. *Adolescence in the Life Cycle: Psychological Change and Social Context*, içinde (117-143), New York:Wiley.
- Bahalı, K., Yolga Tahiroğlu, A. ve Avcı, A. (2009). Okul reddi olan çocuk ve ergenlerin klinik özellikleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10: 310-317.
- Barnes, G.M., Hoffman, J.H., Welte, J.W., Farrell, M.P. ve Dintcheff, B.A. (2006). Effects of Parental Monitoring and Peer Deviance on Substance Use and Delinquency, *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 1084-1104.
- Bayraktar, F. (2006). İlköğretimde Zorbalık ve Kurban Olma: Ergenlik Öncesi Çocuklarda Zorbaların, Kurbanların, Zorba/Kurbanların ve Katılmayan Grubun Karşılaştırılması, *Türk Psikoloji Bülteni*, 12(38), 43-58.
- Blascovich, J. ve Tomaka, J. (1993). Measures of Self-Esteem. *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes* içinde, (115-160) Ann Arbor: Institute for Social Research.
- Blos, P. (1962). *On Adolescence: a psychoanalytic interpretation*, New York: Free Press.
- Bülbül, S. (2009). Adolesanlar Eğitim Sürecinde Neler Yaşıyor? *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10 (Ek 2), 30-31.
- Cloutier, R. çev. Onur, B. (1994). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 875-904.
- Cooper, M.L., Shaver, P.R. ve Collins, N.L. (1998). Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adolescence. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 74 (5), 1380-1397.
- Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). Öğrenci Tükenmişliğini Yordamada Stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 201-215.
- Çelik, K. ve Beşpınar, F.U. (2011). Farklı nedenlerle çalışma ve çalışmanın genç üzerine etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 59-69.
- Çetin, F.Ç., Canat S., Kılıç E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, A.G., Işıklı, S. ve Avcı, A. (2004). *Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları.
- Çivitçi, A. (2005). Akılcı Duygusal Eğitimin İlköğretim Öğrencilerinin Mantıkdışı İnanç, Sürekli Kaygı ve Mantıklı Karar Verme Düzeylerine Etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 59-80.
- Çivitçi, N. (2011). Lise öğrencilerine okul öncesi öfkesi ve yalnızlık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 18-29.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). Adolesanlarda Benlik Saygısı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

- Çuhadaroğlu, F. (2012) Adolesanlarda Özdeğer Duygusu ve Çeşitli Psikopatolojik Durumlarla İlişkisi. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 3, 71-75.
- Davis, A. (1944). Socialization and adolescent personality, *Adolescence Yearbook of the National Society for the Study of Education*, 43 (1).
- Demir, N. Ö. Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları İle İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örneği, *Bilig* 32, 83-108.
- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki, *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Doğru, N. ve Reşat Peker (2004). Özsaygı geliştirme programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 315-328.
- Donald, R. (1986). Productive and effective schools, Chicago, Illinois: The Annual Conference of The American Finance Association.
- Dursun, Ş. (2004). Öğrencilerin matematikte başarısını etkileyen faktörler: matematik öğretmenlerinin görüşleri bakımından, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 217-230.
- Elder, G. H. (1980). Adolescence in historical perspective, *Handbook of Adolescent Psychology*, New York: Wiley.
- Ellis, A. (1979). The theory of rational-emotive therapy (ed. A. Ellis ve J.M. Whiteley). *Theoretical and empirical foundations of rational-emotive therapy*, California: Brooks/Cole Publishing Co.
- Epstein, N. B., Bolwin, L.M., ve Bishop, D.S., (1983). The McMaster family assessment device, *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171-180.
- Erdoğan, Y.M. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 95-106.
- Erikson, E. H. (1959). Identity in the Life cycle: Selected Papers, *Psychological Issues Monographs*, New York: International Universities Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*, New York: Morton.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile olumlu gelecek beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 209-215.
- Eskin, M. (2000). Ergen Ruh Sağlığı Sorunları ve İntihar Davranışıyla İlişkileri, *Klinik Psikiyatri*, 3, 228-234.
- Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H. ve Dereboy, Ç. (2008). Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyonun Yaygınlığı ve İlişkili Olduğu Etmenler, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.
- Freud, A. (1937). *The Ego and the Mechanism of Defense*, London: Hogarth Press.
- Gacar, A. ve Nida Yanlıç (2012). 13-17 yaş ergen hentbolcuların benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 45-50.
- Gesell, A. Ilg, F.L. ve Ames, L.B. (1956). *Youth: the Years from Ten to Sixteen*, New York: Harper and Brothers.
- Gül, S.K. ve Güneş, İ.D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-101.
- Gürol, A. ve Dilli, C. (2007). Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri (Şırnak ili örneği), XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Hall, G. S. (1904). *Adolescence: its Psychology and its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education*, New York: D. Appleton.
- Haqqani, S. ve Khalid, A. (2012). Practical and Ethical Challenges in Conducting Research on Pakistani adolescent mental health, *The South Asianist*, 1(2).
- ILO. (2010). Global Employment Trends January 2010, International Labour Organization.
- İlden-Koçkar, A. ve Gençöz, T. (2000). Akademik Başarıda Kişilik Özelliklerinin Rolü: Geçiş Dönemindeki Ergenlerle İlgili Bir Çalışma. 10. Ulusal Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kongresi.
- İlden-Koçkar, A. ve Gençöz, T. (2004). Personality, Social Support and Anxiety among Adolescents Preparing for University Entrance Examinations in Turkey, *Current Psychology*, 23(2), 138-146.
- Kalyencioğlu, D. ve Yasemin Kutlu (2010). Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 18(2), 56-62.
- Keskin, G. ve Sezgin, B. (2009). Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(10), 3-18.
- Kılıç, E. Ö., Özbay, H., Göka, E., Mavili-Aktaş, A. ve Güngör, S. (1994). Ergenlerin sosyal destek çevreleri: işçi ve öğrenciler arasında karşılaştırmalı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 119-125.
- Kılıç, E. Ö. 1994. Ergenlik Döneminde Aile ve Arkadaş İlişkileri, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 113-118.
- Kılıç, E. Z. (2004). *Adolesan Döneminde Aile ve Akran İlişkileri, Ergen Sağlığı ve Gelişimi Kaynak Kitabı*, Ankara: TC Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü Yayını.
- Kılıç, E. Z. (2007) Ergenlik dönemindeki fırtına ve stress beyindeki değişikliklerle ilgili olabilir mi? *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*, 3(3), 69-76
- Kımtır, N. (2011). Üniversiteli gençlerde dindarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 39-60.
- Kıran Esen, B. (2012). Akran Baskısı Düzeyleri ve Cinsiyetlerine göre Öğrencilerin Risk Alma Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(20), 17-26.
- Ma, H.K., Shek, D.T.L., Ping, C., ve Lam, C.O. (2000). Parental, peer and teacher influences on the social behavior of Hong Kong, Chinese adolescents, *Journal of Genetic Psychology*, 161(1), 65-79.
- McCubbin, H.I., Needle H.R., Wilson, M. (1985). Adolescent Health Risk Behaviors: Family Stress and Adolescent Coping as Critical Factors, *Family Relations*, 34(1), 51-62.
- Mead, M. (1928). *Coming of Age in Samoa*. New York: Blue Ribbon Books.
- Merter, F. (2007). Kızların okullaşması açısından bazı Avrupa birliği topluluğu üyesi ülkeler ve Asya ülkelerinin karşılaştırılması. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(221-244).
- Meydan, B. (2013). Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikolojik Danışma: Okullardaki Etkililiği Üzerine bir İnceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 120-129.
- Morsünbül, U. ve Tümen, B. (2008). Ergenlik Dönemindeki Kimlik ve Bağlanma İlişkileri: Kimlik Statüleri ve Bağlanma Stilleri Üzerinden Bir İnceleme, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 25-31.

- Musağaoğlu, C. ve Güre, A. (2005). Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 79-94.
- Olweus, D. (1994). Annotation-Bullying at School: Basic Facts and Effects of School Based Intervention Program, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 1171-1190.
- Özgür-İlhan, İ., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2005). Çıracılık Eğitime Devam Eden Çalışan Gençlerde Alkol Kullanımı Üzerine Bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 237-244.
- Pekel-Uludağlı, N. ve Sayıl, M. (2009). Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü, *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.
- Piaget, J. (1966). *La Psychologie de l'enfant*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Pultar, E. (2008). "Biz Kimiz?" KONDA toplumsal yapı araştırmasında gençler. *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde (259-286). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton.
- Rosenberg, M. (1986). *Conceiving the Self*. Malabar, FL: Krieger.
- SAM Araştırma Danışmanlık (1998). *Türk Gençliği 98: Suskun Kitle Büyüteç Altında*, İstanbul: Konrad Adenauer Vakfı.
- Sercan, M. ve Özkardeş, G. O. (2005). Çocuk Yetiştirme Tutumlarımız, *Doktor Dergisi*, 5(4), 56-59.
- Sümer, N. ve Güngör, D., (1999). Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Şirvanlı-Özen, D. (2006). Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi İle İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-94.
- Şirvanlı-Özen, D. ve Aktan, T. (2010). Bağlanma ve Zorbalık Sisteminde Yer Alma: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracı Rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 101-113.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1997). *Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları*, Ankara: Takav.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye'de Ergen Profili 2008*, Ankara: Manas.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile ve Sosyal Sorunları Araştırma Daire Başkanlığı. (2011). *Ülkemizde Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması*, Ankara: KRY Yayıncılık
- Torucu, Koçak, B. (1990). *13-14 Yaşındaki Gençlerin Sosyoekonomik Düzeyi ve Anne-Baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Benlik Saygısına Etkisinin Araştırılıp, Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tunç, A.İ. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri Van ili örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 237-269.
- Özbay, M.H., Şahin, N., Hınçal, G., Güngör, S., Kılıç, E.Ö., Aktaş, A.M., Aybaş, M. ve Göka, E. (1991). Ergenlikte Benlik İmajı: Çalışan ve Öğrenci Ergenler Arasında Karşılaştırmalı bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 82-95.
- Özen, D. ve Aktan, T. (2010). Bağlanma ve Zorbalık Sisteminde Yer Alma: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracı Rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 101-113.

- Özgür-İlhan, İ., Demirbaş, H., Doğan, Y.B. (2005) Çıraklık Eğitimine Devam Eden Çalışan Gençlerde Alkol Kullanımı Üzerine Bir Çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 237-244.
- Özkan, İ. 1994. Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler, *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- UNICEF. (2010). Çocuklarımız için bir fark yaratalım: Kız çocukları eğitimi. 15 Ocak 2014, http://www.unicef.org/turkey/dn/_ge29.html
- Uyanık Balat, G. ve Berrin Akman (2004). Farklı sosyoekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Ünal, G. (2004). Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7:215-222.
- Weber, L.R., Miracle, A. ve Skehan, T. (1994). Interviewing Early Adolescents: Some Methodological Considerations, *Human Organization*, 53(1): 42-27.
- Yelsma, P., Yelsma, J. (1998). Self-Esteem and Social Respect within The High School, *Journal of Social Psychology*, 4(138), 431-441.
- Younnis, J. ve Ketterlinus, R.D. (1987). Communication and connectedness in mother and father adolescent relationships, *Journal of Youth and Adolence*, 16(3), 265-280.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 2-26.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Sosyoekonomik Statü

	%	Puan
Üst	4,9	70 puan ve üzeri
Ortanın üstü	9,4	60 ile 69,99 puan arası
Orta	28,2	50 ile 59,99 puan arası
Ortanın altı	43,9	40 ile 49,99 puan arası
Alt	13,6	40 puan altı
Toplam	100,0	

Ek Tablo 2. Ergenlerde Benlik Saygısı (Babanın Eğitimine Göre) (%)

	Okuryazar değil	Okuryazar	İlkokul mez.	Ortaokul mez.	Lise mez.	İki yıllık önlisans mez.	Üniversite mez.	Toplam
Düşük	8,3	5,1	5,5	6,0	8,2	6,8	5,6	6,5
Orta	87,9	86,2	82,8	80,6	78,8	78,3	79,9	81,2
Yüksek	3,8	8,7	11,7	13,4	13,0	14,8	14,5	12,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:29,591$ serbestlik derecesi:16 $p=0,020$

Ek Tablo 3. Gelecek Tasavvuru ve Mutluluk (Ortalama)

Çok mutsuz	3,11
Mutsuz	3,10
Ne mutlu, ne mutsuz	3,47
Mutlu	3,73
Çok mutlu	3,81

Ek Tablo 4. Evde Şiddet ve Başarı Algısı (%)

	Hiç yaşanmaz	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Sürekli
Hiç başarılı değilim	0,6	0,6	1,8	4,4	9,4
Başarılı değilim	2,1	3,8	6,6	8,6	19,4
Kısmen başarılıyım	28,7	34,6	39,2	39,4	31,4
Başarılıyım	55,2	51,8	44,7	39,2	37,7
Çok başarılıyım	13,4	9,3	7,7	8,5	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:174,845$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

Ek Tablo 5. Şiddet Uygulama ve Başarı Algısı (%)

	Hayır, hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Sık sık	Toplam
Hiç başarılı değilim	0,6	0,5	1,4	6,5	0,8
Başarılı değilim	2,5	3,6	6,0	6,8	3,4
Kısmen başarılıyım	30,7	32,7	35,0	41,4	32,0
Başarılıyım	53,9	53,9	48,8	31,6	52,5
Çok başarılıyım	12,4	9,3	8,8	13,6	11,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:111,169$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Ek Tablo 6. Aile Tipi (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Çekirdek	91,6	93,7	91,0	85,0	89,7	82,3	90,9	88,9	82,7	84,1	81,8	82,4	87,1
Geleneksel geniş	4,0	1,4	3,6	8,8	5,7	10,2	5,9	9,0	12,6	12,6	12,2	10,6	7,6
Tek ebeveynli	1,3	1,1	1,9	2,7	2,4	3,1	0,9	0,5	0,8	0,8	4,1	4,8	2,4
Parçalanmış	3,1	3,9	3,4	3,5	2,1	4,0	2,3	1,2	3,9	2,5	1,9	2,1	2,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=215,244$ serbestlik derecesi:55 $p=0,000$

Ek Tablo 7. Çocuk Sayısı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Tek çocuk	18,5	11,7	16,5
2 Çocuk	37,8	25,5	34,2
3 Çocuk	23,4	23,2	23,4
4 Çocuk	9,9	12,4	10,7
5 Çocuk	4,2	6,7	5,0
6 Çocuk	2,1	6,2	3,3
7 Çocuk	1,5	4,9	2,5
8 Çocuk	1,1	2,9	1,6
9 Çocuk	0,5	2,8	1,2
10+ Çocuk	0,8	3,5	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,71	3,76	3,02

$\chi^2:403,751$ serbestlik derecesi:9 $p=0,000$

Ek Tablo 8. Çocuk Sayısı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Tek çocuk	34,7	39,2	12,3	17,3	20,0	11,9	18,3	14,0	4,9	5,6	3,2	3,1	16,5
2 Çocuk	42,5	47,1	52,7	45,8	39,0	32,9	40,1	42,1	28,3	16,5	12,0	8,0	34,2
3 Çocuk	17,5	10,4	22,3	25,6	25,5	27,2	29,5	29,0	40,5	30,4	22,5	17,8	23,4
4 Çocuk	4,1	1,5	6,7	7,9	9,0	15,0	8,2	7,2	22,0	17,1	20,8	17,3	10,7
5 Çocuk	0,6	0,2	2,5	1,1	4,1	4,6	2,7	5,1	2,9	10,1	10,8	14,1	5,0
6 Çocuk	0,3	1,2	1,4	0,4	1,0	2,8	1,0	1,6	1,3	5,5	8,4	12,7	3,3
7 Çocuk	0,0	0,0	1,2	0,7	0,9	2,5	0,0	0,7	0,0	4,4	8,5	9,1	2,5
8 Çocuk	0,1	0,0	0,6	0,6	0,4	1,3	0,2	0,4	0,0	5,6	4,2	6,0	1,6
9 Çocuk	0,0	0,2	0,0	0,5	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	1,6	3,0	5,5	1,2
10+ Çocuk	0,1	0,0	0,3	0,2	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	3,1	6,6	6,5	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,95	1,81	2,49	2,41	2,47	3,05	2,41	2,57	2,94	4,09	4,80	5,20	3,02

$\chi^2:2824,893$ serbestlik derecesi:99 $p=0,000$

Ek Tablo 9. Çocuk Sayısı (Annenin Eğitim Durumuna Göre) (%)

	Okuryazar değil	Okur-yazar	İlkokul mez.	Ortaokul mez.	Lise mez.	Önlisans mez.	Üniversite mez.	Yüksek lisans/ doktora	Toplam
Tek çocuk	4,4	2,7	11,0	15,6	31,7	31,5	47,4	47,9	16,5
2 Çocuk	9,3	13,8	34,7	43,7	46,4	52,8	39,9	52,1	34,3
3 Çocuk	11,4	19,3	30,4	27,6	16,6	13,5	9,7	0,0	23,3
4 Çocuk	13,0	24,7	13,1	9,4	4,1	1,1	2,5	0,0	10,7
5 Çocuk	13,4	13,2	4,9	2,7	0,6	1,2	0,5	0,0	5,0
6 Çocuk	12,1	12,0	2,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	3,2
7 Çocuk	12,9	4,8	1,4	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	2,5
8 Çocuk	8,0	3,8	0,9	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	1,6
9 Çocuk	6,0	1,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2
10+Çocuk	9,6	3,8	0,3	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	5,63	4,56	2,91	2,46	1,98	1,88	1,69	1,52	3,02

$\chi^2:3129,25$ serbestlik derecesi:63 $p=0,000$

Ek Tablo 10. Çocuk Sayısı (Babanın Eğitim Durumuna Göre) (%)

	Okuryazar değil	Okur-yazar	İlkokul mez.	Ortaokul mez.	Lise mez.	Önlisans mez.	Üniversite mez.	Yüksek lisans/ doktora	Toplam
Tek çocuk	4,3	2,1	9,7	10,6	23,9	32,2	34,9	27,2	16,6
2 Çocuk	14,1	9,3	28,1	39,3	42,0	43,1	40,8	36,0	34,2
3 Çocuk	6,2	11,4	27,6	26,1	21,8	14,1	16,0	26,8	23,4
4 Çocuk	5,7	9,3	14,0	12,6	7,8	7,2	6,2	3,1	10,7
5 Çocuk	8,6	16,2	7,0	3,6	2,5	2,8	1,6	3,0	4,9
6 Çocuk	13,0	10,0	4,4	4,2	1,0	0,6	0,4	0,0	3,3
7 Çocuk	11,2	25,0	3,3	1,2	0,7	0,0	0,0	1,9	2,6
8 Çocuk	16,8	6,5	2,0	0,7	0,2	0,0	0,1	0,0	1,6
9 Çocuk	9,1	2,5	1,9	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2
10+ Çocuk	11,0	7,7	1,9	1,2	0,1	0,0	0,0	2,0	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	6,13	5,83	3,43	2,94	2,31	2,07	2,01	2,40	3,01

$\chi^2:1707,66$ serbestlik derecesi:63 $p=0,000$

Ek Tablo 11. Ergenin Anne ya da Babadan Kaynaklanan Sosyal Güvence Türü (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Sosyal güvencem yok	2,3	0,8	3,7	6,4	3,8	5,7	6,6	4,9	3,4	3,6	7,1	8,4	5,0
SSK	57,4	63,7	64,8	58,2	48,7	46,1	57,3	60,6	61,0	37,1	29,9	40,3	51,6
Emekli Sandığı	13,4	12,6	10,9	10,5	17,1	11,9	14,3	12,4	7,6	11,5	10,8	7,5	11,9
Bağ-Kur	18,5	17,4	15,0	20,5	19,6	20,8	18,5	14,0	14,5	8,6	16,8	14,6	17,3
Özel sigorta	2,9	0,8	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,2	0,6
Yeşil kart	0,2	0,2	3,9	3,6	6,5	11,6	2,3	4,7	10,4	39,2	33,8	28,0	10,9
Bilmiyorum	4,7	4,5	1,6	0,7	3,7	3,5	0,6	3,0	3,1	0,0	1,4	0,9	2,5
Yurtdışından sigorta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cevap yok	0,6	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=1294,161$ serbestlik derecesi:66 $p=0,000$

Ek Tablo 12. Göç Etme Nedenleri (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Ekonomik sebepler	56,2	55,6	59,7	58,7	56,3
Evlilik	15,7	16,1	17,4	8,8	15,5
Tayin	13,5	4,4	3,0	6,2	12,4
Eğitim	6,2	6,9	5,8	4,3	6,2
Zorunlu göç	5,9	7,8	7,4	10,7	6,2
Diğer	2,2	7,4	4,9	11,3	2,8
Cevap yok	0,4	1,8	1,9	0,0	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:69,38$ serbestlik derecesi:20 $p=0,000$

n: 2667

Ek Tablo 13. Göç Etme Nedenleri (Gelinen Yere Göre) (%)

	İl merkezi	İlçe merkezi	Bucak/köy	Cevap yok	Toplam
Ekonomik nedenler	56,4	57,8	54,7	34,3	56,3
Evlilik	14,5	13,7	19,9	7,7	15,5
Tayin	15,6	14,5	4,0	0,0	12,4
Eğitim	4,2	6,9	9,8	3,6	6,2
Zorunlu göç	5,2	5,5	8,9	2,8	6,2
Diğer	3,6	1,6	2,7	0,0	2,8
Cevap yok	0,4	0,1	0,0	51,6	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:101,66$ serbestlik derecesi:15 $p=0,000$

n:2667

Ek Tablo 14. Ergene Ait Müstakil Bir Oda (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Evet, var	59,4	42,7	54,4
Hayır, yok	40,4	57,2	45,3
Cevap yok	0,3	0,1	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:260,872$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$

Ek Tablo 15. Ergene Ait Müstakil Bir Oda (Oturlan Evin Oda Sayısına Göre)

Evinizde size ait bir odanız var mı?	Evet, var	Hayır, yok	Cevap yok	Toplam
1 Oda	0,0	100,0	0,0	100,0
2 Oda	17,8	82,2	0,0	100,0
3 Oda	46,3	53,5	0,2	100,0
4 Oda	61,8	38,0	0,2	100,0
5 Oda	73,0	27,0	0,0	100,0
6 Oda ve üzeri	76,6	23,4	0,0	100,0
Cevap yok	54,4	36,7	8,9	100,0
Toplam	54,4	45,3	0,2	100,0

$\chi^2:445,25$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Ek Tablo 16. Oturulan Evin Mülkiyeti (Göç Etme Durumuna Göre) (%)

Aile ikamet ettiği şehre başka bir yerden gelmiş mi?	Evet	Hayır	Toplam
Kendimize ait	58,6	72,5	66,9
Kira	36,3	22,6	28,2
Lojman	1,7	0,4	0,9
Bir yakınımıza ait	3,2	4,2	3,8
Diğer	0,1	0,0	0,1
Cevap yok	0,1	0,2	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:224,17$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 17. Görüşülen Ergenlerin Yerleşim Türü ve Bölge Dağılımı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Kent	48,7	51,3	100,0
Kır	49,0	51,0	100,0
$\chi^2:6,089$ serbestlik derecesi:1 $p=0,014$			
İstanbul	48,6	51,4	100,0
Batı Marmara	48,4	51,6	100,0
Ege	48,4	51,6	100,0
Doğu Marmara	48,9	51,1	100,0
Batı Anadolu	48,6	51,4	100,0
Akdeniz	48,8	51,2	100,0
Orta Anadolu	49,0	51,0	100,0
Batı Karadeniz	50,2	49,8	100,0
Doğu Karadeniz	49,1	50,9	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	48,4	51,6	100,0
Ortadoğu Anadolu	48,6	51,4	100,0
Güneydoğu Anadolu	48,7	51,3	100,0
Toplam	48,8	51,2	100,0

$\chi^2:39,927$ serbestlik derecesi:11 $p=0,000$

Ek Tablo 18. Görüşülen Ergenlerin Eğitim Durumu (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Okuryazar değil	0,1	0,3	0,2
Okuryazar	0,0	0,2	0,1
İlköğretim terk	1,0	3,0	1,6
İlköğretim devam	33,6	35,5	34,1
İlköğretim mezunu	2,8	5,9	3,7
Lise terk	2,0	3,2	2,4
Lise devam	50,7	43,3	48,6
Lise mezunu	4,1	5,9	4,7
Açık öğretim terk	0,0	0,1	0,0
Açık öğretim devam	1,6	1,5	1,5
Üniversite devam	4,0	1,1	3,1
Mesleki eğitim merkezi	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:129,743$ serbestlik derecesi:11 $p=0,000$

Ek Tablo 19. Ergenin Okuduğu Yaygın Eğitim Kurumu (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Açık Öğretim Lisesi	76,6	78,3	77,6
Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu	6,7	12,0	9,9
Mesleki Eğitim Merkezi	13,4	1,7	6,4
Halk Eğitimi Merkezi	3,3	6,7	5,3
Bilim ve Sanat Merkezi	0,0	1,4	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:2,627$ serbestlik derecesi:4 $p=0,622$

n: 103

Ek Tablo 20. Kız Ergenlerin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	0,0	0,0	0,0	13,4	38,0	23,9
Üniversite sınavını kazanamadığım için	63,3	100,0	34,6	20,0	9,7	16,8
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	0,0	0,0	4,5	6,0	11,0	8,2
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	1,6
Sağlık sorunlarım olduğu için	0,0	0,0	7,8	6,7	4,0	5,4
Okumak istemediğim için	36,7	0,0	45,5	53,2	31,0	41,9
Derslerim kötü olduğu için	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,3
Öğretmenle/Müdürle sorun yaşadığım için	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,2
Annem/Babam hasta	0,0	0,0	7,7	0,0	2,6	1,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:57,443$ serbestlik derecesi:32 $p=0,004$

n: 547

Ek Tablo 21. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Okumak istemediğim için	41,5	33,9	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	22,6	22,2	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	20,7	24,0	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	4,5	4,5	4,5
Sağlık sorunlarım olduğu için	3,1	4,4	3,7
Derslerim kötü olduğu için	1,5	1,9	1,7
Annem/babam hasta	0,5	2,3	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,0	2,1	1,0
Diğer	1,8	1,5	1,7
Cevap yok	3,9	3,3	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:22,25$ serbestlik derecesi:13 $p=0,052$

n: 547

Ek Tablo 22. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Okumak istemediğim için	36,9	43,9	30,4	51,4	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	24,9	15,3	4,2	0,0	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	20,8	26,0	51,2	14,5	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenler ile ailem göndermediği için	4,8	5,2	0,0	0,0	4,5
Sağlık sorunlarım olduğu için	4,3	1,5	0,0	0,0	3,7
Derslerim kötü olduğu için	1,2	0,0	10,9	8,0	1,7
Annem/babam hasta	1,7	0,0	0,0	0,0	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,8	3,7	0,0	0,0	1,0
Diğer	1,0	3,1	0,0	16,0	1,7
Cevap yok	3,6	1,4	3,2	10,1	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:107,695$ serbestlik derecesi:39 $p=0,000$

n: 547

Ek Tablo 23. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Eğitim Durumuna Göre) (%)

	Okuryazar değil	Okur-yazar	İlköğretim terk	İlköğretim mezunu	Lise terk	Lise mez.	Toplam
Okumak istemediğim için	0,0	0,0	42,7	39,8	66,3	12,0	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	75,5	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	13,2	22,6	38,2	34,6	14,5	7,5	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenlerle ailem göndermediği için	14,5	73,6	6,2	5,1	3,4	1,4	4,5
Sağlık sorunlarım olduğu için	41,8	3,8	7,6	3,8	1,3	0,8	3,7
Derslerim kötü olduğu için	0,0	0,0	0,0	0,8	6,0	0,0	1,7
Annem/Babam hasta	0,0	0,0	3,2	2,6	0,7	0,0	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	4,7	0,0	2,2	2,0	0,0	0,0	1,0
Kimliğim yok	14,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Diğer	4,7	0,0	0,0	1,7	1,4	0,8	1,4
Cevap yok	7,0	0,0	0,0	9,7	3,6	2,0	3,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:662,78$ serbestlik derecesi:78 $p=0,000$

n: 547

Ek Tablo 24. Ergenin Eğitim Hayatına Devam Etmemesinin Temel Nedeni (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Okumak istemediğim için	34,4	62,0	60,2	32,4	42,3	42,2	83,3	27,7	19,0	29,9	36,5	33,7	37,8
Üniversite sınavını kazanamadığım için	15,3	12,7	18,7	18,6	49,2	17,6	0,0	56,1	26,9	0,0	18,5	17,5	22,4
Maddi durumumuz iyi olmadığı için	27,0	25,3	9,2	15,9	2,7	34,2	0,0	0,0	15,9	62,1	30,6	24,7	22,3
Gelenek ve görenek gibi nedenlerle ailem göndermediği için	10,9	0,0	4,1	3,8	0,0	0,0	0,0	6,4	0,0	0,0	2,3	9,5	4,5
Sağlık sorunlarım olduğu için	0,0	0,0	2,4	10,4	1,8	1,9	0,0	1,8	17,8	0,0	5,0	4,1	3,7
Derslerim kötü olduğu için	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,3	0,0	3,1	14,4	0,0	0,0	3,8	1,7
Annem/Babam hasta	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	2,4	0,0	0,0	4,5	2,2	1,4
Bulduğum yerde okul olmadığı için	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,1	0,0	1,6	1,0
Diğer	0,0	0,0	0,7	4,4	2,1	1,1	0,0	0,0	5,9	0,0	0,0	2,9	1,7
Cevap yok	12,5	0,0	4,8	12,9	0,0	1,6	16,7	2,7	0,0	0,0	2,5	0,0	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:207,914$ serbestlik derecesi:66 $p=0,000$

n: 547

Ek Tablo 25. Kızların Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç başarılı değilim	1,2	0,0	0,7	0,7	0,9	0,7
Başarılı değilim	1,9	2,3	2,3	3,6	1,8	2,8
Kısmen başarılıyım	7,4	17,8	26,5	30,1	31,9	26,6
Başarılıyım	65,9	59,3	56,6	52,4	51,9	55,1
Çok başarılıyım	22,5	19,1	12,5	12,2	12,9	13,7
Cevap yok	1,1	1,5	1,4	0,9	0,6	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama başarı düzeyi	4,08	3,97	3,79	3,73	3,75	3,79

 $\chi^2=93,39$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

n: 2917

Ek Tablo 26. Erkeklerin Derslerdeki Başarı Düzeyi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç başarılı değilim	0,0	0,4	0,7	0,7	3,4	1,0
Başarılı değilim	1,1	2,7	3,7	4,3	5,8	4,0
Kısmen başarılıyım	24,8	23,4	33,2	40,6	41,3	36,1
Başarılıyım	54,6	62,6	49,3	46,6	40,0	48,6
Çok başarılıyım	19,5	10,3	11,3	6,5	8,8	9,2
Cevap yok	0,0	0,5	1,9	1,3	0,7	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama başarı düzeyi	3,93	3,80	3,68	3,54	3,45	3,62

 $\chi^2=106,984$ serbestlik derecesi:16 $p=0,000$

n: 2928

Ek Tablo 27. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Bölgeye Göre) (%)

	Istanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortaoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Hiç başarılı değilim	1,2	0,5	0,6	0,3	1,2	1,2	1,9	0,0	0,7	0,0	0,0	0,8	0,8
Başarılı değilim	5,1	0,8	5,7	1,7	3,0	3,3	3,9	1,6	3,2	0,9	2,5	3,5	3,3
Kısmen başarılıyım	27,9	24,7	33,5	36,4	26,4	33,6	29,7	34,3	39,5	23,8	31,2	37,1	31,6
Başarılıyım	52,1	61,0	50,4	51,4	59,0	49,5	53,6	53,4	42,1	36,5	50,3	49,6	51,8
Çok başarılıyım	12,0	9,9	9,9	10,1	9,3	11,5	10,0	8,1	8,7	38,8	14,7	7,7	11,2
Cevap yok	1,7	3,1	0,0	0,0	1,1	1,0	1,0	2,6	5,7	0,0	1,3	1,3	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama başarı düzeyi	3,70	3,82	3,63	3,69	3,73	3,68	3,66	3,70	3,58	4,13	3,78	3,61	3,70

 $\chi^2=259,606$ serbestlik derecesi:33 $p=0,000$

n: 6200

Ek Tablo 28. Ergenin Derslerdeki Başarı Düzeyi (Benlik Sayısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Hiç başarılı değilim	5,4	0,5	0,1	0,7
Başarılı değilim	9,3	3,2	1,4	3,3
Kısmen başarılıyım	38,5	32,7	20,6	31,6
Başarılıyım	37,8	52,7	54,8	52,0
Çok başarılıyım	7,0	9,6	22,4	11,0
Cevap yok	2,0	1,4	0,7	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,32	3,69	3,99	3,70

$\chi^2:231,677$ serbestlik derecesi:8 $p=0,000$

n: 5717

Ek Tablo 29. Okuldaki Başarı Düzeyi (Vücut Kitle Endeksine Göre) (%)

	Zayıf	Normal	Kilolu	Obez	Toplam
Hiç başarılı değilim	0,8	0,8	1,1	4,7	0,9
Başarılı değilim	2,6	3,5	4,3	5,9	3,3
Kısmen başarılıyım	30,4	31,7	32,1	37,5	31,4
Başarılıyım	53,2	52,7	54,8	38,3	52,8
Çok başarılıyım	13,0	11,3	7,7	13,7	11,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

n: 4931

Ek Tablo 30. Okulun Sunduğu İmkân ve Koşullardan Memnuniyet Düzeyi (Bölgeye Göre) (Ortalama)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Okulunuzun dış görünümü ve binasından	3,43	3,38	3,76	3,97	3,67	3,60	3,75	3,63	3,76	3,89	3,51	3,43
Okulunuzun bahçesinden	3,45	3,38	3,73	3,85	3,70	3,63	3,77	3,57	3,68	3,80	3,49	3,41
Okulunuzun laboratuvarlarından	3,13	3,19	3,48	3,56	3,45	3,34	3,61	3,40	3,61	3,90	3,35	3,29
Okulunuzda derslere ait eğitim araçlarının-malzemesinin yeterliliğinden	3,11	3,25	3,48	3,59	3,41	3,37	3,57	3,45	3,62	3,84	3,35	3,22
Sınıfınızdaki öğrenci sayısından	3,32	3,47	3,56	3,68	3,44	3,63	3,74	3,51	3,80	3,79	3,53	3,20
Okulunuzun sağladığı sportif ve sosyal imkânlardan	3,21	3,23	3,58	3,73	3,31	3,37	3,67	3,41	3,52	3,87	3,32	3,13
Okulunuzdaki lavabo ve tuvaletlerden	2,94	3,18	3,06	3,44	3,19	2,76	3,44	2,96	3,29	3,75	2,98	2,68

Bu soruya yanıt vermeyenler ve açık öğretim kurumlarında öğrenim görenler tabloya alınmamıştır.

Ek Tablo 31. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla En Son Görüşmede Konuşulan Konu (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Dersler	61,8	55,3	43,5	49,7	60,2
Arkadaşlar	13,3	12,4	16,1	5,7	13,0
Ailevi sorunlar	6,1	8,8	21,8	21,9	7,5
Lise ve üniversite giriş sınavları	7,6	4,5	10,4	7,7	7,4
Kız/erkek arkadaş	3,4	6,7	0,0	4,1	3,6
Öğretmenler/yöneticiler	1,8	2,2	0,0	3,1	1,8
Psikoloji, sağlık, özgüven	1,3	3,1	2,1	0,0	1,4
Disiplin cezası	0,8	0,0	0,0	0,0	0,7
Sigara, alkol vb alışkanlıklar	0,6	0,9	0,0	1,9	0,7
Devamsızlık	0,7	0,2	0,0	0,0	0,6
Diğer	1,6	1,9	3,8	2,6	1,7
Cevap yok	1,0	4,0	2,3	3,2	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:106,023$ serbestlik derecesi:69 $p=0,003$

n: 1530

Ek Tablo 32. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç memnun kalmadım	1,9	2,8	2,3
Memnun kalmadım	6,1	6,9	6,5
Kısmen memnun kaldım	10,0	15,4	12,7
Memnun kaldım	59,5	55,6	57,6
Çok memnun kaldım	21,3	18,1	19,7
Cevap yok	1,2	1,2	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,93	3,80	3,87

$\chi^2:10,447$ serbestlik derecesi:4 $p=0,033$

n:1530

Ek Tablo 33. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç memnun kalmadım	1,3	3,9	2,3
Memnun kalmadım	5,7	7,7	6,5
Kısmen memnun kaldım	9,8	17,2	12,7
Memnun kaldım	61,0	52,1	57,6
Çok memnun kaldım	20,5	18,5	19,7
Cevap yok	1,6	0,5	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,95	3,74	3,87

$\chi^2:30,031$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

n:1530

Ek Tablo 34. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanla Yapılan Son Görüşmeden Duyulan Memnuniyet Düzeyi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç memnun kalmadım	4,8	0,7	2,6	2,1	2,9	2,3
Memnun kalmadım	2,6	10,2	7,5	5,8	4,4	6,3
Kısmen memnun kaldım	22,2	20,3	12,6	10,3	13,1	12,8
Memnun kaldım	53,1	54,1	56,8	57,4	60,3	57,1
Çok memnun kaldım	17,4	12,7	19,0	23,6	17,5	20,2
Cevap yok	0,0	2,1	1,6	0,8	1,9	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,76	3,69	3,84	3,95	3,87	3,88

$\chi^2:27,217$ serbestlik derecesi:16 $p=0,039$

n:1438

Ek Tablo 35. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Harçlık almıyorum	7,8	8,1	7,9
5 TL ve altı	16,2	15,9	16,1
6 - 10 TL	18,2	16,3	17,2
11 - 20 TL	20,7	18,6	19,6
21 - 30 TL	13,3	15,7	14,6
31 - 40 TL	6,3	6,5	6,4
41 - 50 TL	8,6	9,8	9,2
51 TL ve üstü	8,0	8,4	8,2
Belli değil	0,5	0,3	0,4
Cevap yok	0,3	0,4	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	25,94	27,11	26,54

$\chi^2:14,086$ serbestlik derecesi:7 $p=0,050$

Ek Tablo 36. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Harçlık almıyorum	8,4	7,2	7,9
5 TL ve altı	20,7	8,3	16,1
6 - 10 TL	19,5	13,4	17,2
11 - 20 TL	19,9	19,1	19,6
21 - 30 TL	12,7	17,7	14,6
31 - 40 TL	5,7	7,7	6,4
41 - 50 TL	7,0	12,8	9,2
51 TL ve üstü	5,5	12,7	8,2
Belli değil	0,3	0,5	0,4
Cevap yok	0,3	0,5	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	21,86	34,25	26,54

$\chi^2:484,491$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Ek Tablo 37. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Harçlık almıyorum	6,0	13,1	7,9
5 TL ve altı	13,2	23,8	16,1
6 - 10 TL	16,8	18,3	17,2
11 - 20 TL	19,9	18,8	19,6
21 - 30 TL	15,7	11,5	14,6
31 - 40 TL	7,5	3,5	6,4
41 - 50 TL	10,7	5,2	9,2
51 TL ve üstü	9,4	5,1	8,2
Belli değil	0,5	0,2	0,4
Cevap yok	0,4	0,4	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	28,89	19,79	26,54

$\chi^2:408,021$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

Ek Tablo 38. Haftalık Ortalama Harçlık Miktarı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Harçlık almıyorum	2,3	3,2	3,9	8,7	20,1	7,7
5 TL ve altı	2,1	3,1	8,4	20,0	39,1	16,1
6 - 10 TL	2,8	7,0	15,3	21,1	22,4	17,1
11 - 20 TL	9,6	14,7	22,6	22,2	10,1	19,5
21 - 30 TL	13,6	15,4	19,0	14,0	5,4	14,6
31 - 40 TL	9,6	13,1	9,7	4,2	0,7	6,6
41 - 50 TL	25,5	17,7	11,9	5,7	0,8	9,3
51 TL ve üstü	33,3	25,5	8,3	3,5	0,5	8,4
Belli değil	0,2	0,3	0,6	0,2	0,3	0,4
Cevap yok	1,1	0,1	0,3	0,2	0,6	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	57,78	46,17	29,39	19,66	10,12	26,70

$\chi^2:1767,806$ serbestlik derecesi:28 $p=0,000$

Ek Tablo 39. Ergenin Çalıştığı İş (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Aileye ait iş (Aile işçisi)	12,9	20,3	15,6
İmalat yapan işyeri (Sanayide işçi)	26,3	11,1	20,8
Berber, terzi, satış vb işyeri (Hizmet sektörü)	41,9	20,0	34
Tarlada, bahçede vb (Tarım işçisi)	4,5	41,2	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	7,9	2,1	5,8
İnşaat işçisi	2,7	2,8	2,7
Staj	1,7	0,0	1,1
Diğer	1,6	2,4	1,9
Cevap yok	0,6	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:32,792$ serbestlik derecesi:7 $p=0,000$

n: 225

Ek Tablo 40. Ergenin Çalıştığı İş (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Parçalanmış	Tek ebeveynli	Toplam
Aileye ait iş	16,8	21,1	0,0	0,0	15,6
İmalat yapan işyeri	20,9	14,1	40,6	20,6	20,8
Berber, terzi, satış vb işyeri	34,0	20,6	49,2	50,6	34,0
Tarlada, bahçede vb	16,5	34,2	10,1	4,8	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	4,9	4,8	0,0	22,9	5,8
İnşaat işçisi	2,7	5,2	0,0	0,0	2,7
Staj	1,4	0,0	0,0	0,0	1,1
Diğer	2,4	0,0	0,0	1,0	1,9
Cevap yok	0,5	0,0	0,0	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:21,637$ serbestlik derecesi:21 $p=0,249$

n: 225

Ek Tablo 41. Ergenin Çalıştığı İş (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Aileye ait iş	30,2	4,8	2,1	15,8	18,1	8,8	34,2	16,6	34,4	4,5	29,0	13,1	15,6
İmalat (Sanayi)	24,4	0,0	14,4	15,0	17,3	37,5	26,3	0,0	0,0	20,2	22,4	30,3	20,8
Berber, terzi, satış vb (Hizmet)	45,4	77,0	54,3	13,2	47,3	34,5	12,9	40,4	24,9	36,2	20,8	23,9	34,0
Tarla, bahçe vb (Tarım)	0,0	6,9	3,5	42,4	0,0	14,6	0,0	43,0	40,7	25,6	10,7	24,3	17,7
Konfeksiyon veya tekstil	0,0	0,0	15,3	13,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,1	0,0	6,0	5,8
İnşaat işçisi	0,0	3,8	6,1	0,0	0,0	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0	17,1	0,0	2,7
Staj	0,0	0,0	3,7	0,0	17,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1
Diğer	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	26,5	0,0	0,0	5,4	0,0	2,4	1,9
Cevap yok	0,0	7,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

n: 225

Ek Tablo 42. Ergenin Ne Zamanır Çalıştığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
1 aydan kısa	8,4	6,3	6,7
1-6 ay	20,9	22,2	21,9
7-12 ay	0,0	3,6	2,8
13-24 ay	25,0	23,2	23,5
25-36 ay	29,9	19,7	21,9
3 yıldan uzun	15,9	24	22,3
Cevap yok	0,0	1,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,54	1,91	1,83

$\chi^2:3,076$ serbestlik derecesi:6 $p=0,799$

n: 225

Ek Tablo 43. Ergenin Ne Zamanır Çalıştığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
1 aydan kısa	0,0	3,7	5,2	4,8	12,9	6,4
1-6 ay	0,0	11,1	31,5	24,1	12,1	22,2
7-12 ay	37,7	0,0	4,0	2,9	1,7	3,0
13-24 ay	62,3	13,3	32,9	21,5	23,0	24,0
25-36 ay	0,0	45,7	15,7	20,3	24,8	21,4
3 yıldan uzun	0,0	26,2	10,8	26,4	25,5	23,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	0,84	2,19	1,23	2,04	1,84	1,84

$\chi^2:33,470$ serbestlik derecesi:20 $p=0,030$

n: 215

Ek Tablo 44. Ergenin Ne Zamanır Çalıştığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
1 aydan kısa	7,1	6,0	6,7
1-6 ay	22,3	21,1	21,9
7-12 ay	4,4	0,0	2,8
13-24 ay	27,2	17,1	23,5
25-36 ay	20,8	23,9	21,9
3 yıldan uzun	18,2	29,6	22,3
Cevap yok	0,0	2,2	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,57	2,29	1,83

$\chi^2:9,065$ serbestlik derecesi:6 $p=0,170$

n: 225

Ek Tablo 45. Ergenin Ne Zamanır Çalıştığı (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
1 aydan kısa	7,1	0,0	0,0	31,1	6,7
1-6 ay	23,3	17,0	5,4	34,9	21,9
7-12 ay	2,7	6,2	0,0	0,0	2,8
13-24 ay	25,6	11,1	31,0	11,2	23,5
25-36 ay	16,9	40,3	56,5	6,9	21,9
3 yıldan uzun	23,4	25,3	7,1	16,0	22,3
Cevap yok	1,0	0,0	0,0	0,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,83	2,04	2,00	0,90	1,83

n: 225

Ek Tablo 46. Ergenin Ne Zmandır Çalıştığı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
1 aydan kısa	0,0	9,3	4,9	7,7	0,0	13,0	33,0	0,0	0,0	0,0	22,5	0,0	6,7
1-6 ay	20,9	28,4	25,6	8,8	51,5	20,4	22,6	27,9	24,9	26,4	12,1	26,8	21,9
7-12 ay	13,3	0,0	6,2	0,0	0,0	3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8
13-24 ay	29,1	33,3	15,5	17,5	31,2	20,8	15,3	57,0	0,0	16,8	26,6	28,9	23,5
25-36 ay	33,3	8,3	17,0	27,1	0,0	13,4	0,0	15,1	65,1	47,3	19,7	17,7	21,9
3 yıldan uzun	3,4	20,7	30,8	38,9	17,3	29,1	29,1	0,0	9,9	9,5	8,3	26,6	22,3
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	10,7	0,0	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,31	1,53	1,72	2,97	1,16	1,78	1,46	1,12	1,82	1,69	1,12	1,99	1,83

n: 225

Ek Tablo 47. Çalışan Ergenin Bir Haftada Çalıştığı Gün Sayısı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
1	0,0	2,6	0,9
2	8,2	7,1	7,8
3	6,7	2,7	5,3
4	3,2	5,3	4,0
5	14,3	10,7	13,0
6	54,6	24,6	43,8
7	12,0	46,9	24,5
Cevap yok	1,1	0,0	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	5,38	5,76	5,52

 $\chi^2: 19,360$ serbestlik derecesi: 18 $p=0,004$

n: 225

Ek Tablo 48. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
1-4 saat	5,5	4,3	5,1
5-7 saat	17,4	19,9	18,3
8 saat	25,3	36,7	29,4
9-10 saat	23,6	21,4	22,8
11-14 saat	23,1	15,7	20,4
Cevap yok	5,2	2,0	4,0
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	8,72	8,33	8,57

 $\chi^2: 2,270$ serbestlik derecesi: 4 $p=0,686$

n: 225

Ek Tablo 49. Çalışan Ergenin Bir Günde Çalıştığı Saat Sayısı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
1-4 saat	11,0	8,3	6,2	0,0	0,0	0,0	21,8	0,0	0,0	0,0	12,9	3,6	5,1
5-7 saat	33,7	31,5	18,1	11,7	37,9	9,3	0,0	15,1	0,0	39,3	6,6	13,2	18,3
8 saat	12,4	29,9	33,9	54,6	14,5	44,6	19,8	17,2	75,1	9,9	17,6	21,3	29,4
9-10 saat	29,4	17,4	17,3	18,5	34,6	23,3	18,0	29,8	0,0	27,7	36,5	18,5	22,8
11-14 saat	5,4	3,7	24,4	7,7	13,1	19,0	40,3	23,2	24,9	23,1	26,3	40,6	20,4
Cevap yok	8,1	9,3	0,0	7,5	0,0	3,7	0,0	14,7	0,0	0,0	0,0	2,9	4,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	7,46	7,48	8,55	8,32	8,46	8,96	8,67	9,61	9,00	8,80	8,79	9,37	8,57

n: 225

Ek Tablo 50. Çalışan Ergenin Kendine Ait Sosyal Sigortası (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Evet, var	40,1	11,0	29,6
Hayır, yok	59,9	89,0	70,4
Toplam	100,0	100,0	100,0

 $\chi^2:12,065$ serbestlik derecesi:18 $p=0,000$

n: 225

Ek Tablo 51. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Para almıyor	0,7	0,8	0,8
50-200 TL	6,8	6,5	6,7
201-300 TL	8,7	7,7	8,3
301-400 TL	6,1	7,5	6,6
401-500 TL	15,9	10,2	13,8
501-1000 TL	54,4	40,1	49,2
1000-2000 TL	4,5	7,8	5,7
Cevap yok	2,9	19,5	8,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama TL	632,3	686,2	649,4

 $\chi^2:14,644$ serbestlik derecesi:18 $p=0,023$

n: 225

Ek Tablo 52. Çalışan Ergenin Aylık Ücreti/Kazancı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Para almıyor	0,0	0,0	5,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
50-200 TL	7,7	4,8	9,9	0,0	13,1	5,9	0,0	31,4	0,0	0,0	19,3	4,7	6,7
201-300 TL	8,3	3,5	4,2	2,1	17,3	21,4	0,0	0,0	0,0	0,0	7,7	18,5	8,3
301-400 TL	10,8	7,0	12,8	1,8	19,7	8,0	0,0	13,2	0,0	0,0	0,0	6,4	6,6
401-500 TL	19,3	7,2	11,3	11,2	0,0	12,9	18,0	38,3	0,0	41,0	11,4	4,4	13,8
501-1000 TL	42,8	60,9	50,4	66,9	49,9	34,7	54,1	17,2	59,3	41,1	36,7	53,6	49,2
1000-2000 TL	11,1	3,8	5,5	0,0	0,0	9,3	0,0	0,0	0,0	15,0	13,1	2,4	5,7
Cevap yok	0,0	12,8	0,0	18,0	0,0	7,9	27,8	0,0	40,7	2,8	11,7	10,1	8,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama TL	652,0	715,5	600,3	774,4	548,0	572,7	686,3	422,2	745,0	746,2	677,4	597,4	649,4

 $\chi^2:54,502$ serbestlik derecesi:66 $p=0,843$

n: 225

Ek Tablo 53. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Çoğunlukla kendim için	30,5	22,0	27,5
Kendim ve ailem için eşit olarak	36,5	42,2	38,5
Çoğunlukla ailem için	30,4	35,0	32,0
Cevap yok	2,6	0,8	1,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

 $\chi^2:4,270$ serbestlik derecesi:18 $p=0,118$

n: 225

Ek Tablo 54. Ergenin Kazandığı Parayı Kimin İçin Harcadığı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Çoğunlukla kendim için	37,3	53,2	39,2	12,8	50,9	12,6	34,2	14,7	34,4	25,2	20,6	25,7	27,5
Kendim ve ailem için eşit olarak	33,5	28,1	17,7	73,5	49,1	59,3	49,4	33,8	24,9	27,6	16,4	25,8	38,5
Çoğunlukla ailem için	29,2	18,7	37,3	13,7	0,0	28,2	0,0	51,4	40,7	47,3	56,5	48,5	32,0
Cevap yok	0,0	0,0	5,8	0,0	0,0	0,0	16,4	0,0	0,0	0,0	6,6	0,0	1,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:42,905$ serbestlik derecesi:22 $p=0,005$

n: 225

Ek Tablo 55. Çalışan Ergenin Tasarruf Yapıp Yapmadığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Evet	39,5	22,2	33,3
Hayır	57,5	77,0	64,5
Cevap yok	3,0	0,8	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:1,877$ serbestlik derecesi:18 $p=0,171$

n: 225

Ek Tablo 56. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç mutlu değil	8,5	6,7	7,0
Mutlu değil	12,8	8,7	9,4
Kısmen mutlu	24,8	34,0	32,4
Mutlu	44,0	41,8	42,2
Çok mutlu	9,9	8,5	8,8
Cevap yok	0,0	0,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,34	3,37	3,36

$\chi^2:2,532$ serbestlik derecesi:18 $p=0,639$

n: 225

Ek Tablo 57. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç mutlu değil	5,9	9,1	7,0
Mutlu değil	10,3	8,0	9,4
Kısmen mutlu	26,4	43,0	32,4
Mutlu	48,3	31,2	42,2
Çok mutlu	8,8	8,7	8,8
Cevap yok	0,4	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,44	3,23	3,36

$\chi^2:4,109$ serbestlik derecesi:18 $p=0,391$

n: 225

Ek Tablo 58. Ergenin Çalışmaktan Mutluluk Derecesi (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Hiç mutlu değil	13,8	3,8	0,0	14,4	0,0	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	11,5	9,1	7,0
Mutlu değil	9,9	3,7	3,8	0,0	17,3	21,2	7,3	15,1	0,0	8,3	17,8	13,4	9,4
Kısmen mutlu	24,1	37,3	40,3	45,2	19,7	31,2	16,4	53,6	34,4	42,8	28,5	18,0	32,4
Mutlu	46,8	42,9	36,5	36,7	45,7	39,6	66,2	31,4	40,7	35,4	28,0	55,2	42,2
Çok mutlu	5,5	7,4	19,4	3,7	17,3	4,2	10,2	0,0	24,9	13,5	14,3	4,2	8,8
Cevap yok	0,0	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,20	3,49	3,71	3,15	3,63	3,19	3,79	3,16	3,91	3,54	3,16	3,32	3,36

n: 225

Ek Tablo 59. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç memnun değil	10,2	7,7	8,1
Memnun değil	1,8	6,2	5,5
Kısmen memnun	29,0	27,1	27,4
Memnun	48,1	45,2	45,7
Çok memnun	10,8	13,5	13,0
Cevap yok	0,0	0,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,47	3,51	3,50

 $\chi^2:2,476$ serbestlik derecesi:18 $p=0,649$

n: 225

Ek Tablo 60. Ergenin Yaptığı İşten Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç memnun değil	5,3	13,1	8,1
Memnun değil	5,7	5,1	5,5
Kısmen memnun	27,6	27,2	27,4
Memnun	48,8	40,3	45,7
Çok memnun	12,3	14,3	13,0
Cevap yok	0,4	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,57	3,37	3,50

 $\chi^2:3,926$ serbestlik derecesi:18 $p=0,416$

n: 225

Ek Tablo 61. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç memnun değil	7,4	6,9	7,0
Memnun değil	1,7	5,4	4,6
Kısmen memnun	30,4	20,4	22,6
Memnun	38,4	47,5	45,6
Çok memnun	17,7	19,4	19,1
Cevap yok	4,4	0,3	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,60	3,67	3,66

 $\chi^2:2,956$ serbestlik derecesi:18 $p=0,565$

n: 225

Ek Tablo 62. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç memnun değil	11,2	6,1	7,0
Memnun değil	5,8	4,4	4,6
Kısmen memnun	17,8	23,6	22,6
Memnun	44,3	45,8	45,6
Çok memnun	21,0	18,6	19,1
Cevap yok	0,0	1,4	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,58	3,67	3,66

$\chi^2:3,177$ serbestlik derecesi:18 $p=0,529$

Ek Tablo 63. Ergenin Çalışma Ortamından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç memnun değil	8,4	4,5	7,0
Memnun değil	3,4	6,8	4,6
Kısmen memnun	20,3	26,6	22,6
Memnun	48,5	40,2	45,6
Çok memnun	17,5	21,9	19,1
Cevap yok	1,8	0,0	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,64	3,68	3,66

$\chi^2:3083$ serbestlik derecesi:18 $p=0,544$

n: 225

Ek Tablo 64. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç memnun değil	1,4	3,9	3,4
Memnun değil	1,7	3,4	3,0
Kısmen memnun	13,7	17,2	16,4
Memnun	59,7	56,9	57,5
Çok memnun	18,8	16,7	17,1
Cevap yok	4,6	1,9	2,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,97	3,81	3,84

$\chi^2:1,372$ serbestlik derecesi:18 $p=0,849$

n: 225

Ek Tablo 65. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç memnun değil	5,7	2,9	3,4
Memnun değil	10,1	1,5	3,0
Kısmen memnun	13,4	17,1	16,4
Memnun	55,3	58,0	57,5
Çok memnun	15,5	17,5	17,1
Cevap yok	0,0	3,0	2,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,65	3,88	3,84

$\chi^2:11,934$ serbestlik derecesi:18 $p=0,018$

n: 225

Ek Tablo 66. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç memnun değil	4,4	1,4	3,4
Memnun değil	3,4	2,4	3,0
Kısmen memnun	15,8	17,5	16,4
Memnun	56,8	58,8	57,5
Çok memnun	17,1	17,3	17,1
Cevap yok	2,4	2,6	2,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,81	3,90	3,84

$\chi^2:0,841$ serbestlik derecesi:18 $p=0,933$

n: 225

Ek Tablo 67. Ergenin Çalışma Arkadaşlarının Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç memnun değil	0,0	0,0	7,8	2,7	2,9	3,6
Memnun değil	0,0	0,0	0,0	3,8	5,8	3,2
Kısmen memnun	0,0	13,4	22,8	9,6	20,8	14,6
Memnun	100,0	53,8	61,9	57,2	60,0	58,9
Çok memnun	0,0	25,8	5,2	26,3	6,1	17,8
Cevap yok	0,0	7,0	2,3	0,5	4,4	1,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,00	4,13	3,58	4,01	3,63	3,86

$\chi^2:23,302$ serbestlik derecesi:18 $p=0,106$

n: 210

Ek Tablo 68. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hiç memnun değil	4,4	4,8	4,7
Memnun değil	1,7	8,3	6,8
Kısmen memnun	17,1	22,3	21,2
Memnun	44,2	40,9	41,6
Çok memnun	28,8	22,8	24,1
Cevap yok	3,8	1,0	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,95	3,69	3,75

$\chi^2:2,6074$ serbestlik derecesi:18 $p=0,626$

n: 225

Ek Tablo 69. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hiç memnun değil	5,7	4,5	4,7
Memnun değil	12,2	5,7	6,8
Kısmen memnun	18,2	21,8	21,2
Memnun	45,7	40,7	41,6
Çok memnun	18,3	25,3	24,1
Cevap yok	0,0	1,9	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,59	3,78	3,75

$\chi^2:2,253$ serbestlik derecesi:18 $p=0,689$

n: 225

Ek Tablo 70. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç memnun değil	6,7	1,2	4,7
Memnun değil	7,0	6,6	6,8
Kısmen memnun	22,8	18,4	21,2
Memnun	40,7	43,2	41,6
Çok memnun	21,4	28,8	24,1
Cevap yok	1,4	1,9	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	3,64	3,94	3,75

$\chi^2:8,228$ serbestlik derecesi:18 $p=0,084$

n: 225

Ek Tablo 71. Ergenin Patronun/Ustanın/Yöneticilerin Davranışlarından Memnuniyet Derecesi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiç memnun değil	0,0	7,6	6,7	5,0	2,9	5,0
Memnun değil	0,0	0,0	11,9	4,2	10,2	6,7
Kısmen memnun	0,0	0,0	18,5	23,3	19,0	20,1
Memnun	62,3	61,9	49,8	35,3	49,1	42,5
Çok memnun	37,7	30,5	13,1	31,7	15,4	24,7
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,5	3,5	1,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,38	4,08	3,51	3,85	3,66	3,76

$\chi^2:15,639$ serbestlik derecesi:18 $p=0,478$

n: 212

Ek Tablo 72. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	71,1	81,9	75,0
Çok nadir	18,3	12,6	16,2
Bazen	6,9	4,4	6,0
Sık sık	1,8	0,4	1,3
Cevap yok	2,0	0,8	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,38	1,23	1,32

$\chi^2:3,419$ serbestlik derecesi:18 $p=0,331$

n: 225

Ek Tablo 73. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Çalışılan Sektöre Göre) (%)

	Hizmet	Sanayi	Tarım	Aile işi	Konfeksiyon/ tekstil	İnşaat	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	76,7	68,8	87,8	61,5	75,1	64,3	75,0
Çok nadir	15,4	17,8	12,2	24,9	18,1	6,8	16,2
Bazen	5,6	6,3	0,0	0,0	6,8	29,0	6,0
Sık sık	1,3	4,0	0,0	10,3	0,0	0,0	1,3
Cevap yok	1,1	3,2	0,0	3,3	0,0	0,0	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,31	1,44	1,12	1,47	1,32	1,65	1,32

n: 225

Ek Tablo 74. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	49,8	72,6	69,0	84,0	62,2	76,2	63,7	100,0	100,0	63,2	91,3	87,4	75,0
Çok nadir	29,9	22,5	9,4	12,1	37,8	12,2	36,3	0,0	0,0	36,8	8,7	4,1	16,2
Bazen	11,6	0,0	18,4	0,0	0,0	11,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,2	6,0
Sık sık	8,8	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3
Cevap yok	0,0	4,8	2,1	3,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	1,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,79	1,24	1,50	1,13	1,38	1,35	1,36	1,00	1,00	1,37	1,09	1,17	1,32

$\chi^2:45,737$ serbestlik derecesi: 33 $p=0,069$

n: 225

Ek Tablo 75. İşyerinde Sözlü Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Benlik Saygısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Genel
Hayır, hiçbir Zaman	54,6	80,8	85,2	78,6
Çok nadir	24,7	12,9	13,1	14,1
Bazen	13,3	6,1	0,8	6,4
Sık sık	7,4	0,1	0,9	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2: 9,304$ serbestlik derecesi: 6 $p=0,157$

n: 211

Ek Tablo 76. İşyerinde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Çalışılan Sektöre Göre) (%)

	Hizmet	Sanayi	Tarım	Aile işi	Konfeksiyon/ tekstil	İnşaat	Toplam
İş yeri sahibi	45,0	34,2	86,0	47,1	0,0	0,0	42,1
Şef/müdür	13,6	23,5	0,0	0,0	0,0	0,0	10,2
Usta/kalfa	34,7	52,3	0,0	8,4	100,0	51,2	34,2
Çalışma arkadaşlarım	0,0	13,1	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2
Cevap yok	18,9	23,4	14,0	44,5	0,0	48,8	25,7
Toplam	112,3	146,5	100,0	100,0	100,0	100,0	115,3

Birden çok cevap alınmıştır

n: 60

Ek Tablo 77. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	95,5	95,4	95,4
Çok nadir	0,0	2,1	1,6
Bazen	0,0	1,7	1,3
Sık sık	1,4	0,6	0,8
Cevap yok	3,0	0,3	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,04	10,7	1,07

$\chi^2:3,028$ serbestlik derecesi:18 $p=0,387$

n: 225

Ek Tablo 78. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	92,5	96,0	95,4
Çok nadir	1,8	1,6	1,6
Bazen	5,6	0,4	1,3
Sık sık	0,0	1,0	0,8
Cevap yok	0,0	1,1	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,13	1,05	1,07

$\chi^2:2,338$ serbestlik derecesi:18 $p=0,505$

n: 225

Ek Tablo 79. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	62,3	100,0	96,2	96,7	93,5	95,8
Çok nadir	37,7	0,0	3,8	1,2	0,0	1,7
Bazen	0,0	0,0	0,0	0,7	4,9	1,4
Sık sık	0,0	0,0	0,0	0,9	1,6	0,8
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,38	1,00	1,04	1,05	1,15	1,07

$\chi^2:28,794$ serbestlik derecesi:18 $p=0,004$

n: 214

Ek Tablo 80. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	93,8	98,3	95,4
Çok nadir	2,5	0,4	1,6
Bazen	1,8	0,0	1,3
Sık sık	0,5	1,3	0,8
Cevap yok	1,4	0,0	0,9
Toplam	100,0	0,0	100,0
Ortalama	1,08	1,05	1,07

$\chi^2:4,080$ serbestlik derecesi:18 $p=0,253$

n: 225

Ek Tablo 81. İşyerinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Çalışılan Sektöre Göre) (%)

	Hizmet	Sanayi	Tarım	Aile işi	Konfeksiyon/ tekstil	İnşaat	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	96,6	92,5	98,3	91,0	100,0	93,2	95,4
Çok nadir	2,5	0,0	0,0	4,8	0,0	0,0	1,6
Bazen	0,9	4,0	1,7	0,0	0,0	6,8	1,3
Sık sık	0,0	0,4	0,0	2,6	0,0	0,0	0,8
Cevap yok	0,0	3,2	0,0	1,5	0,0	0,0	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,04	1,09	1,05	1,13	1,00	1,14	1,07

$\chi^2:19,801$ serbestlik derecesi:18 $p=0,344$

n: 225

Ek Tablo 82. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç arkadaşım yok	1,5	1,5	1,5
Arkadaşlarım çoğunlukla kız	14,8	14,0	14,6
Arkadaşlarım çoğunlukla erkek	11,5	12,5	11,8
Arkadaşlarımın hepsi kız	6,3	15,9	9,2
Arkadaşlarımın hepsi erkek	5,2	12,2	7,3
Her iki cinsten de arkadaşlarım var	60,5	43,8	55,6
Cevap yok	0,1	0,1	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:152,195$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 83. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiç arkadaşım yok	1,5	1,4	0,5	3,4	1,5
Arkadaşlarım çoğunlukla kız	14,6	16,8	11,4	12,5	14,6
Arkadaşlarım çoğunlukla erkek	11,7	14,1	9,0	11,2	11,8
Arkadaşlarımın hepsi kız	8,8	12,2	17,7	3,5	9,2
Arkadaşlarımın hepsi erkek	6,8	11,6	8,1	10,0	7,3
Her iki cinsten de arkadaşlarım var	56,6	43,9	53,4	59,4	55,6
Cevap yok	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:52,648$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Ek Tablo 84. Ergenin Arkadaşlarının Dağılımı (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Arkadaşı yok	2,9	0,9	0,5	0,0	1,3	1,0	1,1	1,9	1,8	3,4	1,2	1,8	1,5
Çoğu kız	16,9	6,4	8,4	8,9	10,4	17,2	21,1	20,0	13,3	32,4	18,7	13,4	14,6
Çoğu erkek	11,4	8,4	7,5	7,0	8,1	10,6	15,3	15,0	11,6	28,0	15,5	15,1	11,8
Hepsi kız	2,3	1,8	11,2	3,2	16,6	8,1	10,2	3,1	4,6	7,5	11,2	18,8	9,2
Hepsi erkek	3,7	1,5	6,3	1,8	17,1	5,8	5,0	2,5	8,3	6,3	8,8	11,7	7,3
Her iki cinsten	62,6	81,0	65,9	78,9	46,4	57,2	47,4	57,1	60,4	22,4	44,2	39,1	55,6
Cevap yok	0,2	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,4	0,0	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=794,478$ serbestlik derecesi:44 $p=0,000$

Ek Tablo 85. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Okul	59,6	55,3	50,9	53,5	58,9
Güncel konular	30,8	31,9	35,7	32,9	31,1
Kız/erkek arkadaş	29,5	21,4	29,3	32,9	29,0
Giyim – kuşam	26,2	21,3	20,9	28,2	25,8
Futbol	24,4	22,0	22,2	21,7	24,1
Spor	20,2	23,2	16,6	19,4	20,3
Müzik	18,6	13,8	15,9	21,3	18,2
Gelecek	18,4	14,5	12,6	25,1	18,1
Ailevi konular	17,3	20,5	17,8	18,9	17,6
Lise/Üniversite sınavları	17,7	13,3	14,5	17,7	17,3
TV dizileri	15,6	10,2	11,1	18,7	15,1
Çalışma hayatı	8,4	5,9	12,9	9,4	8,3
Maddi konular	7,2	4,6	7,2	4,8	7,0
Ünlüler	7,1	4,2	6,5	7,6	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet)	6,3	5,6	3,0	13,0	6,4
Cinsel konular	5,5	2,9	2,6	3,8	5,2
Diğer	0,7	0,6	0,0	1,5	0,7
Cevap Yok	0,5	0,6	1,4	0,0	0,5
Toplam	314,0	271,9	280,9	330,3	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 86. Arkadaşlarla Konuşulan Konular (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Okul	58,5	59,9	58,9
Güncel konular	32,6	27,4	31,1
Kız/erkek arkadaş	32,9	19,6	29,0
Giyim – kuşam	26,4	24,3	25,8
Futbol	25,3	21,1	24,1
Spor	21,3	17,9	20,3
Müzik	19,4	15,4	18,2
Gelecek	17,9	18,7	18,1
Ailevi konular	17,7	17,4	17,6
Lise/Üniversite sınavları	18,4	14,5	17,3
TV dizileri	16,0	13,1	15,1
Çalışma hayatı	8,1	8,8	8,3
Maddi konular	6,9	7,2	7,0
Ünlüler	7,7	5,1	6,9
Bilişim dünyası (bilgisayar, internet vb.)	8,1	2,4	6,4
Cinsel konular	6,0	3,3	5,2
Diğer	0,7	0,8	0,7
Cevap Yok	0,6	0,3	0,5
Toplam	324,5	277,4	310,6

Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 87. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Yerleşim Türüne Göre) (Ortalama)

	Kent	Kır	Toplam
Anne	4,41	4,51	4,44
Baba	4,27	4,37	4,30
Abla	4,17	4,37	4,24
Ağabey	4,07	4,30	4,16
Kız kardeş	4,07	4,20	4,12
Erkek kardeş	4,03	4,21	4,09

Ek Tablo 88. Aile Üyeleriyle İlişkiler (Bölgeye Göre) (Ortalama)

	Anne	Baba	Abla	Ağabey	Kız Kardeş	Erkek Kardeş
İstanbul	4,16	4,01	3,94	3,68	3,80	3,81
Batı Marmara	4,48	4,37	4,56	4,16	4,45	4,10
Ege	4,49	4,40	4,40	4,15	4,32	4,15
Doğu Marmara	4,55	4,24	3,96	3,95	3,85	3,82
Batı Anadolu	4,42	4,31	4,11	4,14	3,96	3,97
Akdeniz	4,55	4,42	4,28	4,13	4,17	4,03
Orta Anadolu	4,31	4,17	4,10	3,88	4,12	4,16
Batı Karadeniz	4,42	4,35	4,13	4,18	4,28	4,26
Doğu Karadeniz	4,64	4,53	4,56	4,28	4,19	4,34
Kuzeydoğu Anadolu	4,74	4,47	4,44	4,50	4,19	4,36
Ortadoğu Anadolu	4,49	4,40	4,41	4,38	4,18	4,23
Güneydoğu Anadolu	4,49	4,43	4,37	4,31	4,21	4,16
Genel	4,44	4,30	4,24	4,16	4,12	4,09

Ek Tablo 89. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Annem	9,5	12,0	10,6
Babam	4,5	9,6	6,7
Ağabeyim	8,0	7,3	7,7
Ablam	7,8	5,3	6,8
Küçük kız kardeşim	9,0	7,1	8,2
Küçük erkek kardeşim	10,3	10,3	10,3
Diğer	0,7	0,3	0,6
Hiç kimseyle çatışmam/tartışmam	50,0	48,0	49,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:137,803$ serbestlik derecesi:5 $p=0,000$

Ek Tablo 90. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Annem	12,6	5,6	10,6
Babam	7,5	4,6	6,7
Ağabeyim	7,8	7,5	7,7
Ablam	7,5	5,0	6,8
Küçük kız kardeşim	8,8	6,9	8,2
Küçük erkek kardeşim	9,7	11,9	10,3
Diğer	0,6	0,5	0,6
Hiç kimseyle çatışmam/tartışmam	45,5	58,0	49,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=45,006$ serbestlik derecesi:5 $p=0,000$

Ek Tablo 91. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Annem	10,7	7,6	12,6	13,8	10,6
Babam	7,0	5,9	0,2	3,1	6,7
Ağabeyim	7,6	8,2	9,2	8,5	7,7
Ablam	6,8	7,3	7,3	4,7	6,8
Küçük kız kardeşim	8,2	9,6	4,6	7,7	8,2
Küçük erkek kardeşim	10,0	13,3	12,1	9,5	10,3
Diğer	0,2	3,6	3,1	2,5	0,6
Hiç kimseyle tartışmam/çatışmam	49,5	44,5	51,0	50,2	49,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=39,601$ serbestlik derecesi:15 $p=0,001$

Ek Tablo 92. Ailede En Çok Çatışılan/Tartışılan Kişi (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Anne	16,2	8,7	8,4	9,7	9,4	17,6	8,9	9,5	7,9	7,9	8,9	6,2	10,6
Baba	12,2	5,6	6,3	4,8	6,3	6,4	9,2	6,4	3,8	2,1	6,8	3,6	6,7
Ağabey	6,9	3,6	5,6	9,8	7,4	6,6	13,3	3,9	10,8	4,5	10,0	9,0	7,7
Abla	5,3	1,9	4,5	5,8	8,1	6,9	8,1	3,9	12,0	3,2	11,2	8,8	6,8
Küçük kız kardeş	4,3	1,7	6,8	6,9	10,4	11,2	6,6	5,9	8,3	3,9	11,9	13,2	8,2
Küçük erkek kardeş	4,7	2,5	10,0	8,6	11,4	13,0	9,1	7,5	13,2	4,4	13,7	18,6	10,3
Diğer	0,3	0,0	1,0	0,0	0,8	0,8	0,0	0,6	0,4	1,7	0,1	1,0	0,6
Hiç kimse	50,0	76,1	57,5	54,4	46,2	37,6	44,8	62,4	43,6	72,2	37,5	39,6	49,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=379,968$ serbestlik derecesi:55 $p=0,000$

Ek Tablo 93. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Verleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Televizyon izleme	32,2	39,5	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	28,3	14,3	24,9
Ders çalışma	23,7	23,0	23,5
Ev işlerine yardım etme	17,0	16,0	16,8
Giyim – kuşam	13,7	15,5	14,2
Dışarı çıkma	14,7	10,6	13,7
Arkadaş seçimi	11,1	6,9	10,1
Parasal konular	8,7	9,7	9,0
Eve geç gelme	7,9	6,1	7,4
Diğer	6,4	4,5	5,9
Telefonla konuşma	7,5	7,2	7,4
Cevap yok	0,5	0,2	0,4
Toplam	171,8	153,4	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 3524

Ek Tablo 94. Çatışma/Tartışma Nedenleri (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Televizyon izleme	33,4	39,3	40,6	32,1	34,0
Bilgisayarda vakit geçirme	25,7	20,8	13,1	22,7	24,9
Ders çalışma	23,8	21,3	16,8	27,5	23,5
Ev işlerine yardım etme	16,5	18,7	23,2	15,7	16,8
Giyim – kuşam	14,3	12,3	14,7	16,6	14,2
Dışarı çıkma	13,3	16,2	21,2	11,7	13,7
Arkadaş seçimi	10,2	6,5	17,4	12,1	10,1
Parasal konular	9,0	7,4	14,1	9,7	9,0
Eve geç gelme	7,3	7,7	10,5	9,0	7,4
Telefonla konuşma	7,4	7,5	5,0	10,0	7,4
Diğer	6,0	3,7	5,8	9,9	5,9
Cevap yok	0,5	0,5	0,0	0,0	0,4
Toplam	167,1	161,9	182,6	176,9	167,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 3524

Ek Tablo 95. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Annem	68,1	62,1	60,5	61,2	61,8	61,5
Babam	16,7	19,1	13,0	14,6	15,3	14,8
Arkadaşım	5,0	9,2	8,4	7,1	4,6	7,2
Ablam	4,2	3,8	6,5	6,1	6,6	6,0
Ağabeyim	1,1	1,7	4,6	4,0	5,6	4,0
Kız/erkek arkadaşım	0,2	1,4	1,7	0,8	0,3	1,0
Diğer	3,1	1,4	2,6	3,4	3,7	3,0
Hiç kimse	1,6	1,4	2,4	2,5	2,1	2,3
Cevap yok	0,0	0,0	0,5	0,2	0,0	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=142,272$ serbestlik derecesi:96 $p=0,002$

Ek Tablo 96. Sorun Olduğunda En Çok Destek Alınan Kişi (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Annem	62,7	52,6	61,5	62,5	61,9
Babam	14,5	20,1	6,6	10,8	14,6
Arkadaşım	7,1	6,8	5,9	5,3	7,0
Ablam	5,9	5,7	10,8	7,0	6,0
Ağabeyim	3,9	4,2	3,1	1,9	3,8
Kız/erkek arkadaşım	1,0	1,0	1,0	1,3	1,0
Diğer	2,4	7,2	6,2	6,9	3,0
Hiç kimse	2,2	2,3	3,1	3,1	2,3
Cevap yok	0,2	0,1	1,9	1,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=539,585$ serbestlik derecesi:100 $p=0,000$

Ek Tablo 97. Boş Vakitlerin En Çok Birlikte Değerlendirildiği Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Annem	29,1	32,2	30,0
Okul arkadaşım/arkadaşlarım	30,1	23,3	28,1
Mahalleden arkadaşım/arkadaşlarım	15,6	19,7	16,8
Kız/erkek arkadaşım	5,6	6,1	5,7
Ablam	4,6	4,2	4,5
Babam	4,2	3,0	3,8
Küçük kız kardeşim	3,1	3,7	3,3
Küçük erkek kardeşim	2,2	2,9	2,4
Ağabeyim	1,8	2,4	2,0
Diğer	3,6	2,4	3,2
Cevap yok	0,3	0,2	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=101,666$ serbestlik derecesi: 28 $p=0,000$

Ek Tablo 98. Ailenin Ergenden Beklentileri (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Ders çalışmak/okuluma gitmek	88,6	74,7	82,8
Kendi odamı temiz tutmak	18,1	15,3	16,9
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	12,1	16,4	13,9
Benden hiçbir beklentileri yok	5,8	8,7	7,0
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	7,3	5,9	6,7
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	4,3	6,8	5,4
Çalışıp para kazanmak	2,3	8,6	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	2,9	7,6	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	5,0	4,5	4,8
Diğer	0,3	0,4	0,3
Cevap yok	0,2	0,2	0,2
Toplam	146,9	148,9	147,7

Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 99. Kız Ergenlerin Ailelerinin Onlardan Beklentisi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Ders çalışmak/okuluma gitmek	92,3	89,9	85,1	82,4	66,7	83,3
Kendi odamı temiz tutmak	40,2	33,6	25,0	15,6	6,1	17,0
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	13,1	13,7	19,2	22,9	36,5	13,5
Benden hiçbir beklentileri yok	5,7	6,0	6,2	6,5	6,6	6,9
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	8,1	8,9	8,0	7,3	10,4	6,6
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	5,5	5,1	5,9	6,2	12,4	5,3
Çalışıp para kazanmak	0,7	1,3	1,6	2,0	3,4	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	3,8	4,7	7,6	8,7	15,6	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	3,5	4,8	6,2	4,0	5,9	4,8
Diğer	0,0	0,0	0,1	0,3	0,6	0,3
Cevap yok	0,5	0,3	0,5	0,1	0,1	0,2
Toplam	173,5	168,4	165,2	156,0	164,3	147,7

Birden çok cevap alınmıştır

n: 3157

Ek Tablo 100. Erkek Ergenlerin Ailelerinin Onlardan Beklentisi (SES'e Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Ders çalışmak/okuluma gitmek	88,5	92,1	84,7	84,5	76,7	83,3
Kendi odamı temiz tutmak	26,0	24,3	21,0	10,5	1,1	17,0
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	6,3	2,6	5,7	5,5	4,1	13,5
Benden hiçbir beklentileri yok	5,3	5,9	6,3	8,1	8,9	6,9
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	6,1	5,4	6,0	4,9	4,2	6,6
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	4,0	3,2	4,5	4,1	2,0	5,3
Çalışıp para kazanmak	1,8	3,4	5,9	7,9	15,9	4,9
Yemek yapmak/yardımcı olmak	1,5	0,0	2,0	0,9	0,1	4,9
Kardeşlerime ders çalıştırmak	4,7	7,5	5,1	4,7	2,9	4,8
Diğer	0,7	0,5	0,5	30,0	0,4	0,3
Cevap yok	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2
Toplam	145,0	144,9	141,9	161,1	116,2	147,7

Birden çok cevap alınmıştır

n: 3178

Ek Tablo 101. Ailenin Ergenden Beklentileri (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış
Ders çalışmak/okuluma gitmek	83,5	79,2	71,9	80,1
Kendi odamı temiz tutmak	17,8	9,5	12,4	13,4
Günlük ev işlerini yapmak/yardımcı olmak	13,4	18,4	16,7	14,2
Benden hiçbir beklentileri yok	6,9	7,3	7,9	9,9
Benden küçük kardeşim/kardeşlerim ile ilgilenmek	6,7	7,8	5,4	5,2
Ev alışverişi yapmak/yardımcı olmak	5,2	4,3	11,2	7,0
Çalışıp para kazanmak	4,4	7,9	12,9	7,4
Yemek yapmak/yardımcı olmak	4,8	5,8	7,5	2,8
Kardeşlerime ders çalıştırmak	4,8	5,7	2,3	3,8
Diğer	0,3	0,2	1,0	0,0
Cevap yok	0,2	0,0	0,0	0,6
Toplam	147,9	146,1	149,2	144,5

Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 102. Anneyle İlişkiler (Aile Tipine Göre) (Ortalama)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Annemin beni sevdiğini hissederim	4,48	4,47	4,45	4,58	4,49
Annem hareketlerimi, yapıp ettiklerimi kontrol eder	4,13	4,06	4,03	4,10	4,12
Annem her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,85	3,80	3,83	3,90	3,85
Annem sorunlarımla ilgilenir	4,19	4,17	4,10	4,30	4,19
Hemen her sorunumu annemle paylaşıyorum	3,92	3,78	3,96	4,02	3,91
Annem beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,19	4,21	4,24	4,24	4,20
Annemin bana güvendiğini hissederim	4,33	4,32	4,28	4,44	4,33

Ek Tablo 103. Babayla İlişkiler (Aile Tipine Göre) (Ortalama)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Babamın beni sevdiğini hissederim	4,34	4,27	4,00	3,75	4,33
Babam hareketlerimi, yapıp ettiklerimi kontrol eder	3,92	3,78	3,88	3,31	3,90
Babam her yaptığım işte hatasız, kusursuz olmam gerektiğini düşünür	3,79	3,69	3,69	3,21	3,77
Babam sorunlarımla ilgilenir	3,85	3,87	3,77	3,36	3,84
Hemen her sorunumu babamla paylaşıyorum	3,46	3,38	3,24	2,95	3,44
Babam beni olduğum gibi görür, kabul eder	4,05	4,06	3,84	3,49	4,04
Babamın bana güvendiğini hissederim	4,19	4,18	4,09	3,61	4,18

Ek Tablo 104. Ergenlik Dönemiyle Gelen Değişiklikler (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Okula/ işe devamsızlığım arttı	26,4	21,3	24,9
Giyim kuşama, süse daha düşkün oldum	62,8	61,3	62,4
Karşı cinse ilgim arttı	44,9	39,3	43,2
Fiziki (boy, kilo vb.) görünümümü beğenmemeye başladım	34,0	31,4	33,2
Ailem, babam, büyüklerim ile daha çok tartışmaya başladım	33,9	21,9	30,3
Okuldaki/ işteki başarımla düşüştü	29,5	26,2	28,5
Daha geçimsiz, kavgacı, sert bir insan oldum	25,6	19,9	23,9
Ailemden koptum/ daha çok arkadaşlarıma yakınlaştım	23,7	23,2	23,6
Öğretmenlerim ile daha çok tartışmaya sorunlar yaşamaya başladım	22,3	14,8	20,1
İçime kapandım/ çevremle iletişim kuramadım	19,4	19,3	19,4

Önermelere "evet" diyenlerin yüzdesidir.

Ek Tablo 105. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Yerleşim Yeri Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Evet, yaşadım	17,1	14,7	16,3
Kısmen	23,5	22,6	23,2
Hayır, sorun yaşamadım	53,4	57,9	54,7
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	4,2	3,3	3,9
Cevap yok	1,9	1,6	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=20,951$ serbestlik derecesi: 3 $p=0,000$

Ek Tablo 106. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek aile	Geleneksel geniş aile	Tek ebeveynli aile	Parçalanmış aile	Toplam
Evet, yaşadım	16,1	18,3	21,9	14,9	16,3
Kısmen	23,4	23,8	19,9	18,1	23,2
Hayır, sorun yaşamadım	54,8	53,4	49,3	61,6	54,7
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	3,9	3,2	6,6	4,3	3,9
Cevap yok	1,9	1,2	2,4	1,0	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=15,545$ serbestlik derecesi: 12 $p=0,213$

Ek Tablo 107. Ergenlik Döneminde Yaşanan Değişikliklere Uyum Sağlama (Vücut Kitle Endeksine Göre) (%)

	Zayıf	Normal	Kilolu	Obez	Toplam
Evet, yaşadım	15,0	16,7	24,5	24,2	16,8
Kısmen	21,4	24,1	23,5	32,2	23,4
Hayır, sorun yaşamadım	56,2	54,7	47,5	39,7	54,5
Biyolojik/fiziki değişim yaşamadım	4,9	3,3	2,7	4,0	3,7
Cevap yok	2,6	1,2	1,7	0,0	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=41,175$ serbestlik derecesi: 9 $p=0,000$

Ek Tablo 108. Vücut Kitle Endeksi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Zayıf	31,9	23,9	27,7
Normal	62,8	66,8	64,9
Kilolu	4,6	8,3	6,5
Obez	0,8	1,0	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=3,850$ serbestlik derecesi: 3 $p=0,278$

Ek Tablo 109. Vücut Kitle Endeksi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15 yaş	16-18 yaş	Toplam
Zayıf	35,2	18,3	27,7
Normal	58,4	72,9	64,9
Kilolu	5,7	7,6	6,5
Obez	0,7	1,1	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=202,350$ serbestlik derecesi: 3 $p=0,000$

Ek Tablo 110. Evde Şiddet İçerikli Olayların Yaşanma Sıklığı (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiç yaşanmaz	54,5	52,7	49,8	54,6	54,2
Nadiren	29,0	26,9	33,4	27,6	28,9
Ara sıra	14,4	17,9	9,9	12,4	14,5
Çoğunlukla	1,5	1,9	5,0	3,6	1,7
Sürekli	0,1	0,2	0,9	0,5	0,2
Cevap yok	0,5	0,4	1,1	1,3	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=461,199$ serbestlik derecesi:22 $p=0,000$

Ek Tablo 111. Evde Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Annem	39,1	37,3	38,6
Babam	33,8	39,4	35,4
Kardeşim	37,3	35,3	36,7
Diğer	0,8	2,8	1,4
Cevap yok	11,0	4,9	9,2
Toplam	121,9	119,7	121,3

Birden çok cevap alınmıştır.

n:2941

Ek Tablo 112. Evde Fiziksel Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Annem	24,8	39,6	28,7
Babam	38,1	35,6	37,4
Kardeşim	28,8	43,5	32,8
Diğer	1,5	1,9	1,6
Cevap yok	19,4	6,1	15,8
Toplam	112,6	126,7	116,30

n:557

Ek Tablo 113. Okulda Fiziksel Şiddete Maruz Kalma Sıklığı (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	95,4	87,5	91,4
Çok nadir	2,3	6,2	4,3
Bazen	1,5	5,1	3,3
Sık sık	0,3	0,7	0,5
Cevap vermek istemiyorum	0,5	0,4	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,06	1,19	1,13

$\chi^2:125,869$ serbestlik derecesi:3 $p=0,000$

Ek Tablo 114. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (Cinsiyete Göre)

	Kız	Erkek	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	90,0	87,0	88,5
Çok nadir	4,6	6,3	5,5
Bazen	3,7	4,8	4,3
Sık sık	1,2	1,4	1,3
Cevap vermek istemiyorum	0,5	0,5	0,5
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=13,640$ serbestlik derecesi: 3 $p=0,003$

Ek Tablo 115. Okulda Ergenin Alay Edilme, Aşağılanma, Dışlanma Sıklığı (SES Gruplarına Göre) (%)

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hayır, hiçbir zaman	88,2	88,2	87,7	89,1	89,4	88,6
Çok nadir	8,7	7,4	6,9	4,4	3,1	5,5
Bazen	1,8	3,1	4,1	4,7	5,0	4,2
Sık sık	1,2	1,2	0,9	1,5	1,7	1,3
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,2	0,4	0,3	0,7	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=31,552$ serbestlik derecesi: 12 $p=0,002$

Ek Tablo 116. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Müdür/İdareciler	7,7	5,2	6,2
Öğretmen(ler)im	11,2	20,7	16,7
Arkadaş(lar)ım	75,2	64,4	68,9
Diğer	2,0	1,9	2,0
Cevap yok	13,7	20,5	17,7
Toplam	109,7	112,7	111,5

Birden çok cevap alınmıştır

n:666

Ek Tablo 117. Okulda Ergenle Alay Eden, Ergeni Aşağılayan, Dışlayan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12- 15 yaş	16 - 18 yaş	Toplam
Müdür/İdareciler	6,9	5,1	6,2
Öğretmen(ler)im	16,6	16,8	16,7
Arkadaş(lar)ım	76,3	56,9	68,9
Diğer	1,3	2,9	2,0
Cevap yok	12,7	25,8	17,7
Toplam	113,9	107,5	111,5

Birden çok cevap alınmıştır

n:666

Ek Tablo 118. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Cinsiyete Göre) (%)

	Kız	Erkek	Toplam
Tanımadığım kişi	29,9	28,0	28,6
Arkadaş(lar)ım	54,0	62,6	60,1
Diğer	1,4	0,7	0,9
Cevap yok	21,1	17,5	18,6
Toplam	106,4	108,8	108,1

Birden çok cevap alınmıştır

n:1290

Ek Tablo 119. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Tanımadığım kişi	28,2	29,0	28,6
Arkadaş(lar)ım	63,9	55,4	60,1
Diğer	1,4	0,3	0,9
Cevap yok	16,6	20,9	18,6
Toplam	110,2	105,6	108,1

Birden çok cevap alınmıştır

n:1290

Ek Tablo 120. Sokakta Sözlü Şiddet Uygulayan Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Tanımadığım kişi	29,8	25,1	28,6
Arkadaş(lar)ım	56,7	69,9	60,1
Diğer	0,7	1,8	0,9
Cevap yok	20,7	12,3	18,6
Toplam	107,9	109,1	108,1

Birden çok cevap alınmıştır

n:1290

Ek Tablo 121. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Anneme	9,9	10,8	10,3
Babama	4,9	6,1	5,4
Kardeşime	44,8	38,4	42,0
Okul arkadaşşıma	38,4	30,6	34,9
Mahalleden arkadaşşıma	23,6	22,7	23,2
Tanımadığım birisine	4,3	7,2	5,6
Öğretmenime	2,3	3,0	1,3
Diğer	0,0	0,2	1,4
Cevap yok	8,4	12,4	10,2
Toplam	136,7	131,3	134,3

Birden çok cevap alınmıştır

n:2544

Ek Tablo 122. Ergenin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Anneme	17,8	4,7	12,4	10,6	9,4	18,5	4,2	3,8	1,2	0,0	9,2	3,4
Babama	15,4	1,9	7,5	2,8	1,9	8,7	1,7	0,0	0,0	0,0	3,0	0,5
Kardeşime	16,9	14,8	54,4	78,7	41,6	49,7	13,6	13,2	22,0	1,7	47,9	63,7
Okul arkadaşşıma	36,3	8,1	60,3	2,8	33,8	43,7	48,4	18,5	58,6	41,5	54,2	17,5
Mahalleden arkadaşşıma	20,5	5,8	52,0	6,3	14,3	23,0	13,8	6,8	20,7	60,4	26,4	21,3
Tanımadığım birisine	8,5	0,9	7,4	0,0	3,5	1,4	14,9	12,6	4,8	0,8	3,4	7,5
Öğretmenime	4,3	0,0	2,5	0,0	0,4	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0
Diğer	1,2	0,0	2,7	0,0	1,3	1,2	1,0	2,4	0,4	0,0	0,0	2,0
Cevap yok	19,2	63,8	0,6	0,9	13,8	0,6	6,0	50,3	8,5	4,0	2,7	4,7
Toplam	140,3	100,0	199,8	102,0	120,0	147,1	104,6	107,6	116,2	108,4	148,1	120,5

Birden çok cevap alınmıştır

n:2467

Ek Tablo 123. Ergenlerin Sözlü Şiddet Uyguladığı Kişi (Benlik Sayısına Göre) (%)

	Düşük	Normal	Yüksek	Toplam
Anneme	23,9	9,5	6,9	10,2
Babama	13,2	4,7	3,4	5,1
Kardeşime	22,7	44,5	37,9	42,1
İş arkadaşşıma	1,4	0,7	0,5	0,7
Okul arkadaşşıma	25,5	32,8	46,1	33,9
Mahalleden arkadaşşıma	19,9	21,0	33,1	22,4
Tanımadığım birisine	4,0	5,4	7,8	5,6
Öğretmenime	3,4	0,9	2,4	1,3
Diğer	3,8	1,7	2,4	1,9
Cevap yok	26,8	9,6	5,2	10,3
Toplam	141,2	129,9	143,3	132,2

Birden çok cevap alınmıştır.

n:2358

Ek Tablo 124. Ergenin Fiziksel Şiddet Uyguladığı Kişi (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Anneme	1,7	0,1	1,3
Babama	1,9	0,5	1,5
Kardeşime	26,9	42,0	31,3
Okul arkadaşşıma	30,5	29,8	30,3
Mahalleden arkadaşşıma	25,8	34,6	28,3
Tanımadığım birisine	14,1	9,1	12,7
Diğer	1,5	0,7	1,3
Cevap yok	18,3	12,0	16,4
Toplam	120,8	128,7	123,1

Birden çok cevap alınmıştır

n:830

Ek Tablo 125. Alkol Kullanımı (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç kullanmadım	89,0	96,3	91,1
1 kez denedim	3,9	0,6	3,0
Kullanıyordum bıraktım	0,5	0,3	0,5
Arada sırada	6,3	2,7	5,2
Her gün	0,2	0,1	0,1
Cevap yok	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=81,345$ serbestlik derecesi: 5 $p=0,000$

Ek Tablo 126. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Öğretmen	17,7	17,1	17,4
Doktor	21,6	11,4	17,4
Mühendis	12,1	14,5	13,1
Polis	11,8	8,9	10,6
Avukat	6,9	7,7	7,2
Futbolcu	3,8	3,1	3,5
Memur	2,3	4,6	3,3
Asker	2,6	3,4	3,0
Tüccar / Esnaf	1,2	3,4	2,1
Siyasetçi	1,0	2,0	1,4
Sanatçı	0,8	1,3	1,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:277,084$ serbestlik derecesi:13 $p=0,000$

Ek Tablo 127. Ergenlerin Edinmek İstedikleri Meslek (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Öğretmen	14,6	24,1	17,4
Doktor	17,6	16,7	17,4
Mühendis	15,4	7,6	13,1
Polis	9,8	12,3	10,6
Avukat	7,1	7,7	7,2
Futbolcu	3,9	2,6	3,5
Memur	3,0	4,0	3,3
Asker	3,3	2,1	3,0
Tüccar / Esnaf	2,0	2,4	2,1
Siyasetçi	1,7	0,8	1,4
Sanatçı	1,2	0,5	1,0

$\chi^2:140,956$ serbestlik derecesi:13 $p=0,000$

Ek Tablo 128. İstlenen Mesleği Gelecekte Edinebilme Düşüncesi (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Evet	90,8	82,2	87,2
Hayır	8,8	17,5	12,4
Cevap yok	0,4	0,3	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2:142,891$ serbestlik derecesi:1 $p=0,000$

Ek Tablo 129. Ülkenin Geleceğine Bakış (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Gelecekte ülkemizin durumunun çok iyi olacağını düşünüyorum	36,4	44,8	38,9
Gelecekte ülkemizin durumunda bir değişim olmayacağını düşün	29,7	24,1	28,0
Gelecekte ülkemizin durumunun çok kötü olacağını düşünüyorum	21,4	14,9	19,5
Fikrim yok/Cevap yok	12,5	16,1	13,6
Toplam	100,0	100,0	100,0

$\chi^2=87,051$ serbestlik derecesi: 4 $p=0,000$

Ek Tablo 130. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Yeni spor ve oyun alanları açılması	45,6	38,8	42,8
İş imkânlarının artırılması	36,4	45,2	40,1
Yoksullara sosyal yardım yapılması	36,8	36,2	36,6
Çevre düzenlemesi yapılması	23,9	27,3	25,3
Kütüphane açılması	22,5	21,0	21,9
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	19,3	21,6	20,3
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	19,1	19,9	19,4
Trafik sorununa çözüm bulunması	13,4	13,8	13,6
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	12,6	10,8	11,8
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	10,0	9,1	9,6
Diğer	1,0	1,0	1,0
Bilmiyor	1,9	1,5	1,7
Toplam	242,6	246,2	244,1

Birden çok cevap alınmıştır

Ek Tablo 131. Kamu Kuruluşlarından Beklentiler (Bölgeye Göre) (%)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Toplam
Yeni spor ve oyun alanları açılması	41,1	45,5	32,3	33,2	40,1	39,4	33,1	42,3	52,8	69,9	47,4	55,0	42,8
Çevre düzenlemesi yapılması	26,6	36,0	18,9	48,1	16,9	20,5	22,0	19,7	17,4	18,9	40,8	18,0	25,3
Kütüphane açılması	26,9	26,0	18,8	14,9	28,5	24,3	22,6	20,7	16,8	13,7	25,3	16,8	21,9
İş imkânlarının artırılması	33,5	33,3	47,2	43,0	30,2	42,4	45,7	38,0	49,9	43,3	32,8	49,3	40,1
Yoksullara sosyal yardım yapılması	34,1	22,9	36,0	39,1	29,6	38,3	39,1	30,0	27,2	33,0	32,3	53,4	36,6
Trafik sorununa çözüm bulunması	29,6	21,2	12,9	9,6	13,5	12,8	13,4	9,2	7,1	9,2	6,8	4,7	13,6
Sinema, tiyatro, konser imkânı artırılması	22,1	18,4	21,0	16,7	24,1	16,1	27,2	20,2	27,9	31,1	9,7	11,9	19,4
Gençlik kampları, geziler düzenlenmesi	22,0	22,6	30,1	15,9	23,0	15,6	20,4	15,4	32,5	30,8	15,0	14,4	20,3
Bilim müzelerinin, bilim parklarının artırılması	11,7	7,8	16,2	3,0	14,8	10,0	9,8	6,2	10,0	8,3	7,9	6,2	9,6
Çocuklar ve gençler için engelli dostu yaşam ortamlarının çoğaltılması	11,9	15,5	10,1	4,3	5,8	11,0	14,8	15,6	26,7	37,8	8,8	12,6	11,8
Diğer	0,3	0,0	0,4	0,0	0,2	1,7	0,0	0,0	3,8	0,0	6,3	1,8	0,9
Bilmiyor	1,5	0,7	0,3	0,7	0,8	3,1	0,4	2,5	1,1	0,0	7,8	2,0	1,7
Toplam	261,3	249,9	244,2	228,5	227,5	235,2	248,5	219,8	273,2	296,0	240,9	246,1	244,0

Birden çok cevap alınmıştır

Ek Tablo 132. Etkinlikler (Bölgeye Göre) (Ortalama)

	Gazete okuma	Müzik dinleme	Tiyatroya gitme	Sinemaya gitme	Spor	Kafe, çay bahçesi	İnternet, PlayStation kafe	El işi yapma
İstanbul	2,39	4,05	2,41	2,97	3,06	3,16	2,27	1,09
Batı Marmara	2,12	3,80	1,90	2,65	2,86	2,99	2,46	1,04
Ege	2,35	4,41	1,58	2,23	2,68	2,57	2,12	1,16
Doğu Marmara	1,40	3,75	1,46	2,32	1,64	2,53	1,79	1,03
Batı Anadolu	1,93	4,11	1,58	2,13	3,00	2,27	1,88	1,08
Akdeniz	2,2	4,31	1,69	2,19	3,00	2,25	1,71	1,21
Orta Anadolu	1,98	4,04	1,71	2,07	2,77	2,42	2,02	1,12
Batı Karadeniz	1,88	4,08	1,66	2,10	2,85	2,39	2,01	1,15
Doğu Karadeniz	2,09	4,2	1,47	2,25	3,10	2,49	1,72	1,27
Kuzeydoğu Anadolu	1,67	4,44	1,36	1,45	3,09	1,71	1,87	1,03
Ortadoğu Anadolu	1,77	4,00	1,36	1,64	3,01	1,89	1,78	1,17
Güneydoğu Anadolu	1,84	3,90	1,30	1,58	2,62	1,61	1,59	1,09
Toplam	1,98	4,07	1,67	2,18	2,76	2,37	1,92	1,11

Ek Tablo 133. Gazete Okuma (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiçbir zaman	40,1	62,4	46,7
Nadiren	22,1	15,2	20,1
Bazen	25,1	17,7	22,9
Sık sık	9,5	3,3	7,6
Her zaman	2,9	0,8	2,3
Cevap yok	0,4	0,5	0,4
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,13	1,64	1,98

$\chi^2:139,794$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 134. Müzik Dinleme (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç bir zaman	0,6	2,4	1,1
Nadiren	5,8	5,0	5,5
Bazen	15,9	22,6	17,8
Sıksık	35,5	36,6	35,8
Her zaman	41,2	33,1	38,8
Cevap yok	1,0	0,3	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,12	3,93	4,07

$\chi^2:21,891$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 135. Müzik Dinleme (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	1,1	1,6	1,2	0,5	1,1
Nadiren	5,7	4,5	7,2	2,3	5,5
Bazen	17,7	21,7	15,1	13,8	17,8
Sık sık	35,8	36,1	40,5	31,7	35,8
Her zaman	38,8	35,5	35,2	51,3	38,8
Cevap yok	0,9	0,6	0,9	0,4	0,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,06	4,00	4,02	4,32	4,06

$\chi^2:11,242$ serbestlik derecesi:12 $p=0,508$

Ek Tablo 136. Tiyatroya Gitme (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiçbir zaman	48,5	80,9	58,0
Nadiren	26,6	12,2	22,4
Bazen	16,7	4,1	13,0
Sık sık	5,5	1,7	4,3
Her zaman	1,5	0,3	1,2
Cevap yok	1,3	0,7	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,84	1,27	1,67

$\chi^2:498,739$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 137. Tiyatroya Gitme (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	56,8	69,6	70,0	55,1	58,0
Nadiren	22,8	18,2	16,3	24,5	22,4
Bazen	13,4	8,9	10,8	13,3	13,0
Sık sık	4,6	1,3	2,0	4,8	4,3
Her zaman	1,3	0,6	0,0	1,6	1,2
Cevap yok	1,1	1,4	0,9	0,7	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,69	1,43	1,44	1,72	1,67

$\chi^2:42,515$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Ek Tablo 138. Sinemaya Gitme (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiçbir zaman	24,8	66,7	37,1
Nadiren	23,9	16,8	21,8
Bazen	34,3	11,9	27,7
Sık sık	12,8	3,6	10,1
Her zaman	3,2	0,6	2,4
Cevap yok	1,1	0,5	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,45	1,54	2,18

$\chi^2:932,475$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 139. Sinemaya Gitme (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	35,4	54,2	54,9	28,6	37,1
Nadiren	21,9	18,1	17,8	32,0	21,8
Bazen	28,7	20,3	19,0	23,8	27,7
Sık sık	10,6	5,2	4,6	11,5	10,1
Her zaman	2,5	1,5	2,6	3,3	2,4
Cevap yok	0,9	0,7	1,1	0,7	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,22	1,81	1,81	2,28	2,18

$\chi^2:91,282$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$

Ek Tablo 140. Spor Yapma (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiçbir zaman	20,9	38,4	26,1
Nadiren	17,1	11,8	15,5
Bazen	26,9	23,1	25,8
Sık sık	20,0	18,2	19,5
Her zaman	13,8	7,7	12,0
Cevap yok	1,2	0,8	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,89	2,45	2,76

$\chi^2:109,907$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 141. Spor Yapma (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	25,9	26,3	31,8	26,7	26,1
Nadiren	15,9	13,5	9,3	15,5	15,5
Bazen	25,7	27,1	27,0	25,5	25,8
Sık sık	19,6	19,8	18,6	16,7	19,5
Her zaman	12,0	11,9	11,3	14,5	12,0
Cevap yok	1,1	1,3	1,9	1,1	1,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,76	2,77	2,68	2,77	2,76

$\chi^2:6,453$ serbestlik derecesi:12 $p=0,892$

Ek Tablo 142. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiçbir zaman	24,9	51,8	32,9
Nadiren	20	19,7	19,9
Bazen	30,5	18,1	26,8
Sık sık	17,5	7,1	14,4
Her zaman	5,6	2,6	4,7
Cevap yok	1,5	0,7	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,58	1,88	2,37

$\chi^2:429,835$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 143. Kafe, Çay Bahçesi vb. Yerlere Gitme (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	31,8	43,4	42,6	29,9	32,9
Nadiren	20,2	19,7	15	16,8	19,9
Bazen	26,9	25,1	29,3	29,2	26,8
Sık sık	15,1	0,9	9,3	14,2	14,4
Her zaman	4,9	1,6	3,5	8,2	4,7
Cevap yok	1,3	1,3	0,4	1,6	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,40	2,04	2,16	2,53	2,37

 $\chi^2:83,169$ serbestlik derecesi:12 $p=0,000$ **Ek Tablo 144. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Yerleşim Türüne Göre) (%)**

	Kent	Kır	Toplam
Hiç bir zaman	48,7	62,2	52,6
Nadiren	17,9	13,8	16,7
Bazen	18,4	14,7	17,3
Sıksık	9,9	6,5	8,9
Her zaman	3,8	2,1	3,3
Cevap yok	1,4	0,7	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	2,01	1,72	1,92

 $\chi^2:59,929$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$ **Ek Tablo 145. İnternet Kafe, Playstation Kafeye Gitme (Aile Tipine Göre) (%)**

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Hiçbir zaman	51,9	59,9	53,5	54,7	52,6
Nadiren	17,1	13,9	14,3	13,8	16,7
Bazen	17,4	14,4	19,9	19,8	17,3
Sık sık	9,1	6,9	9,7	5,9	8,9
Her zaman	3,3	3,7	0,8	0,4	3,3
Cevap yok	1,2	1,1	1,8	1,7	1,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,94	1,79	1,88	1,89	1,92

 $\chi^2:25,98$ serbestlik derecesi:12 $p=0,011$ **Ek Tablo 146. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (SES'e Göre) (%)**

	Üst	Ortanın üstü	Orta	Ortanın altı	Alt	Toplam
Hiçbir zaman	81,4	85,2	88,5	89,4	93,2	88,8
Nadiren	18,6	14,8	11,5	10,6	6,8	11,2
Bazen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sık sık	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Her zaman	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cevap yok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,19	1,15	1,12	1,11	1,07	1,11

 $\chi^2:36,526$ serbestlik derecesi:4 $p=0,000$

Ek Tablo 147. El İşi (Marangozluk, Tamirat, Dikiş, Nakış vb.) (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Hiç bir zaman	87,4	92,5	88,9
Nadiren	12,6	7,5	11,1
Bazen	0,0	0,0	0,0
Sık sık	0,0	0,0	0,0
Her zaman	0,0	0,0	0,0
Cevap yok	0,0	0,0	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0
Ortalama	1,13	1,07	1,11

$\chi^2:5,424$ serbestlik derecesi:1 $p=0,020$

Ek Tablo 148. İnternet Sohbet Ortamında Sürekli Görüştüğü Arkadaş Grubu (%)

Evet, var	47,9
Hayır, yok	28,9
İnternet kullanmıyorum	23,1
Cevap yok	0,1
Toplam	100,0

Ek Tablo 149. İnternette Tanıştığı ve Görüştüğü Arkadaşı (%)

Evet, oldu	28,9
Hayır, olmadı	68,1
Doğru bulmuyorum	2,5
Cevap yok	0,5
Toplam	100,0
n: 5154	

Ek Tablo 150. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Yerleşim Türüne Göre) (%)

	Kent	Kır	Toplam
Sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter)	76,9	75,1	76,5
Oyun siteleri	50,5	51,1	50,6
Müzik/radyo siteleri	30,5	22,6	28,7
Arama siteleri	22,0	25,7	22,8
Eğitim siteleri	15,4	23,5	17,2
Kitap, müzik, film, program vb. indirme siteleri	15,6	7,9	13,9
Film, dizi izleme siteleri	15,1	7,7	13,5
Forum siteleri (Bilgi paylaşımı siteleri)	11,1	7,0	10,2
Gazete/Dergi/Haber siteleri	11,3	6,1	10,1
Sözlük siteleri (Türkçe, İngilizce, Almanca vb)	7,2	5,7	6,9
Alışveriş siteleri	4,8	2,7	4,3
Erotik siteler	3,3	2,0	3,0
Resmi kurumlara ait siteler	2,7	0,9	2,3
Bankacılık siteleri	0,7	0,9	0,7
Diğer	0,3	0,8	0,4
Cevap yok	1,0	1,0	1,0
Toplam	268,4	240,7	262,1

Birden çok cevap alınmıştır.

n: 4945

Ek Tablo 151. En Çok Ziyaret Edilen Siteler (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Sosyal paylaşım siteleri	76,5	74,7	76,8	82,7	76,5
Oyun siteleri	51,0	48,9	41,5	48,3	50,6
Müzik/radyo siteleri	29,1	22,7	30,0	31,9	28,7
Arama siteleri	23,4	13,4	16,1	30,7	22,8
Eğitim siteleri	17,3	15,5	11,9	22,4	17,2
Kitap, müzik, film, program vb. indirme siteleri	14,0	11,5	12,9	15,5	13,9
Film, dizi izleme siteleri	13,9	9,2	11,5	11,0	13,5
Forum siteleri	10,4	8,0	3,1	14,8	10,2
Gazete/Dergi/Haber siteleri	10,5	6,9	9,3	4,7	10,1
Sözlük siteleri	7,2	4,3	3,0	5,6	6,9
Alışveriş siteleri	4,5	3,4	2,1	3,7	4,3
Erotik siteler	3,1	2,2	0,4	4,7	3,0
Resmi kurumlara ait siteler	2,4	1,5	2,2	1,2	2,3
Bankacılık siteleri	0,8	0,0	0,0	0,0	0,7
Diğer	0,4	1,9	0,0	0,0	0,4
Cevap yok	0,9	2,0	3,2	0,0	1,0
Toplam	265,4	226,1	224,0	277,2	262,1

Birden çok cevap alınmıştır

n: 4945

Ek Tablo 152. Gazetede Okunan Bölümler (Yaş Grubuna Göre) (%)

	12-15	16-18	Toplam
Spor haberleri	22,9	27,6	24,9
Mağazin haberleri	18,7	22,3	20,2
Köşe yazarları	11,3	18,6	14,4
Üçüncü sayfa haberleri	9,9	14,4	11,8
Ekonomi haberleri	4,1	6,1	4,9
Güncel/manşet haberleri	1,0	1,6	1,3
Diğer	0,2	0,3	0,2
Gazete okumuyorum	50,8	41,3	46,9
Cevap yok	0,3	0,1	0,2
Toplam	119,3	132,3	124,8

*Birden çok cevap alınmıştır***Ek Tablo 153. Gazetede Okunan Bölümler (Yerleşim Türüne Göre) (%)**

	Kent	Kır	Toplam
Spor haberleri	28,4	16,5	24,9
Mağazin haberleri	23,3	12,9	20,2
Köşe yazarları	16,4	9,6	14,4
Üçüncü sayfa haberleri	12,9	9,2	11,8
Ekonomi haberleri	5,6	3,2	4,9
Güncel/manşet haberleri	1,5	0,6	1,3
Diğer	0,3	0,1	0,2
Gazete okumuyorum	40,2	62,8	46,9
Cevap yok	0,2	0,0	0,2
Toplam	128,9	114,8	124,8

Birden çok cevap alınmıştır

Ek Tablo 154. Gazetede Okunan Bölümler (Aile Tipine Göre) (%)

	Çekirdek	Geleneksel geniş	Tek ebeveynli	Parçalanmış	Toplam
Köşe yazarları	14,8	10,3	15,2	13,6	14,4
Magazin haberleri	20,5	14,9	23,3	24,0	20,2
Üçüncü sayfa haberleri	12,2	7,5	8,5	14,2	11,8
Ekonomi haberleri	5,2	2,2	4,0	4,0	4,9
Spor haberleri	25,4	20,9	21,0	24,5	24,9
Güncel/manşet haberleri	1,3	0,8	2,8	0,5	1,3
Diğer	0,2	0,3	1,2	0,5	0,2
Gazete okumuyorum	45,8	59,0	49,0	44,0	46,9
Cevap yok	0,1	0,8	0,0	0,0	0,2
Toplam	125,5	116,7	125,0	125,2	124,8

Birden çok cevap alınmıştır

TÜRKİYE ERGEN
PROFİLİ ARAŞTIRMASI
TEPA 2013

